RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944. Andra kammaren. Nr 11.

Tisdagen den 21 mars.

Kl. 3.30 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 14, den 15 och den 18 innevarande mars.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på interpellation.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Bergquist,** som anförde:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Spångberg till mig framställt följande spörsmål:

Har statsrådet observerat att man från officershåll igångsatt en aktion i syfte att få sådan anmälan eller klagomål till militieombudsmannen, som ej föranlett någon dennes åtgärd, betraktad såsom brottslig handling för att därigenom få den klagande bestraffad med stöd av strafflagen för krigsmakten?

Kan man förvänta att statsrådet vidtager åtgärder i syfte att bevara rätten för värnpliktiga och underordnade inom försvarsväsendet att, utan risk för straff, ingiva anmälan och klagomål till milititeombudsmannen?

Mitt svar är följande.

Genom obefogad anmälan till militieombudsmannen liksom till justitieombudsmannen kan en klagande ådraga sig straff huvudsakligen i två olika fall, nämligen för falsk angivelse och för smädelse.

För falsk angivelse, varå åtal ej följt, finnes straff stadgat i 16 kap. 4 § allmänna strafflagen. Straffet beror på svårheten av den gärning som anmälan avser och är högst straffarbete i två år, lägst böter. Sker angivelse av obetänksamhet och utan argt uppsåt är straffet endast böter. Om den som gjort angivelsen haft sannolika skäl därför, är han fri från ansvar.

Enligt hänvisning i 110 § strafflagen för krigsmakten gälla dessa bestämmelser även den som lyder under denna lag.

För smädliga yttranden stadgas straff i 16 kap. 9 och 11 §§ allmänna strafflagen. Straffet är i svårare fall böter eller fängelse i högst sex månader, i andra fall endast böter. Ärekränkning mot den under vars lydnad man står skall enligt 16 kap. 12 § anses såsom begången under försvårande omständigheter.

Beträffande smädelse mot ämbets- och tjänsteman i eller för hans ämbete eller tjänst finnas strängare straffbestämmelser i 10 kap. 2 och 5 §§ allmänna strafflagen. Straffet är då böter eller fängelse i högst ett år. Häremot svara i strafflagen för krigsmakten straffbestämmelserna i 82 med flera §§. Enligt 82 § straffas den som sålunda förolämpar överordnad krigsman med smädligt, föraktligt eller vanvördigt yttrande i eller för dennes ämbete eller tjänst med fängelse eller, då omständigheterna äro synnerligen mildrande, med disciplinstraff.

Svar på interpellation. (Forts.)

Vid sidan av de nu nämnda bestämmelserna finnes i 87 § strafflagen för krigsmakten en särskild straffbestämmelse för obefogad klagan mot förman över förnärmelse i tjänsten. För straffbarhet förutsättes att klagan föres utan skälig anledning. Straffet är disciplinstraff eller fängelse i högst sex månader. Denna bestämmelse torde vara tillämplig även vid klagan hos militieombudsmannen.

De nu nämnda straffbestämmelserna gälla icke blott vid klagan hos militie- och justitieombudsmännen utan även i andra fall. Straff för falsk angivelse inträder sålunda även då angivelsen sker hos annan behörig åklagare. Framställes beskyllning om brott till annan än åklagare, blir det fråga om tillämpning av en annan straffbestämmelse i 16 kap., nämligen 7 § som avser förtalsbrott. Straff för smädelse inträder vare sig smädelsen sker i anmälan till åklagare eller eljest.

Att ämbets- och tjänstemän i princip böra skyddas mot falska angivelser, förtal och smädelser är ett förhållande som jag ej behöver närmare utveckla. En var måste inse den fara för deras auktoritet som skulle uppkomma därest sådant icke kunde beivras. Till sin person måste ämbets- och tjänstemän också åtnjuta samma skydd som andra medborgare.

Det är vidare uppenbart att inom krigsmakten upprätthållandet av befälets auktoritet är en angelägenhet av särskild vikt.

Straff måste därför kunna ådömas den som framställer anklagelser mot bättre vetande eller som direkt utfar i smädelser eller missfirmelser.

Obefogade klagoskrifter som ej äro av sådan art äro uppenbarligen mindre skadliga men det är ett samhällsintresse att motverka även dessa. De vålla obehag för den angripne, särskilt om de givas publicitet, och kunna för övrigt förorsaka mycket onyttigt utredningsarbete. De kunna även vara utslag av en trakasseringslust som ej bör uppmuntras. Ett utkrävande av ansvar i de fall då en klagan — utan att innefatta falsk angivelse eller vara smädlig — är mer eller mindre obefogad kan emellertid lätteligen komma att utgöra en hämsko även för framställande av berättigade klagomål. Denna synpunkt gör sig onekligen starkt gällande beträffande anmälningar till riksdagens ombudsmän. Dessa institutioner ha inrättats bland annat för att upptaga klagomål mot ämbets- och tjänstemän, och det har blivit en allmän medborgerlig rättighet att påkalla deras ingripande. Härtill kan man enligt min mening icke underlåta att taga hänsyn när det gäller att avgöra, huruvida sådant klagomål bör kunna föranleda ansvar för den klagande.

I praktiken har emellertid hittills icke försports att klagorätten hos justitie- och militieombudsmännen skulle ha blivit obehörigen hämmad. Som bekant förekommer det synnerligen ofta att dessa ombudsmän lämna anmälningar utan avseende eller utan åtgärd. Det oaktat har det varit mycket sällsynt att en klagande i dylikt fall blivit ställd under tilltal. I detta sammanhang vill jag anmärka att det förhållandet, att justitie- eller militieombudsmannen lämnat en anmälan utan åtgärd, icke i och för sig innebär att han funnit anmälan obefogad. Anledningen till ett sådant beslut kan ju t. ex. även vara att tillräcklig bevisning icke kan åstadkommas. Att en anmälan lämnats utan åtgärd kan därför icke utan vidare läggas till grund för beslut om åtal mot eller bestraffning av den klagande. Huruvida förutsättningar för straffbarhet föreligga måste prövas självständigt, och någon direkt ledning är därvid icke att hämta av justitie- eller militieombudsmannens avgörande.

Interpellanten har nu gjort gällande att en i Officersförbundsbladet införd artikel skulle giva anledning att befara att klagorätten hos MO skulle kringskäras till följd av att bestraffningsåtgärder vidtagas mot klagande i fall då anmälningar lämnats utan åtgärd. Den åsyftade artikeln är författad av

Svar på interpellation. (Forts.)

professorn Ivar Agge och bär rubriken: Obehörig klagan hos MO kan lagligen beivras. Huvudsakligen innehåller artikeln uppgifter om gällande straffbestämmelser och deras innebörd. Härtill knyter författaren vissa reflexioner. Bland annat framhåller han, såsom interpellanten påpekat, betydelsen av att militärt befäl hävdar sin rätt och begagnar de korrektiv som stå till buds. Detta uttalande avser emellertid fall då befälet blivit utsatt för uppenbart falska beskyllningar eller klart obefogad kritik.

Såsom i interpellationen uppgivits, har nu vidare i ett fall förekommit att klagande ställts under tilltal vid fältkrigsrätt för smädelse och obefogad klagan. Enligt vad jag inhämtat har detta mål avgjorts av fältkrigsrätten, som dömt de klagande till ansvar, men jag antar att avgörandet kommer att dragas under högre rätt.

Vad som sålunda förekommit synes icke utgöra tillräcklig anledning att överväga någon omedelbar lagändring. Emellertid vill jag meddela, att de i strafflagen för krigsmakten intagna straffbestämmelserna för smädelse och obefogad klagan givetvis komma att bliva föremål för uppmärksamhet vid den nu pågående revisionen av denna lag. Vissa uttalanden om dessa bestämmelser återfinnas i ett år 1935 av särskilda sakkunniga avgivet utlåtande rörande riktlinjerna för lagrevisionen. Enligt direktiven för den nu pågående utredningen skall denna ske på grundval av bland annat nämnda riktlinjer. Beträffande straffbestämmelsen i 87 § om obefogad klagan anfördes i utlåtandet, att den utan olägenhet syntes kunna utgå. Åtskilliga andra bestämmelser i strafflagen för krigsmakten och i allmän lag syntes de sakkunniga innefatta tillräckligt straffskydd för de fall som kunde anses vara värda beaktande. Vad som återstode ansågo de sakkunniga knappast fordra särskild straffbestämmelse, och de tillade att det icke syntes kunna förnekas att bestämmelsen vore ägnad att verka hämmande även på berättigade klagomål. I fråga om smädelsebrotten anförde de sakkunniga att övervägande skäl syntes tala för att särbestämmelser icke borde uppställas i strafflagen för krigsmakten. Genomföras dessa ändringsförslag kommer i dessa hänseenden liksom beträffande falsk angivelse och annan ärekränkning allmänna strafflagen att gälla även med avseende å den som lyder under strafflagen för krigsmakten. Straffbestämmelserna härom i allmänna strafflagen komma i sin tur att upptagas till behandling vid det reformarbete som utföres av straffrättskommittén. I de delar av strafflagen som för närvarande äro under utarbetande torde komma att ingå bestämmelser rörande falsk angivelse ävensom rörande smädelse av ämbets- och tjänstemän. Ärekränkningsbrotten i övrigt komma att bliva behandlade i nästa etapp av utredningsarbetet.

Härefter yttrade:

Herr **Spångberg:** Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det svar, som har lämnats. Jag skulle önska, att jag har tolkat det riktigt, när jag har uppfattat det som mycket välvilligt, då det gäller dem, som rapportera vissa händelseförlopp till militieombudsmannen. I allmänhet är det nog så, att man på grund av vad som varit brukligt ganska allmänt anser, att man inom det militära området bör få vända sig till militieombudsmannen i sådana fall, där man tycker sig ha fog till det, utan att därför bli straffad. Straff för dylik hänvändelse är ju också på sätt och vis någonting alldeles nytt, d. v. s. straffbestämmelserna i och för sig äro icke nya, men det nya är, att man börjat tillämpa de gamla straffbestämmelserna, något som knappast förekommit tidigare sedan militieombudsmannainstitutionen inrättades år 1915. Med anledning därav har det givetvis blivit en stadgad uppfattning, att man inte blir straffad därför att man går till MO med klagomål.

Svar på interpellation. (Forts.)

Nu visar här justitieministern på några fall, då straff kan följa på anmälan. Det gäller falska beskyllningar, smädelser och dylikt. Då kan den anmälande straffas enligt den allmänna strafflagen eller strafflagen för krigsmakten.

Man kan sannerligen med militärerna tvista om vad som är smädelser, vad som är falska beskyllningar och vad som är obefogad kritik. När man tittar på de där begreppen, är man nog alldeles överens om, att man ej får uttrycka sig i smädelser, rikta falska beskyllningar mot människor eller överhuvud komma med obefogad kritik. Men det beror på vad man menar med obefogad kritik på detta område. Om en värnpliktig eller annan i en skrivelse framhåller någonting, som han anser vara en oegentlighet, och han har fakta för sina påståenden, kan det hända, att han juridiskt sett använder sig av olämpliga uttryck. Han är ingen jurist, så att det är mycket troligt, att han gör detta, och att sedan officeren — om det gäller en sådan — får rätt. Men därmed är icke alls bevisat, att det skulle vara en falsk beskyllning eller obefogad kritik, som vederbörande framkommit med. Är det fråga om en kritik, som givits i fullt ärlig avsikt att åstadkomma en förbättring eller för att hindra en missnöjesstämning, som uppkommit på grund av att befälet inom en militärförläggning uppträder på ett olämpligt sätt, att utbreda sig, så kan man sannerligen, även om vederbörande officer kan peka på att han icke på något sätt gjort sig skyldig till något brott mot värnpliktslagen eller andra lagar, ändå säga, att en dylik anmälan är synnerligen befogad. Men jag skulle tro, att det föreligger ingen som helst svårighet för en officer att i ett sådant fall inför en krigsdomstol bevisa, att rapporten är klart obefogad.

För allmänheten och för dem som inkallas — och det är ju folkets söner i stad och på landet i alla samhällsställningar, som inkallas till vapenövning och till beredskapstjänst — finnes det ju ingen möjlighet att begagna juridiska formler, utan de anse, att en åtgärd, som innebär ett övergrepp, är ett sådant ting, som skapar missnöjesstämning. När det upprepas många gånger, leder det ibland till en dylik anmälan. Nu är det ju så, att det är för att mottaga dylika anmälningar som vi ha MO. Det är ganska intressant att gå tillbaka och titta på de första urkunderna till MO-institutionen. Då finner man alldeles tydligt, hur denna institution grundades just med tanke på att MO skulle vara den, som tog emot rapporter, lade till rätta och åtalade, där det fanns anledning till åtal. Man lade särskild vikt vid detta just därför att man ansåg, att här gällde det ett så ömtåligt område, att det icke på samma sätt som andra områden inom vårt samhällsliv kunde bli utsatt för den offentliga kritiken. Därför var det som man grundade MO-institutionen.

Vad officerarna beträffar äro de ju icke utsatta för någon som helst fara från något håll, även om kritik, som framställts, skulle visa sig vara ohållbar även ur MO:s synpunkt. De dömas sannerligen icke förrän de ha hörts och förrän de fått möjligheter att avgiva fullständig förklaring över sitt handlingssätt. Visar det sig då, att de ha rätt, så har hittilldags ärendet lagts åt sidan och avskrivits. Det har icke tidigare funnits någon tanke på att straffa den anmälande. Det är säkert i detta fall så, som man kan se av de fall, där åtal skett, att det icke är svårt för en officer att få svart till vitt och tvärtom. Jag tänker mig en straffexercis. Manskapet vet, att det är en straffexercis. Är det så, att befälet säger: »Nu skall ni uttagas till straffexercis, ty ni har gjort det och det», ja då har man själv givit beviset för att man vidtagit en åtgärd, som är förbjuden; det inträffar ibland, men det är mera sällan det inträffar, ty man börjar bland officerarna få klart för sig, att man ej får anordna straffexercis. Därför har man börjat kalla det någonting annat. Men man låter manskapet gärna förstå, att det faktiskt är

Svar på interpellation. (Forts.)

en straffexercis. Jag tar då ett fall, där några ha gjort ett fel på något sätt i tjänsten. För det felet blir det en exercis med gevärsföring, språngmarsch och dylikt, som eljest icke förekommit och icke har med felet att göra. Det är icke på det området man felat, utan det är på ett helt annat område man brustit i insikt och kunnighet. Då är det alldeles tydligt, att man måste betrakta en sådan exercis med ansträngande språngmarsch och dylikt såsom ett straff. Det förekommer ju synnerligen ofta, att befälen ta till en rätt hård övning i stället för att undervisa i det ämne, vari fel har förekommit. Då dylikt försiggår, är det ganska uppenbart, att man måste uppfatta detta såsom ett straff. Om en dylik händelse anmäles till MO, förklarar officeren, att detta var icke alls något straff, långt därifrån; det var en »uppryckning» och icke något straff; och man godtager oftast hans förklaring. Det må nu vara. Men nog är det väl underligt, om man i dylika fall skall kunna straffa dem, som göra anmälan.

I övrigt måste jag säga, att jag är synnerligen tillfredsställd med vad statsrådet har sagt i vissa punkter, bland annat det, att även om en klagan måste anses vara mer eller mindre obefogad, så skulle det utgöra en hämsko för framställandet av berättigade klagomål i framtiden, om man skulle straffa i sådana här fall. Statsrådet anser ju också, att man måste se det just på det sättet, då det är fråga om anmälningar till riksdagens ombudsmän, därför att dessa institutioner ha inrättats för att upptaga klagomål mot ämbets- och tjänstemän och att det är en medborgerlig rättighet att påkalla deras ingripanden. I detta fall sammanfalla mina synpunkter fullständigt med statsrådets. När man tänker sig de möjligheter värnpliktiga ha att göra en dylik anmälan, måste man taga särskilda hänsyn i sådana fall.

Statsrådet säger sig känna till ett fall, då en klagande ställts under tilltal vid krigsrätt för obefogad klagan och smädelse. Detta har förekommit så sällan, att jag tror, att det är samma fall som justitieministern och jag tänka på. Justitieministern anser det antagligt, att i det fallet avgörandet kommer att dragas inför högre instans. Ja, herr talman, avgörandet kommer att dragas inför högre instans. Jag är synnerligen tacksam för att statsrådet har gjort detta antagande. Ärendet i fråga har väckt den allra djupaste förbittring i mycket vida kretsar. Det var senast i söndags som, för att visa bredden av denna förbittring, Värmlands socialdemokratiska ungdomsdistrikt på en konferens gjorde ett uttalande i anledning av domen. Jag vill säga, att de kvälja icke dom — herr talmannen skall nog kunna spara klubban — men nog kväljer den domen konferensen; det är ingen fråga om annat. I uttalandet säges: »Det är med djupaste besvikelse vi mottagit meddelandet om krigsrättens beslut att bl. a. döma en av de åtalade till 40 dagars fängelse. Dylika utslag kunna endast medverka till att försämra förhållandet mellan officerare och meniga samt att stärka känslan av manskapets rättslöshet gentemot officerarna.»

Man behöver icke taga fel på den socialdemokratiska ungdomens rättskänsla; den känna vi till. De ha ett starkt fosterländskt patos och ett starkt utvecklat rättsmedvetande. Deras reaktion inför det skedda är ett uttryck för vad allmänheten känner. Uttalandet måste betraktas som ett uttryck för vakthållningen kring rättvisan och demokratien, till vilket varje ansvarskännande människa med demokratiskt sinnelag måste taga hänsyn.

Det är många som äro eniga med justitieministern om att avgörandet skall dragas inför högre rätt. Hur pass allvarligt man reagerat i det län, där detta har inträffat, ser man — förutom av det uttalande som jag tillåtit mig citera — därutav, att socialdemokraternas partidistrikt i samma län har anskaffat advokat och ställt sig ekonomiskt bakom ett överklagande.

Svar på interpellation. (Forts.)

Nu finnes det ju, som justitieministern framhåller, en hel rad av paragrafer, som officersförbundet efter professor Agges anvisningar och uppmaningar stöder sig på. Men professor Agges artikel är icke ensamstående i denna aktion, utan den har föregåtts av en rad artiklar, brett upplagda och inramade på de mest framskjutna platser i Officersförbundsbladet allt sedan juli månad i fjol. Så småningom mobiliserades professor Agge att komma med sin granskning av vilka vägar man hade möjlighet att gå fram för att hindra anmälningar. Men dessa paragrafer ha, som jag nyss sagt, aldrig tidigare kommit till användning, utan det har rått frihet att vända sig i förtroende till MO. Det är ett nytt påhitt, som man funnit på för att förhindra den kontroll och granskning av militarismen, som är avsikten med MO-institutionen. Här ha vi år efter år talat om och ärligt strävat efter en demokratisering av vår försvarsorganisation. Vi ha gjort allt vad vi kunnat för att åstadkomma ett gott förhållande mellan militär och civilbefolkning, mellan befäl och manskap. De folkliga organisationerna ha varit inriktade på att hjälpa till härvidlag. Många värnpliktiga börja fullgöra sin första värnplikt med den goda föresatsen att göra sitt bästa. Förhållandena äro i detta hänseende helt annorlunda nu än de voro, då militieombudsmannainstitutionen skapades. Man har allvarligt försökt att giva verklighet åt talet om att försvaret bör vara ett folkförsvar. Svårigheter ha uppstått, icke på grund av allmänhetens inställning utan på grund av den ringa förståelse, som funnits hos många officerare, Det är betänkligt, när officersförbundet på ett sådant sätt som här har skett ställer sig bakom ett sabotage av arbetet på att genomföra en demokratisering av vårt folkförsvar. Om det får fortsätta så leder det sannerligen icke till att man når det mål, som man på officershåll påstått sig eftersträva, nämligen att disciplinen skall förbättras och sammanhållningen ökas. Man raserar i stället det som har byggts upp under denna tid.

Nu är det ju alldeles riktigt, som här har konstaterats utav justitieministern, att det kommit in många anmälningar till militieombudsmannen, och det är ju nätt opp detta, som officerarna beklaga sig över. Man får väl dock, om man vill se nyktert på saken, lov att erkänna, att det är ganska naturligt, att det kommer in rätt så många anmälningar under en tid, då inkallelsernas antal kraftigt ökats. När militieombudsmannainstitutionen skapades år 1915, räknade man med att det skulle komma in många anmälningar. Det var brinnande krig den gången liksom det nu är, men man var icke orolig över att rådande missförhållanden på det militära området skulle komma att bliva föremål för kritik. Även då fanns en hel del att anmärka på den anda, som rådde inom försvarsväsendet. Såvitt jag vid de noggrannaste undersökningar kunnat finna, hade man då för tiden icke den allra ringaste tanke på att personer, som gjort anmälan till militieombudsmannen, skulle riskera åtal. I riksdagen var man tvärtom rädd för att militieombudsmannainstitutionen skulle komma i vanrykte, emedan det kunde befaras att militieombudsmannen icke skulle ha kraft nog att beivra alla de förseelser, som komme att påtalas i till honom inkomna anmälningar. Riksdagen väntade så många anmälningar av olika slag, att man införde en särskild skyddsparagraf, enligt vilken militieombudsmannen befriades från skyldighet att syssla med strategiska och tekniska problem. Man räknade därvid med att allmänheten i sådana frågor skulle komma med så många anmärkningar, att militieombudsmannen skulle bliva föremål för misstroende och kritik, om icke en särskild skyddsparagraf infördes. Man räknade emellertid ändå i riksdagen med att militieombudsmannen skulle ha full befogenhet att ingripa även på dessa områden, därest det gällde frågor om de värnpliktigas behandling, till exempel ifall vissa övningar kunde anses ha varit alltför ansträngande för de

Svar på interpellation. (Forts.)

värnpliktiga. Detta framgår av de sakkunnigas utlåtande, av propositionen, av lagutskottets utlåtande samt av kamrarnas protokoll från denna tid. Man fäster sig alldeles särskilt vid den insats, som det liberala partiets dåvarande ledare, Karl Staaff, gjorde för att på detta område införa demokratiska principer. Han väckte bl. a. en motion, i vilken han föreslog, att militieombudsmannens rättigheter skulle utvidgas, och han framhöll vådan av en begränsning. I debatten fastslog han, att militieombudsmannens huvudsakliga uppgift vore att påtala begångna fel. Det finns åtskilliga dylika uttalanden från dessa debatter. Ingen var på den tiden inne på de vägar, officersförbundet nu med en viss framgång har slagit in på.

De begränsningar, som år 1915 stadgades i instruktionen, borttogos år 1941. Sedan dess har militieombudsmannen en ännu starkare ställning än förut. Det betonades, att han skulle erhålla denna starkare ställning för att med större kraft kunna ingripa till skydd för medborgerliga rättigheter och för beivrande av godtycke. Nu har riksdagen medgivit militieombudsmannen att i sin ämbetsutövning anlägga vissa humana synpunkter. Han bör icke gå hänsynslöst fram, när det gäller att komma till rätta med felande officerare. Det heter därför i 4 § i militieombudsmannens instruktion, att om militieombudsmannen »finner någon domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, ha felat endast av ovarsamhet utan vrång avsikt, må han låta bero vid vunnen rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken». Riksdagen har gjort detta medgivande därför att riksdagen ansett, att det skulle vara till en viss nytta om humanitet visades mot officerarna. Man har icke velat, att militieombudsmannen skulle gå hårt fram i sådana fall, även om han med stöd av strafflagen skulle kunna göra det.

Inför detta riksdagens medgivande och det synnerligen humana förfarande, som med stöd av samma medgivande tillämpats av militieombudsmannen, är officerarnas aktion nu ägnad att väcka en smula förvåning. Själva ha de, som sagt, från riksdagens och militieombudsmannens sida rönt en synnerligen human och välvillig behandling. Det har många gånger inträffat, att klagomål mot officerare icke föranlett någon militieombudsmannens åtgärd. Officersförbundet har därför passat på att framställa förhållandena så, att de klagomål, som icke föranlett åtgärder, skulle varit obefogade. Militieombudsmannen har till och med funnit sig föranlåten att i en skrivelse till officersförbundet, som hederligt nog publicerats i Officersförbundsbladet, påpeka det oriktiga i den tolkning, som officersförbundet givit hans åtgärder. Justitieministern understryker också i interpellationssvaret, att om militieombudsmannen lämnat en anmälan utan åtgärd, så får detta icke tolkas så som om anmälan skulle varit obefogad. Justitieministerns åsikt överensstämmer fullständigt med den uppfattning, som man i allmänhet hyser i denna fråga, och med den, som militieombudsmannen själv givit uttryck åt.

Med anledning av den humanitet militieombudsmannen lämnat prov på har det talats om trakasseringslusta från de värnpliktigas sida. Jag vet icke, om justitieministern menade, att man kunde befara, att de värnpliktiga skulle komma att av trakasseringslusta anmäla officerare för militieombudsmannen. Jag har ingen erfarenhet av att så skett, men jag vet, att de värnpliktiga ytterst sällan göra en anmälan. Det skulle kunna pekas på många fall, då man ansett, att en anmälan borde ha gjorts, men där anmälan ändock underlåtits. Under inga förhållanden kan man med fog tala om någon allmän trakasseringslusta hos de värnpliktiga, vilket man däremot med allra största fog kan göra, när det gäller många officerare, ty ett hämndlystnare följe än trakasseringslystna officerare får man sannerligen leta efter. Jag skulle nämligen tro, att de värnpliktiga, som vänt sig till militieombudsmannen, även om de haft

Svar på interpellation. (Forts.)
aldrig så rätt, fått göra den erfarenheten, att vederbörande officer haft svårt att se objektivt utan betraktat dem med ovilja. För att slippa hämnd torde de värnpliktiga ofta underlåta att anmäla även mycket grova oförrätter.

I ett demokratiskt samhälle bör det råda likhet inför lagen. Jag är alldeles enig med justitieministern, när justitieministern säger, att man skall låta ämbets- och tjänstemän få samma skydd som andra medborgare. Jag vill bara tillägga, att militärbefälet också borde ha samma skyldigheter och samma ansvar som civila tjänstemän, och jag vill ytterligare tillägga: andra medborgare borde ha samma skydd som officerare. Äro vi eniga i dessa punkter, är det ingenting som skiljer oss åt i vår grundsyn. Så skall det vara i ett demokratiskt samhälle, men hurudana äro förhållandena på det militära området? Jag skulle kunna taga ett exempel från det rika material, som jag har att tillgå, för att visa vad militärbefälet ibland tillåter sig. Jag skall icke gå utanför de offentliga redogörelserna. Jag har antecknat några fall och väljer som exempel följande.

En kapten, som är lärare för blivande underofficerare, står och undervisar dem och yttrar därvid enligt militieombudsmannens berättelse till de blivande underofficerarna ordagrant följande: »Ni tror, att ni kan gå här och ingenting behöva kunna, men jag skall lära er. Vet ni att det är jag som bestämmer, om ni får gå kvar här eller inte. Överhuvudtaget om ni vill bli underofficerare, så kan jag stoppa detta genom att helt enkelt förklara er olämpliga. Ett djävla påhäng, det är just vad ni är, som man måste dras med. Om jag någon gång såsom chef bleve tvingad att ha er i min tjänst såsom underofficerare, så vore det första jag skulle göra att ställa upp er och skjuta er, så bleve man kvitt er.»

Så talar en officer, och hur bestraffas han för detta? Hur skulle en värnpliktig, som gjort sig skyldig till en sådan förolämpning av grövsta art mot en officer, ha bestraffats? Officeren i fråga fick två dagars arrest utan bevakning! Det skulle kunna pekas på massor av dylika fall, som i högsta grad måste kränka det allmänna rättsmedvetandet. Två dagars arrest, två dagars vistelse på eget rum utan bevakning! Vet ni, mina herrar och damer, hur en beväring skulle betrakta ett dylikt straff? Han skulle betrakta det som en välkommen semester. Vad som är straff för kaptenen, det är semester för beväringen! Det råder härvidlag ett tillstånd, som sannerligen om något är ohållbart och som man, hur man än kommer att tolka strafflagen för krigsmakten och militieombudsmannainstruktionen, måste komma tillrätta med. Om man skall få ordning inom försvarsväsendet, så är det klart, att dylika olikheter icke böra tolereras. Det skulle ju aldrig falla en värnpliktig in att begagna dylikt språk, och det gör icke en underordnad överhuvudtaget. Om inte mer än två dagars arrest på eget rum ådömes en dylik lärare, vilken hotar att skjuta underofficerarna, om de komma i hans tjänst, då kan väl icke något straff drabba den, som juridiskt sett icke uttrycker sig så formfulländat, när det gäller att i förtroende vända sig till militieombudsmannainstitutionen.

Jag har vid något tidigare tillfälle påtalat den anda, som råder mellan befäl och underordnade, och givit några exempel på vardagliga fall, som aldrig blivit anmälda. Den här gången tog jag ett fall, som blivit anmält och där vederbörande blivit bestraffad på sätt jag nämnt. Hur skall man överhuvudtaget kunna komma till rätta med en kår, inom vilken många, enligt vad dessa fall uppvisa, ha så svårt att visa vanligt folkvett i umgänget med underordnade? Hur skall man komma till rätta med sådant, om man straffar dem, som anmäla eländet? Jag tror visst, att man kommer längst med lämpor, och jag yrkar ej på några omänskliga straff för officerare, som förlöpa sig på detta sätt. Men det måste finnas likställighet människor emellan i detta hänseende.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag tror visst, att man kan giva en officer en human tillrättavisning. De äro nog alla rätt känsliga för tillrättavisningar — även om en del av dem äro rätt brutala människor, äro de känsliga därför. Skall man komma till rätta med dessa förhållanden, skall man ej emellertid straffa dem, som söka hjälpa till i detta avseende. Tvärtom skall man vara tacksam för att det finns män och ynglingar, som ha mod att trots risk för trakasseri söka hjälpa till att åstadkomma goda förhållanden inom vårt folkförsvar.

Herr talman! Jag har till sist i interpellationen antytt ett önskemål om att detta problem tages upp i samband med en revision av strafflagen för krigsmakten. Justitieministern svarade, om jag tolkade honom rätt, att så kommer att ske. Jag vill i anledning härav endast uttala det önskemålet, att saken blir ordnad så snabbt som möjligt, så att den rätt, som en underordnad hittills haft att vända sig till MO, bevaras okränkt.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Jag hade icke tillfälle åhöra det interpellationssvar, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet lämnade i dag. Av den diskussion som förts framgår emellertid, att man i svaret visat förståelse för de synpunkter, som anförts här. Jag har under en lång följd av år sysslat med angelägenheter, som höra hemma under detta kapitel, och skall därför tillåta mig att anföra några synpunkter, som jag funnit vara av betydelse.

Det var med ett visst bekymmer, som jag tog del av den artikel, som professor Agge skrivit i Officersbladet. Den måste visserligen betraktas som ett råd till vederbörande officerare, men — det måste jag säga — man kan ha anledning hysa en del bekymmer i anledning av densamma. Jag vill icke precis påstå, att den kan rubriceras som en dålig rådgivare, men ur både försvarets synpunkt och av hänsyn till sakskäl i övrigt är det anledning ta dessa rekommendationer med en nypa salt. Naturligtvis skola ämbetsmän och officerare liksom andra svenska medborgare åtnjuta ett fullgott rättsskydd, men att man är bekymrad på den här punkten beror först och främst på svårigheten för den anmälande att förete erforderliga bevis, och detta förhållande torde bottna bland annat i den vanligen bristfälliga utredningen av dylika angelägenheter. På det civila området finnes ju tillgång till tränad polismyndighet, som har att undersöka och utreda de brottsliga förehavandena, innan de framläggas inför domstolens ögon, men det finnes knappast någon motsvarighet därtill på det militära området. De organ, som där handha utredningen, äro helt naturligt synnerligen bristfälliga, då de ej äro utrustade för uppgiften att taga hand om den för resultatet så betydelsefulla utredningen i första hand. Därifrån härleder sig en hel del av de svårigheter, som sedan visat sig vid bedömningen av fallen i fråga.

Om man kunde åstadkomma ett sakkunnigt utredningsorgan även för de militära förseelserna skulle mycket vara vunnet. Jag tror, att det är däri sakens kärnpunkt ligger, men jag förstår också svårigheten att åstadkomma ett sådant organ i de fall jag nu åsyftar. Under alla förhållanden känner man vissa farhågor för att den här åberopade artikeln kan föranleda en ökad strävan till rekonventionstalan. Jag måste medgiva, att det finns utsikter för sådan rekonventionstalan i en hel del fall, beroende på bristfällighet i utredningen rörande relevanta omständigheter i fallen och de oerhört stora svårigheterna att åstadkomma bevis för vad som har förevarit. Har man sysslat med det material, som föreligger i militieombudsmannaberättelserna under snart ett 20-tal år, märker man för övrigt mycket snart de oerhörda svårigheterna, när det gällt att frambringa bevismaterial.

Det är ingalunda så att i alla de fall, där militieombudsmannen förklarat

Svar på interpellation. (Forts.)
att anmälan icke kan föranleda till någon åtgärd, skäl icke förelegat för en sådan anmälan, men förhållandena äro ofta sådana, att det icke går att åvägabringa den nödiga bevisföringen. Det är ytterligt svårt.

När MO-berättelsen publicerades i år, såg jag i stockholmspressen några kommentarer i vissa tidningar, där man gjorde gällande, att det måste tyda på en tilltagande kverulans och lust till anmälan, när man såg denna mängd anmälningar men blott ett relativt litet antal anmälningar ledde till åtal. Den uppfattningen tyder på, menar jag, att man icke besvärat sig med att ta del av materialet mera ingående, innan man var färdig med omdömet. Det behöver ingalunda saknas fog för anmälan bara därför att det ej varit möjligt åstadkomma det material, som man måste stödja sig på för att saken skall leda till åtal. Dessutom vill jag påpeka, att det i ett mycket stort antal fall, särskilt under de senaste krigsåren, inkommit förfrågningar till MO i olika ting, som han i vederbörlig ordning besvarat. Dessa förfrågningar ha givetvis ej lett till åtal, men kunna ej heller anses ha givit uttryck åt något slags kverulans.

Emellertid är det ännu en sak, som givit anledning till mina bekymmer, och det är de massanmälningar, som rätt ofta numera förekomma i framställningar till MO. Det förefaller som om vederbörande anmälare tror sig kunna bättre styrka sin sak genom att till sin anmälan foga en lång »petitionslista», vilken många gånger upptager samtliga de personer, som överhuvud känna till något om det ifrågavarande fallet. Detta leder ju helt naturligt till att de, som skulle kunna ha något att säga i saken, stå som anmälare, när det sedan blir fråga om utredning och bevisning. Dessa äro härigenom urståndsatta att i egenskap av vittnen meddela sina iakttagelser. Det vore angeläget, att pressen på något sätt kunde fästa vederbörandes uppmärksamhet på att det är till skada även för den anmälande att gå till väga på det sättet, även om man mycket väl kan förstå, att han tror sig kunna bättre skydda sig för efterräkningar, om han samlat en större grupp anmälare kring den ifrågavarande framställningen. Men det lurar också en annan och kanske värre fara i dessa massanmälningar. Strafflagen för krigsmakten § 73 innehåller bestämmelser, som göra, att dessa anmälningar kunna bli fallgropar för vederbörande. Det vore som sagt ur dessa synpunkter angeläget, om man kunde få det rådet förmedlat till vederbörande, att de för sin egen skull och för att ej försvåra utredningen i saken icke borde använda denna metod.

Jag har velat framföra dessa synpunkter, därför att MO-institutionen sådan den introducerat sig hos oss blivit av ett mycket stort värde, inte bara för vederbörande meniga, som därigenom ha möjlighet att klagovägen få sina ärenden prövade, utan även därför att det skapar större tilltro till behandlingen och till de metoder, som användas inom det militära gebitet, när det finnes möjlighet till en sådan här offentlig granskning och insyn. Ur dessa synpunkter anser jag det vara synnerligen oklokt, om man genom en rigorös strävan till rekonventionstalan söker hindra möjligheten till påtalande av vad som emellanåt förekommer på det militära området. Jag medger, att det naturligtvis kan finnas anmälningar, som ingalunda äro sådana, att de skola och böra leda till åtgärder. Jag har emellertid under mitt långvariga sysslande med dessa ting sett, att det även i de fall där anmälningarna icke leda till någon MO-åtgärd mycket ofta finns åtskilliga skäl för den framställning, som gjorts. Militieombudsmannaskyddet för vederbörande meniga och för den värnpliktiga svenska allmänheten är av ett så stort värde, att det skyddet icke på något sätt bör få demoleras; det måste upprätthållas och det i samma anda, i vilken det en gång tillkommit.

Svar på interpellation. (Forts.)

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Bergquist:** Herr talman! Med anledning av vad som anförts i debatten vill jag göra ett par förtydliganden av det interpellationssvar, som jag nyss lämnat.

Som jag antydde, anser jag, att man bör iakttaga stor försiktighet, då det gäller att tillgripa åtgärder för bestraffning av personer, som ingivit anmälan till MO. Militie- och justitieombudsmannainstitutionerna äro något för vårt land säreget, och det råder ej någon tvekan om att dessa speciella klagoinstanser äro mycket värdefulla inslag i vår samhällsordning. De ha, som jag anförde i interpellationssvaret, tillkommit för att bereda gemene man möjlighet att få förseelser och brott av ämbetsmän opartiskt utredda. Om dessa institutioner skola kunna fylla sina funktioner är det självfallet, att vederbörande relativt obeskuret skola ha rätt att gå till dessa ombudsmän och föra fram sina klagomål och sina synpunkter.

Enligt min mening bör åtal och bestraffning för anmälan till MO förekomma endast i tvenne fall, nämligen dels då det är fråga om en direkt falsk angivelse och dels då det är fråga om direkta smädelser. Jag vill erinra om att begreppet falsk angivelse ej är detsamma som en obefogad anmälan utan innebär, att en person mot bättre vetande pådiktar en annan person en förseelse eller ett brott. I den mån en person direkt mot bättre vetande pådiktar sitt befäl en handling, som är brottslig, finnes det uppenbarligen anledning att tillgripa åtal mot den, som kommit med en sådan anmälan. I det andra fallet, då vederbörande gör sig skyldig till direkt smädelse, måste man — däri vill jag instämma med herr Spångberg — vara försiktig och ej väga orden på guldvåg, som man kanske i andra fall gör. Folk har så olika sätt att uttrycka sig. Vad som för den ene innebär en smädelse uppfattas ej så av den andre. Man får ej så mycket fästa sig vid ordalagen utan till syftet och meningen med det hela.

Nu visar erfarenheten och särskilt den undersökning jag låtit göra i anledning av interpellationen, att det är mycket sällsynt att en person blir straffad för en anmälan till militieombudsmannen. Fallen äro så sällsynta, att man fäster sig vid dem, när de komma upp. Under hela den tid som militieombudsmannainstitutionen funnits har så varit förhållandet. Ej heller på senare tid har det, så vitt jag vet, kunnat spåras någon tendens till ökning av antalet bestraffningar för anmälan till MO. Det är min förhoppning att vad som förekommit och påtalats i debatten ej skall giva anledning till ökning av åtalen för anmälan till MO.

I anledning av vad herr Spångberg påvisade beträffande strafflagen för krigsmakten och dess ojämnhet, när det gäller bestraffning av olika brott, vill jag erinra om att jag nyligen tillkallat särskilda sakkunniga, som fått till uppgift att anställa en allmän översyn över strafflagen för krigsmakten. I deras uppdrag ingår särskilt, att de skola undersöka, huruvida icke den ojämnhet, som obestridligen kännetecknar rättskipningen på detta område, kan elimineras eller i varje fall minskas. Dessutom vill jag framhålla, att frågan om krigsdomstolarna och deras verksamhet också för närvarande är föremål för översyn. Processlagberedningen har för blott ett par dagar sedan överlämnat ett förslag därutinnan, som innebär en väsentlig ändring i fråga om rättskipningen vid krigsdomstolarna. Dessa ändringar komma upp i samband med processreformen, som väl ej skall dröja så länge. Det är min förhoppning, att även rättegångsförfarandet vid krigsdomstolarna därefter skall bli bättre.

Herr **Kilbom:** Herr talman! Det var just dessa nu senast framförda synpunkter, som föranledde mig att fresta kammarens tålamod bara två, tre minuter ytterligare.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag vill först och främst konstatera, att den uppmärksamhet, med vilken pressen — av olika kulörer lyckligtvis — och allmänheten ha följt denna fråga visar, att man är medveten om att det här rör sig om värden av synnerligen stor betydelse för menige mans möjligheter att få sin rätt eller åtminstone försöka få sin rätt. Det är faktiskt så att MO-institutionen är en av våra vinningar från den svenska liberalismens storhetstid och en vinning som man sannerligen inte behöver skämmas för utan har all anledning att slå vakt om.

Då nu strafflagen för krigsmakten liksom strafflagen överhuvudtaget är föremål för översyn, skulle jag vilja fästa justitieministerns och kammarens uppmärksamhet på tvenne omständigheter. Det är gott och väl att säga, att vi alla böra stå lika inför lagen, men detta uttryck kan tolkas och tillämpas också på olika sätt. Den svage i samhället är inte tillgodosedd med formell likställdhet inför lagen, och i detta speciella fall tror jag man utan tvekan kan utgå ifrån — utan att hävda att officerarna äro ogina och lida av förföljelselusta — att en värnpliktig, en menig eller ett underbefäl är, hur mycket lagen än stadgar att alla ha lika rätt, den svagare parten inför lagen. Detta beror på så många omständigheter, som här inte kunna beröras men som var och en som sysslar med offentlig verksamhet utan vidare har klart för sig.

Ytterligare en sak måste jag emellertid fästa uppmärksamheten på, nämligen att man bör ta hänsyn till under vilka förhållanden vederbörandes klagomål kommer till, och detta gäller alldeles särskilt, förefaller det mig, sådana fall då underordnade klaga till MO. Skrivelserna i fråga sättas upp i en kasern, måhända på marketenteriet, måhända också hemma. De skrivas av den som anser sig vara förfördelad, och jag tror man vågar försäkra, utan att därmed uttala något klander mot vår svenska folkskola, att 90 % av dem som sätta upp dessa klagoskrifter inte ha någon möjlighet att anlita jurist, och de ha heller inte tid med det när de äro inkallade. De behärska inte svenska språket, varför själva avfattandet av en skrivelse till militieombudsmannen, som för dem står som något ouppnåeligt, utgör en akt som redan ur denna synpunkt gör dem handikappade. Och det kräves militieombudsmannens hela intresse — det är säkert frestat över hövan många gånger — för att gå till botten ordentligt med en dylik skrivelse.

Kunde det rörande uttolkningen av den nya krigslagen sägas ifrån, att det bör tagas hänsyn till dessa omständigheter, med andra ord tagas hänsyn till vad som så klokt är uttryckt i de gamla domarreglerna, tror jag vi inte skulle få bara en formellt objektiv likhet inför lagen, utan vi skulle ta ett steg framåt på vägen mot reell likhet inför lagen mellan å ena sidan officeren, som uppenbarligen nu — och det är naturligtvis hans medborgerliga rätt — mobiliserar sin starka organisation bakom sig, och å andra sidan den menige eller det underbefäl, som sitter i en helt annan samhällsställning och saknar många av de formella förutsättningar för att få sin rätt, som officeren har, även om han reellt skulle ha orätt.

Herr **Wiberg:** Herr talman! Jag har ansett mig inte kunna underlåta att begära ordet, inte i själva sakfrågan utan i anledning av de utomordentligt skarpa uttalanden interpellanten gjorde gent emot en hel svensk ämbetsmannakår. Interpellanten framförde flera generella uttalanden, av vilka jag som exempel kan nämna — om jag inte misstar mig — beteckningen på officerskåren såsom ett »hämndlystet följe».

Jag tror mig kunna konstatera, att herr Spångberg i fråga om dessa generella påståenden begår ett misstag, och att det är lämpligt att de inte få stå oemotsagda. Den svenska officerskåren är under historisk tid känd för lojalitet och har under detta krig — därom torde vi i denna kammare vara

Svar på interpellation. (Forts.)

väl medvetna — visat en långtgående och naturligtvis av oss alla förväntad lojalitet och plikttrohet. Jag är också förvissad om att officerskåren i gemen i stället för att göras till föremål för klander borde röna uttryck för vår uppskattning och aktning.

Herr **Spångberg:** Bara en liten replik till den senaste ärade talaren. Han kunde ju väntat med sitt omdöme tills han läst protokollet. Jag har aldrig uttalat mig generellt om officerskåren. Jag har tvärtom ständigt brukat framhålla, att det finns många bland officerarna, som äro aktningsvärda. Men det finns också många, beträffande vilka jag inte tar tillbaka ett ord av vad jag här sagt, och de citat jag har gjort och de skildringar jag har lämnat i debatten ge belägg för att min uppfattning därvidlag är alldeles riktig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

Svar på interpellation.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres,** som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Hammarlund beträffande avsättningen av i Sverige odlad lök frågat mig om det vore min avsikt att genast stoppa försäljningen av importerad lök till dess att den svenska lökskörden vunnit avsättning samt, om så icke vore fallet, på vilket sätt jag avsåge att de svenska lökodlarna skulle hållas skadeslösa för de förluster, som de på grund av utav statsmakterna vidtagna åtgärder åsamkats.

Med anledning härav får jag anföra följande:

Det för närvarande rådande överflödet på lök torde böra ses mot bakgrunden av de förhållanden som rådde under år 1942. För att förbättra det allvarliga försörjningsläget i början av nämnda år ansågs det angeläget, att en ökad tillgång av köksväxter skapades, däribland lök. Enligt 1942 års produktionsplan eftersträvade man en lökodling på omkring 1 200 hektar, vilket skulle innebära en fördubbling av arealen i jämförelse med förhållandena före kriget. Den avsedda ökningen av lökodlingen uppnåddes emellertid icke. Då vidare skördeutfallet av lök blev sämre än normalt kom den inhemska produktionen av lök att bliva väsentligt mindre än som åsyftats. Importen av lök, som under 1942 uppgick till omkring 5 000 ton, var vid detta förhållande ej tillräcklig för att jämte den inhemska produktionen tillgodose det på grund av det ogynnsamma försörjningsläget för livsmedel i allmänhet starkt ökade behovet av lök.

I detta läge var det givetvis önskvärt att tillförseln av lök å den svenska marknaden omedelbart ökades. Detta kunde endast ske genom import. En viss förbättring i försörjningsläget åstadkoms också på denna väg. Under första halvåret 1943 införtullades sålunda i Sverige 3 900 ton färsk lök. Ytterligare partier voro inkomna till Sverige, ehuru ej förtullade, vissa andra partier voro på väg. Sammanlagt utgjorde dessa partier, som i stort sett inköpts redan under våren men förtullades först under tredje kvartalet, cirka 1 700 ton. Totala förtullningen under tredje och fjärde kvartalen 1943 var omkring 1 900 respektive 376 ton. Vid årsskiftet kvarlågo vidare i frihamnar och tullnederlag cirka 1 250 ton. Importen under första halvåret 1944 anses härutöver kunna begränsas till cirka 400 ton. Om man medräknar lagret den 1 januari 1944 skulle sålunda under innevarande försörjningsår 1 juli 1943—30 juni 1944 tillförseln av utländsk färsk lök å den svenska marknaden komma att något understiga 4 000 ton. I jämförelse med importen under de närmast föregående åren kan denna kvantitet icke betraktas som stor.

Svar på interpellation. (Forts.)

Med hänsyn till den brist på lök, som enligt vad jag nyss uttalat var rådande under eftervintern och våren 1943, var det vidare helt naturligt att man vid framläggande av 1943 års produktionsplan utgick från såsom önskvärt att den inhemska lökodlingen utvidgades.

Genom upplysning och propaganda sökte livsmedelskommissionen sålunda stimulera till ökad odling. Arbetet härpå erhöll ett kraftigt stöd av de jämförelsevis höga priser, som voro rådande under våren 1943. Bortsett från den odling, som skedde i husbehovssyfte och i handelsträdgårdar, kom till följd härav 1943 års odling av lök att omfatta omkring 1 350 hektar. Då skördeutfallet vidare blev jämförelsevis tillfredsställande, uppgick lökproduktionen under 1943 till ej mindre än cirka 13 500 ton. Jag vill här inskjuta, att några utfästelser om statsinlösen av lök eller annan statlig gottgörelse icke lämnades lökodlarna vare sig i samband med livsmedelskommissionens upplysnings- och propagandaverksamhet eller i Kungl. Maj:ts, av riksdagen bifallna proposition den 19 mars 1943 (nr 186) angående åtgärder för stödjande av odlingen av vissa köksväxter.

Tillförseln av lök å den svenska marknaden under de senaste månaderna har därför varit avsevärt större än under motsvarande tid för ett år sedan. Samtidigt har efterfrågan av lök kraftigt minskat som en följd av det förbättrade försörjningsläget för livsmedel i allmänhet. Under sådana omständigheter har det ej kunnat undvikas, att betydande avsättningssvårigheter för lök uppstått. Dessa svårigheter hava drabbat icke blott de inhemska odlarna utan även importörerna av lök.

I syfte att söka förbättra avsättningsförhållandena för den svenskodlade löken har emellertid från de statliga myndigheternas sida vidtagits olika åtgärder. Sålunda har undersökts möjligheten att tillvarataga lök genom torkning. Dessa undersökningar gåvo emellertid vid handen, att någon möjlighet icke förelåg att inom överskådlig tid vinna avsättning för torkad lök.

För att i möjligaste mån underlätta avsättningen av den svenska löken har man sökt verka för en begränsning av försäljningen av utländsk lök. I slutet av oktober 1943 träffade kommissionen sålunda överenskommelse med vederbörande importorganisationer, enligt vilken importörer av ungersk lök skulle avstå från att försälja sådan lök före den 1 januari 1944. Till viss del förlängdes utfästelsen att icke försälja lök att gälla även under innevarande år. Sedan början av februari har man dock, på grund av de minskade möjligheterna att bevara den utländska lökens kvalitet vid fortsatt lagring, måst medge befrielse från iakttagande av nämnda utfästelse.

Slutligen har livsmedelskommissionen i samråd med priskontrollnämndens sektion för aktiv hushållning under hösten 1943 igångsatt propaganda för större konsumtion av lök, framför allt svenskodlad sådan. Propagandan har bedrivits genom meddelanden i radio samt artiklar och recept i pressen ävensom cirkulärskrivelser till hemkonsulenterna. Den igångsatta upplysningsverksamheten synes emellertid i nuvarande försörjningsläge med relativt god tillgång på andra livsmedel icke ha kunnat åstadkomma en för avsättningen tillräcklig stegring av konsumtionen av lök.

Interpellanten har ifrågasatt, att försäljningen av den importerade löken genast skulle stoppas, till dess den svenska löken vunnit avsättning. Det avsedda syftet torde icke kunna nås på annat sätt än att staten uppköper befintliga lager av utländsk lök och undandrager dessa från marknaden. Ej heller den utländska löken torde emellertid tåla lagring någon längre tid. Jag har därför icke ansett mig kunna förorda en sådan åtgärd. Ej heller har jag ansett mig kunna utlova några åtgärder, syftande till statlig avsättningsgaranti. Av den förut omnämnda, av 1943 års riksdag bifallna propositionen

Svar på interpellation. (Forts.)

om åtgärder för stödjande av odlingen av vissa köksväxter framgår det nämligen klart, att statsmakterna icke haft för avsikt att garantera avsättning av den svenskodlade löken.

Vidare anförde

Herr **Hammarlund:** Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få uttala mitt tack för svaret på min interpellation, men troligtvis bli inte lökodlarna nere i södra Sverige vidare glada över detta svar.

Herr statsrådet talar mycket om den snö som föll i fjol, om bristen på lök förra konsumtionsåret. Jag känner inte till någon sådan brist i fjol, ty överallt, i butiker och på torgen, fanns det tillräckligt med lök. Men priset på denna lök var ganska högt, och kanske det är detta som kan förklara något av den lökpolitik som förts i år. På grund av denna s. k. brist eller dyrhet satte man i gång dels propaganda för ytterligare odling och dels import av nära 4 000 ton, enligt herr statsrådets eget uttalande i svaret. I jämförelse med importen under de närmast föregående åren kan denna kvantitet icke betraktas såsom stor, säger statsrådet. Jag anser, att man i detta sammanhang borde ha tagit hänsyn till vad man gjort förut, nämligen engagerat jordbrukarna i en stor och kostsam odling. Troligtvis stod man på vederbörligt håll i kontakt med det levande livet och var underkunnig om att löken på åkrarna växte och frodades — den svenska odlingen hade ju fördubblats — men trots detta importerades ett stort parti.

Det är här som skon klämmer. Om en enskild man skulle handla på det sättet, vad skulle man säga om honom? Skulle man inte säga, att han var en något, låt mig säga, vidlyftig affärsman? Finansministern, statsrådet Wigforss, har gång efter annan i radio förklarat, att staten inte är någonting annat än ett stort hushåll. Jag har sett många gånger, att den som köper det han inte behöver till sist får sälja allt var han har. Det skadar oss inte om vi hålla herr Wigforss' resonemang i minnet, när vi handla.

Herr statsrådet nämner, att staten inte har någon inlösningsskyldighet gent emot lökodlarna. Ja, det är ju rätt, juridiskt sett, men moraliskt sett har den vissa skyldigheter. Om myndigheterna i radio och i tidningspressen uppmana jordbrukarna att göra eller inte göra det eller det men sedan negligera detta vid lämpligt tillfälle, då svävar statens auktoritet i fara, det värsta som kunde hända de statliga myndigheterna. Jag skall inte använda hårda ord, men jag undrar hur det ginge med en enskild affärsman, som handlade på detta sätt: först locka till odling och sedan köpa från ett annat håll. Vore det en person som för sin närings skull komme i kontakt med producenterna, är jag rädd för att han bleve mindre väl mottagen när han kom nästa gång. Och de som uppmanade till odling voro inte vilka personer som helst, utan högt uppsatta män, vilkas ord ute i landet betraktas som kungsord.

Det är klart, att utbuden av lök äro större i år än i fjol. Vad nyttade det annars till att landets främsta män på området i radio och i tidningspressen vädjade till jordbrukarna att utöka odlingen? Spara på utsädet, sade man bl. a., odla fröet hemma i drivbänkar och plantera sedan ut plantorna på åkern, så att vi kunna få en mycket stor odling. Denna odling var inte heller billig, den har kostat cirka 1 000 kr. per tunnland i frö-, betnings-, gödsel- och arbetskostnad. Främsta orsaken till bekymren är emellertid dels för stor import och dels den importerade lökens dåliga beskaffenhet, varigenom det har blivit kapplöpning mellan de svenska odlarna och importörerna om att få sälja först. Här skulle myndigheterna ha givit de svenska odlarna företräde framför importörerna.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr statsrådet minns kanske hur vi på sin tid ordnade med galizier- och polackimporten här i landet? Hur gjorde vi då? Jo, vi förbehöllo betarbetet åt de svenska arbetarna i första hand. Likadant skulle man ha handlat när det gällt vem som skulle ha företräde — arbetare och bönder i Ungern, Italien och Holland eller de jordbrukare i Sverige, som man hade uppmanat att odla lök till stora kostnader. Man borde ha sålt den utländska löken, först sedan den svenska var utsåld, vilket brukar vara fallet vid den här årstiden.

Det skulle, herr statsråd, vara intressant att veta vad herr statsrådet anser om nästa års skörd. Vi ha ju sett i tidningarna, att förarbetet till vårbruket nere i södra Sverige redan har böjat, och det dröjer nog inte många dagar förrän backarna där nere ljusna inför vårsolen. Det är således tid att sätta lök; det är nämligen det arbete man gör tidigast på våren. Skola vi odla eller inte? Skall man fortsätta att importera livsmedel som vi inte behöva, få väl även vi småbrukare flytta in till städerna.

När man här i riksdagen talar om flykten från landsbygden, talar om ett nytt skifte och allt sådant, skulle jag vilja säga, att vi skulle kunna göra tusentals ofullständiga jordbruk här i landet fullständiga genom att tilldela dem en areal för att odla grönsaker, t. ex. lök i södra Sverige och vissa andra grönsaker uppe i Norrland. Det skulle inte kosta det allmänna ett enda öre. Man skulle endast garantera samma priser som vi ändå få betala till importörer och grossister. Men det är ju så med oss människor, vi drömma hellre om stordåd i stället för att uträtta till hands liggande göromål. Det var ju också en gång en mycket stor tänkare som yttrade, att vi människor undgå lyckan på grund av detta ställningstagande.

Jag förstår alltför väl att herrar regeringsledamöter inte kunna räcka till överallt, men finns det folk i underordnad ställning, som är ansvarigt för en blamage som den här förekomna, så vore det väl bättre att de finge övergå till näringarna än att de i fortsättningen hade hand om för oss alla så viktiga uppgifter som dem vi nu resonera om, ty de kunna genom sitt ställningstagande tillfoga lojala producenter stor skada.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 240, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker, m. m. hänvisades propositionen, i vad angick anslagsfrågan, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Slutligen föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 242, med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1944, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 243, angående anslag till kontrollstyrelsen för budgetåret 1944/45.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å bordet vilande motionen nr 466 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 9 och 10, statsutskottets utlåtanden nr 4 och 44—59, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2, bevillningsutskottets betänkanden nr 17—20, bankoutskottets utlåtanden nr 22—30, första lagutskottets utlåtanden nr 11, 14 och 15, andra lagutskottets utlåtanden nr 21—29, jordbruksutskottets utlåtande nr 1, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2—4.

§ 7.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista skola uppföras i följande ordning, nämligen först jordbruksutskottets utlåtande nr 1 och därefter övriga ärenden i den ordning, i vilken de förekomma å dagens föredragningslista, med allenast det undantaget, att andra lagutskottets utlåtande nr 29 uppföres närmast efter sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1 men före samma utskotts utlåtande nr 2.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 8.

Herr **Sundberg** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Då stoftet efter en av de vid explosionsolyckan i Anneberg omkomna kvinnorna i lördags vigdes till griftero, hade fackföreningen på sedvanligt sätt beslutat att genom uppslutning vid begravningsakten hedra den avlidna. Vid kyrkan hade också en talrik skara föreningskamrater och vänner mött upp. *Interpellation.*

Enligt kutym hade föreningens styrelse underrättat församlingens kyrkoherde om sitt beslut att med föreningens fana deltaga vid begravningen. Kyrkoherden ställde sig avvisande till detta och meddelade omedelbart förbud mot att föreningens fana skulle få medtagas in i kyrkan. På förfrågan huruvida, därest försök gjordes att icke respektera förbudet, fanbäraren skulle utvisas ur kyrkan, svarade kyrkoherden att så skulle bli fallet. Under jordfästningsakten fick fanbäraren med fanan stanna utanför kyrkan.

Det är numera mycket vanligt att föreningar av olika slag medförande sitt samlingstecken deltaga så mangrant som möjligt vid en avliden medlems begravning. Detta är en vacker hyllning från den organisation han eller hon i livstiden tillhört. Det kan vara fråga om en organisation arbetande för olika samhällsgagnande syften. I detta fall rörde det sig om en fackförening. Att en sådan förenings medlemmar, förutom i det rent fackliga arbetet, intresserat deltaga i samhällsinstitutionernas arbete, i det ideella upplysnings- och skolningsarbetet, i hjälpverksamhetsarbete, i nykterhetsrörelsen och inte minst i det religiösa arbetet är allmänt bekant.

För alla de goda syften som föreningen verkar för utgör föreningens fana en symbol, som medlemmarna akta, ära och ständigt vilja hålla högt. Att en sådan symbol för goda och ädla syften skulle vara ovärdig att införas i en kyrka är säkerligen ofattbart för alla rättänkande människor.

Det nu aktuella fallet är, glädjande nog, ganska enastående och belyser på intet sätt prästerskapets allmänna inställning till frågan om huruvida fackföreningsfanor skola få införas i kyrkorna. I viss del av landet intaga emellertid prästerna en markerat avog inställning till frågan om fanors medförande och då speciellt när det gäller fackföreningsfanor. Det har förekommit fall då prästmän vid förfrågan sagt sig icke vilja direkt förbjuda fanans med-

Interpellation. (Forts.)
förande men helst önskade att så icke skedde. Tidigare ha i västra Sverige prästmän, liksom i det nu aktuella fallet, utfärdat absolut förbud till och med mot fanans införande på kyrkogårdens område. Att ett sådant, om intolerans vittnande tillvägagångssätt väcker en allmän förstämning och irritation icke blott bland föreningsmedlemmarna är förklarligt.

En fackföreningsfana är den enskilda föreningens samlingstecken och den annonserar på intet sätt medlemmarnas individuella inställning i politiskt hänseende. I de fall, där prästman förbjudit fackföreningsfanas införande i kyrka, har man grundad anledning förmoda att vederbörandes politiska inställning varit avgörande för förbudsbeslutet.

Nog vore det väl minst sagt önskvärt att kyrkans och det kristliga sinnelagets representanter valde tillfällena att demonstrera sitt misshag, exempelvis mot fackföreningsrörelsen, med sådan urskillning, att misshag icke kommer till uttryck vid en god samhällsmedborgares och medmänniskas jordafärd.

I anledning av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat att fall förekommit, då prästmän vid begravningsakt förbjudit vissa föreningar att i kyrkan medföra föreningens samlingstecken, fana eller standar?

2. Anser herr statsrådet att dylikt förbud, till synes riktat företrädesvis mot fackföreningar, kan skapa en irritation, som verkar störande vid en begravningshögtidlighet?

3. Om så är fallet, är herr statsrådet beredd att överväga åtgärder i syfte att förebygga uppkomsten av dylika irritationsmoment?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Petterson** i Degerfors, som anförde: Herr talman! Enligt gällande familjebidragsförordning kunna värnpliktiga efter hemkomsten från militärtjänst erhålla förlängt bidrag. Bestämmelserna innebära, att om tjänstgöringen varat minst 30 dagar, bidrag utgår för ytterligare fem dagar utan särskild anhållan därom. Har tjänstgöringen varat längre tid kan, om särskilda skäl därtill föranleda och ansökan göres, efter prövning erhållas bidrag för ytterligare 20 dagar efter tjänstgöringens slut. Syftemålet med denna förordning är att bereda de värnpliktiga möjlighet att, efter hemkomsten från tjänstgöring, uppehålla sig och familjen, intill dess att vederbörande kan komma i arbete och få utkomst därav. I AMK:s anvisningar ang. tillämpningen av familjebidragsförfattningarna (nr 3: 1941) heter det: »Skäl att medgiva familjepenning efter tjänstgöringens slut äro, att den värnpliktige icke har möjlighet att omedelbart efter tjänstgöringen få återinträda i eller få inkomst av sitt gamla arbete. Exempelvis kan det hända, att det dröjer 14 dagar, innan arbetsgivaren ånyo kan taga honom i sin tjänst. I sådant fall kan han vara i behov av familjepenning för sina familjemedlemmar under visst antal dagar efter tjänstgöringens slut. Samma kan förhållandet vara, om han visserligen får börja arbeta omedelbart men icke utfår sin första avlöning förrän efter 14 dagar. I sådant fall kan han ha behov av att få behålla familjepenningen under t. ex. en vecka efter tjänstgöringens slut.»

Så långt är ingenting att anmärka på, men i fortsättningen av samma anvisningar heter det: »Förhåller det sig däremot så, att den värnpliktige icke

Interpellation. (Forts.)

kan anses hava möjligheter att erhålla arbete inom en tid av 20 dagar efter tjänstgöringens upphörande, bör han icke beviljas familjepenning för denna tid, utan då bör han redan vid tjänstgöringens slut hänvisas till att söka arbetslöshetshjälp.» Det är denna kategoriklyvning av de värnpliktiga jag härmed har velat fästa försvarsministerns uppmärksamhet på. Här ställes den arbetslöse i en särställning, som inte är befogad och dessutom i högsta grad orättvis. Man frågar sig här, vilken institution menar AMK att den värnpliktige skall vända sig till för att få hjälp, arbetslöshetskommitté eller fattigvården? En arbetslöshetskommitté kan inte betala ut kontantunderstöd utan statens tillstånd, och de flesta arbetslöshetskommittéerna ha, på grund av att arbetslösheten ej varit nog omfattande, ännu ej kunnat ordna denna sak. På de platser, där kommittén fått denna rätt, motsvarar antalet som kan få dylikt understöd ca hälften av de redan anmälda arbetslösa. Även om den värnpliktige skulle hos arbetslöshetskommitté kunna få understöd, tar detta så lång tid att ordna, att rätten till förlängning med 20 dagar av familjebidraget borde vara lika stor för den arbetslöse som för den, som omedelbart efter tjänstgöringens slut kan återgå till sitt arbete. Skall den värnpliktige vid hemkomsten nödgas gå till fattigvården, blir han återbetalningsskyldig för det belopp han eventuellt där kan få och blir dessutom underkastad en mycket ingående individuell prövning.

Inför dessa omständigheter frågar man sig ovillkorligen, om denna olikhet inför lagen bland de värnpliktiga är nödvändig. Även för familjebidragsnämnderna är denna en källa till ständig irritation. Hur skall en familjebidragsnämnd, som läget nu är på arbetsmarknaden, kunna bedöma om en sökande kan skaffa sig arbete inom 20 dagar eller inte? Bifalles en framställning om förlängt bidrag och den sökande ej kan skaffa sig arbete inom föreskriven tid, mister kommunen statsbidraget på den utbetalda summan; avslås en dylik framställning och den sökande skulle kunna skaffa sig arbete, får också då familjebidragsnämnden ta risken att få ett bakslag. Alla sakskäl tala för att denna bestämmelse i anvisningarna till familjebidragsförordningen snarast bringas ur världen.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet observerat den tolkning, som givits bestämmelsen angående de förlängda familjebidragen och som gör att den värnpliktige, som är arbetslös, vid hemkomsten från tjänstgöring kommer i en betydligt sämre ställning än sina kamrater?

2. Om så är förhållandet, vill herr statsrådet då medverka till att denna förordning får en sådan tolkning, att de värnpliktiga bli likaberättigade i berörda avseende?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Fru **Rydh Munck af Rosenschöld,** som yttrade: Herr talman! Då den ordinarie tiden för avlämnandet av Kungl. Maj:ts propositioner till årets lagtima riksdag utgick, hade någon proposition angående byggandet av nya kortvågssändare för rundradio icke avlämnats, och inte heller har det förebådats att någon proposition vore att vänta. Med anledning härav anhåller jag att få anföra följande.

Interpellation. (Forts.)

Den utredning, som förebragts av den av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet med anledning av föregående års riksdagsskrivelse tillsatta rundradiokommittén, i vilken högsta tänkbara sakkunskap inom såväl radioteknik som programverksamhet är representerad, har, synes det mig, till fullo klarlagt behovet av en förbättrad kortvågssändning från Sverige. Av kommittén rådfrågade representanter för svenskt upplysningsarbete, för svensk industri, handel och sjöfart samt sist och icke minst för den hittills alltför ofta negligerade kategorien »svenskar och svenskättlingar i utlandet» ha enstämmigt intygat behovet av en starkare, bättre hörd svensk röst i etern.

Sedan många år tillbaka ha kraven på en förstärkning av de nu existerande kortvågssändarna blivit allt oftare framförda. Svenskar i utlandet och svenska sjömän på havet söka med oro efter hemlandets stationer för att få bud om händelser och förhållanden därhemma. De svenska stationerna höras understundom, men drunkna mestadels i den för varje dag allt starkare kören av utländska storsändare. Pessimistiska svenskar i främmande land och svenska sjömän på havet skriva hem och fråga, om Sverige icke längre *kan* eller icke *vill* försvara sin ställning som ett tekniskt föregångsland. Sveriges internationella prestige i radiotekniskt avseende är i fara. Vår svaga position framgår med all önskvärd tydlighet av den förteckning över övriga länders nuvarande och planerade kortvågsutrustning, som bifogats utredningen. I praktiken är den ännu sämre.

Sveriges kontakt med yttervärlden måste efter kriget upprätthållas med alla tillgängliga medel. Det ingår i god fredsplanering — eller borde i varje fall ingå däri — att Sveriges radio väl tillgodoses. Med bättre tekniska möjligheter skulle Sveriges radio helt visst kunna bli ett effektivt hjälpmedel även i vårt lands internationella samarbete. Om den svenska kortvågens utveckling hämmas, riskera vi bl. a. att framförallt de transoceana ländernas radiokorrespondenter fara oss förbi och hellre göra sina reportage — vars värde för det land de beröra icke kan överskattas — från en annan plats, där man i tid sett om sitt hus, redan skaffat sig eller i vart fall redan beslutat sig för att bygga erforderliga sändare. Detsamma blir förhållandet då det gäller det direkta programutbytet med länder dit trådförbindelser saknas. Sådana programutbyten betyda långt mer än endast ett förströelseinslag, de bidraga kraftigare än man kanske vanligen tänker sig att göra det svenska namnet känt i utlandet. Det blir emellertid det land, som kan bjuda goda överföringsmöjligheter, som i första hand blir uppmärksammat och får njuta frukterna av den internationella radiokontakten.

Kostnaderna för de av Rundradioutredningen 1943 föreslagna två kortvågsstationerna äro små i jämförelse med den betydelse de i framtiden kunna få. Ty hela projektet med förbättrad kortvågsservice och en utvidgad utlandsprogramtjänst måste ses som ett led i det framtida arbetet att upprätthålla Sveriges renommé, att sprida upplysning om Sverige och att förbättra vår kontakt med yttervärlden. Några inkomster, möjliga att direkt bokföra, ge dessa sändningar icke omedelbart. De äro i detta avseende fullt jämförbara med all slags reklamverksamhet, med vetenskaplig forskning, bildningsverksamhet m. m., allt sådant som till en början enbart medför penningutlägg, men som på längre sikt ger avkastning på det utlagda kapitalet.

Jag vill inte underlåta att i detta sammanhang framhålla de angelägna synpunkter på nödvändigheten av att denna fråga handlägges inom en snar framtid, vilka framkommit inom radionämndens arbetsutskott, där jag är medlem. Varje månad vi uppskjuta våra beställningar av den apparatur vi måste förskaffa oss från utlandet för den tilltänkta förbättringen av vår kortvågssänd-

Interpellation. (Forts.)

ning, fördröja vi på ett ödesdigert sätt våra möjligheter att få beställningarna effektuerade, inte endast med den förhalade månaden utan kanske för en oöverskådlig framtid. Kapprustningen efter freden torde på radions område bli enorm, och det säger sig självt att den som står först i tur också först får sitt material. Men det är inte endast apparaturen det gäller. Det kan även gå så långt, att vi icke ens kunna försvara och få behålla de av Sverige redan notifierade våglängder, som vi behöva för vår kortvågstjänst, men som Sverige i brist på sändare icke ännu kunnat taga i anspråk. Det har t. o. m. redan inträffat, att främmande länder annekterat för Sverige reserverade våglängder av den anledningen, att de svenska sändningarna varit svaga, att man icke ansett sig behöva taga hänsyn till dem. Även på radions område gäller tydligen, att ett starkt försvar är nödvändigt för upprätthållandet av respekten.

Det skulle förefalla egendomligt, om Sverige just nu, då den statliga upplysningsverksamheten på utlandet enligt nyligen fattade beslut skall intensifieras med särskild hänsyn tagen till transoceana länder, Sydamerika och Nordamerika, och då fredsplaneringen på alla andra områden med all rätt får sina rundliga anslag och sin rättmätiga omvårdnad, icke skulle ha råd att bevilja ett engångsanslag på cirka 5 milj. kr. och ett framtida årligt anslag på cirka 1 milj. kr. till en så viktig gren av radions verksamhet. Skulle svensk radio, som sedan många år tillbaka av sina licensmedel, vilka i år uppgå till över 17 milj. kr., måst inlämna i medeltal ca 35 % per år till statskassan, icke kunna beviljas anslag till fortbeståndet och utvecklingen av en verksamhet, som anses lika naturlig och nödvändig i alla andra länder?

Svensk radios främsta uppgift är förvisso att förse de inom landet boende lyssnarna med goda program från väl hörbara stationer. Det torde icke finnas någon anledning befara, att en ifrågasatt utveckling på det »internationella» området, kommer att ske på bekostnad av den »nationella» upprustningen. Medel borde kunna disponeras för *båda* dessa angelägna uppgifter.

På grund av vad sålunda anförts får jag, herr talman, anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande frågor:

1) Är det herr statsrådets mening, att de av Rundradioutredningen framlagda argumenten för behovet av förbättrad svensk kortvågsservice icke äro tillfyllest för ett regeringsförslag i ärendet?

2) Anser herr statsrådet, att det är med sund fredsplanering förenligt att ställa ett så viktigt initiativ på framtiden och att hänsyn ej nu behöver tagas till utlandssvenskarnas krav, till behovet av goda hjälpmedel för svensk internationell upplysningsverksamhet och till svensk internationell prestige?

3) Har herr statsrådet möjligen för avsikt att senare under årets lagtima riksdag framlägga proposition i frågan?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Herr **Sundström** i Skövde erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! *Interpellation*
Det har länge varit känt och av verkställda utredningar bekräftat, att lönestandarden för skogsvårdsstyrelsernas skogliga befattningshavare legat lägre än för övriga jämförbara tjänstemän i statlig eller enskild tjänst samt att såväl tjänste- som familjepensioner för skogsvårdsstyrelsernas personal äro avsevärt oförmånligare än för statstjänstemän i motsvarande löneställning. Förhållandet måste i längden medföra menliga återverkningar på skogsvårdsstyrelsernas möjligheter att förvärva duglig personal, vilket i sin ordning icke kan vara utan vådor för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

Interpellation. (Forts.)

Särskilt en grupp av skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare har varit och är alltjämt ekonomiskt missgynnad, nämligen den största tjänstemannakåren, länsskogvaktarna. Då framgången och utvecklingen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet intimt sammanhänger med skogsvårdsstyrelsernas möjligheter att med sig förena dugliga och för arbetets speciella krav lämpade länsskogvaktare och då mycket höga krav numera ställas på dessa tjänstemän, har frågan om en reglering av löner, pensioner och anställningsförhållanden för bl. a. denna personalgrupp framstått som en fråga av stor betydelse för landets enskilda skogsbruk.

I skrivelse den 21 mars 1943 överlämnade kungl. skogsstyrelsen till Kungl. Maj:t vissa förslag angående omläggning av nu gällande ordning för finansiering av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Samtidigt framlades förslag till enhetliga bestämmelser rörande bl. a. den ordinarie skogsvårdsstyrelsepersonalens löne- och anställningsvillkor. I proposition till 1943 års riksdag angående anslag till skogsstyrelsen m. m. (nr 278: 1943) anförde föredragande departementschefen bl. a., att de av skogsstyrelsen framlagda förslagen icke innebure någon fullständig och slutgiltig lösning av ifrågavarande spörsmål, samt framhöll, att förslagen även syntes vara i behov av viss överarbetning. Med hänsyn härtill ansåg departementschefen, att med ställningstagande till förslagen borde anstå intill dess förenämnda överarbetning ägt rum samt skogsstyrelsen verkställt utredning jämväl beträffande den extra ordinarie skogsvårdsstyrelsepersonalens löne- och anställningsvillkor. Departementschefens här återgivna uttalande föranledde icke någon erinran från riksdagens sida.

I enlighet med vad som förutsattes i förutnämnda proposition har skogsstyrelsen numera fullföljt ifrågavarande utredningar. Styrelsen har därvid dels verkställt överarbetning av sitt förut framlagda förslag till lönebestämmelser för den ordinarie skogsvårdsstyrelsepersonalen, dels utarbetat förslag till lönebestämmelser för skogsvårdsstyrelsernas extra ordinarie befattningshavare. Under överarbetningen av här ifrågavarande lönereglemente har skogsstyrelsen bl. a. infordrat yttranden från skogsvårdsstyrelserna, vilka samtliga, utan undantag, föreslagit högre löner för bl. a. länsskogvaktarna än dem, som för närvarande utgå. Skogsvårdsstyrelserna ha därjämte i allmänhet förordat samma pensionsvillkor för sina befattningshavare som för statliga tjänstemän inom ifrågavarande lönegrader.

Det sålunda omarbetade förslaget har av skogsstyrelsen överlämnats till Kungl. Maj:t under januari månad innevarande år. Skogsstyrelsen anför i sin skrivelse bl. a. följande: »Ett ytterligare skäl för en snabb lösning av lönefrågan är vidare den omständigheten, att skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän i lönehänseende i de flesta fall äro sämre ställda än övriga skogligt utbildade, i allmän tjänst anställda befattningshavare, vilket måste — särskilt under nu rådande förhållanden — menligt inverka på skogsvårdsstyrelsernas möjligheter att förvärva duglig personal.» Skogsstyrelsen har därför som sin mening uttalat, att föreslagna lönereglementen böra tillämpas från ingången av år 1945 och sålunda föreläggas 1944 års riksdag.

Propositionstiden har nu utlupit utan att Kungl. Maj:t avlåtit någon proposition till riksdagen i detta ärende. Med anledning härav, och då en snabb och rättvis reglering av löner, pensioner och anställningsförhållanden för bl. a. skogsvårdsstyrelsernas största tjänstemannakår, länsskogvaktarna, måste anses vara en fråga av vitalt intresse för landets enskilda skogsbruk, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1) Kan proposition till riksdagen i detta ärende vara att förvänta under innevarande års riksdag oaktat den ordinarie propositionstiden tilländalupit?

Interpellation. (Forts.)

2) Om så ej är fallet, är statsrådet benägen att angiva orsakerna till att frågans avgörande ånyo blivit uppskjuten?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Hansson* i Skediga, nr 467, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl.;

herr *Wiberg*, nr 468, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1944/45;

fröken *Andersson m. fl.*, nr 469, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 194, angående omorganisation av tandläkarinstitutet m. m.;

fröken *Nygren*, nr 470, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, angående anslag för budgetåret 1944/45 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

herr *Sefve*, nr 471, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 207;

herr *Ljungberg*, nr 472, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 169, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen, m. m.;

herr *Grym*, nr 473, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, angående inrättande av en statens högre skogsskola; och

herr *Hansson* i Skediga, nr 474, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition. nr 233, angående överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.27 em.

In fidem

Sune Norrman.

Onsdagen den 22 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen konsul *Otto Wallén* på grund av blodkärlssjukdom är oförmögen till arbete och att bevista riksdagens sammanträden fr. o. m. den 22 mars t. o. m. den 31 mars 1944 intygas härmed.

Stockholm den 22 mars 1944.

Hjalmar Wide,
leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Wallén ledighet från riksdagsgöromålen under tiden från och med den 22 till och med den 31 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 244, med förslag till förordning angående indrivning av utskylder hos värnpliktiga m. fl.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Svar på fråga. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld,** som anförde:

Herr talman! Herr Hedlund i Rådom har till mig riktat följande fråga.

»Anser statsrådet att ytterligare säkerhetsåtgärder kunna vidtagas till förebyggande av sådana händelser i samband med militärövningar som den i dagarna inträffade tragedien i Jämtlandsfjällen, då, efter uppgifter i pressen, en person omkommit, flera alltjämt saknas och hela förbandet, bestående av ett hundratal man, varit nära att gå sin undergång till mötes?»

Händelseförloppet vid den beklagliga olyckshändelse, varvid under dygnen 3—7 mars tre värnpliktiga omkommo i samband med fälttjänstövningar i Jämtlands—Härjedalens fjällvärld, är redan i det väsentliga känt genom tidningspressen. Jag inskränker mig därför till att något redogöra för de säkerhetsåtgärder, som vidtagits i samband med övningarna och under efterspaningarna av de saknade. Redogörelsen bygger på den utredning, som genom arméchefens försorg verkställts.

Vad till en början beträffar utbildningen — särskilt av det för olyckan utsatta jägarkompaniet — framgår följande av utredningen. Den 11 januari erhöll chefen för B-styrkan, till vilken kompaniet hörde, order av militärbefälhavaren att igångsätta särskild utbildning som förberedelse för fälttjänstövningarna. Av nämnde chef utarbetad utbildningsplan följdes vid kompaniet från och med den 17 januari och slutfördes den 26 februari. Under denna tid av mer än en månad genomfördes flera långa fältmarscher, truppen tränades

Svar på fråga. (Forts.)

i att bära packning för fjällmarsch, snöbivacker anordnades, övernattningar i fjällen ägde rum o. s. v. Vid ett tillfälle skedde en marsch på 80 km på en tid av 28 timmar, omedelbart åtföljd av snöbivackering.

Föreskrifterna om utrustningen hade utarbetats med all omsorg. Varje man var utrustad med bl. a. livpäls och pälsmössa, strumpskaft, ylletröja, yllehalsduk, innervantar och ytterhandskar samt laddor, vidare snödräkt, ryggsäck med sovsäck, bituménpapper som underlag för sovsäcken, regnskydd, spritkök och termosflaska. Med kompaniet följde en signalpatrull samt vidare en hundtross om 35 hundar med 18 pulkor, på vilka transporterades bl. a. en del reservpersedlar, såsom skidor och stavar, kläder och rödsprit samt sjukvårdsmateriel. Varje man bar en dags proviant med varm dryck i termosflaska samt därjämte fyra portioner vakuumtorkade livsmedel. Dessutom medfördes på trossen proviant för två dagar. I Helagshyddan hade i förväg placerats reservproviant, varför kompaniet den 3 mars var väl försett med livsmedel.

Personalen utgjordes i huvudsak av eleverna i gruppchefs- och förberedande plutonchefsskolorna. Övningen avsåg även deras utbildning till instruktörer i vintertjänst. Befälet var övervägande på aktiv stat och väl vinterutbildat. Hundtrossen stod under befäl av en vid arméhundskolan tjänstgörande aktiv officer. Chefen för signalpatrullen var en av signalregementets furirer, likaledes på aktiv stat. Med kompaniet följde läkare. Chef för stridsdomarna vid kompaniet var majoren Wallman, som äger stor fjällerfarenhet. Från Helagshyddan medföljde också majoren Peyron, som även har mångårig erfarenhet av vinterförhållandena i fjälltrakterna.

För väderlekstjänstens utförande hade i ledarens stab inrättats en flygdetalj, vilken per telefon dagligen erhöll prognoser från väderleksassistenten på F 4. Av prognoserna för den 2—4 mars framgår att de rapporterade väderleksutsikterna icke gåvo anledning att befara snöstorm. Med kännedom om den osäkerhet, som särskilt under nuvarande förhållanden är förenad med dylika prognoser, vidarebefordrade ledningen dem icke för att ej invagga i bedräglig säkerhet. I stället hade militärbefälhavaren i sina allmänna övningsbestämmelser inskärpt följande: »Beaktas skall, att väderleken i fjällen är underkastad täta växlingar. På några timmar kan vackert väder förvandlas till full snöstorm. Hänsyn härtill måste ständigt tagas.» Observatören i Ljusnedal för statens meteorologisk-hydrografiska anstalt har den 9 mars förklarat bl. a. följande: »Den hårda storm, som hastigt blåste upp i denna trakt den 3 mars, kom som en överraskning. — — — Jag har under femton års tid här varit observatör — — — och kan både intyga och beediga, att stormen kom ovanligt hastigt — — —.» Så långt observatören.

Från meteorologisk-hydrografiska anstalten har jag inhämtat, att lufttrycket under tiden 1—5 mars inom dessa fjällområden hållit sig mellan 977 och 1 020 millibar och att det omedelbart före stormen sjönk obetydligt med 3 millibar på tre timmar. Anstalten har meddelat, att en dylik förändring i och för sig icke är ett ovanligt eller oroväckande fenomen.

Vad slutligen angår det spaningsarbete, som igångsattes för att finna de saknade, försiggick detta under vissa svårigheter. När fänrik Sihlén med följeslagare efter sin strapatsrika och förtjänstfulla färd ankom till Storvallen den 4 mars på förmiddagen, var han starkt medtagen. Han nämnde icke då, att plutonen Lindström befann sig annorstädes än kompaniet i övrigt. På grund därav inriktades från början spaningen endast mot kompaniets huvuddel. Först på eftermiddagen blevo plutonens särskilda förhållanden kända. Det ligger i sakens natur, att med de långa avstånden och svaga förbindelserna en omdisponering av spaningen tog lång tid. Vidare är att märka, att först den 5 mars kl. 11 på förmiddagen ledningen fick vetskap om att de 5 värnpliktiga sak-

Svar på fråga. (Forts.)
nades och orientering om den trakt, där de kommit bort från förbandet. De uteliggande spaningsdetachementen kunde först senare få kännedom härom och blevo först då i stånd att säkrare inrikta sin spaning. Spaningen kunde effektivt bedrivas endast i dagsljus. Med hänsyn härtill kunde markspaningen efter de saknade icke på allvar komma i gång förrän den 6 på morgonen. Det bör tilläggas, att stormen i hög grad försvårade flygspaningen.

Den av chefen för armén föranstaltade utredningen ger enligt mitt förmenande det huvudintrycket, att fälttjänstövningen planlagts och genomförts med stor förtänksamhet och att utrustningen varit mycket god. Någon anmärkning mot det sätt, varpå räddningsarbetet genomfördes, ger utredningen ej heller belägg för. Vissa oklara punkter kvarstå emellertid. Var det rådligt att använda ett spritkök, som ej var officiellt godkänt? Det är nämligen ännu en öppen fråga, om det var detta spritkök eller andra omständigheter, som under övningens första natt förorsakade kolosförgiftning — något som kan ha nedsatt truppens motståndskraft. Vidare är ännu outrett, om det var brister i radioutrustningen, atmosfäriska störningar eller felaktiga dispositioner, som förhindrade kompaniet från att få radioförbindelse med ledningen. Utredningen om dessa ting liksom åtskilligt annat pågår alltjämt. Slutligen ställer man sig frågande inför det faktum, att förplutonen, som den 4 mars kl. 18,00 ankom till fäbodvallen vid Jon-Ersbygget, först kl. 9,30 nästa dag sökte förbindelse med ledningen.

Dessa oklara punkter liksom händelsen i övrigt torde komma att ingående belysas, sedan saken numera av arméchefen hänskjutits till krigsrätt.

Vad beträffar de beslut, som under olycksdygnet i kritiska situationer fingo fattas av det ansvariga befälet, vill jag här påpeka, hur svårt det alltid är att efteråt döma om klokheten i ett beslut. Men särskilt gäller detta där, såsom här är fallet, även alternativen äro förenade med uppenbara risker. Alla militära övningar äro dessutom till sin natur farliga, ty de måste ligga krigets verklighet så nära som möjligt. Ett försvar av landet innebär även trupprörelser i våra fjälltrakter. Detta kan ej ske med mindre svensk trupp redan i fred är förtrogen med villkoren för vistelse där. I fjällen lura faror, det vet envar, och alla försiktighetsåtgärder till trots kan olyckan likväl vara framme. Därför är det icke gärna möjligt att avlägsna eller undvika alla faror under trupprörelser i fjällen. I detta sammanhang kan ett citat anföras ur det kondoleansbrev militärattachén vid härvarande schweiziska beskickning riktat till chefen för armén: »Också i Schweiz kräver den hårda utbildningen till bergs- och vintersoldater årligen sina offer. Just därför att vi i Schweiz så väl känna till dessa förhållanden, vet jag att den schweiziska armén med den svenska deltager i sorgen efter tre tappra fältjägare.»

Ja förvisso, varje svensk sörjer bittert dessa tre unga män. Allt som kunnat göras för att bevara dem åt livet, skulle vi velat ha gjort. Och även om våra undersökningar måhända icke komma att visa på andra orsaker till deras död än olyckliga omständigheter, varöver människor ej kunnat råda, ger detta oss icke rätt att slå oss till ro. Det är vår skyldighet att göra allt som står i mänsklig förmåga för att förhindra ett återupprepande.

Vidare yttrade

Herr **Hedlund** i Rådom: Herr talman! Jag ber att till försvarsministern få framföra ett tack för det utförliga svaret.

När man erhåller kännedom om en sådan här händelse, kan man ju icke undgå att ställa sig den frågan, huruvida icke för stora risker möjligen kunna ha tagits, om man verkligen har gjort allt vad som kan göras för att eliminera de olyckor, som skulle kunna inträffa, och man frågar sig också, huruvida en

Svar på fråga. (Forts.)

sådan här händelse ger några lärdomar för framtiden. Försvarsministerns svar är väl, så långt det för närvarande är görligt, ägnat att belysa frågor av den beskaffenheten.

Det framhålles i svaret, att truppen under mer än en månad har legat i specialträning för en sådan här uppgifts skull. Förutsatt att den träningen under tillräckligt lång tid har ägt rum under förhållanden som någorlunda motsvara dem under vilka övningen företogs, måste man säga, att träningen säkerligen är en mycket god förberedelse. Beträffande de persedlar, som truppen medförde, av beskaffenhet att underlätta vandringar i fjällen innehåller svaret en utförlig redogörelse. Man saknar emellertid uppgift om huruvida varje man var försedd med kompass och karta. Så snart truppen skiljs åt, kan det ju vara av betydelse, att var och en har dessa hjälpmedel till sitt förfogande. Visserligen är det väl i det här speciella fallet sannolikt, att oavsett hur det förhöll sig med utrustningen i det avseendet, skulle det ha gått på samma sätt, men vid andra tillfällen kan karta och kompass vara de hjälpmedel som räddningen hänger på. Man frågar sig huruvida överdragskläderna varit tillräckligt vattensäkra och huruvida alla varit utrustade med s. k. vindsäckar. Man undrar också, hurudan sovsäckarnas beskaffenhet varit. Folk med vana vid fjällvandringar göra ju gällande, att sovsäckar med vattentätt överdrag och stoppade med renhår exempelvis möjliggöra, att man kan klara upp de mest vidriga situationer i fjällvärlden. Sedan har man frågan om spritköket, som ju särskilt omnämndes i svaret. Det har också gjorts gällande, att den utrustning, med vilken personalen var försedd, till stor del var en försöksutrustning. Man undrar med anledning härav, huruvida försök tidigare har gjorts under ungefär liknande svårigheter — men naturligtvis under mindre riskfyllda förhållanden — med denna utrustning. Vilka instruktioner har personalen erhållit för den händelse olyckstillbud skulle inträffa? Det har uppgivits, att en av de döda återfanns bredvid sitt gevär och sin ammunition. Man undrar då, om det har lämnats några instruktioner, under vilka förhållanden vederbörande skulle vara berättigad att lämna ifrån sig detta och eventuellt andra föremål och fortsätta med lättare packning. Ett spörsmål som också inställer sig är hur räddningstjänsten var inrättad, om det fanns tillräckligt med räddningspatruller, exempelvis om det fanns en sådan förlagd till Helagsfjället. Den fortsatta utredningen lär väl komma att lämna svar även på dessa frågor, så långt det är möjligt att få det klarlagt.

Min mening är icke på något sätt att söka lasta någon som deltagit i utformningen av ifrågavarande fälttjänstövning, utan endast att påpeka en del förhållanden, som, såvitt jag förstår, böra kunna vara av betydelse att få klarlagda. Det värdefullaste i svaret synes mig emellertid vara försvarsministerns framhållande av att, oavsett om det visar sig, att det här var en händelse, som människor icke ha kunnat förebygga, man ändå icke får slå sig till ro, när det gäller att söka efter vägar för att förebygga ett upprepande av olyckan och katastroftillbudet. Det förefaller mig som om andan i svaret är sådan, att man har rätt att utgå ifrån att de orden icke äro vackra fraser sagda i samband med en debatt om den här tragiska händelsen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**, erhöll på begäran ordet och yttrade: *Svar på fråga.* Herr talman! Herr Paulsen har till mig riktat frågan, huruvida jag hade mig bekant, att statens industrikommission begärde, att jordbrukare, som endast hade *en* hästvagn med bilgummi, skulle leverera detta till statens reservförrådsnämnd. Vidare har herr Paulsen i anslutning

Svar på fråga. (Forts.)
härtill frågat, huruvida jag hade för avsikt att vidtaga åtgärder för att vinna rättelse härutinnan.

Med anledning härav får jag anföra följande.

På grund av det svåra försörjningsläget i vad avser gummiringar för motorfordonstrafiken har statens industrikommission nödgats påfordra inleverans av vissa å hästvagnar monterade men ursprungligen för motorfordon tillverkade gummiringar. De ringdimensioner, som ifrågakomma, äro grövre 16″ personbilsringar och 20″ lastbilsringar. Dessa ringar utgöra den huvudsakliga ringutrustningen för motorfordonen. Inkallelserna omfatta vidare endast sådana däck, som av ägarna själva deklarerats såsom fullgoda.

Det har självklart icke varit avsikten att beröva fordonsägarna möjligheterna att även i fortsättningen kunna framföra sina fordon på gummihjul, och därför har varje fordonsägare beretts tillfälle att av reservförrådsnämnden i utbyte erhålla gummidäck av samma diameterstorlek som de inkallade däcken och fullt användbara för hästvagnsbruk. På grund härav har vid inkallelserna någon åtskillnad icke ansetts böra göras mellan personer som endast äga ett fordon och sådana som äga två eller flera.

Antalet inkallade däck har inskränkts till omkring 2 600 stycken, motsvarande endast omkring 1 procent av det enligt deklarationer befintliga gummiringsbeståndet å landets hästfordon. Ringarna skulle enligt industrikommissionens anmaning ha varit kommissionen tillhanda senast den 1 februari 1944 men den 15 innevarande mars hade insänts endast 892 däck. På grund av att utbytet av ringarna — även om detsamma i möjligaste mån påskyndas — dock för viss tid medför ett avbräck i hästvagnarnas utnyttjande, har jag med hänsyn till det på en del håll i landet redan påbörjade vårarbetet inom jordbruket överenskommit med industrikommissionen, att inkallelserna av de hittills icke inlevererade gummiringarna tills vidare i avvaktan på utvecklingen å gummiförsörjningens område icke skola fullföljas.

Härefter anförde

Herr **Paulsen:** Herr talman! Det var med tillfredsställelse jag hörde statsrådets svar, som ju var sådant, som jag ville ha det. Jag har således endast att tacka både för svaret i och för sig och för den snabbhet, varmed jag fick detsamma.

Vidare yttrades ej.

§ 5.

Svar på interpellation.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**, som anförde: Herr talman! Kammarens ledamot fru Björck har till mig riktat en fråga om anledningen till att en framställning om återupptagande av den nedlagda järnvägstrafiken å linjen Tomelilla—St. Olof i dessa olje- och gummibristens tider avslagits.

Innan jag besvarar interpellantens fråga, vill jag erinra om att i proposition till 1941 års riksdag angående förvärv av Ystad—Eslövs m. fl. järnvägar lämnades en utförlig redogörelse för de skäl, vilka talade för ett nedläggande av järnvägstrafiken å bandelen Tomelilla—S:t Olof. Det påvisades, att trafiken varit obetydlig och att järnvägen varit i hög grad förlustbringande, trots att den enligt gällande samtrafiksordning erhållit en del transporter, vilka bort av lämplighetsskäl framföras annan väg. Enbart för åren 1929—1939 hade redovisats en förlust av nära en halv miljon kronor. I propositionen förutsattes,

Svar på interpellation. (Forts.)

att ett nedläggande skulle ske, men på grund av den vanskliga transportsituationen under kriget ansågs nedläggandet böra tills vidare begränsas till att avse persontrafiken och den genomgående godstrafiken. Mot vad sålunda förutsattes framställde riksdagen ingen erinran. Det förtjänar påpekas att järnvägens ägare redan före förstatligandet gjort framställning om trafikens nedläggande.

Beslut om trafikens nedläggande med angiven begränsning meddelades av Kungl. Maj:t att gälla från och med den 1 juli 1941. Sedan dess ombesörjes på järnvägslinjen endast vagnslasttrafik, under det att persontrafiken överflyttats dels till järnvägslinjen över Gärsnäs, dels till en omnibuslinje Tomelilla—S:t Olof. Styckegodstrafiken ombesörjes med en lastbilslinje. Den genomgående godstrafiken dirigeras över Gärsnäs.

Behovet av trafikens återupptagande och möjligheterna därtill hava sedermera underkastats ingående prövning i samband med under åren 1942 och 1943 ingivna framställningar.

I anledning av den framställning om trafikens återupptagande, som av interpellanten åsyftas, verkställdes genom järnvägsstyrelsens försorg utredning om, huru ett ersättande av buss- och lastbilstrafiken med järnvägstrafik för närvarande skulle ställa sig ur ekonomisk synpunkt. Därvid undersöktes olika alternativ, avseende trafik med ångtåg eller rälsbussar. Kalkylerna utvisade, att i båda fallen järnvägsdriften skulle medföra engångsutlägg för banans iordningställande och årliga driftkostnadsökningar, vilka icke kunde beräknas bliva kompenserade genom motsvarande inkomstökningar. För det ekonomiskt gynnsammaste av de nämnda alternativen, nämligen järnvägsdrift med rälsbussar, beräknades engångsutlägget till 25 000 kronor och den årliga utgiftsökningen till 34 000 kronor.

Vad angår gummi- och oljetillgångens inverkan på frågans bedömande, beräknades den besparing av bilgummi, som skulle vinnas genom nedläggande av buss- och lastbilstrafiken, komma att uppgå till endast 4 à 6 däck per år. Denna besparing skulle dock bli ganska dyrbar vid det förhållandet, att mot varje sparat gummidäck skulle svara en förlust för statens järnvägar vid övergång till järnvägsdrift av intill 8 500 kronor. I fråga om oljeförbrukningen utröntes, att denna vid övergång till järnvägstrafik skulle bliva avsevärt större än vid den nu bedrivna buss- och lastbilstrafiken.

Framställningen om järnvägstrafikens återupptagande avstyrktes av järnvägsstyrelsen men tillstyrktes av länsstyrelsen, trafikkommissionen och industrikommissionen. Industrikommissionen framhöll i sitt yttrande, att gummibesparingen dock icke vore av den storleksordning, att den i och för sig motiverade övergång till järnvägstrafik. I yttrandena förutsattes, att busstrafiken i stället skulle nedläggas. Det uppgavs att befolkningen icke hade något att invända mot bussrörelsens upphörande. Under ärendets behandling ingavs emellertid en petition, vari åtskilliga ortsbor begärde att få ha bussarna kvar.

Orsakerna till att framställningen i ärendet avslogs kunna sammanfattas på följande sätt.

Erfarenheterna från den tid, då järnvägstrafiken uppehölls, giva klart besked om att förutsättningar för en ekonomisk järnvägsdrift å linjen saknas. Utredningen gav vid handen, att även under nuvarande förhållanden en stor förlust — beräknad till minst 34 000 kronor årligen — kunde väntas uppkomma.

Den rullande materiel, som bleve erforderlig för järnvägsdriften, kunde under rådande förhållanden icke anskaffas på annat sätt än genom att draga bort sådan materiel från andra järnvägslinjer, där den väl behövdes. Detta gällde oberoende av huruvida järnvägsdriften anordnades med ångtåg eller rälsbussar.

Tilläggas bör, att omnibuslinjen går genom tätare bebyggda delar av trak-

Svar på interpellation. (Forts.)
ten än järnvägen. Busslinjen, som också har 15 à 20 hållplatser utmed vägen gentemot järnvägens 3, bör därför vara ägnad att bättre betjäna den lokala persontrafiken. Att återupptaga järnvägsdriften och samtidigt behålla omnibustrafiken kan i nuvarande läge icke komma i fråga.

Jag vill till sist framhålla, att antalet bussturer å ifrågavarande route för närvarande äro starkt begränsade. Detta innebär givetvis olägenheter för den trafikerande allmänheten, vilket är att beklaga. Samma förhållande råder dock i alla delar av landet, inte bara i fråga om busslinjer utan även beträffande andra kommunikationsmedel.

Jag anser emellertid att, om gummibristen skulle vålla ytterligare inskränkningar i omnibustrafiken på här ifrågavarande linje, frågan om ett återupptagande av järnvägsdriften ånyo kan behöva upptagas till prövning.

Härpå yttrade:

Fru **Björck:** Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Jag beklagar att svaret blev negativt. Min interpellation framställdes för att jag skulle få veta, om något nytt argument framkommit för statsrådets avslag å deputationens anhållan. Men det är tydligen allt fortfarande järnvägsstyrelsens uttalande man tar hänsyn till. Man borde väl emellertid i någon mån också taga hänsyn till vad lokala och andra myndigheter säga. Länsstyrelse, landsfiskal, industrikommission och trafikkommission tillstyrka, men järnvägsstyrelsen avstyrker.

Från järnvägsstyrelsens sida framhålles, att ett återupptagande av trafiken skulle vålla staten stora förluster. Men hur kan man veta det? Staten själv har aldrig haft hand om denna trafik och drivit den i egen regi. Man bara övertog järnvägen, lade ned trafiken och inrättade busstrafik.

Min uppfattning är, att om denna järnväg blivit skött på ett riktigt sätt, hade den icke behövt gå med förlust, och i nuvarande läge har jag svårt att förstå, varför icke staten borde försöka åtminstone sätta in en rälsbuss i persontrafik. Gummibristen är ju för närvarande så stor att de flesta, för att icke säga alla privata lastbilsägare, för stora kostnader måst bygga om sina lastbilar till p-boggievagnar, detta allt för att man skall spara på bilgummit. Ja, man får ju icke ens köpa ett nytt cykeldäck till en använd cykel utan att hos vederbörande kristidsnämnd ha begärt licens.

Dock är det icke så alldeles säkert, att en sådan anhållan kommer att beviljas, ty man skall ha viss väg till arbetet. Under tiden övertar statens järnvägar en järnväg, lägger ned persontrafiken på densamma och inrättar en ny busslinje och detta när alla andra tvingas spara på bilgummi.

Alltså: järnvägen skall underhållas därför att godstrafiken i viss mån upprätthålles och personal finns på vederbörande järnvägsstation. Man kan knappast ha anledning bli förvånad över att allmänheten reagerar inför en sådan sakernas ordning.

Talet om att man sparar 4 à 6 bildäck på ett år har jag mycket svårt att förstå. Det händer nämligen mycket ofta, i all synnerhet helgdag och dag före helgdag, att vederbörande får sätta in 3 à 4 extra bussar både från och till Tomelilla. Under sådana förhållanden förstår jag icke att man kan tala om det förlustbringande i denna trafik. Hur kan man förresten räkna ut att det just är denna del av trafiken som föranleder förlusten? Denna bandel går genom tättbebyggda trakter, då däremot den andra hälften går genom ganska gles bebyggelse.

Vi som bo i denna del av Kristianstads län ha mycket dåliga kommunikatio-

Svar på interpellation. (Forts.)

ner med residensstaden; detta medger också statsrådet själv. Jag tar emellertid fasta på statsrådets löfte, att, om det på nytt skulle bli fråga om bussindragning på grund av gummibrist, han är villig göra en ny undersökning. Jag är mycket tacksam för detta löfte, och jag vädjar till statsrådet i hela bygdens namn, att denna undersökning snarast möjligt måtte få komma till stånd.

I detta anförande instämde herr *Barnekow*.

Herr **Paulsen:** Herr talman! Jag måste säga att det förefaller mig mycket egendomligt, att den där järnvägen icke trafikeras. Här ligger en järnväg fix och färdig, en järnväg som underhålles, en järnväg som håller sig med personal, men ändå sköter man trafiken med bussar. Det måste väl ändå vara dyrare att köra med bussar än att köra på järnväg, ty gengasdrift är väl ändå den dyraste drift som finns, och till på köpet är här också ont om bilgummi, så att de bilar, som behöva förnya sina ringar, icke kunna skaffa sig gummi. Vore det nu så besynnerligt om kommunikationsministern satte in en rälsbuss möjligen med släpvagn för denna trafik? Såvitt jag hörde rätt, svarade kommunikationsministern, att det blir dyrt att köpa rälsbussen, men, herr statsråd, icke skulle det väl behöva köpas en rälsbuss för att trafikera en sådan liten sträcka. Man har väl ändå i hela det stora järnvägsnätet här i landet så pass mycket på lager av den varan av rälsbussar och släpvagnar, att man icke skulle behöva köpa sådant, utan kan skicka dit vad som behöves.

Jag reste på denna linje på höstsidan och kom till Tomelilla och skulle fortsätta vidare med någon av de bussar, som trafikera den där linjen. Det var två bussar som skulle sköta trafiken, men om reglementet följts och man icke tagit med flera personer än som var tillåtet, hade $^3/_5$ icke kommit med. Nu sutto vi icke bara i knäet på varandra utan först satt en på bänken, så satt en i hans knä och sedan ytterligare en i knäet på den sistnämnde och dessutom stod man som packade sillar. När någon skulle av vid en hållplats var det ett förfärligt besvär, innan han kunde komma fram. Det tog ungefär en kvart i stället för en minut. Sådant väcker icke glädje hos passagerarna, och man undrar, hur människor, som ha att bestämma i saken, kunna ordna det på det sättet, men man förstår, att där sitter folk i Stockholm, som icke ha känsla för vår landsända och icke ha känsla för saken, och de bestämma. Det är sådana myndigheter som ge utlåtanden till statsrådet, och statsrådet följer myndigheternas förslag.

Kommunikationsministern säger ju, att järnvägen går med förlust. Det är naturligtvis riktigt. Den gick med förlust, när man körde den i enskild regi. Men staten har aldrig försökt att driva den, ty järnvägsstyrelsen har sagt, att det icke lönar sig. Jag är övertygad om att om man satte i gång att driva denna trafik med rälsbuss, möjligen med släpvagn, skulle det också bära sig. Men järnvägsstyrelsen har ju avstyrkt, och kommunikationsministern följer järnvägsstyrelsen, det är således bra med den saken. Det är tydligen en prestigefråga för järnvägsstyrelsen. När den en gång sagt, att det icke dugar med järnvägsdrift, duger det icke. Den kan icke komma med något nytt, och kommunikationsministern följer, som sagt, lätt och behändigt järnvägsstyrelsen. Tänk, om kommunikationsministern skulle behaga ha en egen mening, skulle försöka att säga, att vi skola försöka köra med rälsbuss och släpvagn ett år och se hur det går. Det kunde hända, att järnvägen skulle gå icke med förlust utan med vinst. Det är mycket möjligt, och då skulle trafiken få fortsätta. Jag skulle allvarligt vilja råda kommunikationsministern att taga saken under övervägande och tänka själv och icke bry sig om vad järnvägsstyrelsen och industrikommissionen säga. Såvitt jag vet, är statsrådet en man, som kan stå för sin me-

Svar på interpellation. (Forts.)

ning, och han behöver icke falla tillbaka på järnvägsstyrelsen. Jag vill ge honom det rådet att försöka. Det lönar sig säkert.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson:** Herr talman! Både interpellanten och herr Paulsen äro alldeles säkra på att det skulle löna sig att nu igångsätta driften på denna järnväg i statens järnvägars regi. Att driften gick med förlust innan staten övertog banan, ha de emellertid icke kunnat bestrida. Jag har svårt att förstå varifrån man hämtar grunden för ett sådant påstående, ty det kan ju icke finnas större behov av trafikmedel i orten därför att statens järnvägar övertagit driften än det fanns tidigare.

På banans spår ombesörjes alltjämt en viss godstrafik, i det att till och från de skilda stationerna på banan kan skickas vagnslastgods. Vad styckegodstrafiken beträffar så ombesörjes den av lastbilslinjen, som drivs i statens järnvägars regi. Statens järnvägars ledning har sålunda redan nu möjlighet att överblicka trafikförhållandena, då man vet vilken mängd vagnslastgods och vilken mängd styckegods man har att räkna med. Då statens järnvägar dessutom driver omnibuslinjen, vet man ju också tämligen bra vilken persontrafik man har att räkna med. Skulle icke under sådana förhållanden både interpellanten och herr Paulsen kunna tilltro järnvägsstyrelsen så stor sakkunskap att den med kännedom om dessa primära förutsättningar kan räkna ut, om järnvägstrafiken skall löna sig eller icke? Jag tror icke, att vare sig herr Paulsen eller jag skola anstränga oss med något självständigt tänkande i detta fall, ty vi kunna nog tryggt lita på järnvägsstyrelsens kalkyler. Att bara därför att järnvägsstyrelsen övertar driften, i stället för att denna såsom tidigare sker i enskild regi, skulle uppstå någon ökning i trafiken, lär väl varken interpellanten eller herr Paulsen kunna påstå.

Vidare: är herr Paulsen alldeles säker på att man icke behöver skaffa några nya rälsbussar för att kunna trafikera linjen Tomelilla—S:t Olof? Jag förmodar, att herr Paulsens resonemang härvidlag är resultatet av hans eget tänkande, men för min del tror jag, att vederbörande i järnvägsstyrelsen skulle vara tacksamma, om herr Paulsen kunde upplysa om varifrån dessa rälsbussar skulle kunna anskaffas. Ty annars klagar man ju i hela landet över, att det finns för få rälsbussar och på bristen på rullande materiel i övrigt. Det finns alltså, herr Paulsen, icke något lager av vare sig lok eller rälsbussar eller vagnar, som stå och vänta. Skall man sätta i gång med trafik på denna linje vare sig med lok och järnvägsvagnar eller med rälsbussar och släpvagnar, betyder det att man måste ta materiel från andra linjer, där materielen också behövs. Då uppstår alltid frågan var denna materiel bäst behövs, och det är ju därom striden står.

Herr Paulsen hade vidare enligt egen utsago företagit en tur med buss på denna trade och därvid gjort vissa tråkiga erfarenheter. Jag tror för min del icke, att han är ensam i det avseendet, ty var och en som gör en tur med buss i dessa tider nödgas nog göra samma erfarenhet som han. Herr Paulsen behöver för övrigt icke fara så långt som till Skåne för att göra den erfarenheten, utan kan nöja sig med en tur med någon av busslinjerna här i Stockholm, t. ex. med trådbuss 41. Han skall då finna, att det icke bara är på linjen Tomelilla—S:t Olof som det är trångt.

Herr **Ekdahl:** Herr talman! Det är ett par punkter i det yttrande från järnvägsstyrelsen på vilket herr statsrådet byggt sitt interpellationssvar, som jag skall be att få säga några ord om.

Det som säges i de moment, jag syftar på, är givetvis i och för sig alldeles

Svar på interpellation. (Forts.)

riktigt, men jag anser det saknas den beviskraft, som järnvägsstyrelsen tillmäter uppgifterna i fråga. Järnvägsstyrelsen säger t. ex. att den föregående ägaren var beredd att lägga ned järnvägen. Därmed skulle vara bevisat, att järnvägen, redan innan staten övertog densamma, var omöjlig ur räntabilitetssynpunkt.

Var och en som har studerat de enskilda järnvägarnas historia vet, att det inte är så alldeles säkert, att en enskild ägare till en järnväg har en objektiv syn på trafikbehovet i de bygder, där järnvägen går fram. Det har varit mycket vanligt att ett järnvägsbolag, stött av starka kommunala intressen i järnvägens ändpunkter, har gjort till sin huvuduppgift att draga trafiken åt ett visst håll utan att ta hänsyn till trafikintresset på andra håll ute i de bygder, som beröras av järnvägen.

Interpellanten har redan vad den järnväg det här gäller beträffar påpekat de urusla förbindelserna med länsstaden. För min del är jag övertygad om att om driften på denna järnväg tidigare lagts så, att förbindelserna med Kristianstad varit bättre ordnade, hade detta inverkat förmånligt på trafikutvecklingen.

Nu säger herr statsrådet med stöd av järnvägsstyrelsens promemoria, att den anordning med rälsbussar, som ifrågasatts, skulle medföra en merkostnad för järnvägen på 34 000 kronor i trafikkostnader och 25 000 kronor i nyanskaffningskostnader. De 25 000 kan man naturligtvis inte komma ifrån. Men är det alldeles säkert, att järnvägsstyrelsens kalkyler i fråga om de 34 000 skola tillmätas beviskraft? Jag tror att alla som haft beröring med järnvägslinjer, där rälsbusstrafik har införts, ha kommit underfund med att rälsbussarna i ytterst hög grad bidraga till att popularisera trafiken. Folk reser hellre med rälsbuss än med de vanliga ångdrivna tågen. När herr statsrådet såsom ett argument för att framhäva busslinjernas bättre kvalitet i jämförelse med järnvägslinjerna säger, att vid busslinjerna finnas flera hållplatser, skulle jag vilja ifrågasätta, om det inte vore möjligt att anordna betydligt flera hållplatser längs järnvägen vid den rälsbusstrafik, som ifrågasatts, än vad som nu finnes. Jag tror att vi alla gjort den erfarenheten, att ökad trafik på en linje bidrager till att popularisera just denna trafiklinje. Rälsbusstrafik har aldrig förekommit på den linje det här gäller, och det vore därför på tiden att man försökte sig på en sådan.

Att järnvägsstyrelsen avstyrkt förslaget av ekonomiska skäl kan jag förstå. Järnvägsstyrelsen kan inte gärna våga tillstyrka införande av sådan trafik, förrän järnvägsstyrelsen känner sig säker på att den kommer att slå väl ut. Men när nu företrädare för ett allmänt bygdeintresse anhålla att försöket göres, tycker jag herr statsrådet borde kunna våga sig på att åtminstone försöksvis — även om mycket starka reservationer skulle kunna anföras däremot — låta denna linje komma i gång med rälsbusstrafik. Jag för min del hyser starka förhoppningar att försöket kommer att lyckas.

Herr **Paulsen:** Herr talman! Herr statsrådet sade i sin replik till mig, att vi behövde inte anstränga oss med självständigt tänkande, utan att vi kunde förlita oss på myndigheterna. Men vore det inte bäst, herr statsråd, att även vi tänkte en smula — det kan ju hända att vi lyckades bättre än myndigheterna. Jag skulle i alla fall vilja råda herr statsrådet till att tänka en gång till beträffande denna sak.

Herr statsrådet säger vidare till mig, att jag borde ta reda på och ge besked om var man skall taga de där rälsbussarna. Ligger det inte närmare till för herr statsrådet, som ändå är högste chef för kommunikationsväsendet i

Svar på interpellation. (Forts.)
landet, att framställa denna fråga till myndigheterna än för en enskild person att komma med förfrågningar? Jag är rädd för att jag inte skulle få samma rejäla svar som herr statsrådet under sådana förhållanden skulle få.

Jag skulle vidare vilja fästa uppmärksamheten på en annan omständighet. Sedan järnvägen nedlades tog avfolkningen i dessa bygder allt större fart. Det är i synnerhet de unga, som dras därifrån och flytta till andra bygder och till städerna. Man kan förstå dem. De bo nu ännu mera isolerat än vad de gjorde tidigare. Järnvägen går genom en vacker bygd, och det har inte förekommit någon dylik avfolkning i denna bygd tidigare. Men sedan järnvägen nedlades, ha befolkningssiffrorna i kommunen undan för undan sjunkit. Orsaken härtill är ingen annan än att de unga känna sig isolerade. De tycka inte om att vara så utan förbindelse med yttervärlden, som de nu kommit att bli. Det vore alla skäl att försöka motverka denna utveckling. Jag vill ännu en gång vädja till herr statsrådet att ta denna sak i sin hand, känna för bygden och tänka för bygden och inte bara tänka för Stockholm och som om han bodde där.

Herr **Barnekow:** Herr talman! Jag tror inte att det kan bestridas, att det missnöje som råder i bygden med anledning av nedläggandet av järnvägstrafiken på bandelen Tomelilla—S:t Olof är ganska berättigat. Vi veta alla att det finns många bygder i vårt land som ha sämre förbindelser än vi där nere. Det är emellertid skillnad mellan en glest befolkad bygd, som aldrig haft några kommunikationer, och en tätt befolkad bygd, som mist de kommunikationsmöjligheter den förut har haft.

Många av oss hysa säkerligen mycket starka tvivel på statens förmåga som företagare. Jag tror likväl att vi hittills varit överens om att när det gäller ett område som järnvägarna, som äro vårt viktigaste kommunikationsmedel, staten verkligen skulle kunna vara en lämplig företagare, icke blott i det avseendet att den tänkte på de ekonomiska vinster, som den kan hämta genom att dra in en viss järnvägslinje, utan även i så måtto, att den sökte tillgodose bygdens behov.

Jag vågar därför, herr talman, instämma i den föregående talarens vädjan till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att ännu en gång taga saken under övervägande.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 467 av herr *Hansson* i Skediga;
nr 468 av herr *Wiberg;*
nr 469 av fröken *Andersson m. fl.;*
nr 470 av fröken *Nygren;* och
nr 471 av herr *Sefve;*

till behandling av lagutskott motionen nr 472 av herr *Ljungberg;* samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 473 av herr *Grym;* och
nr 474 av herr *Hansson* i Skediga.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Sundberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, i anledning därav att av vissa präster förbud utfärdats mot införande vid begravningsakt i kyrka av vissa föreningars samlingstecken, fanor eller standar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Petterson* i Degerfors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, angående tolkningen av gällande bestämmelser om familjebidrag åt värnpliktig efter dennes hemkomst från militärtjänstgöring.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av fru *Rydh Munck af Rosenschöld* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående en förbättrad kortvågssändning från Sverige.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Sundström* i Skövde vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, angående en eventuell proposition om löneregler för skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Utgifter under riksstatens nionde huvudtitel.

Punkterna 1—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15, angående Lantbrukshögskolan: Avlöningar.

Avlöningsanslag till lantbrukshögskolan.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Lundberg** i Uppsala: Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt med anledning av en motion, som jag har avgivit i där förevarande ärende. Utskottet har tillmötesgått motionen, och jag ber därför att få uttala min tacksamhet till utskottet. Jag får ju säga, att det var min förhoppning att utskottet, som består av praktiskt folk, även skulle tillmötesgå motionen.

Avlöningsanslag till lantbrukshögskolan. (Forts.)

I detta sammanhang skulle jag emellertid vilja fästa uppmärksamheten på en ren principfråga. Lönenämnden har nämligen icke blott uttalat sig i fråga om lönen utan även sagt, att man för inplacering av assistenterna vid försöksanstalterna i högsta lönegraden skulle kräva att de hade agronomexamen. Jag tror att det föreligger anledning att säga ifrån ganska bestämt, att lönenämnden bör söka att med till buds stående möjligheter bedöma arbetet och den lönesättning, som äger rum i detsamma. Men sedan nämnden har bestämt detta, bör den överlåta åt skolstyrelsen att själv utse den arbetspersonal, som den anser vara lämplig för arbetsuppgiften i fråga.

Det synes förhålla sig på det sättet, att man på en del håll inom stat och kommun underskattar den självlärde eller den som har skaffat sig kunskaper utan att ha papper på detta. Då lönenämnden skall bedöma en lönesättning för ett visst arbete, går även den efter om vederbörande har betygs- eller examensmeriter. Jag tror att det föreligger anledning att här säga ifrån ganska bestämt, att lönenämnden inte bör lägga sig i dessa ting. Jag vågar även hävda den meningen, att det är än mera anmärkningsvärt, att lönenämnden företräder en sådan uppfattning, då man även på akademiskt håll har fått upp ögonen för den fara, som ligger i en överskattning av examensmeriter. Jag vill i detta sammanhang citera ett uttalande av föreståndaren för student- och lärarförmedlingen i Göteborg. Han skriver: »Jag har dagligen att göra med akademiker som söker arbete, men jag är inte lika säker på att jag har att göra med folk, som kännetecknas av logiskt tänkande, kombinerat med initiativ- och handlingskraft. En sådan typ finns, är lätt att placera och förekommer bland folk på alla betygsnivåer. Det är med andra ord inte fråga om renodlat intellektuella förutsättningar, utan om sådana som har att göra med praktisk förmåga. Man möter arbetssökande med akademiska betyg och examina, som ur yrkessynpunkt måste konstateras vara i det närmaste imbecilla. Det tycks vara så att man kan nå studieresultat bara man är utrustad med minne och efterhärmningsförmåga. Det är därför förvånande att alla, när spärrdiskussionen kommer i gång, talar om betygsspärr. När det borde vara omdömesspärr. Och det är också ett sällsamt ämne för eftertanke att betänka, att det är den akademiska studiefriheten, som sålunda möjliggör, att dåligt folk kan krångla sig till akademiska examina och sedan i fria marknaden utgöra mördande reklam för de kategorier, som kallas intellektuellt bildade.» I fortsättningen poängterar han: »Handlingskraft kan man knappast lära sig vid ett universitet. Men både handlingskraft och en massa nyttig erfarenhet kan man få av praktisk verksamhet.»

Denne akademiker, som i det praktiska livet har fått bedöma dylika ting, tillmäter även de praktiska erfarenheterna stor vikt. Det ser emellertid ut som om lönenämnden endast skulle vilja tillskriva examensmeriterna betydelse. Den uppfattning, som lönenämnden synes ha, har även medfört det resultatet, att kvalificerat folk kommer att avstängas från möjligheterna att få en bättre betald befattning och hindras att utföra det arbete, för vilket de äro kvalificerade, inte därför att de sakna kunnighet och duglighet utan endast därför att de inte ha papper på detta. Jag vill understryka, att det föreligger anledning för lönenämnden att ta hänsyn till duglighet och kunnighet och inte endast till pappersmeriter.

Jag vill även ifrågasätta, om lönenämndens sammansättning är lycklig och om icke åt denna borde ägnas större uppmärksamhet. Ty det är likväl så, att om lönenämnden företräder den uppfattningen, att de som icke ha examina skola avlönas på ett visst sätt, kommer denna nämndens uppfattning att vinna efterföljd även inom andra institutioner och arbetsgrenar. Det föreligger därför all anledning att säga ifrån på denna punkt. Jag vill även fästa uppmärk-

Avlöningsanslag till lantbrukshögskolan. (Forts.)

samheten på det förhållandet, att exempelvis en lönearbetare, en snickare eller någon annan yrkesarbetare även har en viss utbildningstid, fastän han i regel inte går i några högre skolor. Kompetens kan sålunda finnas utan att den är dokumenterad genom betygsmeriter.

Jag vill alltså understryka, att även den som genom mångårigt praktiskt arbete skaffat sig erfarenhet inom ett visst yrke bör kunna betalas någorlunda drägligt. Jag hoppas därför, herr talman, att lönenämnden, då den skall sätta löner för visst arbete, icke endast skall ta hänsyn till examensmeriter och dylikt utan till de kvalifikationer som krävas för utförande av arbetet i fråga.

Häruti instämde herr *Hallén*.

Herr förste vice talmannen **Magnusson:** Herr talman! Jag blev något förvånad över herr Lundbergs uttalande och hans angrepp på lönenämnden. Han föreföll att i sitt resonemang gå ut ifrån att det skulle vara lönenämnden, som tillsatte tjänster eller hade att taga någon befattning med dessas tillsättande. Det är en sak, som är för lönenämnden fullkomligt främmande.

Däremot tillkommer det ju lönenämnden att när den skall bedöma en lönesättning för viss tjänst pröva vilka kompetenskrav som erfordras för denna tjänst. Lönenämnden har emellertid inte att befatta sig det minsta med huru dessa krav på kompetens sedan bedömas av dem som skola tillsätta tjänsten. Jag torde därmed tillräckligt ha klarlagt, att herr Lundberg kommit fullkomligt på sidan av saken i det uttalande om lönenämnden, han nyss gjorde.

När herr Lundberg vidare talar om att nämnden lägger så stor vikt vid examina och dylikt och därvid ifrågasätter, huruvida nämnden är riktigt sammansatt och om inte en ändring i dess sammansättning borde ske därhän att i densamma insättas ledamöter utan examensmeriter, kan jag trösta herr Lundberg med att av dess ledamöter herr Eriksson i Stockholm saknar examensmeriter, detsamma är fallet med herr Wahlmark och gudi klagat saknar jag själv också dylika. Det borde därför ur herr Lundbergs synpunkt vara ganska tillfredsställande ordnat när det gäller bristen på examina bland lönenämndens ledamöter.

Herr **Lundberg** i Uppsala erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag skulle vilja säga till den siste ärade talaren, att det är ingenting som säger, att den som saknar examina skulle vara mindre benägen att ta hänsyn till examensmeriter, då han skall bedöma kompetenskrav för en tjänst.

Det förhåller sig visserligen på det sättet, att lönenämnden inte tillsätter tjänster. Om lönenämnden emellertid säger, att för placering i lönegrad Eo 16 i det fall, det här gäller, av assistenterna skulle krävas, att de hade agronomexamen, och detta krav skulle bifallas av riksdagen, skulle detta givetvis innebära att alla kunniga assistenter, som sakna agronomexamen, skulle avstängas från att komma längre än till Eo 14. Det är detta som jag opponerat mig emot.

Herr förste vice talmannen **Magnusson**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag skall be att till herr Lundberg få rikta frågan: när riksdagen inrättar den ena läroanstalten efter den andra och lockar ett mycket stort antal personer att avlägga examen, vart skulle det då ta vägen, om riksdagen sedan utan vidare skulle säga, att examina ha ingen betydelse vid tillsättandet av tjänster, utan att den som avlagt viss examen inte har några större utsikter till viss tjänst än den som inte har någon exa-

Avlöningsanslag till lantbrukshögskolan. (Forts.)

men? Jag tror inte att detta skulle vare sig vara möjligt att genomföra eller få lyckliga verkningar.

Herr **Lundberg** i Uppsala, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Jag vill till sist säga, att skolorna givetvis äro till för att ge en viss kunskap. Men det behöver väl inte vara så, att tjänster inrättas endast därför att de som gå i skolorna skola kunna bli placerade. Det finns nämligen även annat praktiskt, kunnigt och för sin uppgift väl skickat folk, som också bör ges möjlighet att få göra sig gällande på arbetsmarknaden.

Herr förste vice talmannen **Magnusson** erhöll jämväl på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Om det är riktigt att skolorna äro till för att ge en viss kunskap, måste man väl ändå i samhällets intresse se till, att denna kunskap får någon användning i samhällets tjänst.

Härpå anförde

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Jag har ingen anledning blanda mig i det replikskifte, som uppstått mellan herr Lundberg i Uppsala och herr förste vice talmannen beträffande lönenämndens befogenheter och sammansättning samt därmed sammanhängande spörsmål. Då ingen av de båda föregående ärade talarna framställt något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, kan jag inskränka mig till att beträffande den nu föredragna punkten endast understryka vad utskottet bland annat framhållit, nämligen att utskottet förväntar »att Kungl. Maj:t i anslagsäskandena till 1945 års riksdag skall finna möjligt att tillmötesgå de synpunkter på en slutlig lösning av förevarande spörsmål som utskottet i sin motivering tidigare givit uttryck åt».

Herr talman! Under förhoppning att så kommer att ske ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under förevarande punkt.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 16—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser.

Punkten 40, angående Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 40, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1944/45 till ändamålet anvisa ett reservationsanslag av 70 000 kronor.

I detta samband hade utskottet till behandling, såvitt angick förevarande anslag, förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 218 av herr *Ekströmer m. fl.* samt II: 327 av herr *Persson* i Falla *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte vid behandlingen av punkt 40 i nionde huvudtiteln till utbildningskurser för täckdikningsförmän anvisa ett från 7 000 kronor till 21 000 kronor förhöjt anslag och sålunda till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av kronor 84 000».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 218 och II: 327 i förevarande del, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 kronor.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser. (Forts.)

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Gabrielsson, Alfred Andersson, Hagman, Andersson* i Löbbo, *Liedberg, Ericsson* i Sörsjön och *Pettersson* i Rosta, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 218 och II: 327 i förevarande del.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Under denna punkt ha flera av utskottets ledamöter avgivit en reservation. Då jag biträder reservationen, ber jag att få med några ord motivera densamma.

Förevarande punkt gäller frågan om anslag till kurser för utbildning av täckdikningsförmän. Kungl. Maj:t har begärt anslag till *en* sådan kurs. Vi reservanter anse det vara befogat att bevilja anslag till förslagsvis *tre* sådana kurser. Anslagsbehovet skulle på grund härav stiga med sammanlagt 14 000 kronor. Jag kan i detta sammanhang påpeka, att 1942 års jordbrukskommitté i en till Kungl. Maj:t avgiven promemoria angående sysselsättning på jordbrukets område vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut framhållit, att täckdikningar vore ett arbetsprojekt, som med stor fördel kunde komma till utförande i en dylik situation. Av den redogörelse över föreliggande förhållanden, som kommittén lämnat, framgår att 32 000 olika jordbruksföretag blivit inventerade samt att totalkostnaden för en genomförd täckdikning å dessa företag skulle uppgå till 16 300 000 kronor, varav i rena arbetskostnader 8,3 miljoner kronor. Det sammanlagda antalet dagsverken beräknas till 743 000.

Inom utskottet har framhållits, att det för närvarande icke råder någon brist på täckdikningsförmän. Detta är visserligen riktigt, men om det skulle inträffa en fredskris — vi hoppas ju alla att stormaktskriget snart skall sluta — måste vi utan tvivel med ljus och lykta leta efter arbetstillfällen. Det har då synts oss reservanter ändamålsenligt, att ett planläggningsarbete av större omfattning än vad i propositionen föreslagits borde igångsättas redan nu. Vi ha därför yrkat, att planläggningsarbeten beträffande täckdikningar skulle i så måtto vidtagas, att anslag beviljas till tre utbildningskurser för täckdikningsförmän, samt att anslaget i följd härav höjes från 7 000 kronor till 21 000 kronor. Jag vet mycket väl, att gentemot detta förslag kan invändas, att Kungl. Maj:t kan anvisa medel för ändamålet från beredskapsanslag. Då det emellertid i samband med utskottsbehandlingen av ärendet icke förelegat någon uppgift om hur snabbt ett dylikt anslag från beredskapsstat skulle kunna beviljas, har försiktigheten och förtänksamheten bjudit oss reservanter att yrka på att anslaget till denna kursverksamhet ökas på sätt närmare angivits i de i ämnet väckta motionerna.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till den vid förevarande punkt i utlåtandet fogade reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Det är — som närmare framhållits i förevarande motioner — alldeles riktigt att täckdikningen är ett av de viktigaste jordförbättringsmedlen. Den är också den mest ekonomiska jordförbättringsåtgärden. Av kända skäl — främst rådande knapphet på arbetskraft — har täckdikningen under senare år inte kunnat forceras i den utsträckning som hade varit önskvärd. 1942 års jordbrukskommitté uppmärksammade — som herr Andersson i Löbbo nämnde — täckdikningens stora betydelse i händelse av ändrade förhållanden med hänsyn till arbetskraft och materiel. Täckdikningen skulle då vara den åtgärd, som ur allmän synpunkt vore mest angelägen. Täckdikningen skulle

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser. (Forts.)

nämligen dels utgöra ett stort arbetsfält och dels medföra en för hela folkhushållet bestående nytta.

De investeringsmedel, som riksdagen tidigare beslutat att ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, äro ju avsedda att användas bland annat för sådana ändamål, varom här är fråga. I anledning av den promemoria i ämnet, som lämnats av jordbruksutredningen, ha genom lantbruksstyrelsen och andra statliga verk förfrågningar utgått till olika hushållningssällskap för att få en överblick över de åtgärder på området, som i första hand skulle vidtagas. Såvitt jag kan minnas blev resultatet därvid, att omkring 35 000 hektar mark redan anmälts för täckdikning. I anledning härav har Kungl. Maj:t av tillgängliga medel ur detta investeringsanslag redan beviljat 90 000 kronor till 20 utbildningskurser för täckdikningsförmän. Kungl. Maj:t har på detta sätt velat förbereda utbildningen av den kvalificerade arbetskraft, som behövs för kontrollen av täckdikningsarbetena, när dessa skola sättas i gång. Medel har även beviljats för utbildning av agronomer och andra, som skola biträda med uppgörande av planer för täckdikning. Det måste givetvis vara av den största betydelse att redan på förhand ha planer uppgjorda, så att ifrågavarande arbeten kunna igångsättas så snart som möjligt när de lyckliga förhållandena åter inträda, då vi kunna sysselsätta oss med dessa för hela folkhushållet nyttiga arbeten.

Herr talman! Då det föreligger en skillnad om 14 000 kronor mellan utskottets och reservanternas förslag, har jag ansett mig böra meddela, att Kungl. Maj:t av tillgängliga medel redan utanordnat 90 000 kronor, som kunna tagas i anspråk för ifrågavarande utbildningskurser redan under innevarande budgetår samt användas även under kommande budgetår. Under sådana förhållanden måste självfallet effekten av Kungl. Maj:ts åtgärder bli väsentligt större än effekten av reservanternas förslag.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Att utskottsmajoriteten icke följt reservanterna berodde främst därpå, att majoriteten ansåg att Kungl. Maj:t i samråd med lantbruksstyrelsen i tillräcklig omfattning övervägt de åtgärder, som vore behövliga för utbildning av täckdikningsförmän. Det förklarades också inför utskottet att det redan nu, inom vissa län åtminstone, finns ett större antal utbildade täckdikningsförmän än som med nuvarande arbetsuppgifter är erforderligt. Under sådana förhållanden ansåg sig utskottsmajoriteten böra stanna vid det antal utbildningskurser, som föreslagits av Kungl. Maj:t. Då herr statsrådet därjämte nyss meddelade att Kungl. Maj:t för innevarande år beviljat ett särskilt anslag för utbildning av täckdikningsförmän, finns det ännu mindre anledning att i denna punkt följa reservanternas yrkande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Liedberg:** Herr talman! Den som jämfört utskottets motivering med reservanternas torde knappast förvåna sig över att denna reservation kommit till. Utskottet har gått på den linje, som herr Andersson i Tungelsta nyss angav. Denna linje innebär, att riksdagen icke skulle behöva taga några initiativ i frågan utan helt lita till Kungl. Maj:t och lantbruksstyrelsen. Det skulle således inte ankomma på utskottet att i denna fråga anlägga några synpunkter, som ginge längre än Kungl. Maj:ts och lantbruksstyrelsens förslag. Vi reservanter ha vänt oss just emot denna negativa inställning hos utskottet. Vi ha nämligen den uppfattningen — åt vilken herr Andersson i Löbbo redan givit uttryck — att ifrågavarande av Kungl. Maj:t begärda anslag var alltför ringa för att kunna åstadkomma den nytta som vore önskvärd. Vi ha ansett, att detta anslag hänför sig till så viktiga åtgärder när det gäller att bekämpa en kris,

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser. (Forts.)

att det icke borde råda något tvivel om att rikligare medel skulle ställas till förfogande. Det är inte bara 1942 års jordbruksutredning, som diskuterat lämpligheten av mera omfattande åtgärder på täckdikningens område. Denna fråga diskuteras för närvarande även i den nu tillsatta stora fredsplaneringskommissionen. Alla i denna fråga insatta personer synas ha klart för sig, att det här gäller inte endast att ha medel tillgängliga utan framför allt att ha planerna för arbetenas igångsättande utarbetade. Det måste vidare anses vara av stor vikt att de arbeten av olika slag i statlig, kommunal eller enskild regi, som vid en fredskris skola utföras, äro nyttiga och nödvändiga arbeten. Man måste nämligen förhindra att mindre nödvändiga eller rent av onödiga arbeten utföras. Vilket gott betyg man än skulle vilja ge de åtgärder, som vidtogos under den förra stora krisen, måste man dock medge, att på förhand uppgjorda planer för arbetenas utförande i stor utsträckning saknades. Det är enligt min uppfattning lika viktigt att utarbetade planer finnas tillgängliga som det är att det finns medel.

Därest herr statsrådets nu lämnade meddelande om beviljade ökade anslag för ifrågavarande ändamål hade varit känt vid utskottets behandling av frågan, hade säkerligen någon reservation under denna punkt icke behövt avgivas. Utskottsutlåtandet hade nämligen i så fall skrivits på ett helt annat sätt än vad nu blivit fallet. Vi reservanter hade då icke fått den anledning, som nu föreligger, att reservera oss mot utskottsutlåtandet. Utskottet hade då säkerligen närmast anslutit sig till den i reservationen uttryckta uppfattningen, och utskottet skulle då med stor tillfredsställelse ha kunnat konstatera herr statsrådets initiativ i frågan. Även om jag nu är reservant, har jag med hänsyn till nu lämnade uppgifter ingen anledning att strida för reservationen. Det förefaller mig som om herr statsrådet, i motsats till majoriteten av utskottet, har i full utsträckning beaktat nödvändigheten av att förberedande åtgärder i denna fråga redan nu vidtagas.

Under sådana förhållanden kan jag inte annat än med tacksamhet anamma herr statsrådets meddelande.

Herr andre vice talmannen **Carlström:** Herr talman! Med anledning av herr Liedbergs påstående att utskottsmajoriteten skulle ha en från herr statsrådet avvikande mening i denna fråga ber jag att få framhålla, att jag både inom utskottsavdelningen och inför hela utskottet hävdat, att om det skulle bli stor arbetslöshet, så måste frågan om utbildning av täckdikningsförmän avgöras efter helt andra linjer än dem, som reservanterna föreslagit. Sedan herr statsrådet nu meddelat vad som av honom åtgjorts i denna sak, synes det inte behövligt att vi här i kammaren tvista om olika synpunkter på en fråga, som vi alla synas vara överens om. Enighet tycks nämligen råda om att, därest det visar sig behövligt att utbilda ett större antal täckdikningsförmän, en sådan utbildning skall komma till stånd. Detta behov torde emellertid, så vitt man nu kan förutse, icke anmäla sig under nästkommande budgetår.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Liedberg:** Herr talman! Jag nödgas med anledning av herr Carlströms yttrande än en gång begära ordet i denna fråga. Herr Carlström gjorde gällande, att han och utskottsmajoriteten hade samma uppfattning som reservanterna och som det sedan visat sig även Kungl. Maj:t. Emellertid fingo vi reservanter den uppfattningen under behandlingen av detta ärende, att både herr Carlström och majoriteten av utskottets ledamöter ansågo, att åtgärder på området tids nog kunde vidtagas, när krisen en gång bryter in. Då kunde Kungl.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser. (Forts.)

Maj:t, enligt deras uppfattning, ta i anspråk de medel, som funnes på beredskapsstat, och Kungl. Maj:t kunde därefter sätta i gång utbildningen av täckdikningsförmän. Vi reservanter vände oss just emot en sådan uppfattning och förfäktade, att man måste utbilda täckdikningsförmän redan innan dessa arbeten skulle igångsättas. Herr statsrådet har i dag givit uttryck åt samma uppfattning som den av reservanterna framförda.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan, dels ock på bifall i förevarande del till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 41.

Utskottets hemställan bifölls.

Bidrag till byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor.

Punkten 42, angående lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **Onsjö:** Herr talman! Under denna punkt har utskottet behandlat en av mig jämte några medmotionärer avgiven motion, vari yrkas, att bidragen till byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor skola ökas från av Kungl. Maj:t föreslagna 1 200 000 kronor till 2 000 000 kronor. Motionen bygger härvidlag på de fakta, som anförts i lantbruksstyrelsens skrivelse i ämnet, vilken skrivelse refererats i utskottsutlåtandet. I denna skrivelse erinras om att behovet av medel i detta fall är mycket stort. I skrivelsen har i detta hänseende framhållits bland annat följande: »Skall den vid 1939 års lagtima riksdag genomförda omorganisationen av den lägre lantbruksundervisningen få avsedd verkan, är det i hög grad önskvärt, att anslaget höjes.» Lantbruksstyrelsen föreslår i skrivelsen att anslagsbeloppet bestämmes till två miljoner kronor.

Det område, varom här är fråga, har utan tvivel blivit mycket försummat. Detta har säkerligen till största delen berott på rådande tidsförhållanden. Om jordbrukets utövare skola kunna lösa de svåra uppgifter, som komma att åläggas dem i framtiden, är det inte minst viktigt att se till, att så många jordbrukare som möjligt kunna få nöjaktig yrkesutbildning. Om man överhuvudtaget vill åstadkomma något för att höja standarden på landsbygden och för att åstadkomma likställighet mellan land och stad, får man inte förbise utbildningsfrågorna.

Utskottet har i förevarande utlåtande visserligen i princip ställt sig på samma linje som lantbruksstyrelsen och vi motionärer. Utskottet har ändock stannat för ett yrkande om avslag på motionen. Utskottet har motiverat detta med de abnorma förhållanden, som nu råda på byggnadsmarknaden. Då utskottet således principiellt anslutit sig till motionen, skall jag avstå från att yrka bifall till densamma. Jag vill dock i samband härmed uttala den förhoppningen, att detta utskottsutlåtande skall bidra till att jordbruksministern så snart som möjligt genom anslag från beredskapsstaten skall ställa medel till förfogande för ifrågavarande ändamål. Jag hoppas således, att uppförandet av dessa byggnader för lantmanna- och lanthushållsskolor kommer att tilldelas den angelägenhetsgrad, som saken verkligen förtjänar i jämförelse med andra byggnadsföretag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 43—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 61 och 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75, angående lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 75, föreslagit riksdagen att till ändamålet för nästa budgetår anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 315, av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

1. besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i gällande förordning om statsbidrag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård, att den i tillämpliga delar bringades i överensstämmelse med förordningen om statsbidrag till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader, samt

2. till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 190 000 kronor.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av 150 000 kronor;

B. att motionen II: 315 måtte anses besvarad med vad utskottet i motiveringen anfört.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Carl Edmund Eriksson*, *Alfred Andersson*, *Emil Petersson*, *Ericsson* i Sörsjön, *Mäler* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

B. att riksdagen i anledning av motionen II: 315 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till 1945 års riksdag angående ändring i gällande bestämmelser om statsbidrag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Det är kanske ganska naturligt, att jag på ett alldeles särskilt sätt är intresserad av den här frågan, därför att jag för en del år sedan var motionär och i anledning av motionen skrivelse i ämnet beslöts av riksdagen. Denna ledde sedermera till antagande av de bestämmelser som nu finnas angående statsbidrag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård. Jag ansåg emellertid redan när förslaget lades fram, att det icke var så långt gående och att man därför skulle få anledning att ändra på förslaget, sedan det hade prövats en tid. Det visar sig

Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård. (Forts.)
också, att de statsbidrag som utgått för ifrågavarande ändamål varit ganska små, och för nästa budgetår har man för detta ändamål begärt ett anslag av endast 150 000 kronor. Nu förhåller det sig så enligt tillgängliga uppgifter, att antalet av dem som erhållit bidrag från det av staten anvisade anslaget sjunkit åtskilligt under senare tid, och detta sammanhänger med det förhållandet, att den beskattningsbara inkomsten stigit. Jag erinrar i detta sammanhang om att berättigade till att erhålla bidrag från detta anslag äro sådana som icke åtnjutit högre beskattningsbar inkomst än 300 kronor. Nu har denna beskattningsbara inkomst stigit, men man kan säga, att det är en rent pappersmässig ökning som här förekommit, därför att vederbörandes ekonomi har icke förbättrats, trots att det kan påvisas enligt taxeringslängderna, att den beskattningsbara inkomsten stigit. Jag menar för min del, att en dylik minskning i anslaget till veterinärvård måste anses vara synnerligen beklaglig och detta alldeles särskilt med hänsyn till de försörjningsförhållanden som vi levat under och som vi alltjämt ha. Det gäller här att hjälpa en del av proletariatet inom den jordbrukande befolkningen i landet. Det rör uteslutande sådana som befinna sig i mycket små ekonomiska omständigheter, och vid sådant förhållande har jag för min del utgått ifrån att det skulle vara mycket lämpligt att här besluta om en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om ändring i gällande bestämmelser.

Nu har utskottsmajoriteten yttrat sig ganska välvilligt beträffande den av oss framlagda motionen, men man har icke velat gå längre i tillmötesgående än att man nöjt sig med denna välvilliga motivering som här förekommer. Utskottsmajoriteten förmenar kanske för sin del, att den välvilliga motivering som här lämnats är att jämställa med ett skrivelseförslag till Kungl. Maj:t. För min del kan jag emellertid icke fatta det på det sättet, och detta ha icke heller reservanterna såsom sådana kunnat göra. Med anledning av vad som förekommit i denna fråga ha reservanterna den uppfattningen, att det räcker icke alls med att tillkännage sin uppfattning och önskan på det sätt utskottsmajoriteten föreslagit. Jag vill nämligen erinra därom, att redan 1939 godkände riksdagen ett av statsutskottet föreslaget uttalande rörande statsbidrag till djurskyddsvård. Detta uttalande hade den innebörden, att bestämmelserna rörande statsbidrag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård skulle i fråga om inkomst- och förmögenhetsgränsen bringas till överensstämmelse med vad som nu gäller för statsbidrag till lindring i sjukvårdskostnaderna för mindre bemedlade patienter på landsbygden. Då således Kungl. Maj:t trots upprepade påminnelser från medicinalstyrelsens sida icke tagit någon hänsyn till detta riksdagens uttalande under alla de år som förflutit sedan förslaget antogs, måste, såvitt jag förstår, en skrivelse i ämnet vara synnerligen av behovet påkallad.

Det är emellertid icke blott i fråga om utskottets kläm som reservanterna ha en skiljaktig uppfattning i förhållande till utskottsmajoriteten. Även i motiveringen kommer en viss skiljaktighet till synes. Det står nämligen på s. 50 i utlåtandet följande: »Vad åter beträffar grunderna för bidragsbeloppens fastställande synes det utskottet tveksamt, huruvida jämställdhet mellan ifrågavarande båda bidragsformer bör åvägabringas.» Nu får man en ganska vag och otydlig uppfattning eller rent av ingen uppfattning alls om dessa olikartade bidragsformer. Jag skall tillåta mig att inför kammaren något redogöra för skiljaktigheten mellan de olika bidragsformer som här omtalas. Beträffande bestämmelserna angående statsbidrag till lindring av sjukvårdskostnader står det: »Statsbidrag utgår med dels hälften av den del av läkararvodet som överstiger 7 kronor, dels ock för hela den del av resekostnaden som överstiger 3 kronor.» Då det gäller lindring i kostnaderna för djursjukvård

Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård. (Forts.)
står det: »Statsbidrag skall utgå med tre femtedelar dels av den del av veterinärarvodet som överstiger 7 kronor, dels ock av resekostnaderna för den del av veterinärens resa, som faller utanför ett avstånd av 10 kilometer från veterinärstationen.» Det framgår av detta, att statsbidragsförmånerna, när det gäller sjukvårdskostnader, äro något bättre än de som gälla beträffande djursjukvårdskostnader. Det torde emellertid icke vara obefogat att i det hänseendet även åstadkomma en jämlikhet mellan de olika bidragsformer som jag nyss redogjort för.

Då jag anser det nödvändigt att redan nu besluta om en skrivelse till Kungl. Maj:t i berörda ärende, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Skiljaktigheten i utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattningar är rätt så liten. Jag hade för min del rent av förväntat, att någon reservation efter utskottets ståndpunktstagande icke skulle behövt avgivas.

Den mera påtagliga skillnaden gäller utskottets kläm, där reservanterna vilja direkt ha en skrivelse till Kungl. Maj:t, under det att utskottsmajoriteten nöjt sig med att anse motionen besvarad genom vad utskottet anfört. Eftersom utskottet hade vetskap om att dessa ärenden ligga under Kungl. Maj:ts omprövning, har utskottet icke funnit tillräcklig anledning att särskilt skriva till Kungl. Maj:t med anmälan om utskottets ståndpunktstagande, utan utskottet har utgått ifrån såsom något alldeles självfallet, att vad utskottet säger i sin motivering vid behandlingen av anslagsäskandet på ifrågavarande punkt kommer till Kungl. Maj:ts kännedom, liksom utskottet jämväl hoppas, att Kungl. Maj:t skall tillmötesgå utskottets önskemål.

Om kammarens ledamöter betrakta de föreliggande förslagen till motivering, finna kammarens ledamöter, att skillnaden mellan dem är synnerligen hårfin. Utskottet har sagt: »Vad åter beträffar grunderna för bidragsbeloppens fastställande synes det utskottet tveksamt, huruvida jämställdhet mellan ifrågavarande båda bidragsformer» — d. v. s. dels statsbidrag till lindring i sjukvårdskostnaden för mindre bemedlade patienter samt dels statsbidrag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård — »bör åvägabringas.» Reservanterna för sin del skilja sig icke från utskottsmajoriteten i annan mån än att de anse, att utskottet skulle uttalat, att utskottet icke nu kunnat tillkännage någon uppfattning. Det är kanske hugget som stucket, huruvida den senare formen, att man icke skall tillkännage någon uppfattning, är bättre än den utskottet stannat för. Det lämnar jag osagt. Jag skulle emellertid tro, att då utskottet härvidlag uttalat någon tveksamhet om huruvida de båda bidragsformerna böra likställas, har utskottet bärande motiv härför. Det är icke så alldeles säkert, att dessa bidragsformer, där det gäller, å ena sidan, sjukvård åt människor och, å andra sidan, sjukvård åt djur, i alla detaljer kunna eller böra jämställas.

Då första kammaren redan fattat beslut i ärendet och därvid med stor majoritet bifallit utskottets förslag, tillåter jag mig, herr talman, att med det nu anförda hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Ericsson** i Sörsjön erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande underströk utskottets tveksamhet i fråga om möjligheten att åstadkomma jämställdhet mellan de olika bidragsformerna. Jag förstår då icke hur det skulle vara möjligt för vice ordföranden eller för övriga av utskottsmajoritetens medlemmar att i så fall överhuvudtaget gå in för någon ändring av de gällande bestämmelserna angående

Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård. (Forts.)
statsbidrag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård i så måtto nämligen, att jämlikhet rörande inkomst- och förmögenhetsgränsen skall genomföras. Det är ju dock enligt utskottsmajoriteten fråga om att i berörda avseende åstadkomma jämställdhet, och då förstår jag icke, varför man icke beträffande fastställandet av bidragsbeloppen skulle kunna handla på samma sätt. Man skadar ju icke dem som nu erhålla bidrag till lindring av sina sjukvårdskostnader genom att åstadkomma en sådan jämställdhet. De få ju dessa bidrag, även om man går in för att bidragsformerna skola bli lika för de båda bidragsändamål som det här är fråga om.

Herr **Andersson** i Löbbo, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag ber blott att till herr Ericsson i Sörsjön få säga, att ingenting hindrar att man i fråga om de båda saker, som herr Ericsson i Sörsjön i sitt sista anförande omnämnde, kan intaga en avvikande ståndpunkt beträffande den ena i förhållande till den andra. Dessutom vill jag erinra om att för den händelse kammaren skulle bifalla herr Ericssons i Sörsjön yrkande blir följden, att, eftersom första kammaren redan fattat beslut och bifallit utskottets hemställan, motiveringen helt kommer att bortfalla beträffande såväl utskottets som reservanternas förslag.

Vidare yttrade

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Man kan ju hålla med om att utskottet har visat ett visst tillmötesgående mot motionärerna, och man kan också hålla med om att skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkter icke är särskilt stor, men denna skillnad är dock fullt klar. Vad klämmarna angår innebär det givetvis ett bra mycket starkare understrykande av saken från riksdagens sida, ifall man skriver till Kungl. Maj:t, än om man som utskottet bara understryker önskemålet i motiveringen.

Vad därefter motiveringen i övrigt beträffar är det dock en smula skillnad på att uttala en tveksamhet beträffande likställdheten och att begära en förutsättningslös prövning av frågan. Utskottets vice ordförande säger, att han vill låta det vara osagt vilket som är bäst, att uttala en sådan tveksamhet eller att begära en prövning utan en sådan uttalad tveksamhet. Jag vill för min del, herr talman, icke låta detta vara osagt och ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ericsson i Sörsjön begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkt 75 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställ-

Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård. (Forts.)

des. Därvid avgåvos 104 ja och 93 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 76—78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 79.

Lades till handlingarna.

Punkterna 80—95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 96, angående särskilt bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen för anskaffande av konstgödselmedel.

Särskilda bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen för anskaffande av konstgödselmedel.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 96, föreslagit riksdagen att till ändamålet för nästa budgetår anvisa ett anslag av 34 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 153 av herr *Linnér m. fl.* samt II: 323 av herr *Andersson* i Gisselås *m. fl.*, vari hemställts, att det av Kungl. Maj:t föreslagna särskilda bidraget till svenska vall- och mosskulturföreningen för anskaffande av konstgödselmedel för budgetåret 1944/45 måtte bestämmas till 53 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 153 och II: 323, till Särskilt bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen för anskaffande av konstgödselmedel för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 34 000 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herr *Janson* i Frändesta, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 153 och II: 323.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Andersson** i Gisselås: Herr talman! Jag har tillsammans med några kamrater i andra kammaren väckt en motion om ett från 34 000 till 53 000 kronor förhöjt anslag till Svenska vall- och mosskulturföreningen för anskaffande av kontsgödselmedel för budgetåret 1944/45, att användas dels till föreningens försöksverksamhet, dels till av föreningen utlagda förevisningsfält och demonstrationsodlingar hos jordbrukare i olika delar av landet. För att kunna bedriva denna sin verksamhet i påbörjad utsträckning är föreningen numera helt beroende av statsbidrag för inköp av erforderliga mängder konstgödselmedel. För innevarande år har kostnaden på grund av den prisstegring som har skett å konstgödselmedel av styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen beräknats till 53 000 kronor. Föreningen har därför hemställt om ett anslag på detta belopp, vilken framställning har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen.

Jordbruksutskottet har för sin del ansett, att med hänsyn bland annat till att utredning för närvarande pågår om Svenska vall- och mosskulturföreningens framtida organisation och verksamhet bör man icke nu bevilja högre an-

Särskilda bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen för anskaffande av konstgödselmedel. (Forts.)

slag än 34 000 kronor för nästkommande budgetår. Detta måste medföra att verksamheten i viss mån måste inskränkas, och troligt är också att en del värdefulla förevisningsfält måste helt nedläggas. Eftersom verksamheten emellertid har mycket stor betydelse för småjordbruken och alldeles speciellt för myrodlingen i Norrland, är det dock nödvändigt att denna försöksverksamhet får fullföljas i den omfattning som har påbörjats och som man har tänkt. Detta kan emellertid icke ske med mindre än att föreningen får det högre anslaget, d. v. s. 53 000 kronor.

Jag ber därför att få hemställa, att kammaren ville bifalla den till denna punkt fogade reservationen av herr Janson i Frändesta, vilken innebär att anslaget höjes från 34 000 till 53 000 kronor.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Jag skall be att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan. Såsom den ärade föregående talaren här anförde pågår det för närvarande en utredning angående Svenska vall- och mosskulturföreningens framtida organisation och verksamhet, och vid sådant förhållande kan jag för min del, trots att jag kan verifiera föreningens gagnande verksamhet, likväl icke vara med om att tillstyrka ett högre anslag än Kungl. Maj:t har äskat.

Jag ber alltså att med dessa ord kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **von Seth:** Herr talman! Det är ju fullt riktigt som jordbruksutskottets ärade vice ordförande säger, att det ligger under utredning huruvida Svenska vall- och mosskulturföreningens organisation skall ändras och huruvida vissa av denna förenings arbetsuppgifter skola läggas under andra myndigheters domvärjo. Ingen har emellertid bestritt, att vall- och mosskulturföreningens verksamhet är utomordentligt betydelsefull. Just nu pågår också en hel del verksamhet uppe i Norrland, och det skulle medföra ganska tråkiga följder om föreningen icke skulle kunna få detta högre anslag.

Trots herr vice ordförandens tillstyrkan av utskottets förslag tillåter jag mig därför ändå, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Carlsson* i Bakeröd.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 97—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 101 och 102.

Lades till handlingarna.

Punkterna 103 och 104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 105—107.

Lades till handlingarna.

Punkterna 108—114.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 115.

Lades till handlingarna.

Punkterna 116—118.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 119, angående bidrag till ladugårdsförbättringar.

Bidrag till ladugårdsförbättringar.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 119, föreslagit riksdagen att till ändamålet för nästa budgetår anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 418, av herrar *Gustafsson* i Lekåsa och *Andersson* i Hedensbyn, vari hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag för ladugårdsförbättringar för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor. I motiveringen till motionen hade därjämte föreslagits vissa ändringar i föreskrifterna för bidragens utlämnande.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionen II: 418, till Bidrag till ladugårdsförbättringar för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Andersson* i Hedensbyn, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II: 418.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Andersson** i Hedensbyn: Herr talman! Till förevarande punkt i utskottets utlåtande har jag fogat en reservation och jag ber i anledning därav att få säga ett par ord.

Med det statsbidrag, som här begäres, söker man åstadkomma en viss sanering av ladugårdsbeståndet och då närmast hos innehavare av ofullständiga jordbruk och stödjordbruk. Det förhåller sig emellertid så, att enligt för närvarande gällande grunder för statsbidraget utgår bidrag till ladugårdsförbättringar med högst 200 kronor per nötkreatursenhet och i vissa fall med högst 300 kronor. Dessa bidrag äro emellertid icke tillräckligt stora för att en mindre jordbrukare med dålig ekonomisk bärkraft skall kunna tillgodogöra sig dem. De krav, som man numera ställer på ladugårdar för att vederbörande skall komma i åtnjutande av detta bidrag, äro sådana, att en ladugård på 5 à 6 nötkreatursenheter kommer att dra en kostnad av 7 000 à 8 000 kronor, medan statsbidraget i lyckligaste fall kan uppgå till 1 500 kronor. En småbrukare med svagt ekonomiskt underlag vågar sig därför icke på de förpliktelser, som äro förknippade med statsbidraget i avseende å den standard, som måste ges ladugården. Uppe i Norrbotten har det också visat sig att våra jordbrukskonsulenter åtminstone icke med nuvarande byggnadskostnader våga föreslå jordbrukarna att söka ladugårdsförbättringsbidrag, eftersom detta innebär att vederbörande jordbrukare måste skuldsätta sig för 5 000 à 6 000 kronor.

Den ifrågavarande verksamheten är dock i och för sig av utomordentlig betydelse icke blott med tanke på den bättre vård och den bättre skötsel, som här-

Bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)
igenom kan beredas djuren, utan även med hänsyn till den nödvändiga rationalisering, som det numera talas så mycket om. Om man avväger villkoren för statsbidraget så, att det verkligen kan utnyttjas av dessa småbrukare, så betyder det att man genom förbättringen av ladugården till den föreskrivna standarden kommer att väsentligt underlätta arbetsbördan för husmodern. Jag säger husmodern, därför att i regel är det ju husmödrarna vid dessa små jordbruk som få sköta även ladugårdarna. Genom förmånligare bidragsvillkor skulle man alltså dels få bättre ladugårdar och därmed ökad avkastning, dels även rationalisera och underlätta husmödrarnas arbete med ladugårdens skötsel.

Det var med utgångspunkt härifrån som den motion, vilken är knuten till föreliggande punkt i Kungl. Maj:ts proposition, frambars av herr Gustafsson i Lekåsa och undertecknad. Vi hemställa i motionen dels om ökat anslag, dels om ändrade grunder för statsbidragets utgående i så måtto att bidraget skulle utgå med förslagsvis 400 à 500 kronor i stället för nuvarande 200 à 300 kronor.

Jag anser, herr talman, att denna verksamhet är så pass betydelsefull och så pass värdefull, att jag bör yrka bifall till motionen. Visserligen ställer jordbruksministern i utsikt att frågan skall tagas upp i den beramade beredskapsstaten, men jag hyser för min del den åsikten, att även om så sker och anslagsbeloppet därmed höjes, så har man därmed icke vunnit det verkliga syftet med ifrågavarande bidrag. Man har nämligen alltjämt icke möjliggjort för småbrukarna att utnyttja det. Anslagen för beredskapsstaten skola ju icke utnyttjas förrän arbetslösheten sätter in, men det blir icke möjligt för en mindre bärkraftig småbrukare, som själv hårt drabbas av en sådan arbetslöshet, att för att komma i åtnjutande av ett statsbidrag på låt mig säga 1 000 à 1 500 kronor åtaga sig att uppföra en ny ladugård för en kostnad av 7 000 à 8 000 kronor. Man vinner därför icke egentligen något genom att ta upp ett anslag på beredskapsstat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! Till vad den föregående ärade talaren har sagt i detta ärende vill jag endast lägga, att under förhandenvarande omständigheter borde det vara statsmakterna ganska angeläget att tillse, att man gör vad göras kan för att få en förbättring av ladugårdsbeståndet till stånd för de sämst ställda på landsbygden. Man uppställer ju så gränslöst höga fordringar på kvaliteten hos mjölken, och staten har för sin del sökt bidraga till att få fram reaktionsfria kreatursbesättningar. Av det nu av Kungl. Maj:t begärda anslaget på 250 000 kronor går det mesta till Norrland och en mindre del till Göteborgs och Bohus län. Uppenbarligen kommer ett sådant anslag att sporra även många andra att företa sådana nödvändiga ladugårdsförbättringar. Vi veta emellertid alltför väl, att det finns många fattiga och mindre bemedlade jordbrukare, som icke ha råd eller möjlighet, ja, jag vågar också säga icke heller företagsamhet nog att åstadkomma sådana förbättringar. Anslaget har därför en mycket stor betydelse och en mycket stor uppgift att fylla.

Med hänsyn till vad den föregående talaren, herr Andersson i Hedensbyn, har anfört såsom motiv för en anslagshöjning och för ändrade bidragsgrunder skall jag, herr talman, inskränka mig till det sagda och be att få yrka bifall till reservationen.

Bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Den nu föredragna punkten i utskottets utlåtande berör en för jordbrukets upprustning viktig sak. Jag kan för min del instämma med de föregående talarna i att det tvivelsutan vore av allra största betydelse, om man kunde åstadkomma en sådan ordning, att behovet av ändamålsenliga ladugårdar och uthus för jordbruket bleve tillgodosett. 1942 års jordbrukskommitté har emellertid i den inventering, som jag förut i dag tillät mig erinra om här i kammaren, tagit upp ett anslag även till ladugårdsförbättringar. Kommittén har gjort ett försök till inventering av det byggnadsbestånd, som skulle kunna komma i fråga under en tvåårsperiod. Kommitténs redovisning upptar 9 000 byggnadsföretag, och totalkostnaden för ombyggnaderna belöper sig till 50 miljoner kronor. Arbetskostnaden, som ingår i denna kostnadskalkyl, beräknas till 16 milj. kronor, och antalet dagsverken, som beräknas erforderliga, utgör 1 660 000.

I detta sammanhang har också jordbrukskommittén tagit upp till behandling den av herr Andersson i Hedensbyn berörda frågan angående bidragens storlek och, när det gäller beredskapsarbeten, föreslagit en väsentlig höjning av det bidrag, som nu utgår. För den händelse jordbrukskommitténs förslag i ifrågavarande hänseende kommer att vinna gehör från statsmakternas sida, tycker jag för min del, att motionärerna och reservanten kunna känna sig tillfredsställda.

Nu är det alldeles riktigt anmärkt, såsom herr Andersson i Hedensbyn gjorde, att dessa arbeten ju inte komma till utförande, såvida inte en arbetslöshetskris inträffar och man behöver tillgripa beredskapsarbeten. Men å andra sidan kan det knappast under de långt ifrån normala förhållanden, varunder vi nu leva, vara möjligt att uträtta så värst mycket på ifrågavarande område. Tillgången på arbetskraft för dylika ändamål är för närvarande åtminstone i största delen av landet inte över sig stor, och på samma sätt förhåller det sig med möjligheten att mobilisera erforderliga materialier. Jag har därför den uppfattningen, att om det skall kunna uträttas något på detta område, förutsätter detta en stor ansträngning från samhällets sida samt en samordning av olika motiv och synpunkter, och en sådan ansträngning tror jag näppeligen kan ifrågasättas i nuvarande läge utan först komma till stånd i samband med mötandet av en arbetslöshetskris och tiden därefter.

Utskottet har för sin del inte funnit tillräcklig anledning föreligga att tillmötesgå motionärernas önskemål om en höjning av det av Kungl. Maj:t äskade anslaget, utan utskottet finner de starkaste skälen tala för att det på nionde huvudtiteln uppförda ordinarie anslaget fastställes till det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Jag vill i anledning av vad som sagts på denna punkt framhålla, att i jordbrukskommitténs promemoria berörts även frågan om ladugårdsförbättringar och att i anknytning därtill pengar anvisats av investeringsanslaget för utbildning av arkitekter eller andra personer, som skulle kunna göra upp förslag till dylika förbättringar. Om en arbetslöshetskris inträffar och det gäller att sätta i gång med arbeten även på detta område, är ju en viktig del av det hela, att förberedande åtgärder vidtagits, så att man kan sysselsätta arbetskraften i den utsträckning, som material kan erhållas. Då det sålunda måste vara angeläget ur statens synpunkt att åstadkomma en sysselsättning av så stora dimensioner som erfordras, är det självfallet, att i detta sammanhang även bidragsfrågan måste tagas upp till omprövning, för att man skall kunna få utfört så mycket arbete som överhuvudtaget är möjligt.

Bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

Det är alldeles riktigt, såsom den förste ärade talaren här sade, att sådant som läget nu är kan man inte påräkna, att det blir möjligt för några större grupper av de mindre jordbrukarna att utföra ladugårdsförbättringar. Men det blir ett helt annat förhållande, när det finns material och tillgång på arbetskraft i väsentligt annan utsträckning än för närvarande. Då måste det också ur statsmakternas synpunkt vara angeläget, att man gör en omprövning av hela det system för beviljande av medel till detta ändamål, som nu tillämpas.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 120—122.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bidrag till uppförande av siloanläggningar.

Punkten 123, angående bidrag till uppförande av siloanläggningar.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 123, föreslagit riksdagen att till ändamålet för nästa budgetår anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen I: 219 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.* och II: 331 av herr *Carlsson* i Bakeröd *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till uppförande av siloanläggningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Tjällgren* och *Andersson* i Hedensbyn, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 219 och II: 331.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Andersson** i Hedensbyn: Herr talman! Jag har i förevarande punkt fogat en reservation till utskottets utlåtande och jag vill därför med några få ord beröra den sak det här gäller.

Bidragen till siloanläggningar torde få betecknas såsom särdeles värdefulla, inte bara därför att dessa anläggningar omfattas med mycket stort intresse av jordbrukarna, utan också därför att det i nuvarande försörjningsläge är mycket önskvärt att siloanläggningar komma till stånd. Det är det, som har gjort att jag ansett, att jordbruksutskottet bort tillstyrka de motioner, som föreligga på denna punkt, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Carlsson** i Bakeröd: Herr talman! Jag har i denna fråga tillsammans med några av kammarens övriga ledamöter väckt en motion, i vilken vi föreslå att anslaget skulle höjas från det av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet tillstyrkta beloppet, 150 000 kronor, till 200 000 kronor. Jag tror att detta vårt förslag är ganska starkt sakligt motiverat. De relativt dåliga skördeår, som vi under denna kristid ha upplevat och som säkerligen alla ännu ha i friskt minne, och den brist på oljekraftfoder, som under denna tid rått, ha på ett alldeles särskilt sätt framhållit behovet av ett äggviterikt inhemskt fodermedel, och då ligger det väl närmast till hands att tillgripa ensilage. Erfarenheten har också visat, att jordbrukarna i mycket stor utsträckning söka bereda så-

Bidrag till uppförande av siloanläggningar. (Forts.)

dant foder, men kostnaderna för uppförandet av siloanläggningar äro så pass stora, att många jordbrukare inte anse sig ha råd att skaffa sådana.

Då man sålunda är på det klara med vilka värdefulla fodertillgångar som genom denna metod kunna tillvaratagas, och vilken betydelse detta har för vår animalieproduktion och därmed för hela vår folkförsörjning, kan det väl inte råda mer än en mening om att de kostnader, som läggas ned på siloanläggningar, äro synnerligen väl använda pengar. Lantbruksstyrelsen har ju också tillstyrkt det högre beloppet, och även utskottet understryker det värde, som siloanläggningarna inte minst i nuvarande försörjningsläge ha.

Utskottet har emellertid inte velat biträda motionärernas yrkande, men då jag är övertygad om att ett bifall till motionen skulle i hög grad bidraga till att öka jordbrukets animalieproduktion, till gagn för vår folkförsörjning, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Tjällgren och Andersson i Hedensbyn avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Under innevarande budgetår utgår här ifrågavarande anslag med ett belopp av 150 000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit, att samma belopp skall uppföras i den stat, som nu föreligger till fastställande.

Utskottets majoritet har inte någon annan mening om behovet och värdet av dessa siloanläggningar än vad motionärerna givit uttryck för, men det belopp, som de här föreslagit utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna, nämligen 50 000 kronor, torde enligt utskottets mening inte komma att få någon större betydelse för det ändamål, som det är fråga om, även om givetvis också ett mindre belopp har värde, då det gäller anslag till dylika bidrag. När utskottet har stannat för Kungl. Maj:ts förslag, har det skett med hänsyn till att i den promemoria, som 1942 års jordbrukskommitté avlämnat, även upptages siloanläggningar bland de arbetsuppgifter, som skulle kunna tillgripas i händelse av arbetslöshet, och siloanläggningarna torde alltså bli ett av de arbetsobjekt, som komma att i händelse av arbetslöshet kraftigt understödjas av statsmakterna. Under sådana förhållanden torde man väl nu kunna stanna vid det belopp, som i detta avseende finnes upptaget i Kungl. Maj:ts proposition och som utskottet för sin del har tillstyrkt.

Jag hemställer alltså om bifall till utskottets förslag även på denna punkt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 124—127.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 128, angående egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar.

Avlöningsanslag till egnahemsstyrelsen.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 128, gjort framställning, innefattande — förutom hemställan till riksdagen att för egnahemsstyrelsen godkänna ändrad avlöningsstat — anslagsanvisning till avlöningar med 232 400 kronor, vilket belopp överstege motsvarande anvisning för löpande budgetår med 4 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

Avlöningsanslag till egnahemsstyrelsen. (Forts.)

1) I: 154 av herr *Nilsson, Bror,* och herr *Hagman,* likalydande med II: 235 av herrar *Stjärne* och *Björling,* vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att, räknat från och med budgetåret 1944/45,

dels kamrerarbefattningen hos egnahemsstyrelsen skulle placeras i lönegrad A 26,

dels anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän, i anslutning till vad sålunda föreslagits, skulle höjas till 104 500 kronor, samt

dels anslagsposten till rörligt tillägg höjes till 28 700 kronor;

2) I: 155 av herr *Hagman* och herr *Nilsson, Bror,* likalydande med II: 229 av herrar *Staxäng* och *Stattin.*

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till de likalydande motionerna I: 154 och II: 235

1) för egnahemsstyrelsen fastställa i utskottets hemställan intagen personalförteckning;

2) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för egnahemsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

3) till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 233 000 kronor;

B. att de likalydande motionerna I: 155 och II: 229 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr andre vice talmannen *Carlström,* som ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

1) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för egnahemsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

2) till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 232 400 kronor;

B. att motionerna I: 154 och II: 235, likalydande, samt I: 155 och II: 229, jämväl likalydande, måtte anses besvarade med vad reservanten i motiveringen anfört.

Enligt reservantens mening borde frågan om, bland annat, kamrerartjänstens uppflyttning till högre lönegrad efter omprövning och förslag av Kungl. Maj:t bringas till genomförande vid nästkommande riksdag.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr andre vice talmannen **Carlström:** Herr förste vice talman! Såsom framgår av utlåtandet har jag till denna punkt fogat en reservation av innehåll, att jag icke anser mig kunna gå med på den uppflyttning av kamrerarbefattningen i egnahemsstyrelsen från lönegrad A 24 till A 26, som utskottet har föreslagit. Det rör sig visserligen bara om en utgift på 600 kronor och det är ju, i jämförelse med vad vi senare här i dag komma att gå med på i kostnadshänseende på ett annat område, en liten summa.

Emellertid ser jag helst, att det överlämnas åt Kungl. Maj:t, som har bättre överblick över dessa ting, att syssla med lönegradsplaceringar. Det är inte så lätt för utskottet att bedöma, vilka konsekvenser en uppflyttning av detta slag kommer att medföra. Såsom vi se här, vill utskottet flytta upp den ena av de två tjänstemän det här är fråga om och låta den andra stå kvar. Jag tänker på föreståndaren för byggnadskontoret, som egnahemsstyrelsen ansett samtidigt böra placeras i lönegrad A 26 i stället för i Eo 26, där han nu står.

Kungl. Maj:t har också sökt att i någon mån lätta den arbetsbörda, som kamreraren har. Jag skall be att få citera några rader ur departementsche-

Avlöningsanslag till egnahemsstyrelsen. (Forts.)

fens uttalande i propositionen: »Ej heller för nästa budgetår anser jag mig kunna tillstyrka förslaget om uppflyttning av kamrerartjänsten i lönegrad A 26. Det behov av personalökning som synes föreligga vid kamrerarkontoret torde i anslutning till vad statskontoret anfört böra för närvarande tillgodoses genom anlitande av tillfällig arbetskraft. För detta ändamål bör sålunda enligt mitt förmenande avses ett ytterligare belopp av 3 500 kronor.» Detta har givetvis också utskottet gått med på.

Jag har därför ansett det vara lämpligt att skjuta på frågan om lönegradsplaceringarna till ett annat år. I min reservation föreslås ju också, att utskottet gör det uttalandet, att »ehuru utskottet icke nu anser sig böra i anledning av de föreliggande motionerna föreslå riksdagen vidtaga här ifrågasatta lönegleringar, böra dock dessa icke onödigt uppskjutas utan efter omprövning och förslag av Kungl. Maj:t bringas till genomförande vid nästkommande riksdag».

Jag tror att det vore bra, om vi här i riksdagen överläte till Kungl. Maj:t att ordna med sådant som lönegradsplaceringar. Det finns inte, efter vad jag tror, några skiljaktiga meningar i sak beträffande att uppflyttningar här böra ske, men jag har dock ansett det vara anledning att låta Kungl. Maj:t till nästa år få komma fram med de förslag i detta avseende, som Kungl. Maj:t anser vara motiverade och rimliga.

Jag ber alltså, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! I sak ha inte reservanten och utskottsmajoriteten några delade meningar. Både från herr andre vice talmannens sida och från utskottsmajoritetens sida har man klart sagt ifrån, att kamrerartjänsten i egnahemsstyrelsen bör placeras i lönegrad A 26.

Jag ber att få erinra om att redan vid 1942 års riksdag förelåg ett förslag från jordbruksutskottet om att denna uppflyttning då skulle ske. Riksdagen beslöt emellertid uppskjuta saken och biföll alltså icke utskottets förslag. Vad lönenämnden beträffar, har den redan 1943, alltså vid uppgörandet av den budget, som nu löper, meddelat att nämnden hade den meningen, att ifrågavarande uppflyttning borde företagas. I yttrande till Kungl. Maj:t över egnahemsstyrelsens förslag för innevarande budgetår hänvisar lönenämnden till det yttrande, som nämnden avgivit 1943, och hemställer alltså för sin del om att en uppflyttning måtte ske.

Utskottsmajoriteten har nu ansett, att utskottet borde på nytt förelägga riksdagen det förslag om uppflyttning, som man framlade redan 1942, och man har därvid stött sig på de uttalanden, som gjorts både av lönenämnden och en del andra myndigheter, som tidigare haft att yttra sig i saken och vilka i regel varit överens om att ifrågavarande tjänst är av den beskaffenheten, att vederbörande befattningshavare bör vara placerad i lönegrad A 26.

Jag hemställer, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag på denna punkt. Jag tror inte att de konsekvenser, som herr andre vice talmannen talade om, behöva bli så besvärande — om det nu överhuvudtaget anmäler sig några sådana — när det gäller en uppflyttning som denna, vars berättigande är så pass allmänt erkänt.

Vad beträffar föreståndaren för byggnadskontoret inom egnahemsstyrelsen har egnahemsstyrelsen i sitt förslag till Kungl. Maj:t innevarande år anhållit, att denna tjänst, som inte är ordinarie, skulle överflyttas till ordinarie stat i lönegrad A 26. Dessutom har styrelsen föreslagit, att byråingenjören vid byggnadskontoret skulle uppflyttas i lönegrad Eo 21 med placering såsom ordinarie befattningshavare.

Avlöningsanslag till egnahemsstyrelsen. (Forts.)

I detta avseende gör reservanten i sin reservation ett ganska bestämt uttalande om att en sådan placering av föreståndaren för byggnadskontoret är berättigad och önskvärd. Om jag hade haft tillfälle att deltaga i jordbruksutskottets slutbehandling av denna fråga, hade jag ställt mig på samma ståndpunkt som herr andre vice talmannen. Utskottet har emellertid på denna punkt endast sagt, att utskottet för närvarande inte anser sig kunna tillstyrka den uppflyttning, som avser föreståndaren för byggnadskontoret.

Jag har velat deklarera min inställning till denna sak, men jag har, herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen **Carlström:** Herr talman! Den föregående ärade talaren sade, att denna fråga icke skulle ha så stora konsekvenser, och jag vill ju inte påstå, att den lönegradsplacering det här gäller skulle i och för sig ha några större konsekvenser. Men den har alltid den konsekvensen, att när riksdagen börjar rucka på lönegradsplaceringarna, komma motionärer år efter år att allt ivrigare yrka på ändringar i fråga om lönegraderna, och det är detta som kan leda till konsekvenser som jag inte tror vore lyckliga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 129—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Byggnadsbidrag till vissa arbetarsmåbrukslåntagare.

Punkten 142, angående egnahemsbildning: Byggnadsbidrag till vissa arbetarsmåbrukslåntagare.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Andersson** i Hedensbyn: Herr talman! I förevarande punkt har jag tillsammans med några medmotionärer väckt en motion med hemställan om att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget på 50 000 kronor måtte höjas till 75 000 kronor. Denna motion är föranledd av de erfarenheter vi ha i kommuner som nu bedriva arbetarsmåbrukslåneverksamhet. Det har nämligen visat sig, att egnahemsstyrelsen av brist på medel icke kunnat bifalla ansökningar om bostadsförbättringar för arbetarsmåbrukslåntagare, ehuru vederbörande låntagare med hänsyn till barnantalet varit berättigad att erhålla ett sådant bidrag.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang dra en parallell. En arbetarsmåbrukslåntagare skall inom en låneram på 7 000 kronor dels köpa sig jord, dels uppföra erforderliga ekonomibyggnader, dels nyodla en hektar och dels uppföra bostadshus åt sig. Bostadshuset har på grund av lånets knapphet av myndigheterna i regel icke tillåtits att omfatta mer än 45 m^2 golvyta, och det medger en bostadsförsörjning av endast ett rum och kök. Vi ha en annan låneverksamhet avseende lån åt barnrika familjer, och man kan icke undgå att lägga märke till den disproportion som råder, om man färdas vägarna fram i de bygder där dessa olika slag av dylik låneverksamhet bedrivas. Man skall då finna, att exempelvis på ena sidan av vägen en arbetare med hustru och fem barn har startat ett arbetarsmåbruk och måste inom en låneram av 7 000 kronor inordna allt detta som jag redan nämnt, alltså inköp av jord, nyodling av en hektar, uppförande av ekonomibyggnader och bostadshus. På den andra sidan av vägen har en arbetare med lika stor familj, hustru och fem barn, endast för att tillgodose sitt bostadsbehov på den erforderliga tomten fått ett

Byggnadsbidrag till vissa arbetarsmåbrukslåntagare. (Forts.)

bostadslån på 17 à 18 000 kronor. Därpå kan han bereda sin familj en bostad om 3 à 4 rum. Däremot har jag naturligtvis ingenting att invända. Det är alldeles skäligt. Men man kan inte komma ifrån det intrycket, att statsmakterna i detta avseende behandla arbetarsmåbrukslåntagarna synnerligen styvmoderligt.

Jag har inte till utskottet anmält någon reservation mot utskottets beslut, därför att utskottet uttalat sig ganska välvilligt och därför att jordbruksministern på tilläggsstat begärt och fått beviljat 50 000 kronor för att möta uppkommande behov. Utskottet säger: »Skulle emellertid, såsom motionärerna göra gällande, behov av ytterligare medel för ändamålet komma att uppstå, synes sålunda erforderligt belopp lämpligen böra upptagas på tilläggsstat till riksstaten för nästkommande budgetår.» Det är detta utskottets uttalande som jag ber att särskilt få lägga i åtanke hos jordbruksministern, så att om det skulle uppstå medelsbehov, som det säkerligen kommer att göra — 50 000 kronor komma icke på långa vägar att förslå — jordbruksministern förser egnahemsstyrelsen med nödiga medel och på tilläggsstat begär härför erforderligt belopp.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Gavelin*, *Jansson* i Kalix, *Sandberg*, *Jacobson*, *Nilsson* i Norrlångträsk, *Skoglund* i Umeå och *Grym*.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Då den ärade föregående talaren icke gjorde något yrkande, hade jag kunnat avstå från att begära ordet, men med anledning av det yttrande som vi här nyss hörde och de instämmanden som följde skall jag be att få meddela, att hittills har, såvitt jag vet, ingen som enligt bestämmelserna är berättigad att erhålla detta extra bidrag till inredande av ytterligare bostadsrum inom arbetarsmåbruk behövt avvisas på grund av brist på medel.

Den framställning som egnahemsstyrelsen i höstas ingav till Kungl. Maj:t om anslag till bidrag för detta ändamål upptog samma belopp som föregående år, nämligen 50 000 kronor. Att ett högre belopp inte begärdes, berodde på att man inte ansåg sig på förhand kunna beräkna, huru många av dessa arbetarsmåbrukslåntagare som under det kommande budgetåret kunde tänkas komma i den situationen att de voro berättigade att erhålla ett sådant extra bidrag på 1 000 kronor. Detta beror ju på familjens storlek och i den mån det kunde bedömas redan i höstas, ansåg man, att 50 000 kronor skulle räcka. Om det emellertid visar sig, som det gjort under innevarande budgetår, att dessa 50 000 kronor inte förslå, utan att det enligt författningen finns möjlighet att ge ytterligare bidrag utöver vad detta anslag möjliggör, så kommer säkerligen egnahemsstyrelsen att hos Kungl. Maj:t hemställa om ytterligare bidrag i början av nästa budgetår eller i början av nästa år. I likhet med vad som skett under innevarande år står alltså den möjligheten öppen, att därest det skulle uppstå behov av anslag utöver dessa 50 000 kronor, egnahemsstyrelsen kan hemställa hos Kungl. Maj:t om ett extra anslag på tilläggsstat i början av nästa år.

Herr talman! Jag har velat lämna dessa upplysningar och ber nu att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls.

Punkten 143.

Utskottets hemställan bifölls.

Understödjande av kolonisation å vissa kronoparker.

Punkten 144, angående Kolonisation: Understödjande av kolonisation å vissa kronoparker.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Grym**: Herr talman! Jag är i stort sett nöjd med det utlåtande som jordbruksutskottet avgivit på denna punkt. Därför har jag heller inte något särskilt yrkande att göra i anledning av den av herr Jacobson och mig väckta motionen. Jag har särskilt fäst mig vid en passus på s. 86 i utlåtandet, där utskottet säger, att utskottet utgår från att domänverket låter sig angeläget vara att avhjälpa förekommande brister på lägenheternas åbyggnader. Detta uttalande från utskottets sida är ju mycket positivt och tydligt samt kan väl icke heller gärna missförstås av någon. Man har också anledning antaga, att vederbörande ämbetsverk, alltså i detta fall domänverket, följer utskottets anvisning och så snart som möjligt sätter i gång med en sanering av byggnadsbeståndet på kronotorp och kolonat.

Det är icke alls obekant, att åbyggnaderna på ifrågavarande lägenheter för närvarande i många fall äro i mycket bristfälligt skick. Jag känner till fall, då det har gått så långt, att hälsovårdsnämnderna ha utdömt en del av bostäderna, enär hälsovårdsnämnderna ansett dem rent av hälsofarliga. Då man känner till hälsovårdsnämnderna i bygderna och vet, att de inte på något sätt så att säga gå händelserna i förväg, måste man ju säga, att det här tydligen är något som borde rättas till. Det är därför alldeles nödvändigt, att reparationsarbeten på kronotorpen och kolonaten komma till stånd redan under instundande sommar. Mig förefaller det åtminstone, som om staten bör kunna ordna på det sättet, att dess egna torpare ha någorlunda anständiga bostäder.

För lägenhetsupplåtelser som tidigare skett har domänstyrelsen icke räknat med någon övergång till de nya bestämmelserna under innevarande kalenderår. Jag vill dock påpeka, att dessa nya bestämmelser träda i kraft den 1 juli detta år. Skulle det då inte kunna tänkas, att åtminstone i vissa fall, där bostäderna praktiskt taget äro i obeboeligt skick, domänstyrelsen kan ha befogenhet att bekosta nödvändiga reparationer redan under instundande sommar eller före ingången av det nya arrendeåret, som infaller den 14 mars 1945. Domänstyrelsen skulle då för att hålla sig på den säkra sidan kunna upprätta kontrakt med vederbörande lägenhetsinnehavare, så snart ifrågavarande författning trätt i kraft. På detta sätt skulle vederbörande kunna vinna tid. Ju längre tid det tar, innan reparationsarbeten komma till stånd, dess dyrare blir det för staten och även för lägenhetsinnehavarna, för att inte tala om de besvärligheter som lägenhetsinnehavaren har, när bostaden befinner sig i ett uselt skick.

Jag skulle önska att få en närmare förklaring över utskottets uttalande på denna punkt, och därför tillåter jag mig att till jordbruksutskottets ärade vice ordförande rikta en fråga av följande lydelse: kan detta utskottets välvilliga uttalande anses innebära, att utskottet helst ser, att i vissa trängande fall, då exempelvis lägenhetsinnehavaren har stor barnskara och bostaden är i dåligt skick, domänstyrelsen låter avhjälpa bristerna, så långt det är möjligt, redan under instundande sommar? Jag vore mycket tacksam om jag finge ett svar på denna min fråga.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Att lämna något direkt svar på den fråga som herr Grym framställde faller sig kanske inte så lätt. Jag måste nog inskränka mig till att i detta avseende erinra om att detta anslag på 93 000 kronor är avsett att vara ett fyllnadsanslag under tiden till dess domänstyrelsen enligt den nya ordningen övertar byggnadskostnaderna. Utskottet har icke kunnat göra något annat i detta avseende än att uttala, att utskottet har utgått ifrån att domänverket skall låta sig angeläget vara att avhjälpa förekommande

Understödjande av kolonisation å vissa kronoparker. (Forts.)

brister på lägenheternas åbyggnader. Jag vågar uttala den förhoppningen, att så kommer att ske och att kolonisternas berättigade anspråk komma att bli tillgodosedda. Något direkt svar på frågan, huruvida detta kan ske även under övergångstiden, kan jag för min del icke lämna, men om möjligheter förefinnas att ordna saken på detta sätt, ser jag det gärna. Hur härmed förhåller sig, kan jag dock som sagt icke lämna något bestämt besked om.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 145—148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149, angående grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.

Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 149, föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att Kungl. Maj:t måtte för år 1945 bevilja statsanslag intill 2 500 000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

I anslutning därtill hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 255 av herr *Näslund m. fl.* samt II: 325 av herr *Sandberg m. fl.*, vari hemställts,

att riksdagen måtte besluta att

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för 1945 bevilja statsanslag intill 3 500 000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 255 och II: 325,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för år 1945 bevilja statsanslag intill 2 500 000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Sandberg:** Herr talman! På ifrågavarande punkt har det väckts motioner som avse en höjning av anslaget till bidrag för förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. Utskottet har emellertid med hänvisning till det budgetära läget avstyrkt motionerna. Jag noterar emellertid med tillfredsställelse, att utskottet har givit allt möjligt erkännande åt den mycket stora betydelse som ifrågavarande verksamhet har. Utskottet har även pekat på att det borde

Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk. (Forts.)
övervägas, huruvida på beredskapsstat skulle upptagas ytterligare medel för ifrågavarande ändamål. Det kan ju vara bra, att den möjligheten kan finnas, men därmed skjutes frågan över till en oviss framtid, och jag förmenar, att det brådskar med ökade anslag till ifrågavarande förstärkningsverksamhet. Under många år har nämligen efterfrågan på bidrag varit ungefär dubbelt så stor som tillgången på medel.

Man skulle kunna tro, att det för närvarande skulle märkas en viss återhållsamhet i fråga om ansökningar om bidrag till denna förbättringsverksamhet. Det råder ju en viss brist på arbetskraft på grund av inkallelser och annat, och tillgången på arbetsförtjänster är för närvarande inte så dålig. Trots allt detta har, som jag nämnde, efterfrågan på dessa bidrag undan för undan stegrats. Under senare år har det skett en jämn stegring i denna efterfrågan, och detta avspeglar sig även i det belopp som hushållningssällskapen begärt av Kungl. Maj:t för år 1944. Motsvarande belopp för 1933 utgjorde 4,9 miljoner kronor, och för innevarande år uppgår beloppet till 5,1 miljoner kronor. Under det att sålunda intresset för denna förstärkningsverksamhet ständigt stegrats och efterfrågan på bidrag därför ökats, ha de medel som ställts till förfogande för utlämnande av ifrågavarande bidrag hållits på samma nivå som förut. Det kan ju inte vara riktigt, att man inte möter det stora behov som undan för undan gör sig gällande med ökade anslag, och det är därför som vi förmena, att anslagsbeloppet bör höjas.

Jag ber att med några ord få framhålla en särskild omständighet som tillkommit vad beträffar de båda nordligaste länen. Det är nämligen så, att man där genom egnahemsstyrelsens försorg och med egnahemsnämnderna som förmedlande organ satt i gång en mekaniserad nyodling med särskilda traktorer och redskap. Detta har i sin tur bidragit till att aktualisera efterfrågan på ifrågavarande bidrag. Hushållningssällskapet i Västerbottens län säger i sin framställning avseende medel för innevarande kalenderår, att det har inkommit ett osedvanligt stort antal ansökningar avseende nyodling, men att även ansökningarna avseende stenröjning och jordkörning är påfallande stort. Det ökade antalet ansökningar om nyodlingsbidrag torde sammanhänga med dels att länets jordbrukare i allt större omfattning kommit till insikt om behovet att utvidga de ofullständiga jordbruken och dels att under 1943 genom egnahemsnämndens försorg traktorer för nyodlingsändamål kommit till användning inom länet. Ehuru dessa traktorer ännu äro alltför otillräckliga för det föreliggande behovet — inom parentes sagt är det meningen att fördubbla antalet under kommande sommar — »synes likväl deras förekomst ha stimulerat jordbrukarna att låta upprätta planer för nyodlingsarbeten i hopp om att kunna få anlita desamma. Med hittillsvarande medelstilldelning är det emellertid icke möjligt för hushållningssällskapet att tillfredsställa det stora antalet inkomna ansökningar.»

Det är ju givet, att det uppstår betydande olägenheter på grund av den knapphet, som sålunda råder på medel för dessa bidrag. Man är sålunda urståndsatt att planlägga verksamheten på det mest effektiva sättet. När vederbörande, som önskat hjälp av dessa odlingstraktorer och få betala visst pris per timme samt behöva statsbidrag för att kunna göra detta, icke veta, om och när de kunna få bidrag, hindrar ju detta en planläggning av arbetet på det sätt, som är önskvärt för att maskinerna skola kunna utnyttjas på det mest rationella sättet. Nu anförda omständighet är en sak, som ytterligare styrker önskemålet, att det här ifrågavarande anslaget bör höjas. Jag beklagar därför, att utskottet icke ansett sig kunna göra detta.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till vad som yrkas i motionerna I: 255 och II: 325.

Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Frågan om de ofullständiga jordbruken och deras ställning har behandlats av hushållningssällskapsutredningen och redovisas i dess betänkande, vilket ligger till grund för en av Kungl. Maj:t till årets riksdag avlämnad proposition. Därutöver kan jag nämna, att 1942 års jordbrukskommitté har upptagit frågan om de ofullständiga jordbruken och deras stödjande till behandling. Jag förmodar dessutom, att den norrlandsutredning, i vilken herr Sandberg själv är en inflytelserik ledamot, även kommer att, i vad det gäller speciella norrlandsproblem, upptaga saken till prövning. Det har framförts kritik angående det sätt, på vilket bidragen till de ofullständiga jordbruken utgå. Det har gjorts gällande, att det borde åstadkommas mera enhetliga planer för jordbrukens fullständigande och att det vore önskvärt, att dylika planer, omfattande samtliga förbättringsarbeten, som ifrågasatts, komme till stånd, innan bidrag beviljades. Denna säkerligen berättigade kritik gör, att jag för min del förmenar, att man nog i närvarande stund bör stanna vid det anslagsbelopp, som Kungl. Maj:t begär av riksdagen. Även om saken i och för sig själv är behjärtansvärd, tror jag, att de starkaste skälen tala för bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets ståndpunktstagande.

Härtill kan jag lägga ytterligare den synpunkten, att såväl Kungl. Maj:t som utskottet förutsatt, att det skall finnas möjligheter att på beredskapsanslaget åstadkomma ytterligare medel, om så skulle visa sig erforderligt.

Med hänvisning till det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sandberg:** Det kan vara riktigt detta som utskottets vice ordförande anfört, att frågan om förstärkning av ofullständiga jordbruk i olika sammanhang uppmärksammats och är föremål för utredning. Det kan också vara riktigt, att man kan ha anledning att ytterligare se på bestämmelserna för denna verksamhet. Men jag förmenar, att då man har en så pass stor eftersläpning i fråga om detta anslag och då man måste räkna med, att de utredningar och åtgärder man syftar till icke bli färdiga så värst fort, vore det, för att i någon mån komma i fatt det stora behovet, befogat att öka anslaget för nästa år.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten 150, angående grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar. *Bidrag till täckdikningar.*

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 150, föreslagit riksdagen att till ändamålet för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

I detta samband hade utskottet till behandling, såvitt anginge förevarande punkt, förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 218 av herr *Ekströmer m. fl.*, likalydande med II: 327 av herr *Persson* i Falla *m. fl.;*

2) II: 407 av herr *Andersson* i Hedensbyn *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

till Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1 000 000: —;

samt därjämte hemställa hos Kungl. Maj:t om sådan ändring av den kung-

Bidrag till täckdikningar. (Forts.)
liga kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 434) — ändrad genom kungörelsen nr 572/1937 — att statsbidraget till täckdikningsföretag höjdes från 25 till 60 procent av de beräknade kostnaderna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 218 och II: 327 i förevarande del, likalydande, samt II: 407, till Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herr *Andersson* i Hedensbyn, vilken ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II: 407.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Andersson** i Hedensbyn: Herr talman! Jag har dels i en vid utskottets utlåtande fogad reservation och dels i en i denna kammare väckt motion yrkat på höjt belopp och ändrade grunder för statsbidraget utgående. Därför ber jag att få säga några ord.

Av de åtgärder, som man rekommenderar som utomordentligt goda för stärkande av ofullständiga jordbruk, torde täckdikningen vara en av de verksammaste, enär denna har verkningar i tvenne avseenden: dels är den ägnad att höja jordens produktionsförmåga och dels bidrager den till att rationalisera jordens brukande. Statsmakterna ha förvisso även insett detta vid tidigare anslagsgivning. Emellertid må jag säga, att då man jämför det statsbidrag för täckdikning, som nu utgår men som enligt nuvarande bestämmelser är begränsat till 25 procent av kostnaden och 125 kronor per hektar, med det bidrag, som utgår för exempelvis nyodling, stenröjning och jordkörning och som utgör 60 procent, så är täckdikningsbidraget tilltaget alldeles för lågt. Det förhåller sig nämligen så, åtminstone för oss där uppe i Norrbotten, att materialkostnaden för täckdikningen är så pass stor, att jordbrukare med svag ekonomi icke kunna utnyttja detta statsbidrag, just därför, att det icke täcker materialkostnaden. Materialkostnaden för rören uppgår nämligen till i runt tal 38 procent.

Om man nu verkligen vill göra detta bidrag, såsom jordbruksministern i sin framställning sagt, verksamt, får man nog sörja för, att bidragsprocenten blir en annan än den nuvarande. Jag vill i detta sammanhang återgiva ett stycke av en framställning, som Norrbottens län hushållningssällskap avgivit till 1942 års torrläggningssakkunniga, där förvaltningsutskottet bland annat säger: »Statsmakterna ha på ett mycket effektivt sätt understött nyodlingsverksamheten under senare år, men man synes icke ha tillräckligt beaktat, att det ur produktions- och lönsamhetssynpunkt är minst lika betydelsefullt, att den redan odlade jorden sättes i högre kultur. De blygsamma bidragen till täckdikning vittna härom. Den kulturåtgärd, varom här är fråga, är dock för den mindre jordbrukaren mera kapitalkrävande än nyodlingen. Den senare kan i många fall utföras med egen arbetskraft och de kontanta utläggen bli ofta avsevärt mindre än då det gäller täckdikningen.»

Förvaltningsutskottet slutar med en hemställan till de torrläggningssakkunniga, att de måtte föreslå en förändring av bidragsprocenten, så att den skulle bli densamma som för nyodling eller 60 procent.

Om man nu överhuvudtaget menar allvar med allt vad som talas och kanske ännu mera skrives i fråga om nödvändigheten att förstärka de ofullständiga jordbruken och nödvändigheten att rationalisera jordbruket i övrigt, så skulle riksdagen här kunna visa, att det ligger allvar bakom, genom att bifalla den i ämnet väckta motionen. Även om den bifalles och det blir ett anslag på 1

Bidrag till täckdikningar. (Forts.)

miljon kronor, täcker det dock icke fullt de av hushållningssällskapen äskade medlen, ty dessa ha under det sista budgetåret 1943/44 uppgått till icke mindre än 1 228 321 kronor. Man skulle således icke ha till fyllest täckt det medelsbehov, som tydligen föreligger.

Jordbruksministern ställer även här liksom i fråga om ladugårdsförbättringarna i utsikt att taga under övervägande, huruvida icke ytterligare medel böra upptagas på beredskapsstaten. Men jag vill säga här liksom jag sade i fråga om ladugårdsförbättringsbidragen, att om icke bidragsgrunderna ändras ha icke småbrukarna stor glädje av att anslaget upptages i beredskapsstaten. Denna är till för att tillgripas om arbetslöshet inträder. Jordbrukare, som för sin täckdikning skola lägga ned 38 procent i rörkostnader mot att få 25 procent i bidrag, bli icke hjälpta genom att sådana arbetstillfällen skapas utan tvärtom.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till den av mig i denna kammare väckta motionen nr 407.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Den föregående ärade talaren och reservanten har i motionen och i sitt anförande här i dag starkt understrukit behovet av täckdikning. Han har påtalat det förhållandet, att statsbidraget för täckdikning utgår med mindre procentsats än för övriga förbättringsarbeten. Ja, herr Andersson i Hedensbyn, jag tror att det är avsikten att så skall vara fallet. Det är nämligen på det sättet— det har från de mest skilda håll erkänts och verifierats — att täckdikningen är just den grundförbättringsåtgärd, som i regel lönar sig bäst och för vilken följaktligen det icke finnes anledning att medgiva lika stor statsbidragsprocent som exempelvis för stenröjning, betesförbättring, nyodling och dylikt.

För det ifrågavarande ändamålet har lantbruksstyrelsen äskat ett belopp av 400 000 kronor. Detta belopp har vederbörande departementschef äskat och samma belopp har jordbruksutskottet tillstyrkt riksdagen att bevilja. Nu komma motionärerna här och vilja ha ett anslagsbelopp, som vida överstiger det belopp, som den anslagsäskande myndigheten, Kungl. Maj:t och utskottet enstämmigt ansett vara under förhandenvarande förhållanden tillräckligt. Skulle så erfordras, finnas möjligheter för Kungl. Maj:t att på beredskapsanslaget ställa ytterligare medel till förfogande, om det gäller att möta en befarad arbetslöshet. Det har redan från de utredande organens sida ifrågasatts, att för att åstadkomma erforderlig effekt av de arbetsinsatser, som behövas vid en arbetslöshetskris, skulle man väsentligt höja procentsatsen av det statsbidrag som för närvarande utgår till täckdikningsföretag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till motionen II: 407; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 151—153.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 154.

Lades till handlingarna.

Punkterna 155—164.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 165 och 166.

Lades till handlingarna.

Punkten 167.

Utskottets hemställan bifölls.

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt.

Punkten 168, angående gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 168, gjort framställning, innebärande, att till ändamålet för nästkommande budgetår skulle anvisas ett oförändrat anslag av 100 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta samband hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 226 av herrar *Lodenius* och *Gustavson* samt II: 319 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte till Gottgörelse för fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 242 436 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 226 och II: 319, till Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 100 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Tjällgren* och *Andersson* i Hedensbyn, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 226 och II: 319.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Andersson** i Hedensbyn: Herr talman! I en motion av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl. har hemställts om högre restitution än som för närvarande utgives och av Kungl. Maj:t äskats. Jag har vid behandlingen i utskottet funnit motionen vara välgrundad och välmotiverad. Om man bifaller den, innebär det endast en gärd av billighet och rättvisa mot fiskarena. Jag ansåg mig därför i utskottet böra anmäla en reservation till utskottets beslut.

Jag ber i anledning härav, herr talman, att få yrka bifall till min reservation, alltså bifall till den föreliggande motionen nr 319.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Alltsedan skatt infördes på bensin har problemet existerat, huruvida fiskerinäringens utövare skulle antingen slippa betala skatt på bensin eller erhålla gottgörelse för den skatt de nödgades utgiva. Vi ha i bevillningsutskottet vid många tillfällen haft att taga ställning till förslag, där man sökt komma till anordningar, varigenom fiskets utövare skulle befrias från erläggande av sådan skatt. Så hög som denna skatt är för närvarande, 27 öre per liter, betyder det ganska mycket för fiskerinäringens utövare att erlägga denna skatt, som ursprungligen avsetts som ersättning för det vägslitage, som motorfordonen orsaka. Emellertid har riksdagen gått in för att genom en återbäring till fiskerinäringens utövare av större eller mindre belopp hålla dem i viss mån skadeslösa för den erlagda bensinskatten. Dessa medel ha ju emellertid krympt samman och blivit mindre och mindre under kriget och den pågående avspärrningen, och följden har blivit, att återbäringen också blivit betydligt mindre. Men vad man måste vända sig emot är, att fiska-

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt. (Forts.)

rena icke ens erhålla i återbäring det belopp, som de själva betalat. Enligt en utredning, som verkställts av lantbruksstyrelsen, betalade fiskerinäringens utövare 1943 i sådan bensinskatt, som pålagts genom att de förbrukat brännoljor. särskilt motyl, vari ingår en viss kvantitet bensin, 242 000 kronor i runt tal. Emellertid har fiskerinäringen under fjolåret endast åtnjutit en kompensation av 100 000 kronor, som ställts till hushållningssällskapens förfogande till fiskets och fiskerinäringens befrämjande. Även i årets statsverksproposition är samma belopp upptaget, ehuru man har anledning förmoda, att den av fiskarena erlagda skatten blir av ungefär samma storleksordning som i fjol.

De medel, som ställts till hushållningssällskapens förfogande, ha ju använts på olika sätt. Jag har haft anledning att syssla med detta problem i min landsdel i egenskap av fiskerinämndens ordförande. Vi ha med dessa medel åstadkommit varken mer eller mindre än små underverk, när det gällt befrämjande av fiskerinäringen. Vi ha den långsträckta svåra Ölandskusten. Ön är tretton mil lång. De, som känna till förhållandena, veta att landets strandlinje och sjön gå ihop på det sättet, att vattnet börjar så småningom taga vid. På en sträcka av kanske 100 meter ut kan man vada. Följaktligen få fiskarena draga sina båtar i land och långt upp på land för att kunna utöva fisket. De kunna icke taga ut båtarna i sjön, när det är dåligt väder; då nödgas de avstå från att fiska. Det har varit mycket besvärliga förhållanden för dem där borta. Vi ha emellertid i fiskerinämnden gått in för att använda huvuddelen av dessa medel för att åstadkomma små skyddade hamnar. Jag skall kanske först som sista förutskicka, att som förhållandena ligga till på Öland har man knappast någon nytta av de större hamnanläggningar, som kunna komma till stånd genom det allmänna anslag, som går genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Vi ha stora hamnar, som kostat ett eller flera hundratusen kronor, men de utnyttjas icke i större utsträckning än de, som vi åstadkomma för 4 000—5 000 kronor.

Jag ber att få taga ett enda exempel. Fiskerinämnden och hushållningssällskapet anslogo till en liten hamnanläggning 5 000 kronor. På den platsen fanns icke förut någon hamn och alltså icke någon motordriven båt, utan fiskets utövare fingo använda de vanliga årdrivna båtarna, när de skulle komma ut, men det var icke alltid man kunde det. Vi anslogo 5 000 kronor och lyckades åstadkomma en skyddad hamn. Innan denna var färdig, hade befolkningen på platsen skaffat icke mindre än sju däckade motorbåtar. Fisket bedrives där nu i en helt annan omfattning än förut.

Jag har här en redogörelse för hur vi använt medlen inom denna länsdel. Jag skulle kunna taga endast några stycken av siffrorna. Med 1939 års anslag, som belöpte sig till sammanlagt 21 776 kronor, ha vi åstadkommit en telefonanläggning till en fiskehamn för 523 kronor, en fiskehamn för 3 500 kronor, delanslag till en fiskehamn 400 kronor, en fiskebrygga för 1 300 kronor. Så komma vissa poster för utplantering av fisk. Därefter må nämnas vågbrytare och tilläggsbrygga 2 500 kronor, delanslag till en fiskebrygga 200 kronor, en telefonanläggning 150 kronor, en bro — det gällde att komma över till en ö — 2 800 kronor, en tilläggsplats för fiskebåtar 3 273 kronor, en väg till en fiskeplats 200 kronor, en tilläggsplats för fiskebåtar 3 700 kronor. Detta allt ha vi åstadkommit med det anslag, som vi fingo år 1939. Emellertid har ju, som var och en känner till, på grund av de rådande förhållandena anslagen numera blivit allt mindre. Under år 1943 fingo vi bara ett anslag på 5 448 kronor. Det är ungefär lagom till en enda av de ansökningar, som för närvarande ligga inne. Det är under sådana förhållanden som jag och ett flertal andra motionä-

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt. (Forts.)

rer ansett, att det vore riktigt att taga upp denna fråga till behandling i riksdagen. Vi hysa den åsikten, att det icke är för mycket begärt, att fiskets utövare återfå vad de själva betalat i bensinskatt. Om så skedde, skulle vi i Kalmar läns södra landstingsområde vid proportionell fördelning i stället för 5 000 kronor erhålla ungefär 15 000 kronor, och det vore ju en avsevärd summa för oss att röra oss med under de små förhållanden, under vilka vi leva. Genom att man åstadkommit dessa små fiskehamnar, har fisket tagit fart. Den i orten bosatta befolkningen har allt mer och mer ägnat sig åt fiske, och man har därigenom också lyckats åstadkomma mycket bättre avsättningsförhållanden än man förut hade. Genom att fångsterna blivit större, har det lönat sig att ordna med biltransporter. Man har kunnat ordna med gemensamma sändningar till närmaste järnvägsstation och på detta sätt lättare och förmånligare kunnat saluföra sin fisk och bereda sig ökade inkomster. En del av dessa fiskeutövare — jag säger icke alla utan en del — äro mindre lantbrukare, vilka vid sidan av sitt lantbruk bedriva fiske, som enligt min mening är en mycket lämplig binäring till små och ofullständiga jordbruk. De relativt goda avsättningsmöjligheterna för fisken ha tillåtit dessa mindre jordbrukare att existera utan att man behövt tillgripa några sådana åtgärder till stöd för ofullständiga jordbruk, som man talar så mycket om i dessa dagar.

Herr talman, det är i stort sett dessa synpunkter, som för oss varit avgörande, när vi burit fram denna motion. Jag får verkligen säga, att jag hade väntat, att jordbruksutskottet skulle behjärtat de synpunkter, som vi här framfört. Så har icke skett. Jordbruksutskottet har följt Kungl. Maj:t på denna punkt. Jag är förvånad över att en av fiskarenas egna representanter i jordbruksutskottet röstat för motionens avstyrkande. Det skulle vara mycket intressant att få höra, vilka motiv herr Johansson i Öckerö har att anföra till stöd för sitt ståndpunktstagande.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av mig i detta ärende avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Gardell* och *Hansson* i Skediga.

Herr **Johansson** i Öckerö: Herr förste vice talman! Det sista, som den föregående talaren sade, var, att han förvånade sig över att jag kunnat vara med på att i utskottet förorda avstyrkande av den motion, som det här är tal om. Jag går tillbaka till år 1929, då bestämmelser infördes angående restitution av bensinskatt. Därvid uttalades, att skatten skulle återbäras på så sätt, att ett belopp, mosvarande $^1/_3$ % av bensinskatten, skulle återbäras till fisket med högst 90 000 kronor. Detta belopp om 90 000 kronor utbetalades ända till och med år 1938, då skatten på bensin höjdes med 4 öre, från 8 öre till 12 öre. Då höjdes återbäringen ifrån 90 000 kronor till 150 000 kronor. År 1941 fanns inget anslag för ifrågavarande ändamål upptaget i statsverkspropositionens nionde huvudtitel. Departementschefen motiverade detta med att tilldelningen av bensin vore så ringa, att ett anslag icke vore behövligt. I en motion, som väcktes av herr Hällgren med flera, och som undertecknades även av mig, begärdes ett anslag på 150 000 kronor att utgå till fiskare genom återbäring av bensinskattemedel. Jag kan nämna, att det sista halvåret 1940 betalade fiskarena i bensinskatt icke mindre än 259 000 kronor, alltså mer än vad de betalade under hela förra budgetåret. Utskottet och riksdagen prutade ned summan från 150 000 kronor till 100 000 kronor. Sedan ha dessa 100 000 kronor utgått, och lantbruksstyrelsen har även i år begärt ett anslag på 100 000 kronor, som departementschefen har upptagit, och som nu utskottet har gått in för. Om jag

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt.
(Forts.)

icke minns fel, så har utskottet en gång motiverat, varför icke hela skatten återburits. Anledningen har varit den, att till småbåtshamnar för fiskare utgå även anslag från sjätte huvudtiteln. Jag vill minnas, att utskottet vid något tillfälle uttalat sig på detta sätt. Jag kan försäkra herr Jonsson i Skedsbygd, att vi på fiskarehåll sökt att vara så lojala som möjligt. Vid 1939 års urtima riksdag höjdes bensinskatten med 4 öre per liter. År 1940 företogs en ytterligare höjning med 21 öre, utgörande s. k. tilläggsskatt på bensin, som nu utgår med 25 öre. Dessa skattemedel tillföras den allmänna budgeten i motsats till den andra skatten, som då gick till bilskattemedel. Även de 100 000 kronor, som Kungl. Maj:t här har äskat, skola avräknas mot automobilskattemedlen.

Beträffande motionen får jag för min del erkänna, att jag ställer mig tveksam. Jag kan rent ut säga, att motionärernas påståenden icke överensstämma med verkliga förhållandena. Motionärerna säga t. ex. i tredje stycket av motionen: »Då därtill kommer, att största delen av den förbrukade brännoljan tilldelats storsjöfisket och lantbruksstyrelsen vid fördelning av de tillgängliga medlen lagt förbrukningen inom respektive områden till fördelningsgrund, har följden blivit att östersjöfisket erhållit mycket ringa anslag.» Så är det icke, herr Jonsson i Skedsbygd, utan östersjöfisket får största delen av anslaget, som sig bör. Västkustfisket får en mycket ringa del av anslaget. Under budgetåret 1939/40 fick Bohuslän 6 392 kronor i återbäring och Kalmar läns södra hushållningssällskap 18 146 kronor. Under budgetåret 1942/43 fick Göteborgs och Bohus län 1 419 kronor och Kalmar läns södra hushållningssällskap 5 448 kronor. Så ligger det till. Jag har här icke nämnt Hallands län, därför att de anslag, som gå till Hallands län, äro mycket små av den orsaken, att de halländska fiskarena förbruka mycket litet bensin. Restitutionsförfarandet är byggt på den principen, att skatten skall återbäras till respektive län i förhållande till förbrukad bensinmängd. De, som icke betalt någon skatt, skola icke erhålla restitution. Havsfisket, åtminstone på Västkusten, begär ingen återbäring av bensinskatt. Västkustfiskarena ha andra drivmedel än bensin till sitt förfogande. Herr Jonsson i Skedsbygd trodde, att Kalmar läns södra landstingsområde skulle kunna få omkring 15 000 kronor, om riksdagen bifölle det yrkande, som han framställt i motionen. Jag kan tala om för herr Jonsson i Skedsbygd, att den sista tilldelningen till Kalmar läns södra hushållningssällskap var 2 087 kronor, och denna tilldelning utgick enligt av länsstyrelserna utarbetade fördelningsgrunder. Tilldelningen sker i proportion till förbrukade bensinkvantiteter. Innan fördelning av bensin skedde genom länsstyrelserna, sköttes nog återbäringen så att säga på en höft. Nu får varje länsstyrelse sin rättmätiga del av återbäringen. Skulle herr Jonssons i Skedsbygd yrkande vinna riksdagens bifall, skulle Kalmar läns södra landstingsområde icke få 15 000 kronor utan det skulle få mindre än vad som utgick förra året. Så ligger det till med den saken.

Sedan är det en annan sak i motionen, som jag icke kan underlåta att här beröra. Herr Jonsson i Skedsbygd sade i sitt anförande något liknande som det han skrivit i motionen, nämligen att där det förut endast fanns roddbåtar där han man nu, sedan bryggor anlagts, skaffat sig motorbåtar. Jag kommer tillbaka till frågan om grunderna för restitutionen. Det är väl icke de, som begagna roddbåtar, som skola ha restitution av bensinskatt — de förbruka ju ingen bensin — utan det är de, som ha motorbåtar och förbruka bensin, som skola ha restitution. Jag är fullt övertygad om, att hushållningssällskapen mycket godtyckligt fördelat dessa medel, men jag är också övertygad om att motionen tillkommit därför att Kalmar läns södra landstingsområde under det sista året fått precis vad det rätteligen skulle ha. Länsstyrelserna ha nu siffror att gå efter. Nu gå de icke efter hushållningssällskapens och fiskeritjänste-

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt. (Forts.)

männens uppgifter, utan de gå efter de siffror, som finnas på länsstyrelserna, vilka på så sätt utöva kontroll över fördelningen. Kalmar läns södra landstingsområde fick år 1939 21 776 kronor. Göteborgs och Bohus län fick 6 392 kronor. Sedan fick ju Kalmar läns södra landstingsområde 18 000 kronor och året därpå 21 943 kronor, men då länsstyrelserna fingo hand om utdelningen, dalade siffrorna hastigt ned.

Såväl i sitt nyss hållna anförande som i sin motion har herr Jonsson i Skedsbygd talat om fiskebryggorna. Jag har mycket svårt att förstå, att man kan bilda ett fiskeläge för ett antal motorbåtar, där man bygger en brygga för 4 000 à 5 000 kronor. Samtidigt har jag svårt att förstå, att det skulle kunna vara riktigt rationellt att bygga en brygga snart sagt utanför varje bondgård. Det var ju meningen, att dessa jordbrukare, som bedriva fiske som binäring, skulle få återbäring! För min del anser jag, att skall man bygga bryggor och anlägga hamnar, då bör man i vanlig ordning gå in till riksdagen och motionsledes begära att få anslag, icke från bensinskattemedlen utan från de anslag, till hamnar, båtbryggor och dylikt, som finnas upptagna under sjätte huvudtiteln. Bensinskattemedlen kunna naturligtvis hjälpa till med den del, som fiskarena — i detta fall mindre jordbrukare — få lägga till, när det gäller att bygga en liten hamn eller en brygga. Jag har alltid haft den uppfattningen, att restitution av bensinskatt skall gå till fiskarena och icke, som herr Jonsson i Skedsbygd så starkt talat för — till de stackars jordbrukare, som bedriva fiske som binäring. Jag kan icke finna, att en jordbrukare, som bedriver fiske som binäring, har det sämre i försörjningshänseende än en fiskare, kanske hans granne, som icke har något jordbruk utan är hänvisad till att helt och hållet leva av vad fisket inbringar. Det är icke mera synd om den ena kategorien svenskar än om den andra.

Jag har en gång i tiden väckt en motion om direkt restitution av bensinskattemedel. Jag anser, att det vore mest rättvist att var och en finge tillbaka den skatt, han betalt. Så länge som återbäring sker kollektivt, kan icke full rättvisa skipas på detta område, men om vi gå in för en direkt restitution, då kunna vi åstadkomma rättvisa. Jag har själv kunnat konstatera, att i England skatten på drivmedel direkt restitueras till fiskarena och icke till hushållningssällskap eller andra sammanslutningar. Beträffande storleken av återbäringen, alltså höjningen ifrån 100 000 till 242 000 kronor, så är det klart, att fiskarena gärna se, att en höjning sker, men jag kunde i alla fall icke, när jag i år såg igenom nionde huvudtiteln se någon möjlighet att åvägabringa en höjning. Framstötar, som förut gjorts i denna riktning, ha ju misslyckats. Det är anledning att hoppas, att anslag alltjämt kommer att under sjätte huvudtiteln utgå såsom bidrag till kostnaderna för anläggande av småbåtshamnar åt fiskare.

Herr talman, jag vill sluta detta mitt anförande med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Levin:** Herr talman! Såsom fiskare och representant för fiskarekåren har jag naturligtvis ingenting emot att riksdagen beviljar det högre anslaget på denna punkt. Därför hade jag egentligen icke tänkt att taga till orda i denna sak, men när den förste talaren i denna fråga sade, att motionen vore synnerligen välmotiverad, måste jag reagera. Motionen är allt annat än välmotiverad. Den innehåller faktiskt en hel del felaktiga uppgifter.

Man säger t. ex. här i motionen, att detta anslag, som utgör gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt, under de senaste åren blivit allt mindre och mindre. Så förhåller det sig dock inte. Före år 1939 utgick en fixerad summa på 90 000 kronor av dessa bensinskattemedel i åter-

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt.
(Forts.)

bäring till fiskerinäringens utövare. 1939 höjdes beloppet till 150 000 kronor, vilket belopp utgick även för år 1940. Från och med år 1941 har utgått ett belopp av 100 000 kronor årligen. Det är således icke så, som motionärerna tyckas ha fått för sig, att allt mindre och mindre medel ställts till fiskerinäringens förfogande. Det är precis samma belopp, som utgått de senaste åren, som utgår även i år.

Motionärerna fortsätta och yttra, att eftersom största delen av den förbrukade brännoljan användes vid storsjöfisket har detta fiske erhållit största andelen av restitutionen. I brännoljan, som storsjöfisket använder ingår icke bensin och således kan det ej bli fråga om restitution av erlagd bensinskatt. Skatterestitutionen utgår uteslutande till dem, som förbruka ett motorbränsle, som kallas för motyl, vari till en viss del är inblandad bensin. Återigen således ett misstag av motionärerna. De fortsätta och säga, att då lantbruksstyrelsen »vid fördelning av de tillgängliga medlen lagt förbrukningen inom respektive områden till fördelningsgrund, har följden blivit att östersjöfisket erhållit mycket ringa anslag».

Som motionärerna säga, är det visserligen så, att lantbruksstyrelsen äger vid fördelning av de tillgängliga medlen lägga förbrukningen inom resp. områden till grund för fördelningen. Det är en rimlig princip. När man nu icke kan gå med på restitutioner individuellt till fiskarena, bör restitutionen ske till det län, där förbrukningen av bensinen skett, och där vägskatten således erlagts. Men när man fortsätter och säger att östersjöfisket erhållit mycket ringa del av anslaget, hugger man fullkomligt i sten. Jag har här en statistik, som visar, att man budgetåret 1939/40 hade till fördelning 150 000 kronor. Därav fick västkustfisket, till vilket jag räknar Halland och Bohuslän cirka 7 700 kronor, de s. k. icke kustlänen 22 800 kronor och östersjölänen 119 500 kronor. 1940/41 hade man också till fördelning 150 000 kronor. Då erhöllo västkustlänen cirka 10 400 kronor, de s. k. icke kustlänen 25 300 kronor och östersjölänen 114 300 kronor. Nästa budgetår, då summan sänktes till 100 000 kronor fingo västkustlänen cirka 7 700 kronor, icke kustlänen 11 500 kronor och östersjölänen 80 800 kronor. Budgetåret 1942/43, då man också hade en summa på 100 000 kronor att röra sig med, erhöllo västkustlänen cirka 5 800 kronor, icke kustlänen 12 300 kronor och östersjölänen 81 900 kronor. De medel, kronor 100 000, som för budgetåret 1943/44 stått till förfogande fördela sig på följande sätt: Västkustlänen ha erhållit cirka 7 200 kronor, icke kustlänen 4 800 kronor och östersjölänen 88 000 kronor. Man kan knappast säga, att motionen är väl motiverad, när den som stöd för omfördelningen av bensinskattemedlen anför, att östersjöfisket erhållit en mycket ringa del av de restituerade bensinskattemedlen.

Man har i motionen infört en tabell, som visar hur Kalmar läns södra hushållningssällskaps andel av dessa bensinskattemedel minskats senare åren. Detta förhållande hänger samman med, att när lantbruksstyrelsen tidigare gjorde upp fördelningsplanen för dessa medel, använde man som fördelningsgrund uppgifter, som man fick från vederbörande hushållningssällskaps fiskerinämnd, vilka institutioner inhämtat uppgifter från sina tjänstemän beträffande den ungefärliga bensinförbrukningen inom länen. Om vederbörande fiskeritjänsteman då uppgav en kraftig förbrukning, fick hushållningssällskapet också en stor restitution. De senare åren, i synnerhet det allra senaste har emellertid lantbruksstyrelsen fördelat bensinskattemedlen precis på kronan efter bensinförbrukningen i vederbörande län. Det kan man göra numera sedan motylen, i vilken bensinen är inblandad, fördelas genom länsstyrelsen, där fiskarena få licens för viss tilldelning.

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt. (Forts.)

Av en tabell, som jag har här, framgår det, att vissa län fått en våldsam minskning av sin andel av bensinskattemedlen inte bara räknat i kronor utan även procentuellt sett av sin andel av de fördelade medlen, medan andras andelar stigit kraftigt i höjden. Det är naturligtvis icke så att de, som nu fått en kraftig minskning därför fått för litet, utan snarare är det så, att de tidigare fått för mycket. Vad de tidigare fått för mycket ha emellertid andra län fått för litet, ty en viss summa skall ju fördelas på samtliga län.

Om man, som man i motionen gör, håller sig till Kalmar läns södra hushållningssällskap, visar det sig, att man där under budgetåret 1939/40 var uppe i en andel av över 18 000 kronor. Budgetåret 1940/41 var andelen över 21 000 kronor. Senare har minskning skett, enligt statistiken i motionen ända ned till 5 488 kronor. 1933/34, då man övergick till att fördela bensinskattemedlen uteslutande på basis av länsstyrelsens uppgifter om utlämnad bensin, har Kalmar läns södra hushållningssällskap fått 2 087 kronor. Summan har alltså sjunkit ned till endast 2 procent av hela summan av restitutionen av bensinskatten. Andra län ha fått sina andelar väsentligt höjda. Stockholms län t. ex. låg tidigare, såsom under budgetåret 1940/41, 3 000 kronor under siffran för Kalmar läns södra hushållningssällskap. Ändå har Stockholms län sin stora skärgård, och alla, som känna till förhållandena, veta, att där förekommer en stor förbrukning av bensin. Det mesta fisket sker där nämligen med mindre, odäckade båtar. Jag och alla, som känna till saken, måste anse det egendomligt att Stockholms läns andel av dessa medel var 3 000 kronor under siffran för Kalmar läns södra hushållningssällskap, som fick nära 22 000 kronor, medan Stockholms län endast fick 18 000 kronor det året. Nu har Stockholms läns andel stigit till 28 300 kronor medan Kalmar läns södra hushållningssällskaps andel gått ned till 2 087.

Gävleborgs län hade budgetåret 1940/41, samma år som Kalmar läns södra hushållningssällskap fick nära 22 000 kronor, en andel på 3 800 kronor. Nu har nämnda läns andel stigit till mer än 10 000 kronor, medan Kalmar södra som nyss nämnts minskat till 2 087 kronor. Trots att tilldelningen till mitt eget län minskats något, måste jag erkänna att de grunder, som nu lagts för fördelningen, äro de rätta grunderna. Det blir precis på kronan och litern uträknat vad som skall restitueras till varje hushållningssällskap.

Ja, herr talman, jag har intet yrkande. Jag har yttrat mig här av den anledningen, att jag tyckte att uppgifterna i motionen voro sådana att de behövde tillrättaläggas.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag kan förstå inställningen hos de båda representanter för västkustfisket, som varit uppe i denna debatt. Jag blev dock kanske något förvånad, när den siste ärade talaren sade, att han personligen ingenting har emot ett högre anslag. Förhållandena på öst- och västkusten äro emellertid så oerhört olika, att man icke kan jämföra dem. Även jag har stiftat litet bekantskap med västkusten, fast kanske inte så mycket som herrarna, men jag har rest och sett, hur fisket bedrives därstädes. Där har man dessa fiskelägen, varest kanske ett 50-tal fiskare kunna utnyttja samma hamnanläggning. Så är ej förhållandet på östkusten; där hör det till undantagen, att det finnes sådana koncentrationer av fiskare på de platser, där yrkesfiske bedrives. Det långt övervägande antalet personer, som bedriva fiske på östkusten, äro bosatta överallt längs kusterna, och de kunna icke lämpligen hänvisas till att utöva fiske från de större fiskehamnarna, som kanske

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt.
(Forts.)

ligga en eller flera mil från fiskarens boplats. Detta förklarar kanske något den syn på saken, som herrarna på västkustbänken ha.

Herr Johansson i Öckerö talade om hur bensinskattefördelningen sker och att Kalmar läns södra hushållningssällskap får sin matematiskt riktiga andel. Ja, jag har ej sagt något annat, herr Johansson, men lika klart bör det framstå, att om anslaget höjes från vad Kungl. Maj:t föreslagit, 100 000 kronor, till vad jag begärt, 242 436 kronor, skulle ju på Kalmar läns södra hushållningssällskap komma ungefär en och en halv gånger mera, än vad det för närvarande får. Då skulle vi komma upp till 14 000 à 15 000 kronor årligen.

Jag förstår också västkustfiskarenas inställning, när de tala om hur litet de få i restitution. Men, mina herrar, är det ej så, att väskustfiskarena numera använda brännolja på vilken ingen skatt erlägges. Statsmakterna lämna ju subventioner för att fiskarena skola kunna få sin olja så billigt som möjligt. Detta förhållande bör väl tagas i betraktande i någon mån.

Jag har icke ett ögonblick påstått, att icke Kalmar läns södra hushållningssällskap fått sin matematiskt riktiga andel av medlen. I annat fall skulle motionen lagts på annat sätt och yrkande gjorts om erhållande av en viss summa. Jag har framställt yrkande på att anslaget skall höjas och att varje landskap skall få sin matematiskt uträknade andel av det höjda anslaget. Därför tycker jag, herr talman, att detta tal, att motionen icke är så väl motiverad, faller platt till marken.

Herr Johansson i Öckerö tyckte knappast att detta anslag borde komma lantbrukarna till godo. Jag kan icke förstå, varför så icke bör bli förhållandet. Varför skall det icke komma de lantbrukare till godo, som tillika äro fiskare? Han talade också om, att restitutionen grundar sig på förbrukad bensin, och att en fiskehamn, där man ej förut förbrukat bensin, ej borde få någon andel av medlen. Men under sådana förhållanden skulle det ju icke finnas någon möjlighet att upphjälpa fisket på sådana platser. Inom Kalmar läns södra hushållningssällskap ha vi gått in för att i stället stödja fiskarena på de platser, där de ha de största besvärligheterna att ordna sina förhållanden. Jag tror, att vi i det fallet handlat fullt författningsenligt. Medlen skola ju utgå till fiskets och fiskerinäringens befrämjande. Jag tror att sådana åtgärder fullt fylla dessa villkor.

Herr talman! Det sagda giver mig ej anledning frångå mitt yrkande utan vidhåller jag mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr **Hällgren:** Herr talman! I denna fråga om fördelning av bensinskattemedlen vill jag erinra om, att det fanns en tid, då ett belopp av 500 000 kronor av dessa medel gick till småhamnar och farleder enligt särskilt anslag å sjätte huvudtiteln. Givetvis bortföll detta i och med att bensinskatten minskades, men man hoppas ju att ett liknande anslag skall återkomma, när bensinen kommer till landet i större utsträckning och större bensinskatt erhålles. Emellertid föreslog Kungl. Maj:t år 1941 att intet anslag skall utgå för dessa ändamål. Då motionerade jag och några andra om att samma anslag som förut eller 150 000 kronor skulle utgå. Genom tillstyrkan av jordbruksutskottet erhöllo vi 100 000 kronor. Men sedan dess har anslaget stått vid detta belopp.

Den här motionen syftar närmast, synes det mig, till att få ökat anslag till Kalmar läns södra hushållningssällskap. Men om ett län skall ha särskilt större fördelar än andra, bli andra län lidande. Mycket egendomligt tycker jag det är, att det icke bara är herr Jonsson i Skedsbygd som är motionär utan även norrlänningar, skåningar och representanter från Mellansverige och från andra orter.

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt. (Forts.)

Jag skulle vilja säga beträffande ett anförande här av någon som talade för utskottet, att som jag ser saken måste den kollektiva återbäringen vara fördelaktigare än att man portionerar ut dessa skattebelopp och räknar ut, att så och så mycket skall varje fiskare i hela Sveriges rike ha, beroende på vad han inbetalat i bensinskatt. Genom återbäring länsvis till fiskarorganisationerna längs hela Sveriges kust kan man använda dessa medel för fiskerinäringens befrämjande och till annat, för samtliga fiskare på respektive platser nyttigt syfte, som möjligen aldrig skulle komma att realiseras, därest inte dessa medel funnes, såsom fyrbelysningar och en hel mängd andra arbeten. Inte minst gäller detta när man skall bygga statsunderstödda fiskarhamnar, då vi veta att fiskarena själva i det fallet skola bidra med 10 % av byggnadskostnaden. Den form för denna återbäring som hittills tillämpats har såväl lantbruksstyrelsen som fiskarorganisationerna längs kusten gått in för, och jag hoppas att den skall få tillämpas även i fortsättningen.

Nu har utskottet stannat för det hittillsvarande anslaget, 100 000 kronor. Första kammaren har godkänt denna summa och man får väl ta för givet att andra kammaren skall bifalla samma anslagsbelopp. Som gammal motionär i frågan skulle jag vilja säga att hellre än att i år — då det är valår — få exempelvis 242 000 kronor och ett annat år längre fram få en kungl. proposition, där det inte är upptaget något anslag alls för detta ändamål, godta vi nu ett jämnt belopp på 100 000 kronor även för nästa budgetår. Men givetvis ha fiskets män ingenting alls emot om Kungl. Maj:t till ett annat år ville framlägga proposition om förhöjt anslag med exempelvis 150 000 eller 200 000 kronor. Jag tror att fiskarorganisationerna skulle vara mycket tacksamma, om en sådan proposition framlades för riksdagen.

Herr **Johansson** i Öckerö: Herr talman! Herr Jonsson i Skedsbygd yttrade att statsmakterna subventionerade drivmedlen till västkustfisket. Det förhåller sig inte så. Tvärtom är prissättningen på de drivmedel som västkustfiskarena begagna tilltagen i överkant, och det är därför endast en del av det drivmedel som jordbruket och till stor del även det drivmedel som fiskarena i södra Kalmar län begagna, som statsmakterna subventionera. Jag vill erinra om att det inte är alla drivmedel, vilka lämnas ut nu, som det är skatt på. Det betalas skatt endast på 50 % av dessa drivmedel, alltså motyl, och det är ju endast den mängd bensin som ingår däri, som är skattebelagd.

Herr Hällgren anser att den bästa formen för återbäring är den nu tillämpade. Jag skulle vilja ändra detta och säga att det är den makligaste och kanske för hushållningssällskapen den bästa, men för fiskare är nog den direkta restitutionen det rättvisaste.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Jag har inte under debatten här funnit att det anförts några verkliga skäl, varför inte riksdagen skulle kunna gå med på det högre anslaget. Herr Hällgren deklarerar att han inte har någonting emot det högre anslaget men vill att förslaget skall komma från Kungl. Maj:t.

Jag förvånar mig över att det behövt bli så stora meningsbrytningar i denna fråga, det hade jag knappast väntat mig. Jag får väl inte anta att det är därför att en lantbrukare som jag råkar ha en smula intresse även för fiskerinäringen på grund av min ställning som fiskerinämndens ordförande i södra Kalmar län.

Herr **Hällgren:** I normala tider bestridas dessa bensinskattemedel i stor utsträckning av exempelvis nöjesseglare, som inte betala några hamnavgifter

Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt. (Forts.)

därför att de tillhöra privilegierade segelsällskap o. s. v. Att återbära skattemedel till dessa, då medlen i stället kunna användas till nytta för fiskerinäringen genom kollektiv återbäring, vore inte riktigt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson i Skedsbygd begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkt 168 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkten 169.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 170.

Lades till handlingarna.

Punkten 171.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 172.

Lades till handlingarna.

Punkterna 173—190.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 191 och 192.

Lades till handlingarna.

Punkterna 193—196.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 197, angående skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Skoglund** i Umeå: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Jacobson väckt en motion, i vilken vi yrkat att till åtgärder för ökad skogspro-

Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. (Forts.)
duktion i Norrland skulle ges ett anslag för nästa budgetår på 200 000 kronor. Ursprungligen utgick ett anslag till detta ändamål på 1 miljon kronor, sedan sänktes det till 500 000 kronor, det var för budgetåret 1941/42. Sedan dess har intet anslag beviljats, utan man har fått tära på de reserverade medlen, och det menar nu departementschefen och utskottet att man bör kunna göra även för det kommande budgetåret. Utskottet har följaktligen inte ansett sig böra tillstyrka den av oss väckta motionen utan anser som sagt att man även för nästa år skall kunna benytta sig av de reserverade medlen. Jag tror att man från utskottets och i viss mån också från departementschefens sida har beräknat de reserverade medlen något för högt. Jag tror mig veta, att de inte äro av den storleksordning som angivits i propositionen, vilken skrevs så tidigt som under sommarmånaderna.

Utskottet anser, att om de reserverade medlen ta slut, skall man få använda det anslag som finns på beredskapsstaten, och det är ju en anvisning som vi motionärer äro tacksamma för, och vi hoppas och tro att man också skall kunna få användning för det anslaget för detta ändamål.

Om det emellertid uppstår arbetslöshet i mycket stor omfattning i Västerbottens och Norrbottens län — inom parentes vill jag säga att i Norrbottens län har denna verksamhet inte kommit i gång ännu, i varje fall inte i samma omfattning som i Västerbottens län — är det klart att man för sådana arbeten som man fördenskull behöver sätta i gång får ta pengar från beredskapsstaten. Men hur är det med bekostandet av planläggningen av de arbeten, som skola utföras? Är det alldeles säkert att man även för dem får ta anslag från beredskapsstaten? Är inte detta möjligt, komma åtgärder på detta område inte att kunna vidtagas. Följden blir då att arbeten för arbetslöshetens bekämpande på skogsvårdens område inte kunna utföras i önskvärd omfattning enär man inte har det hela planlagt. Jag skulle, när jag ser att herr statsrådet är närvarande, vilja fråga, huruvida det är departementschefens mening att man även för uppgörandet av *planer* på skogsvårdens område skall ha möjlighet att ta anslag från beredskapsstaten.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Frågan till mig gällde, huruvida man kan ta pengar av något anslag till att göra upp planer. Jag förutsätter att man kan ta av investeringsanslaget till sådana planer lika väl som till andra, som böra vara färdiga för att arbeten skola kunna sättas i gång, därest förhållandena så påkalla.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 198 och 199.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 200.

Lades till handlingarna.

Punkten 201.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 202 och 203.

Lades till handlingarna.

Punkterna 204—226.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 227—234.

Lades till handlingarna.

Punkterna 235—241.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 242.

Lades till handlingarna.

Punkterna 243—250.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 251.

Lades till handlingarna.

Punkten 252.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Motion om ändring i gällande lagstiftning i vad angår kvinnas förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående utredning om ändring i gällande lagstiftning i vad angår kvinnas förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Fru **Rydh Munck af Rosenschöld:** Herr talman! Som huvudmotionär i föreliggande fråga kan jag inte annat än uttrycka min tillfredsställelse med den av utskottet uttalade uppfattningen, att frågan om kvinnas medborgarrättsliga ställning bör göras till föremål för en omprövning samt att utskottet funnit flera av motionens synpunkter värda beaktande.

När utskottet pekar på svårigheterna att lösa frågan, framhålles vikten av att man inte underskattar betydelsen av familjens enhet i medborgarrättsligt hänseende. För min del kan jag emellertid inte tro att faran i det här fallet skulle behöva visa sig vara större än vid så många andra tillfällen, då man på förhand fruktat att kvinnans större frihet i förhållande till mannen skulle verka upplösande på familjeenheten. Jag vill inte underlåta att peka på att Frankrike, som ju är ett land sedan gammalt känt för att på allt sätt vilja värna om just denna familjeenhet, inte har dragit sig för att ge sitt lands kvinnor den friare ställning i detta avseende, som motionen syftar till.

Jag antecknar emellertid med tillfredsställelse utskottets framhävande av

Motion om ändring i gällande lagstiftning i vad angår kvinnas förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap. (Forts.)

det betydelsefulla i att mor och barn ha samma medborgarskap, och jag hoppas att man en gång skall kunna lösa frågan i den avsedda riktningen, men så att barnet utan svårighet kan erhålla moderns medborgarskap.

När utskottet framhåller att ett dubbelt medborgarskap inte alltid, exempelvis inte i nuvarande tider, skulle komma att innebära det skydd för svensk, i utlandet gift kvinna, som man skulle önska, är jag visserligen medveten om att i vissa fall innehavet vid sidan om svenskt medborgarskap även av det lands medborgarskap, som mannen innehar och där makarna äro bosatta, skulle innebära krav från detta lands sida, mot vilka det svenska medborgarskapet inte skulle skydda. Men det skulle i alla fall innebära en viss förpliktelse för de svenska myndigheterna i det landet att bemöda sig om den svenskfödda kvinnans välfärd på ett annat sätt än de kunde göra, om hon icke längre är svensk medborgare.

Jag vill alldeles särskilt peka på vad det kan betyda för en svenskfödd kvinna att ha sitt svenska medborgarskap kvar, om hon är bosatt i ett annat land än det, där hennes man är medborgare. I händelse av krig t. ex., eller vid krigsutbrott mellan mannens hemland och det land, i vilket hon — och eventuellt också hennes man — är bosatt, kan hon komma att bli internerad såsom medborgare i ett fiendeland, i vilket hon kanske aldrig har satt sin fot!

Att de svenska myndigheterna icke tidigare hyst farhågor för tanken på ett dubbelt medborgarskap framgår av den svenska regeringens svar på en hänvändelse från Nationernas förbunds generalsekreterare år 1932, vari han begär yttrande i hithörande frågor. Däri heter det uttryckligen: »Slutligen torde icke böra förbises, att för kvinnan — i viss mån i motsats mot mannen, för vilken medborgarskap med hänsyn till honom i allmänhet åliggande värnplikt kan medföra betydande plikter — dubbelt medborgarskap icke torde föranleda några mera avsevärda olägenheter men i vissa avseenden till och med innebära en förmån.»

När utskottet hänvisar till svårigheterna att i nu rådande tider lösa denna fråga, kan jag inte annat än beklaga, att man inte har löst frågan innan de nu rådande tiderna kommo. Detta är nämligen alls inte någon ny fråga. Flera gånger ha svenska kvinnoorganisationer gjort en hänvändelse till Konungen i denna sak; bl. a. ha likalydande hänvändelser samtidigt gjorts till de tre nordiska ländernas regeringar från respektive länders kvinnoorganisationer. Jag vill också erinra om att frågan på annat sätt varit föremål för statsmakternas yttrande och bedömande. Konstitutionsutskottet ställde sig sålunda, när Kungl. Maj:ts proposition 1924 förelåg, helt sympatiskt till frågan och yttrade: »att ändring i lagstiftningen i riktning mot större självständighet för den gifta kvinnan utan svårighet syntes kunna vidtagas, därest det förhållandet skulle komma att inträffa, att de europeiska länderna, i anslutning till det exempel, som givits av Amerikas förenta stater, komme att i större utsträckning än hittills skett som förutsättning för förlust av medborgarskap för kvinna genom giftermål med utländsk man stadga, att hon genom giftermålet förvärvade mannens nationalitet.»

Dåvarande justitieministern slår också in på den tankegången i propositionen nr 133 av år 1933, då han hänvisar till detta konstitutionsutskottets yttrande och konstaterar, att »förutsättningen för frågans förnyade upptagande torde få anses uppfylld, sedan genom Haagkonventionen (art. 8) fastslagits, att kvinnas förlust av medborgarskap genom giftermål med utlänning icke kan inträda under annan förutsättning än att hon förvärvar mannens medborgarskap, och denna regel för övrigt mera allmänt lagfästs inom stater, som ännu icke äro anslutna till konventionen». Han säger sig också vilja erkänna,

Motion om ändring i gällande lagstiftning i vad angår kvinnas förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap. (Forts.)

»att starka, sakliga skäl kunna anföras för den av utskottet» — konstitutionsutskottet alltså — »förordade lösningen av berörda fråga». Men när han ändå inte tillstyrker propositionen är det därför att han anser att hela frågan bör lösas i samarbete med de övriga nordiska länderna.

Man måste säga — jag återkommer till detta — att det är beklagligt, att denna lösning inte kunde åstadkommas under hela 1930-talet. Och när jag nu ser utskottets välvilliga inställning till frågan och likaså justitieministerns positiva ställningstagande till samma problem i den proposition vi nyss behandlat, kan jag endast uttrycka min livligaste förhoppning, att man icke på nytt skall undanskjuta saken så länge, att den fortfarande är olöst, om på nytt liknande omvälvningar skulle inträffa, som de vi nu genomleva.

Häruti instämde fröken *Hesselgren.*

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 3, 5, 7, 8, 10, 14, 16, 44, 58, 62, 64, 94, 98, 100, 103, 105, 130, 139, 140, 161, 165, 167 och 173.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarets fabriksfond;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 till engångsanskaffning av maskiner m. m. för byggnads- och reparationsberedskapen;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av vattenfallsstyrelsen åvilande skyldighet att leverera andelskraft till Motala ströms kraftaktiebolag;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett statens järnvägar tillhörigt markområde i Örebro;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa telegrafverket tillhöriga fastigheter;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Värmlands län;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Kristianstad—Hässleholms och Östra Skånes järnvägar;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Sölvesborg—Olofström—Älmhults järnväg;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillbyggnad till landsstatshuset i Västerås;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fortsatt anläggning av dubbelspår;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till luftskyddsanordningar i transformatorstationer; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av viss anslagspost i avlöningsstaten för statens brandskola.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 3, 10, 12 och 13.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående fortsatt disposition av ett till byggnader vid tullstationen i Svinesund för budgetåret 1940/41 anvisat reservationsanslag; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Anslag till mödrahjälp m. m.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till mödrahjälp, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp m. m. dels ock motioner, väckta i anledning av sistnämnda proposition.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Forsberg:** Herr talman! Jag är synnerligen tillfredsställd över att socialministern i detta fall föreslagit en höjning av maximibeloppet till 400 kronor eller vid flerbörd till 500 kronor.

Denna reform, som beslutades vid 1937 års riksdag, har varit till mycket stor nytta för många i vårt land. Men jag ställer den frågan, med hänsyn till vad som skett under årens lopp, om ändå icke mödrahjälpsnämnderna ute i landet blivit alltför njugga mot många av de sökande. Det är det bestämda intryck jag har fått. Om vi se på vad man givit ut under de gångna åren i genomsnitt

Anslag till mödrahjälp m. m. (Forts.)

per ansökan, visar det sig, att genomsnittsbeloppet uppgått år 1938 till 200 kronor, år 1939 till 190 kronor, år 1940 till 162 kronor, år 1941 till 176 kronor och år 1942 till 186 kronor. Genomsnittsbeloppet under första halvåret 1942 och år 1943 utgjorde 187 kronor. Undersöker man den prisstegring, som skett under de år som gått, visar det sig, att levnadskostnaderna ökats under tiden 1 januari 1938—1 oktober 1943 med 44 %. Under den tid en sådan prisstegring ägt rum ha vi kommit till ett medelvärde för utgående mödrahjälp av 187 kronor medan det före kriget utgjorde under ett år 200 kronor och under första krigsåret 190 kronor. Av detta kan man draga den slutsatsen, att mödrahjälpsnämnderna icke följt med utvecklingen och tagit hänsyn till prisstegringarna. Det är ett faktum, att man på sina håll synes ha missförstått sin uppgift när det gäller denna hjälp. Det finns fall, som jag känner till, då familjer i små omständigheter med 2 à 3 barn erhållit mödrahjälp med belopp varierande mellan 100 och 200 kronor, medan de enligt min bestämda uppfattning borde ha tilldelats högsta beloppet.

I mödrahjälpsnämnderna synes man icke ha tagit vederbörlig hänsyn till de befolkningspolitiska synpunkterna, utan man håller i stället strängt på tillämpningen av förordningens ordalag om »uppenbart behov».

Jag har velat framhålla dessa synpunkter i sammanhang med det nu föredragna utskottsutlåtandet. Utskottet är ju enhälligt, men jag tycker, att när man genomfört en god reform, bör man också se till, att den tillämpas på ett sådant sätt, att de grupper av medborgare, som skola tillgodoses, nämligen de fattiga ute i landet, också få vad som är behövligt. Från alla håll deklarerar man, att åtgärder äro nödvändiga när det gäller barnen. Det kommer väl senare i dag vid behandlingen av bevillningsutskottets betänkande i anledning av motionerna om särskilda barnbidrag att talas mycket varmt för den saken. Och det är alldeles riktigt. Men här ha vi ju redan en reform klar, och då bör man hjälpa på ett annat sätt än som skett från mödrahjälpsnämndernas sida.

Jag vill, herr talman, med det sagda uttala den förhoppningen, att det blir en effektivare hjälp till mödrar och barn, vilka erhålla mödrahjälp.

Fröken **Hesselgren:** Herr talman! Ingen kan livligare än jag önska en effektivare hjälp i detta fall. Men jag skulle tro, att vi äro inne på rätt väg. Jag har också observerat vad den föregående talaren framhöll att mödrahjälpsnämnderna ute i länen handlägga dessa frågor ganska olika på olika håll. Dock vill jag säga, att det säkerligen kommer att bli bättre i och med att socialstyrelsen, som nu är högsta myndighet för hithörande frågor, kommer att nå alla de olika nämnderna. Det är redan bättre än förut. En av orsakerna till att socialstyrelsen fick bli högsta myndighet för mödrahjälpsfrågor var just den, att man ville försöka få litet mera likartad behandling inom de olika länen.

Sedan vill jag säga, att det ju tyder på statsmakternas intresse, att man i år föreslår ett ökat anslag. På det sättet får man större möjligheter att röra sig inom än man haft förut. Och detta att man får möjlighet att ge högre belopp vid flerbörd är också ett steg i rätt riktning.

Jag kan icke förstå annat än att denna lag med åren skall visa sig bli alltmer till välsignelse. Den hör, skulle jag tro, liksom semesterlagen till de mest omtyckta lagarna.

Jag hoppas sålunda, att vi skola gå framåt på den väg den föregående talaren önskade, och jag har inga betänkligheter mot att yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 19.

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

inom *första kammaren*

nr 252 av herr *Näslund m. fl.*, ävensom

inom *andra kammaren*

nr 30 av herr *Jonsson* i Skutskär,
nr 46 av herr *Nilsson* i Landskrona *m. fl.*,
nr 47 av herr *Andersson* i Malmö *m. fl.*,
nr 74 av herr *Senander m. fl.*,
nr 156 av herrar *Skoglund* i Umeå och *Mäler*,
nr 313 av herr *Gustafsson* i Bogla *m. fl.*, samt
nr 403 av herr *Boman m. fl.*

Utskottet hemställde,

A. att motionen II: 74 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

B. att motionerna I: 252, II: 30, II: 46, II: 47, II: 156, II: 313 och II: 403 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Jonsson** i Skutskär: Herr talman! Trots att jag är motionär måste jag säga, att jag icke blev överraskad av utskottets utlåtande. Ty alltsedan 1938, då socialvårdskommittén tillsattes, är det i bästa fall så, att motionärerna i sociala frågor röna erkännande genom ett välvilligt skrivsätt från utskottets sida. Men det slutar alltid med att motionärerna hänvisas till socialvårdskommittén, denna kommitté, som urartat till att bli mera ett ämbetsverk än en utredningskommitté som skall bli färdig med sitt arbete inom en något så när rimlig tid. Det finns väl kanske personer både inom och utom riksdagen som tycka, att det är tämligen meningslöst att motionera i sociala frågor, som förr eller senare bli föremål för en omfattande statlig utredning. Detta resonemang skulle jag kunna instämma i, om det gällde en utredning, som omfattade en tidsperiod av ett eller annat år. Men här är det fråga om en utredning, som redan hålliit på i sex år och som först i år på allvar börjat taga upp folkpensionsfrågan till behandling. Vi få nog vänta ett par år till, innan vi få taga ställning till denna sak i riksdagen.

Det är för övrigt för mig obegripligt, hur man vid lagens tillkomst 1935 kunde komma förbi problemet om familjepensioner. Bristerna i den nuvarande lagen äro ju så uppenbara. Här nödgas en folkpensionär, som har en yngre hustru, att försörja både sig och sin hustru på det belopp han får i folkpension. När man vet hur stor en sådan pension är, förstår man, att vederbörande blir hänvisad till fattigvården. Detta anser jag rimma ganska dåligt med andemeningen i 1935 års lag om folkpensionering, om vilken även andra lagutskottet så sent som 1937 uttalade, att den var ämnad att bistå de gamla i att undgå tvånget att behöva anlita fattigvården. I stället ha förhållandena blivit sådana, att fattigvården blivit ett nödvändigt och ofrånkomligt komplement för de gamla, när det gäller för dem att klara sin existens. Det är detta sociala missförhållande, herr talman, som gjort att jag väckt min motion, i vilken jag hemställt, att riksdagen redan i år måtte besluta sådan ändring i folkpensioneringslagen, att makas pensionsrätt inträder samtidigt med mannens, såvida

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)
hon fyllt sextio år. Jag anser, att riksdagen först och främst genom ett positivt ställningstagande från utskottet kunnat medverka till att såsom ett provisorium avhjälpa denna brist i vår sociallagstiftning, men här inskränker sig utskottet till allmänna talesätt. Det talar om att detta spörsmål om införande av familjepensionering bör bedömas med beaktande av de konsekvenser en sådan reform skulle ha i olika avseenden. Punkt och slut. Och så slutar man med att — jag höll på att säga som vanligt — överlämna motionen till socialvårdskommittén.

Att det här föreligger praktiska svårigheter är jag inte blind för, men jag tror ändå, att man med litet god vilja från utskottets sida och genom att godtaga en mindre utredning från socialstyrelsen hade kunnat få ett underlag, som riksdagen sedan kunnat bygga ett positivt beslut på. Allra minst skulle jag vilja gå med på resonemanget om att det skulle föreligga samhällsekonomiska svårigheter att lösa en sådan reform, därför att här äro ju de samhälleliga utgifterna redan givna. Här är det bara fråga om, huruvida det är kommunerna via fattigvården med all den godtycklighet som därmed följer eller statsverket genom en förbättrad pensionsförsäkring som skall ge det som de gamla behöva för sin existens. Jag måste för min del säga, att det vore åtskilligt mera hedrande för vår socialvård, om man hjälpte dessa gamla genom att bereda dem bidrag i form av folkpensionering utan att nödvändigtvis sammankoppla det med bidrag från fattigvården.

Herr talman! Såsom saken nu ligger till är det givetvis ganska meningslöst för mig att yrka bifall till min motion, och jag inskränker mig därför till att här instämma i önskemålet om att socialvårdskommittén måtte bedriva sitt arbete med största möjliga skyndsamhet, så att riksdagen så snart som möjligt får taga ställning till en proposition i ärendet. Det är dock — det vill jag starkt understryka — ålderstigna gamlingars personlighetsvärde i kampen för det dagliga brödet det här är fråga om.

Herr **Senander:** Herr talman! Det är många motioner om förbättringar i folkpensionärernas ställning, som ingivits vid årets riksdag. De ge uttryck för det missnöje och den besvikelse, som råder bland åldringarna över den anmärkningsvärda passivitet i denna fråga, som statsmakterna hittills ha visat. Samtliga dessa motioner taga sikte på att i större eller mindre grad bringa en lättnad i de gamlas betryckta läge. Jag tror inte någon av riksdagens ledamöter kan säga, att de krav, som framföras i motionerna, äro av den natur, att de kunna betraktas som orimliga. Tvärtom tror jag att var och en måste erkänna, att de äro synnerligen blygsamma, speciellt med hänsyn till det verkliga nödläge som råder bland det stora flertalet av folkpensionärerna. Det är därför enligt min mening så mycket märkligare att andra lagutskottet intagit en rent negativ hållning till de framförda kraven — utan undantag.

Såsom tidigare här har framhållits av herr Jonsson i Skutskär kostar utskottet på sig de vanliga fraserna, att syftet är behjärtansvärt, att det finns skäl för den eller den ståndpunkten och att den därför bör närmare undersökas, att den eller den frågan bör göras till föremål för översyn o. s. v. i det oändliga. Så slutar utskottet med att hänvisa, som också tidigare har framhållits, till den utredning som pågår inom socialvårdskommittén, vilken hänvisning också åtföljes av en sådan där vanlig, banal fras som att man uttalar en förhoppning om att det fortsatta utredningsarbetet påskyndas.

Dessa fraser ha nu serverats år efter år av lagutskottet, så fort det har gällt att taga ställning till folkpensionärernas livsfrågor. Socialvårdskommittén har därvidlag fått tjäna som ett slags räddningsankare för utskottet. Denna kommitté håller ju sedan många år tillbaka på med en översyn av vår socialpolitik.

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)

Skall man döma efter takten i kommitténs arbete och de ringa livstecken som man erfar ifrån den, så måste kommittén i dubbel mening ha gått till botten med sin uppgift. Min uppfattning är, att den drunknat i sina utredningsluntor och att den inte på lång tid kommer att ge några mera märkbara livstecken ifrån sig, även om man påstår att man nu igångsatt ett utredningsarbete beträffande folkpensionärernas intressen. Under alla förhållanden är jag övertygad om att socialvårdskommittén inte kommer att prestera några radikala lösningar beträffande vår socialpolitik. Socialvårdskommittén kan därför betraktas som en avstjälpningsplats för alla obehagliga riksdagsinitiativ på det socialpolitiska området, och för ett sådant ändamål tycks den verkligen ha utnyttjats.

Det är således en mycket dålig utväg utskottet har anlitat, då det gällt att denna gång komma undan ett ställningstagande i folkpensionsfrågan. Det hade enligt min mening varit mycket smakligare, om utskottet sagt rent ut, att dess avvisande hållning bottnar i vad man brukar kalla statsfinansiella betänkligheter. Utskottet har gjort en liten antydan åt det hållet i sitt yttrande, i det att utskottet uttalar, att varje icke alltför obetydlig höjning av pensionsförmånerna medför betydande kostnader, och häri ligger naturligtvis hemligheten med utskottets kallsinnighet i denna fråga: det kostar pengar! Det är det verkliga skälet till utskottets ställningstagande. Fraser kosta däremot ingenting, och det blir också billigare att hålla sig med en i och för sig dyrbar utredningskommitté än att satsa medel till en anständig lösning av de gamlas försörjningsproblem.

Man kan inte undgå att i det sammanhanget ställa frågan, vad det egentligen är som behöver utredas, som inte redan är utrett. Det centrala är ju här — och det är ett ganska enkelt problem, såvitt jag förstår — att dessa pensioner inte medge ett anständigt uppehälle, utan att pensionärerna äro mer eller mindre beroende av fattigvården. Hela spörsmålet är en kostnadsfråga, och jag kan inte fatta, att en sådan behöver årslånga utredningar.

Om behovet hos flertalet folkpensionärer att erhålla pensionsförstärkning råder inte, om man skall döma efter alla de vackra deklarationer, som man tid efter annan består de gamla med, någon tvist. En höjning av tilläggspensionerna, såsom exempelvis vi föreslagit i vår motion, motiverar ingen vidare utredning. Vad är det då man skall utreda? Jag kan inte finna annat — det kan låta hårt, men jag anser att det är riktigt — än att de många utredningar man har i gång ha tillkommit för att uppskjuta frågans avgörande så länge som möjligt av hänsyn till statsfinanserna. Men det är inget hållbart skäl. Frågan om en tillfredsställande lösning av de gamlas försörjningsfråga är ett så vitalt samhällsintresse, att minst av allt kostnadsskäl borde få stå hindrande i vägen. Inte heller saknas det möjlighet för statsmakterna att skaffa de erforderliga medlen, även om dessa skulle räknas i hundratals miljoner. Det visar förmågan från statsmakternas sida i övrigt då det gäller att skaffa pengar. Det enda som vill till är, som herr Jonsson i Skutskär här framhöll, den goda viljan, och även om inte denna saknas, vilket jag inte har anledning att tro, så ger i varje fall lagutskottets, regeringens och riksdagens ställningstagande hittills inte några mera synliga uttryck för denna goda vilja.

Vi ha i vår motion påyrkat en höjning av tilläggspensionerna till 750 kronor i ortsgrupp 1, 900 kronor i ortsgrupp 2 och 1, 100 kronor i ortsgrupp 3. Vi ha avsett detta såsom ett provisorium. En kommande definitiv lösning av frågan måste givetvis taga sikte på en ytterligare höjning av tilläggspensionerna, försåvitt man menar allvar med talet om att befria folkpensionärerna från fattigvårdens godtycke.

Det har sagts från regeringshåll, att det är ovärdigt ett demokratiskt sam-

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)
hälle att inte tillfredsställande sörja för sina åldringar. Det är fullständigt riktigt. Men därav måste ju med nödvändighet följa, att statsfinansiella skäl icke kunna betraktas som gångbart mynt då det gäller folkpensionärernas intressen. Det finns alltid ändamål, som äro mindre angelägna att tillgodose. Vi ha i vår motion åberopat ett uttalande, som på sin tid gjordes av statsrådet Möller i en polemik mot herr Andersson i Rasjön, vilken hade anfört nationalekonomiska betänkligheter mot en förbättring av folkpensionerna, som då föreslogs. Jag anser detta uttalande vara så riktigt och träffande att det bör inskrivas i riksdagens protokoll. Statsrådet Möller yttrade: »Vem försörjer de gamla nu? Det finns väl någon som gör det? Den försörjning de gamla ha, den tages väl ur vår samlade nationalinkomst. Betyder en ökning av det allmännas kostnader inom en något så när rimlig gräns något annat än en överflyttning av utgifterna från vissa medborgare till andra? Det måste väl vara så, eftersom de gamla faktiskt leva och försörjas genom folkpensioneringen eller genom fattigvården eller genom enskild välgörenhet eller genom anhöriga och släktingar eller genom en kombination av dessa olika möjligheter.»

Detta resonemang från den nuvarande socialministerns sida är mördande för dem som framföra nationalekonomiska eller statsfinansiella betänkligheter. Det är bara tråkigt, att dessa förnuftiga synpunkter ännu icke lyckats segra över de krämarsynpunkter, som dominera den svenska socialpolitiken framför allt beträffande försörjningen av de gamla. Statsrådet Möller har tydligen misslyckats i sin strävan att besegra motståndet från de sociala stenåldersmän, som tyvärr finnas i den svenska regeringen. Men så mycket större anledning borde riksdagen med sin arbetarmajoritet ha att hjälpa statsrådet Möller att lösa uppgiften.

Tyvärr måste man, herr talman, konstatera, att riksdagen ännu icke hunnit frigöra sig så pass mycket från beroendet av samlingsregeringen att den är beredd att ta några mera betydande egna initiativ. Jag tycker, att andra lagutskottets utlåtande understryker detta faktum. Man hade, trots alla besvikelser, väntat sig att utskottet skulle ha tagit en mera positiv ställning till frågan om de gamlas försörjning. Att så inte skett kan icke höja riksdagens anseende i åldringarnas och deras anhörigas ögon.

Herr talman! Med vad jag här anfört, ber jag att få yrka bifall till den av mig jämte två medmotionärer avgivna motionen.

Herr **Nilsson** i Landskrona: Herr talman! Redan då frågan om folkpensioneringen första gången framkom i den svenska riksdagen — det var på 1800-talet — utgick man ifrån att man skulle skapa åtgärder för försörjning av arbetsoförmögna ålderstigna personer på annat sätt än genom fattigvården. Man var således redan på den tiden inställd på att fattigvård var ett sätt att ge folk understöd som icke var människovärdigt. Först i våra dagar har emellertid denna ädla tanke slagit igenom på alla områden inom vårt samhällsliv, och man torde kunna säga, att pensionsfrågan står i förgrunden då det gäller att anställa personal praktiskt taget överallt. En tryggad ålderdom under humana former är, kan man säga, svenska folkets innerliga önskan. Från statsmakternas sida har man särskilt under 1930-talet nogsamt hörsammat denna vårt folks önskan, och genomgripande reformer ha också genomförts. Man tycker till och med att de äro sådana, att de skulle ha löst problemet.

Då dessa reformer förts ut i det levande livet har det emellertid visat sig, att den ädla tanke som ligger i begreppet pension förlorat sitt värde för de över hundratusentalet pensionärer, vilka äro ur stånd att försörja sig på det pensionsbelopp, som statsmakterna erbjuda. När statsmakterna beslutat om pension och därtill en lag, som ger kommunerna rätt att tilldela pensionärer

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)
kommunala pensionstillskott utan fattigvårdskaraktär, torde det ligga i öppen dag, att statsmakterna anse, att en pensionär inte bör ha fattigvård utan pension, och om inte statspensionen räcker bör han ha kommunalt pensionstillskott.

Vi ha i vår motion nr 46 påvisat, att inte mindre än 138 000 folkpensionärer, som äro i behov av ytterligare tillskott, få detta i form av fattigvård. Det är beklämmande att konstatera, att trots att det finns en lag, som ger kommunerna ute i landet rätt att besluta om kommunala pensionstillskott, få endast 14 000 folkpensionärer dessa i form av understöd. Då här föreligger ett förhållande, som måste strida mot de grundsatser på vilka folkpensionen vilar, torde det vara ganska uppenbart, att det är en plikt för statsmakterna att rätta till detta missförhållande, att folkpensionärer f. n. erhålla fattigvård. Det är därför som vi motionerat, och för oss synes det faktiskt, som om denna reform skulle ha utomordentligt stor åtminstone ideell betydelse. Däremot skulle vårt förslag i tillämpningen icke innebära någon som helst ekonomisk uppoffring, då dessa kommunala pensionstillskott få handhavas på det sättet, att behovsprincipen ligger till grund. De belopp, som nu utgå i form av fattigvård, kunde likaväl utgå i form av kommunala pensionstillskott. Vår motion är således ingen motion som, i stort sett åtminstone, skulle kosta några pengar, utan avsikten är endast, att kommunernas *rätt* att besluta om kommunala pensionstillskott borde ändras till en *skyldighet* för dem att göra detta.

Då vårt förslag således enligt mitt sätt att se icke skulle medföra några som helst ekonomiska uppoffringar, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen II: 46.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Det vore icke rättvist att säga — vilket dock någon talare här gjort — att utskottet har ställt sig negativt till frågan om hjälpen åt de gamla eller till de motioner som här föreligga beträffande folkpensioneringen. För min del finner jag, att utskottet har varit tämligen välvilligt inställt, dock icke så positivt, som jag för min del skulle önskat och som jag också för min del anser, att läget kräver. Därjämte är det en del, som jag saknar i utskottets uttalande och som alltså enligt min mening borde ha funnits där. Det är en hel mängd krav och önskemål, som motionsvägen ha förts fram. Jag skall bara här beröra några av dem.

Den allra främsta frågan är väl frågan om tilläggspensionernas storlek. Många av motionärerna ha ju gått in för en generell höjning av tilläggspensionerna, och jag tror, att man kan säga, att för dem som uteslutande skola leva på folkpensionerna, således med de tilläggspensioner, som lagen medgiver, finns det ingen möjlighet att göra detta utan att vid sidan därav få andra bidrag till sin försörjning, det må nu ske i form av kommunalt bistånd eller på annat sätt. Beträffande förslagen till generell höjning av tilläggspensionerna har utskottet för sin del på sidan 10 så att säga angivit målsättningen för folkpensioneringen i landet, en målsättning, som jag för övrigt gärna för min del kan ansluta mig till. Utskottet uttalar nämligen följande: »Utskottet är av den uppfattningen, att en obligatorisk folkpensionering rimligen bör syfta till att bereda åldringar och invalider med ingen eller obetydlig inkomst försörjning utan att de behöva anlita annan social hjälpverksamhet eller bliva beroende av anhörigas bistånd.» Det är mycket bra sagt, men det är någonting som saknas i detta sammanhang, nämligen att utskottet knappast ger några anvisningar om hur man skall kunna nå fram till det mål, som utskottet här har skisserat. Det går, som jag nämnde, icke att nå det målet enligt bestämmelserna i den folkpensioneringslag, som vi för närvarande ha. För övrigt vill jag säga, att efter det att utskottet har gjort ovannämnda enligt min mening ut-

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)
märkta uttalande, så verkar utskottets yttrande i fortsättningen avkylande på den som vill sträva till bättre folkpensioner, då utskottet framhåller vilka stora kostnader, som här avsedda höjningar av tilläggspensionerna skulle komma att föra med sig. Det är klart, att det kommer att kosta pengar. Och det är också givet, att vi få grundligt ventilera den frågan, men å andra sidan måste man säga sig, att med de möjligheter, vårt land äger i materiellt hänseende, bör det också finnas möjligheter för de gamla att genom folkpensionerna försörja sig på ett bättre sätt än vad de för närvarande ha möjligheter till. Det hade, herr talman, varit önskvärt, att utskottet hade varit klart positivt inställt på denna punkt. Jag måste tyvärr nästan uppfatta utskottet såsom mindre positivt inställt till detta problem med anledning av dess uttalande på denna punkt, då det icke har nämnt någonting om vägarna fram till det mål, som det har skisserat.

Vidare har det motionsvägen framkommit förslag till ändringar av många viktiga detaljer i folkpensioneringslagen. Bland annat är det fråga om höjning av den avdragsfria inkomsten, som nu är 200 kronor sedan, jag vill minnas, ungefär ett år tillbaka. På denna punkt gör utskottet det uttalandet, att utskottet icke vill vara med om att föregripa en kommande mera omfattande revision av folkpensioneringen. Nej, det kan ju hända. Men denna kommande mera omfattande revision av folkpensioneringen önska vi alla, och i den motion, som jag har varit med om att väcka i denna fråga, avser man ju icke, att definitivt beslut skall fattas. Vi sikta ju just till denna kommande revision, och vi vilja genom vår motion framföra önskemål om hur denna kommande revision skulle se ut. Det skulle kanske också ha varit nyttigt, om utskottet just i sitt uttalande om den kommande revisionen litet kraftigare hade understrukit vad som på denna punkt från motionärernas sida har anförts, bland annat i fråga om den avdragsfria inkomsten. Här gäller det ju att möjliggöra för arbetsgivare att ge en hygglig pension till sina arbetare och att skapa andra möjligheter att genom frivillig pensionsförsäkring trygga ålderdomen på ett ordentligt sätt ävensom att genom det arbete vederbörande kunna skaffa sig få en högre inkomst att leva på. Det är vad som åsyftas med förslaget om höjningen av den avdragsfria inkomsten.

De andra frågor, som här ha förekommit, har utskottet uttalat sig något mera positivt om. Det gäller frågan om sjukbidraget, där motionärerna föreslagit, att detta skall räknas såsom privilegierad inkomst, således icke medverka till nedsättning av tilläggspensionen. Utskottet föreslår, att den frågan skall undersökas vid den allmänna översyn, som utskottet önskar i samband med den revision av folkpensioneringslagen, som förut är omtalad. Detsamma gäller den fråga, som en tidigare talare var inne på, nämligen de kommunala pensionstillskotten och ett bättre utnyttjande även av dem från kommunernas sida.

Även har utskottet ställt sig tämligen välvilligt till frågan om hur man skall ordna det, om hustrun är några år yngre än mannen, såsom vanligen är fallet. Det finns ingen möjlighet för båda makarna att leva enbart på mannens folkpension, utan här måste något till, nämligen att även hustrun får annan hjälp i detta sammanhang, och man har då tänkt, att hustrun för sin del också skulle få tilläggspension vid det tillfälle, då mannen blir pensionsberättigad. Detta förslag har utskottet ställt sig tämligen välvilligt till, men även härvidlag tycker jag, att utskottet kunde ha något kraftigare understrukit behovet av reformer och förändringar.

Nu kommer ju det hela som vanligt att remitteras till socialvårdskommittén, och det är beklagligt, att det faktiskt icke finns några möjligheter, eller att möjligheterna i varje fall icke äro stora, att få några förändringar och förbätt-

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)
ringar av sociala lagar genomförda, så länge denna kommitté sitter, utan att förslagen skola gå genom denna kommitté. Man har ju anledning att fråga sig, såsom en talare i dag gjort, när denna kommitté överhuvudtaget blir färdig med sitt arbete. Vi önska, att den skall komma fram med resultatet av sitt arbete så fort det överhuvudtaget är möjligt, och det önskar väl också kommittén, förmodar jag, så att man icke behöver vänta år efter år utan att se något resultat. Jag skulle önska, att denna fråga till nästa års riksdag hade kommit på riksdagens bord, och jag skulle i detta sammanhang vilja göra gällande, att det skulle varit önskligt, att denna kommitté hade tagit sig an detta problem litet tidigare och före vissa andra frågor, som kommittén har sysslat med. Jag tror nämligen, att detta problem är viktigt och viktigare just nu än flera andra problem, som kommittén har låtit gå före.

Det tjänar ju, herr talman, ingenting till att ställa något yrkande, men jag har i varje fall velat göra dessa uttalanden i denna fråga på vägen framåt till, som jag hoppas, denna frågas lyckliga lösning.

I detta anförande instämde herrar *Paulsen, Landgren, Bergström, Vougt, Levin* och *Olofsson* i Höganäs, fru *Björck*, herrar *Ekdahl, Nilsson* i Göteborg, *Björklund, Witzell* och *Eriksson* i Sandby, fröken *Öberg*, herrar *Johansson* i Öckerö, *Johansson* i Torp och *Andersson* i Hyssna, fru *Humla*, herrar *Lindahl, Olovson* i Västerås och *Karlsson* i Grängesberg, fröken *Nygren*, fru *Gustafson* samt fru *Johansson*.

Herr **Skoglund** i Umeå: Herr talman! I detta utskottsutlåtande redovisas en av herr Mäler och mig väckt motion angående den avdragsfria inkomsten i fråga om folkpensionen. Jag finner detta vara anledning för mig att säga ett par ord i frågan.

Avsikten med den av oss väckta motionen är närmast att få till stånd en prövning av frågan om höjning av gränsen för den avdragsfria inkomsten för att på så sätt underlätta tillkomsten av de s. k. företagarpensionerna. Till följd av vissa bestämmelser i lagen om folkpensionering, vilka gälla den avdragsfria inkomsten, motverkas tillkomsten av dessa företagarpensioner. Vi ha betraktat det som en samhällsangelägenhet av första ordningen att kunna få bort dessa hinder för en utveckling av den mycket förnuftiga anordning, som benämnes företagarpensioner, och vi hade faktiskt trott, att man skulle kunna taga ställning till den frågan oavsett det förhållandet, att socialvårdskommittén för närvarande diskuterar spörsmålet om socialvården. Vi hade menat, att man i en skrivelse till Kungl. Maj:t borde ha kunnat påyrka åtgärder för att lösa frågan om denna inkomstgräns då den har mycket litet sammanhang med alla de andra frågor som socialvårdskommittén har att diskutera och behandla. Genom en sådan utbrytning och genom åtgärder i detta avseende skulle åtskilliga fördelar ha vunnits. Jag kan för enkelhetens skull sammanfatta dem i några punkter.

För det första hade man åstadkommit en förbättring av folkpensionerna. För det andra hade man medverkat till en ökad utveckling av företagarpensionerna — man hade stimulerat tillkomsten av sådana. Och man hade för det tredje — och det är kanske icke minst betydelsefullt — minskat utgifterna för kommunerna, som nu, på grund av att folkpensionerna äro otillräckliga och företagarpensionerna på grund av vissa bestämmelser icke ha tillfredsställande höjd, måste träda emellan med understöd i en eller annan form. Vi hade faktiskt trott, att dessa tre vinster skulle utgöra tillräckliga skäl för att få andra lagutskottet, och därmed också riksdagen, att gå med på att åtgärder redan nu vidtoges på detta område.

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)

Här har emellertid andra lagutskottet kommit underfund med att förekomsten av socialvårdskommittén varit tillräckligt skäl för att utskottet skulle ställa sig avvisande inför det krav, som man har fört fram angående omedelbara åtgärder på detta område. Man hesiterar inför vetskapen om att socialvårdskommittén, som det nu står i utlåtandet, »torde» komma att ägna sig åt frågan. Man är tydligen inom utskottet mycket tveksam, huruvida socialvårdskommittén ens skall taga upp frågan, och det är därför man försiktigt skriver, att den torde komma att taga upp frågan till behandling. Här återstår nu för ögonblicket ingenting annat att göra än att understryka en del av vad utskottet har sagt. Men då måste i varje fall vi motionärer förbehålla oss rätten att få göra en liten omskrivning i utskottets formulering. Där bör man stryka ordet »torde» och ersätta det med ett mera positivt uttryck för vad man önskar, nämligen att man *förutsätter*, att socialvårdskommittén skall taga upp denna fråga till omprövning och göra det snarast möjligt samt att socialvårdskommittén också försöker redovisa vad den på det området kommer fram till, innan det slutliga betänkandet föreligger från kommitténs sida. Under förhoppning att socialvårdskommittén så kommer att göra har jag, herr talman, intet yrkande.

Häruti instämde herr *Mäler*.

Fröken **Hesselgren:** Herr talman! Det är icke gott att svara på alla de anklagelser, som här ha gjorts mot utskottet, men jag vill ändå taga fasta på att det också sagts, att utskottet har en välvillig inställning till alla de avgivna motionerna. Jag tycker att man borde kunna förstå utskottets ställningstagande, när det kommer en sådan rad motioner med yrkanden, som ganska mycket gå i vartannat — många av motionerna sluta med samma yrkande — och det är yrkanden, som i regel fordra åtminstone någon form av utredning, innan man kan fatta ett beslut. Det har heller icke i motionerna begärts, att man skulle fatta omedelbara beslut, utom i en motion, nämligen den, som här herr Senander för en stund sedan talade för. Där har man begärt direkt beslut. I alla övriga begäres skrivelse till Kungl. Maj:t, hänskjutande till socialvårdskommittén o. s. v.

När man sedan sätter sig i förbindelse med socialvårdskommittén angående dessa saker och får den uppgiften, att den redan har börjat med pensionsfrågorna och att man har att vänta förslag ifrån kommittén i dessa frågor 1946, så är det mycket svårt för ett utskott att taga upp till detaljbehandling alla dessa olika förslag. Utskottet har naturligtvis behandlat varje motion och har även, som det här förut har påpekats, understrukit, att kraven i så gott som varenda en av dessa motioner äro av den art, att de äro värda att undersökas och böra undersökas. Man varierar naturligtvis en liten smula det sätt, varpå man försöker uttrycka denna sak. Om ordet »torde» insmugit sig, är det väl ingenting som betyder något i sak. Jag kan säga, att utskottets inställning har varit absolut positiv till alla de här olika kraven. Utskottet har strukit under, att tilläggspensionerna behöva ökas och att de privilegierade inkomsterna måste höjas för att möjliggöra företagarpension. Utskottet har även understrukit betydelsen av att få rättelse beträffande de kommunala tillskotten.

Den förste ärade talaren tog upp frågan om familjepension. Jag tror icke man kan säga, att en sådan familjepension utan vidare kan beslutas utan någon form av utredning om hur den skall ordnas, och det har motionären också instämt i. Men det är icke bara frågan om kostnaden som därvidlag behöver utredas. Det är vissa andra frågor som sammanhänga med den. En sak som behöver utredas är t. ex., om det skall gälla bara ålderspension eller också inva-

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)
liditetspension. Det är mycket troligt, att det också måste gälla invaliditetspension, och då kommer frågan hur det skall bli, om mannen dör och hustrun lämnas kvar och inte har nått upp till sexticårsåldern. Det har också antytts, att man skulle kunna lösa frågan genom att sätta alla kvinnors pensionsålder till 60 år. Nu är det så, att vi efter många strider och överläggningar fått samma pensionsålder för kvinna som för man. Så länge kvinnorna hade en lägre pensionsålder fingo de betala lika mycket men fingo ut betydligt mindre pension. Det är således ett helt komplex av frågor, som sammanhänger med detta. Både socialvårdskommittén och departementschefen ha emellertid framhållit, att frågan om familjepension ingår i den utredning, som socialvårdskommittén nu håller på med. Jag har sålunda stora förhoppningar om att det som dessa motionärer begärt skall upptagas till allvarlig omprövning och att man där skall kunna finna en lycklig lösning, som icke trasslar till saken på de punkter som här äro nämnda.

Vad sedan herr Senanders yrkande beträffar är det ju mycket lättsamt och trevligt att bara yrka på en ökning utan att räkna ut vad resultatet blir. Det är ganska stora summor, som ett bifall till hans yrkande skulle kosta, men det talas icke något om slutsumman, utan man går ut ifrån att vi alltid ha råd att betala. Jag vill gå mycket långt, när det gäller råd att betala de gamla, men jag anser icke, att riksdagen utan vidare kan fatta beslut om en så väsentlig höjning, som här är föreslagen, utan att bakom den ligger åtminstone något försök till utredning. Folkpensionerna ha ju en gång höjts, och jag är övertygad om att de måste höjas ytterligare, men att göra det utan vidare på grund av ett motionsvis framfört yrkande tror jag är något som riksdagen mycket sällan vågat påtaga sig, och i alla händelser är det nog omöjligt att få igenom en sådan sak i utskottet.

Jag tror, att utskottet självt har haft den uppfattningen, att det har ställt sig positivt till förslagen. Det citat som gjordes här ur utskottsutlåtandet anger utskottets inställning till hela detta komplex. Vi äro i utskottet av den uppfattningen, att den obligatoriska folkpensioneringen bör syfta till att bereda åldringar och invalider så stor hjälp, som det överhuvudtaget är möjligt. Men det betyder icke, att vi utan vidare kunna våga oss på att fatta det ena eller andra beslutet, när vi ha ett organ, som just håller på att utreda frågan. Jag tror, att jag icke behöver gå in i ytterligare detaljer. Utskottet har tagit upp motion efter motion och beträffande var och en förklarat, att den innehölle något som var värt att undersökas och borde undersökas. Därmed tror jag, herr talman, att jag med gott samvete kan rösta för utskottets förslag. Ingen talare här utom herr Senander har heller sagt sig skola rösta mot utskottets förslag. Jag tror således, att jag kan räkna med riksdagens stöd, när jag gör gällande, att vi kunna nöja oss med vad utskottet här har föreslagit.

Fru **Nordgren:** Herr talman! För min personliga del hälsar jag med stor tillfredsställelse att man här från alla håll så kraftigt som skett hävdar att en effektiv förbättring av våra åldringars försörjningsmöjligheter snarast bör komma till stånd. Sedan några år tillbaka ha statsmakterna ju också vidtagit åtgärder i sådan riktning, och vi få väl ändå erkänna att — jämfört med tidigare förhållanden — en väsentlig förbättring i folkpensionärernas ställning ägt rum, även om denna ännu långt ifrån kan anses vara tillfredsställande.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, med anledning av den admonition herr Andersson i Malmö gav socialvårdskommittén därför att denna icke tagit upp den föreliggande frågan bland de första på sitt program. Han ansåg nämligen att kommittén i stället tagit upp frågor, som mindre trängde till

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)

sin lösning. Jag vill då erinra om att bland de direktiv socialministern givit socialvårdskommittén ingår icke bara en översyn av hela vår socialvård, utan även ett samordnande av denna i största möjliga utsträckning. Det har därvid allmänt ansetts, att såsom grundval för hela socialförsäkringen bör ligga en obligatorisk sjukförsäkring. I direktiven ingår också att det bör undersökas huruvida det är möjligt att skilja ut förtidsinvaliditeten från folkpensioneringen och lägga den på sjukkassorna för att därigenom få fram en renodlad och mera tillfredsställande ålderdomsförsäkring; som bekant är det icke åldringarna som tynga mest på folkpensioneringen, utan den stora mängden förtidspensionärer. Och ett dylikt särskiljande kan endast ske om vi få en obligatorisk sjukförsäkring.

Det är klart, att en utredning omfattande hela komplexet av hithörande frågor måste ta lång tid, förutsatt att man icke bara helt enkelt skriver ner alla önskemålen på ett papper och presenterar dem och säger, att så och så vilja vi ha det. Så förfar man emellertid icke i svensk lagstiftning, utan där går man grundligare till väga, utreder och undersöker vilka förutsättningar som finnas för att en lagstiftning skall bli så tillfredsställande som möjligt och hur man på bästa sätt skall kunna utforma de bestämmelser, som skola gälla på området i fråga. Och detta tar som sagt sin givna tid. Jag vill i detta sammanhang erinra om hurusom utredningen i ett enda avsnitt av socialvården, nämligen fattigvårdslagstiftningen, när denna på sin tid var föremål för en genomgripande reformering, tog en tid av icke mindre än åtta år, och då gällde det bara en enda fråga, låt vara en mycket betydelsefull sådan. Då säger det sig självt att det kräves ganska lång tid för en reformering av hela vår socialvård, med alla dess många, olika problem.

Det finns icke ett enda krav i föreliggande motioner, som icke kommer att bli föremål för socialvårdskommitténs övervägande. Vi ha visst icke skjutit folkpensioneringsfrågorna åt sidan, och jag tycker därför, att herr Andersson i Malmö sköt något över målet när han sade, att ingenting kunde göras i reformväg på det sociala området så länge vi ha denna socialvårdskommitté. Jag vill erinra om att det dock under de gånga krigsåren, under socialvårdskommitténs medverkan, har genomförts vissa förbättringar såväl med avseende å folkpensioneringen som med avseende å barnbidragen och bidragsförskotten, reformer som även om de icke äro till fyllest dock ha varit av ganska stor betydelse.

En av de frågor, som berörts i debatten, avser åldringar, vilka ha utsikter att få någon pension från sina arbetsgivare, och det är självklart att denna fråga bör bli föremål för ett särskilt intresse och att man bör söka komma fram till en rimlig lösning. Denna fråga var föremål för ingående diskussioner inom 1928 års pensionsförsäkringskommitté, varvid man ju kom till det resultatet, att man inte enbart kunde privilegiera inkomster, som härledde sig från förutvarande arbetsanställning, utan även vissa andra inkomster, exempelvis av försäkringar, som icke äro i lag föreskrivna. Så frågan är inte fullt så enkel, som det kan förefalla.

På samma sätt förhåller det sig med en del andra frågor inom folkpensioneringens område. Det är fullt riktigt att en sextioårig hustru till en folkpensionär har svårt att kunna skaffa sig eget arbete, och att det är mycket svårt, för att icke säga omöjligt, för dem båda att leva enbart på mannens pension. Även denna fråga kommer att bli föremål för socialvårdskommitténs utredning och överväganden.

En annan svårlöst fråga gäller den översyn, som skall äga rum angående dyrortsgrupperingen. Vi veta ju alla, att en förskjutning av dyrorterna ägt rum under de senaste åren och att det finns starka krafter i riksdagen, som

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)
vilja ha bort denna såsom en orättvisa betraktade dyrortsgruppering. Med hänsyn härtill måste undersökas, huruvida man icke på annat sätt skall kunna ordna det så, att människor som äro bosatta på dyrort icke skola behöva komma i en alltför svår ställning.

Herr talman! Jag skall icke längre uppehålla mig vid dessa och andra hithörande spörsmål. Jag har bara velat framhålla att arbetet med folkpensioneringsfrågan inom socialvårdskommittén kommer att bedrivas med all skyndsamhet.

Vad angår folkpensionärernas bostadsfråga, som ju är av mycket stor betydelse, eftersom kostnaden för bostaden utgör en ganska väsentlig post i en folkpensionärs utgifter, har Kungl. Maj:t nyligen lämnat socialvårdskommittén anslag till igångsättandet av ingående utredningar för att få utrönt, huru våra folkpensionärer bo.

Jag tror mig också kunna säga, att vi alla inom kommittén oberoende av partiställning — så vitt jag kunnat bedöma — äro varmt intresserade av att få fram en tillfredsställande lösning av frågan om våra åldringars försörjning, liksom att allt som kan göras kommer att göras för att påskynda utredningen så att socialvårdskommittén inom icke alltför lång tid skall kunna framlägga förslag i ärendet.

Herr talman! Jag har ansett mig böra lämna dessa förklaringar samtidigt som jag vill framhålla, att jag icke kan finna, att andra lagutskottet varit så negativt i sin inställning till denna fråga, som man här velat göra gällande. Det är ju icke på de kraftiga orden det beror, men lagutskottet har dock sagt ifrån, att utredningen bör påskyndas och förslag snarast möjligt framläggas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hagård:** Herr talman! Man kan ju förstå, att viss otålighet visas med avseende å det arbete, som socialvårdskommittén fått sig förelagt. Särskilt sådana personer, som ha ett speciellt intresse av sociala spörsmål, äro givetvis förargade över den långa tid socialvårdskommitténs utredningsarbete hittills tagit. Jag vill emellertid framhålla, att det icke gått mer än cirka fem år sedan kommittén tillsattes. Detta är ju en lång tid i och för sig för en kungl. kommitté, men vi få i det här sammanhanget betänka, att en dess föregångare, fattigvårdslagstiftningskommittén, som utarbetade nu gällande fattigvårdslag, började sitt arbete 1907 och hade det färdigt först 1915, alltså efter hela åtta år. Vi skola väl hoppas, att denna kommitté icke skall behöva sitta så länge.

Om vi emellertid betänka, att det här gäller att rensa upp en lagstiftning av helt andra mått än fattigvårdslagstiftningen på sin tid, förstår man, att det hela måste ta en viss tid i anspråk. På grund av de i början av kriget rådande förhållandena kunde icke heller socialvårdskommittén arbeta för högtryck, utan åtminstone ett eller annat år av arbetstiden gick bort. Sammanhanget mellan de olika socialvårdsgrenarna är också så intimt, att man näppeligen kan företa sig en åtgärd på ett område utan att samtidigt också göra en översyn av bestämmelserna på andra områden, eller att man i vart fall måste se till, att sammanhanget mellan de olika socialvårdsgrenarna blir klart och tydligt. Vi ha för närvarande sjukförsäkringen under bearbetning, och den frågan hänger ju som bekant intimt samman med folkpensioneringen eller i vart fall invaliditetsförsäkringen, vilket gör att man icke kan lösa den ena frågan utan att också ta upp den andra till undersökning. Beträffande andra socialvårdsgrenar försiggår för ögonblicket arbete med arbetslöshetsförsäkringen. Meningen är ju, att man så småningom vill åstadkomma en så pass stark socialförsäkring, att man i största möjliga utsträckning slipper undan den på behovsprövning grundade hjälpverksamheten. Det, som sedermera skulle återstå, efter det att

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)
socialförsäkringsgrenarna varit föremål för översyn, skulle vara socialhjälpen eller det område, som närmast motsvarar vår nuvarande fattigvård. Om några veckor kommer ett förslag om obligatorisk sjukförsäkring, och — det kan jag gott tillfoga i detta sammanhang — i vår kommer även ett förslag om en annan ordning på barnavårdens område, särskilt när det gäller barnhemsverksamheten.

Ett spörsmål, som även hänger intimt samman med arbetet, är ju, att man måste skapa ett bärkraftigt ekonomiskt underlag för socialvården i fortsättningen. Även om man på den punkten inte kan säga, att framläggandet av socialvårdskommitténs förslag om socialvårdskommuner direkt innebar något misslyckande, så medförde det dock ett visst förhalande av denna del av frågan. Nu sitter den s. k. kommunindelningskommittén och arbetar med detta spörsmål, som man trodde att man skulle kunna lösa på några få veckor. Emellertid har indelningskommittén arbetat på denna fråga ifrån mitten av förra året, är alltjämt sysselsatt därmed och lär inte bli färdig med sitt betänkande förrän kanske om ytterligare något halvår. Under sådana förhållanden är det av största vikt att man ser till, att det som framkommer i detta sammanhang blir så grundmurat som möjligt, så att det håller inför en kritik och så att det blir väl ordnat för dem det vederbör.

Jag vill slutligen, herr talman, säga, att även om man tycker, att arbetet med dessa frågor ter sig bekymmersamt och drar ut på tiden, har det emellertid på grund av förhållandenas egenart betytt avsevärt, att en viss tid blivit socialvårdskommittén förunnad för utförandet av dess arbete. Det är uppenbart, att nödläget, kriget och allt vad därmed sammanhänger i viss grad har påverkat icke blott socialvårdskommitténs utan hela vårt folks tänkesätt. Man ser numera på dessa spörsmål på ett helt annat sätt än man gjorde för sex, sju år sedan. Det kan ju hända, herr talman, att vi på det sättet fått förutsättningar för ett samgående i dessa viktiga frågor, och då kanske det inte har spelat någon större roll, om vi ha fått vänta ett eller annat år på reformerna.

Jag ber för övrigt, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindqvist:** Herr talman! Jag har begärt ordet för att nu i debattens slutskede framställa ett yrkande.

Jag var med här i kammaren när folkpensioneringen år 1913 genomfördes i vårt land. Jag var även med i det utskott, som då behandlade propositionen i frågan. Vid omröstningen i kammaren om det dåvarande förslaget anslöt jag mig till de allenast till ett tiotal uppgående kammarledamöter, som röstade mot förslaget. Skälen för vår ståndpunkt då voro att vi ansågo, att förslaget var alltför torftigt att bjuda det svenska folket. Efter folkpensioneringens tillkomst ha vid flera tillfällen förbättringar lyckligtvis genomförts. Alltjämt äro dock folkpensionerna så små, att de inte äro tillräckliga för de människor som måste leva därav. Jag kan inte förstå att det måste bli en ökad omkostnad för folkhushållet, om folkpensionärerna finge en sådan höjning av pensionen, att de kunde leva därav. Denna synpunkt har framhållits tidigare här i kammaren, och herr Senander citerade i dag socialminister Möller samt framhöll, att vad folkpensionärerna inte få i statspension måste utfyllas på annat sätt. I regel blir det då kommunerna som få stå för denna utgift.

Jag förstår mycket väl att socialvårdskommittén sysslar med ett oerhört omfattande och viktigt arbete. Jag har emellertid tillåtit mig vid något tidigare tillfälle att framhålla att socialvårdskommitténs arbete drager väl långt ut på tiden. Det kan visserligen vara riktigt att kommittén därigenom — som herr Hagård framhöll — vunnit stor erfarenhet under denna tid. Herr Hagård ville därmed ha sagt, att om ifrågasatta förbättringar av bestämmelserna

Motioner om vissa ändringar i lagen om folkpensionering, m. m. (Forts.)
finge anstå till dess kommittén slutfört sitt arbete, skulle vi få ålderdomspensioneringen och sjukförsäkringen bättre upplagda än om förbättringar genomfördes i en hastigare takt. Nu är det visserligen föga utsikt att vi kunna få fram något förslag härutinnan förrän socialvårdskommittén slutfört sitt arbete. Jag anser emellertid att andra kammaren icke kan nöja sig med allenast det uttalande, som gjorts i förevarande utskottsutlåtande, utan kammaren bör ge uttryck åt sin uppfattning att förslag snarast möjligt framläggas till förbättring av folkpensionerna och invalidunderstöden.

Herr talman! För att en dylik opinionsyttring från andra kammaren skall komma till stånd tillåter jag mig föreslå, att riksdagen med anledning av de föreliggande motionerna ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande snarast möjligt av förslag till en allmän förbättring av de utgående folkpensionerna och invalidunderstöden.

I detta anförande instämde herrar *Bladh, Gustafsson* i Bogla, *Forsberg, Lövgren, Lindberg* och *Nilsson* i Varuträsk, fru *Skoglund-Lindblom,* fru *Alvén,* herrar *Sundström* i Vikmanshyttan, *Hallberg* och *Olsson* i Gävle, fru *Eriksson,* herrar *Hall, Andersson* i Surahammar, *Spångberg, Lindahl, Petterson* i Degerfors, *Brandt, Andersson* i Hyssna, *Ericsson* i Kinna, *Mårtensson, Andersson* i Mölndal, *Olsson* i Mellerud och *Lundgren,* fröken *Öberg* samt herrar *Sundberg, Nilsson* i Göteborg, *Levin, Jonsson* i Skutskär, *Andersson* i Tungelsta, *Kilbom, Viklund, Åkerström, Nilsson* i Norrlångträsk, *Ericsson* i Sörsjön, *Engström* och *Eriksson* i Sandby.

Herr **Nilsson** i Landskrona: Herr talman! Även jag ber att få instämma i herr Lindqvists anförande. Under sådana förhållanden återtager jag mitt tidigare framställda yrkande om bifall till motion II: 46.

Herr **Senander:** Herr talman! I anledning av herr Lindqvists anförande ber även jag att få återtaga mitt yrkande och att få ansluta mig till herr Lindqvists förslag.

Herr **Hagård:** Herr talman! I anslutning till herr Lindqvists anförande vill jag meddela att socialvårdskommittén i dagarna tillsatt en särskild delegation, som skall syssla med folkpensionsfrågorna. Denna delegation har igångsatt arbetet mycket energiskt, och arbetet kommer att fullföljas så intensivt som möjligt oavsett om något särskilt uttalande göres från riksdagens sida.

Herr **Lindqvist:** Herr talman! Vad herr Hagård nu yttrade endast understryker önskvärdheten av att riksdagen gör det uttalande i en särskild skrivelse, som jag här föreslagit.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Lindqvist under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med den senare propositionen.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 20.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 240—243 måtte med hänsyn till ärendenas synnerliga omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 21.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till *Interpellation.*

Fru **Nordgren,** som anförde: Herr talman! För någon tid sedan inträffade en beklaglig händelse å en förlossningsavdelning vid ett av landets sjukhus genom att tjänstgörande barnmorskan droppade in salpetersyra i det nyfödda barnets ögon i stället för lapis, varigenom barnet vållades sådan skada, att synen torde bli svårt nedsatt för all framtid. Detta är andra gången på relativt kort tid en dylik förväxling skett, varigenom två barn för hela sitt liv få lida men. Det skedda är givetvis ägnat att väcka farhågor framför allt hos blivande mödrar och kan leda till misstroende mot den profylaktiska behandling av nyfödda barns ögon, varom bestämmelser tillkommit i syfte att förekomma synskador, förorsakade av eventuell infektion av barnets ögon i moderlivet. En dylik avvisande inställning från föräldrarnas sida förefaller helt naturlig, om det gång efter annan inträffar händelser, som utvisa, att den med profylaxen förenade indrypningen trots gällande föreskrifter är riskfylld. Man får då lätt den uppfattningen, att den behandling det nyfödda barnet undergår utgör en minst lika stor fara som den sjukdom man vill förebygga hos barnet.

Efter den ohyggliga händelsen 1923, då en distriktsbarnmorska under tjänsteutövning i Virserum, Kalmar län, vid föreskriven indrypning i ögonen på fyra nyfödda barn råkade förväxla salpetersyra och lapislösning, varigenom samtliga fyra barnen åsamkades svåra ögonskador och ett av dem blev fullständigt blint för hela livet, utfärdades skärpta bestämmelser angående förvaringssättet för de båda här nämnda vätskorna. Enär det oaktat liknande olyckor vid upprepade tillfällen sedan dess ägt rum, torde nu gällande föreskrifter icke vara tillräckliga.

Då blindhet eller avsevärt nedsatt synförmåga förutom de lidanden, som förorsakas den som drabbas av det, avsevärt minskar vederbörandes förmåga att som vuxen försörja sig, torde det vara av stor betydelse att alla åtgärder, som äro ägnade att förebygga och förhindra olyckor av detta slag, skyndsammast vidtagas.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande fråga:

Ämnar herr statsrådet låta företaga en undersökning om huruvida och vilka åtgärder som ytterligare kunna vidtagas för att förhindra olyckshändelser av detta slag samt skyndsamt låta utfärda bestämmelser härom i och för skapandet av större trygghet vid den profylaktiska behandling, vars syfte är att skydda nyfödda barn mot eventuella synskador vid födelsen?

Denna anhållan bordlades.

§ 22.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herrar *Gustafsson* i Lekåsa och *Gardell*, nr 475, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 175, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret;

herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*, nr 476, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 193, angående rationalisering och utbyggnad av skolhälsovården m. m.;

fröken *Nygren m. fl.*, nr 477, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 193;

fröken *Nygren m. fl.*, nr 478, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, angående anslag för budgetåret 1944/45 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

herr *Olsson* i Mellerud, nr 479, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 207;

herr *Olsson* i Mellerud *m. fl.*, nr 480, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående vissa anslag för budgetåret 1944/45 till yrkesundervisningen;

herr *Lundberg* i Hälsingborg, nr 481, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 232, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av krigsavlöningsreglementet den 15 juli 1939 (nr 278) m. m.;

herr *von Friesen m. fl.*, nr 482, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 235, angående anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset;

herr *Kyling*, nr 483, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1944/45;

herr *Ekdahl*, nr 484, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 185;

herr förste vice talmannen *Magnusson m. fl.*, nr 485, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 185;

herr *Lindberg m. fl.*, nr 486, angående hemvärnschefens lönegradsplacering;

herr *Lindberg m. fl.*, nr 487, om höjning av pensionsåldern för hemvärnschefen;

herr *Senander m. fl.*, nr 488, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 196, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

herrar *Persson* i Stockholm och *Senander*, nr 489, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 147, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364);

herr *Lundberg* i Hälsingborg, nr 490, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 176, med förslag till lag om ändring i förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

fröken *Nygren m. fl.*, nr 491, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, med förslag till lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa, m. m.;

herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, nr 492, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 172, med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet; och

herr *Mäler m. fl.*, nr 493, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 172.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.16 em.

In fidem

Sune Norrman.

Onsdagen den 22 mars.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen påbörjade sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd samt anslag till dyrtidstillägg å barnbidrag och å ersättning till blinda, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1944/45 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. dels ock motioner, väckta i anledning av sistnämnda proposition.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t å driftbudgeten under femte huvudtiteln (punkterna 43, 45 och 53 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1944) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1944/45 såsom förslagsanslag anvisa dels till Bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd 61 400 000 kronor, dels till Dyrtidstillägg å barnbidrag 4 300 000 kronor, dels ock till Dyrtidstillägg å ersättning åt blinda 670 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t genom en den 4 januari 1944 dagtecknad proposition, nr 4, vilken hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1944/45 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag; och

2) förordning om dyrtidstillägg under budgetåret 1944/45 å blindhetsersättningar.

1 § i Kungl. Maj:ts förenämnda lagförslag hade följande lydelse:

1 §.

Den som åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd eller barnbidrag skall erhålla dyrtidstillägg därå för var och en av perioderna oktober—november 1944, december 1944—januari 1945 och februari—mars 1945 med belopp, motsvarande hälften av folkpensionens, invalidunderstödets eller barnbidragets belopp för respektive period, samt för vart och ett av tredje kvartalet 1944 och andra kvartalet 1945 med följande belopp, nämligen

i fråga om folkpension eller invalidunderstöd . . .	35 kronor,		
beträffande barnbidrag för ett barn	25 » ,		
» » » två »	44 » ,		
» » » tre »	62 »	50 öre samt	
» » » varje barn däröver ytterligare	12 »	50 » .	

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)

Där sålunda för tredje kvartalet 1944 eller andra kvartalet 1945 bestämt belopp understiger en tredjedel av folkpensionens, invalidunderstödets eller barnbidragets belopp för kvartalet, skall dock dyrtidstillägg för kvartalet utgå med en tredjedel av kvartalsbeloppet. Dyrtidstillägg utgår icke å pension, understöd eller bidrag, som icke uppgår till 12 kronor för år räknat. Dyrtidstillägg å barnbidrag utgår å det barnbidragsbelopp, som belöper å barnet, innan avdrag för inkomst jämlikt 6 § 2 mom. andra stycket lagen om barnbidrag verkställts.

Dyrtidstillägg utbetalas å den tid och i den ordning Konungen bestämmer. Där tillägg förfaller till betalning en gång varje tilläggsperiod och förfallotiden inträffar tidigare än under periodens sista månad, utgår tillägget med oförändrat belopp, även om tilläggspensionen, invalidunderstödet eller barnbidraget minskas eller upphör att utgå efter den månad, under vilken förfallotiden inträffar. Där tillägg förfaller till betalning flera gånger under samma tilläggsperiod, må tillägget höjas så, att detsamma varje gång kan utbetalas jämnt i tiotal ören. Dyrtidstillägg utgår icke, där tilläggspension, invalidunderstöd eller barnbidrag upphört att utgå, när dyrtidstillägg eljest skulle hava förfallit till betalning.

Enligt berörda förslag till förordning skulle den, som åtnjuter blindhetsersättning, under budgetåret 1944/45 av statsmedel erhålla dyrtidstillägg därå med 208 kronor för år räknat.

I anledning av propositionen nr 4 hade inom riksdagen väckts fyra motioner, nämligen motionen nr 206 i första kammaren av herr *Persson, Ivar, m. fl.* samt motionerna i andra kammaren nr 75 av herr *Karlsson* i Grängesberg, nr 219 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.* och nr 311 av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.*

I motionerna I: 206 och II: 219, vilka voro likalydande, hade hemställts, bland annat, att 1 § i ovanberörda lag om dyrtidstillägg skulle hava följande lydelse:

1 §.

Den, som åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd eller barnbidrag, skall erhålla dyrtidstillägg därå för var och en av perioderna juli—september 1944, oktober—november 1944, december 1944—januari 1945, februari—mars 1945 och april—juni 1945 med följande belopp nämligen

i fråga om folkpension eller invalidunderstöd . . .	35 kronor,		
beträffande barnbidrag för ett barn	25 » ,		
» » » två »	44 » ,		
» » » tre »	62 »	50 öre samt	
» » » varje barn däröver ytterligare	12 »	50 » .	

Dyrtidstillägg utgår icke å pension, understöd eller bidrag, som icke uppgår till 12 kronor för år räknat. Dyrtidstillägg å barnbidrag utgår å det barnbidragsbelopp, som belöper å barnet, innan avdrag för inkomst jämlikt 6 § 2 mom. andra stycket lagen om barnbidrag verkställts.

Dyrtidstillägg utbetalas — — — till betalning.

I motionen II: 75 hade yrkats, att riksdagen måtte besluta, att 1 § i lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1944/45 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag måtte erhålla följande lydelse:

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)

1 §.

Den som åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension eller invalidunderstöd eller barnbidrag, skall därå under tiden 1 juli 1944—30 juni 1945 månadsvis erhålla dyrtidstillägg med följande belopp för månad, nämligen

i fråga om folkpension och invalidunderstöd	15 kronor,
beträffande barnbidrag för ett barn	11 »
» » » två »	20 »
» » » tre »	28 »
» » » varje barn däröver ytterligare	7 » .

Dyrtidstillägg utgår icke å pension, understöd eller bidrag, som icke uppgår till 12 kronor för år räknat. Dyrtidstillägg å barnbidrag utgår å det barnbidragsbelopp, som belöper å barnet innan avdrag för inkomst jämlikt 6 § 2 mom. andra stycket lagen om barnbidrag verkställts.

Dyrtidstillägg utbetalas å den tid och i den ordning Konungen bestämmer. Dyrtidstillägg utgår icke, där tilläggspension, invalidunderstöd eller barnbidrag upphört att utgå, när dyrtidstillägg eljest skulle hava förfallit till betalning.

Motionen II: 311 utmynnade i en hemställan, »att riksdagen måtte i anledning av propositionen nr 4 besluta utöver vad som i propositionen föreslagits, att ytterligare ett fast tillägg till samma storlek som de nu gällande skall utgå på folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag och att dyrtidstillägget å blindhetsersättning fastställes till 250 kronor».

I motionen hade framhållits, att motionärerna i tidigare väckt motion, varmed avsåges motionen II: 74, påyrkat sådan provisorisk ändring i lagen om folkpensionering, att tilläggspensionerna ganska avsevärt höjdes. Förslaget i motionen II: 311 finge betraktas som ett alternativ till förslaget i motionen II: 74.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade förenämnda punkter i statsverkspropositionen, propositionen nr 4 samt de i anledning av sistnämnda proposition väckta motionerna hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte antaga de genom propositionen nr 4 framlagda författningsförslagen;

B. att motionerna I: 206, II: 75, II: 219 och II: 311 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C. att riksdagen måtte för budgetåret 1944/45 såsom förslagsanslag anvisa

a) till Bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd 61 400 000 kronor,

b) till Dyrtidstillägg å barnbidrag 4 300 000 kronor,

c) till Dyrtidstillägg å ersättning åt blinda 670 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Pettersson* i Dahl och *Hallagård*, vilka inom utskottet yrkat bifall till motionerna I: 206 och II: 219.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! I den debatt som strax före middagen fördes här i kammaren med anledning av förslag rörande vissa ändringar i lagen om dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. kommo från skilda håll uttryck för att man gärna ville gå in för en höjning av folkpensionerna. I anslutning härtill

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)
framställde herr Lindqvist det yrkandet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en utredning så skyndsamt som möjligt i detta ärende och att förslag i ärendet måtte föreläggas riksdagen. Jag delar helt och fullt den uppfattning som herr Lindqvist gav uttryck åt. Jag vågar också tillägga, att hela den grupp som jag företräder står bakom denna uppfattning.

Såsom vi alla veta, äro dessa folkpensioner dyrortsgrupperade. De uppgå i lägsta dyrortsgruppen till 250 kronor, i den mellersta gruppen till 350 kronor och i den högsta gruppen till 450 kronor. Skillnaden mellan folkpensionernas belopp i högsta och lägsta grupperna är alltså 200 kronor. De som gjorde sig till talesmän för den uppfattningen att dessa folkpensioner voro för små och att de borde höjas, företrädde, såvitt jag kunnat bedöma, den ortsgrupp där de större folkpensionerna utgå. Det är väl helt naturligt, när detta kommit till uttryck inom den gruppen, att det måste kännas ännu hårdare för pensionstagarna i den allra lägsta gruppen. Deras pensionsbelopp utgör nämligen existensminimum, alltså det minsta belopp som en människa kan tänkas ha möjlighet att draga sig fram på. Levnadskostnaderna ha, såsom vi alla veta, under de senare åren utjämnats. När riksdagen år 1937 antog lagen om dyrortsgruppering, förelåg större skillnad i levnadskostnaderna mellan olika ortsgrupper än vad nu är fallet, då denna skillnad smält samman, och folkpensionerna äro nu mest otillräckliga i den lägsta gruppen med det största klientelet, med andra ord för alla dem som ha sin utkomst ute på landsbygden.

Det är emellertid icke den frågan vi nu skola debattera, utan frågan om de s. k. kristilläggen på folkpensionerna. Med hänsyn till denna frågas betydelse för de befolkningsgrupper det här gäller ber jag att något litet få rekapitulera denna frågas gång i riksdagen under de senare åren. Vid lagtima riksdagen 1941 framlades en proposition med förslag om visst tillägg till folkpensionerna såsom kompensation för den ökning i levnadskostnaderna som inträtt från krigsutbrottet till den 1 oktober 1941. Med anledning härav föreslog då Kungl. Maj:t, att på detta halvår skulle delas ut två månadsbelopp eller tillsammans en sjättedel av folkpensionens storlek. Kungl. Maj:t föreslog ett procentuellt tillägg. Det skulle vara ett månatligt belopp, oavsett vilken dyrortsgrupp det gällde. Från vårt håll, alltså från bondeförbundet, motionerades om att det ena av dessa månatliga belopp skulle vara procentuellt och det andra fast, alltså lika för hela landet. De representanter som den gången företrädde oss i utskottet reserverade sig för en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om att Kungl. Maj:t skulle framlägga förslag därom, att dessa kristillägg på folkpensionerna skulle vara lika för hela landet.

Hösten 1941 under urtima riksdagen kom Kungl. Maj:t med förslag om att det skulle utdelas ytterligare ett månadsbelopp. Vi motionerade då om att detta månadsbelopp skulle utgå med 45 kronor. Detta ändrades emellertid senare av våra representanter i utskottet, som reserverade sig för att i lägsta ortsgruppen skulle utbetalas två månadsbelopp. Vid lagtima riksdagen 1942 kom Kungl. Maj:t med förslag om att det skulle utdelas ytterligare två procentuella tillägg, även då såsom kompensation för ökningen i levnadskostnaderna. Från vår grupp föreslogs då, att pensionstagarna i den lägsta dyrortsgruppen skulle tilldelas ett extra månadsbelopp. Motståndarna den gången här i kammaren mot detta förslag anförde såsom huvudargument, att detta förslag var omöjligt att tekniskt genomföra. Det skulle föra med sig så stora svårigheter både för pensionsstyrelsen och postverket, att det praktiskt taget icke gick att genomföra. Riksdagen beslöt också i enlighet med Kungl. Maj:t. Nästa gång riksdagen hade att taga ställning till denna fråga var under samma lagtima riksdag på sommaren, då Kungl. Maj:t lade fram en ny proposition. Då blev det av bondeförbundet framförda kravet till hälften bifallet, ty Kungl.

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)

Maj:ts förslag i propositionen innebar, att dessa kristillägg för nästa budgetår skulle omfatta två procentuella och två fixa månadsbelopp och att det senare beloppet skulle utgöra samma belopp som det procentuella tillägget i mellangruppen. Man kan, som sagt, alltså här säga, att vi genom vår framstöt vunnit en halv framgång. Kungl. Maj:t motiverade detta sitt förslag med att det blivit en utjämning av levnadskostnaderna. Jag tillåter mig att till kammarens protokoll få anföra vad socialministern den gången anförde till statsrådsprotokollet. Han sade: »Såvitt angår folkpensionärer synas vissa tecken tyda på, att prisstegringarna å av dem nyttjade förnödenheter till sina absoluta tal äro ganska lika i de olika ortsgrupperna, varför de till sina belopp, i procent räknade, icke följa pensionstilläggens eller inkomsternas storlek.» På vårt håll vidhöllo vi vår gamla uppfattning, att alla tillägg skulle vara fixa belopp, men riksdagen biträdde Kungl. Maj:ts förslag, dock med den ändringen, att någon minskning för den högsta dyrortsgruppen icke skulle inträda, alltså att de som förut i den högsta dyrortsgruppen hade mer än 35 kronor icke skulle få någon minskning, utan det belopp som de tidigare erhållit. Den gången stötte det icke på några tekniska svårigheter, utan förslaget gick att genomföra, oavsett att det enligt pensionsstyrelsens och poststyrelsens utsago var förenat med precis samma tekniska svårigheter som de förslag bondeförbundet förut framfört.

Nu har skillnaden i levnadskostnaderna ytterligare utjämnats, och man torde kunna säga, att denna utjämning gått i den riktningen, att levnadskostnaderna i vissa fall kanske äro högre på landsbygden än i städerna.

Sedan denna fråga senast behandlades, har företagits en utredning rörande levnadskostnaderna såväl på landsbygden som i städerna. Denna utredning har verkställts av professor Lindahl och assessor Lemne, vilka gjort tämligen noggranna undersökningar av levnadskostnaderna i stad och på landsbygd. De ha också tagit upp till kritik den utredning som tidigare legat till grund för dyrortsgrupperingen. De säga, att den första undersökning som socialstyrelsen föranstaltat gav en ganska ensidig belysning av frågan, att landsbygden hade kommit att bli lidande genom denna utredning samt att socialstyrelsens beräkningar för år 1934 också blivit kritiserade av 1936 års lönekommitté, som mot denna undersökning framställt starka invändningar, därför att utredningen icke fått tillräckligt vidsträckt omfattning. Utredningsmännen hade icke beräknat hyreskostnaderna riktigt. De hade beträffande »kläder, bränsle och övriga utgifter» insamlat uppgifter endast om priserna på såpa och skolagning och tagit dessa priser såsom normerande för de övriga kostnaderna. De båda utredningsmännen i den av mig åberopade utredningen ha samlat in ett större material. De ha även bearbetat det material, som låg till grund för 1934 års utredning samt gjort jämförelser, ha räknat om materialet från 1934 års utredning, enligt vilken det skulle föreligga en procentuell skillnad mellan levnadskostnaderna på landsbygden och i städerna utgörande 19 procent, och de ha därvid funnit att skillnaden i stället för 19 varit endast 9 %. Sammanfattningsvis säga de, att animalieprodukterna äro något billigare på landsbygden, men att vegetabilier och specerier kosta lika mycket, samt vidare att man beträffande kläder, inventarier och övriga utgifter icke kan räkna med någon skillnad. De komma därför till den uppfattningen, att man egentligen icke kan tala om någon skillnad i levnadskostnaderna. Vidare förklara dessa utredningsmän, att man icke skall räkna enbart med dessa poster, utan taga hänsyn även till de större avstånd som befolkningen på landsbygden har att räkna med. Men nämner såsom exempel besök hos läkare och barnens skolgång.

Man kan icke undgå att något reflektera över hurusom dessa felaktiga beräkningar kunnat ligga till grund icke blott för tilläggspensionerna med deras

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)
olika storlek utan också för avvägningen av kristilläggen, som skulle utgöra en ersättning för ökningen av levnadskostnaderna.

Om det alltså, herr talman, med all tydlighet framgår, att folkpensionerna hela tiden varit oriktigt avvägda och följaktligen de procentuella beloppen blivit oriktigt tillmätta, då måste man ha rättighet att slå fast, att de folkgrupper, som skulle ha erhållit en liten kompensation för ökningen i levnadskostnaderna, icke blivit tillnärmelsevis tillgodosedda. Vi ha, såsom jag nämnde i början av mitt anförande, hela tiden gått in för att dessa kristillägg böra vara lika, oavsett var pensionärerna äro boende. Vi ha på sista tiden ytterligare stärkts i denna vår uppfattning och anse, att detta vårt krav bör ha större berättigande nu än det haft tidigare.

Herr talman! Jag tillåter mig att med detta få yrka bifall till den vid detta betänkande fogade reservationen, av Hallagård och undertecknad.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Jag har med den av mig väckta motionen velat hävda den mening, som jag tidigare givit uttryck åt beträffande frågan om dyrtidstillägg å folkpensioner. Liksom tidigare har jag även nu föreslagit, att dyrtidstilläggen skulle göras fixa och utgå med samma belopp till folkpensionärerna i samtliga dyrortsgrupper. I princip sammanfaller alltså min motion med den av herr Pettersson i Dahl och hans medmotionärer väckta motionen. I sak skiljer sig min motion från deras motion i så måtto, att jag yrkar på en fördelning av dyrtidstillägget på sådant sätt, att ett fixt belopp skall utgå för varje månad under hela året. Vidare innebär mitt yrkande, att något högre dyrtidstillägg skall utgå än det som föreslagits av herr Pettersson i Dahl och hans medmotionärer.

Utskottet har vid sin behandling av detta ärende icke ingått på någon prövning av sakskälen. Utskottet säger blott kort och gott — och det är hela motiveringen för avslag på alla ändringsyrkandena: »Då endast en mindre förändring av levnadskostnadsindex ägt rum sedan den 1 april 1943, finner utskottet skäl saknas att för budgetåret 1944/45 frångå det system för kompensation av levnadskostnadsstegringen under den rådande dyrtiden som 1943 års riksdag antagit för innevarande budgetår.» Jag vill till detta blott säga, att både vid 1942 och 1943 års riksdagar förelegat fullgoda skäl för att frångå det då tillämpade systemet för kompensation av levnadskostnadsstegringen och att fullgoda skäl för en sådan ändring alltjämt föreligga. Såsom den föregående talaren påpekade ha de förnödenheter som folkpensionärerna behöva för sitt nödtorftiga uppehälle i stort sett fördyrats i lika hög grad över hela landet. Det är ett faktum som det är lönlöst att försöka bortresonera. Det är också riktigt, såsom jag sagt i min motion, att på många platser i landsorten, tillhörande den lägsta dyrortsgruppen, prisstegringen på vissa förnödenhetsvaror till och med varit större än i vissa städer och samhällen som tillhöra den högsta dyrortsgruppen. När så är förhållandet, herr talman, då kräver också rättvisan, att kompensationen för prisstegringen göres lika för samtliga folkpensionärer. Om man jämför dyrtidstilläggen för folkpensionärerna i lägsta och högsta dyrortsgrupperna, finner man emellertid, att i den högsta dyrortsgruppen är kompensationen för prisstegringen drygt 50 procent större än i den lägsta dyrortsgruppen. Jag har, herr talman, inför de behövande folkpensionärerna i lägsta dyrortsgruppen aldrig kunnat försvara ett dylikt system för dyrtidskompensation. Ingen rättänkande människa kan väl heller göra gällande, att denna fördelning av dyrtidskompensationen är rimlig och rättvis.

När utskottet utan att ingå på någon prövning av de anförda sakskälen yrkar blankt avslag på alla väckta ändringsförslag, är jag på det klara med att det icke finns några stora utsikter att få min motion bifallen. Jag anser

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)

dock, att en ändring snarast möjligt bör genomföras i den riktning, som jag i min motion har föreslagit, och det är för att understryka denna min bestämda mening som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den av mig väckta motionen nr 75.

Herr **Senander:** Herr talman! Vi ha i en motion yrkat, »att riksdagen måtte i anledning av propositionen nr 4 besluta utöver vad som i propositionen föreslagits, att ytterligare ett fast tillägg till samma storlek som de nu gällande skall utgå på folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag och att dyrtidstillägget å blindhetsersättning fastställes till 250 kronor». Ett förverkligande av motionens yrkande skulle innebära, att folkpensionärerna skulle få ungefär 50 % kompensation. I propositionen har man sökt göra gällande, att folkpensionärerna med vad som där föreslås skulle komma att få full kompensation för den sedan krigsutbrottet inträdda levnadskostnadsstegringen, d. v. s. 42 %. Om detta vore riktigt, skulle ett förverkligande av vårt yrkande innebära, att folkpensionärerna skulle, som man brukar säga, bli överkompenserade. Utgår man emellertid ifrån att folkpensionärerna vid flera tillfällen från mycket auktoritativt håll, bland annat från socialminister Möller, ha fått löfte om att folkpensionernas ursprungliga köpkraft skulle återställas, så innebär den i propositionen föreslagna kompensationen faktiskt en underkompensation med ungefär 10 %. Om man alltså vill göra allvar av löftet att återställa den ursprungliga köpkraften för folkpensionärerna, så borde man åtminstone bifalla det yrkande, som vi ha ställt. Det skulle bara vara en självklar konsekvens av den opinionsyttring, som kammaren gjorde i folkpensionsfrågan strax före middagsrasten.

Jag vill i detta sammanhang säga, att när fru Olivia Nordgren i sitt tidigare anförande nämnde, att det har åstadkommits väsentliga förbättringar för folkpensionärernas vidkommande, så föreställer jag mig att fru Olivia Nordgren härmed just åsyftade dyrtidstilläggen å folkpensionerna, ty övriga förbättringar, som ha åstadkommits, äro, med hänsyn till det nödläge, vari folkpensionärerna befinna sig, så minimala, att man icke kan betrakta dem som »väsentliga förbättringar». Jag förmodar alltså, att fru Nordgren åsyftade just dyrtidstilläggen på folkpensionerna. För det första äro emellertid dessa dyrtidstillägg icke avsedda att åstadkomma någon förbättring av folkpensionerna, och för det andra är det, som jag nyss nämnde, ett faktum, att folkpensionärerna med hänsyn till köpkraften hos de ursprungliga folkpensionerna faktiskt äro underkompenserade. Jag anser därför, att det vore på sin plats att riksdagen i denna fråga ännu mera visar sin vilja att hjälpa folkpensionärerna än genom den opinionsyttring, som tidigare gjordes. Jag hemställer därför om bifall till det yrkande, som vi ha ställt. Det skulle vara en ringa gärd av erkännande åt den insats, som våra gamla en gång ha gjort i det produktiva livet.

Herr talman! Med vad jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till motionen nr 311 i denna kammare.

Herr **Erlander:** Herr talman! Jag vill till herr Pettersson i Dahl säga, att socialministern tagit i hög grad allvarligt på det problem, som vi här debattera. Vi sågo på ett ganska tidigt stadium, att ett procentuellt dyrtidstillägg hade vissa svagheter, bland annat därför att vi hade en känsla — vi visste nämligen då ingenting med säkerhet — av att dyrtiden träffade olika hårt i städer och på landsbygden. Vi skola villigt medge, att vi första gången kanske duperades alltför mycket av den tekniska sakkunskap, som bestämt förklarade för oss, att det icke gick att komma fram på linjen med fasta tillägg, som vi sedermera accepterade. När vi grubblade vidare på detta problem sade vi oss emellertid, att

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)

om det förhåller sig så, att det har uppstått mindre spänning i levnadskostnader mellan stad och landsbygd, måste de tekniska hindren på ett eller annat sätt övervinnas. Det var helt enkelt inför maktspråk, som det till slut gick att få till stånd den lösning, som erhölls vid påföljande riksdag, varigenom man alltså införde dels procentuella tillägg, dels fixa tillägg. Det har gått bra, och det visade sig alltså, att invändningen icke var bärande. Jag instämmer alltså i herr Petterssons i Dahl kritik på den punkten, men man kunde ju icke med säkerhet veta dessa ting, då opinionen från den tekniska sakkunskapen var så bestämd.

Jag vill emellertid säga, att även om det har skett en utjämning mellan stad och landsbygd, till vilken vi ha tagit hänsyn genom den kompromiss, som har träffats mellan de procentuella och de fixa tilläggen, så skall man icke överdriva detta därhän, att man säger att det vore rimligt att enbart ge fixa tillägg. Jag vill påpeka för herr Pettersson i Dahl, att detta bland annat skulle föra med sig, att de bäst ställda — om man nu kan använda det uttrycket — av folkpensionärerna skulle erhålla en kraftig kompensation för dyrtiden. Jag behöver endast ta det fall, att en folkpensionär har andra inkomster, så att hans tilläggspension uppgår till 30 à 40 kronor per år. Sex fixa tillägg för honom skulle, som var och en inser, betyda att han i dyrtidskompensation å dessa 30 à 40 kronor skulle få 210 kronor. Hur mycket man än behjärtar folkpensionärernas läge — jag vill visst icke säga annat än att denna folkpensionärs situation kan vara sådan att han väl behöver dessa 210 kronor — så måste man väl ändå säga, att detta icke kan betraktas såsom dyrtidskompensation utan helt enkelt innebär att man höjer grundbeloppet för tilläggspensionen, och då är det bättre att öppet redovisa, vad man gör.

Jag tror fortfarande, att den kompromiss som har träffats i det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, är ganska hygglig. Vi ha emellertid icke känt oss helt övertygade om att så är fallet, och vi gåvo därför i november i höstas socialstyrelsen i uppdrag att göra en ny utredning, som skulle kunna ge oss ett bättre material för bedömande av denna mycket betydelsefulla fråga. Utredningsresultatet kom till socialministern bara för två à tre dagar sedan, och vi ha icke hunnit annat än mycket flyktigt ögna igenom detsamma. Såvitt denna flyktiga genomgång ger mig anledning till något uttalande, är det närmast det, att jag fortfarande tror, att det förslag, som nu föreligger, innebär en ganska hygglig avvägning mellan de olika synpunkter, som kunna läggas på frågan. Jag kan emellertid försäkra herr Pettersson i Dahl, att vi skola fortsätta våra försök att bilda oss en uppfattning om vad som kan vara rättvist ur dyrtidskompensationssynpunkt för landsbygdens pensionärer.

En helt annan fråga är den som herr Senander tog upp, när han vill genomföra en faktisk överkompensation åt folkpensionärerna. Jag vill visst icke bestrida, och socialministern skulle, om han vore här, säkerligen icke heller bestrida, att det vore i hög grad önskvärt att höja folkpensionerna, men detta är en annan fråga än den, som vi nu diskutera, när vi tala om hur man skall kunna ge folkpensionärerna kompensation för den inträdda prisstegringen. De undersökningar som ha gjorts visa faktiskt, att man icke kan göra gällande annat än att regeringens förslag för det stora flertalet folkpensionärer innebär en praktiskt taget fullständig kompensation för prisstegringen sedan 1939. Jag reserverar mig, därför att det kan hända, att min granskning av socialstyrelsens nya undersökning har varit alltför flyktig, men det förefaller i varje fall av densamma, som om index för folkpensionärerna skulle ha stigit med några enheter mindre än de 42 %, som det här är fråga om att ge i kompensation.

Jag har, herr talman, velat lämna dessa upplysningar. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)

Herr **Pettersson** i Dahl erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Erlander påpekade, att om en folkpensionär exempelvis har en pension av 30 kronor, så skulle han, om man gåve dyrtidstillägg enbart i form av fixa belopp, enligt herr Erlanders uppfattning få en alldeles orimlig kompensation. Men herr Erlander, kompensationen blir ju precis lika stor, om man räknar den även på den inkomst, som han har vid sidan av tilläggspensionen. Lever han på existensminimum, så är det icke mer än rimligt att han får kompensation för sina ökade levnadskostnader. Han har ju tillsammans bara vad han behöver för att till nöds dra sig fram, och då behöver han ju ha detta dyrtidstillägg såsom ersättning för de ökade levnadskostnader, som nu ha uppstått. Det blir enligt mitt sätt att se icke större kompensation för honom än för andra. Att det däremot blir större procent i förhållande till den pension, som han ånjuter, är klart.

Jag vill tillägga, att det var glädjande att höra, att denna fråga i alla fall har avancerat och att det ligger en ny utredning på regeringens bord. Jag kan för min del endast uttala den önskan, att regeringen så fort som möjligt lägger fram förslag i anledning av den utredning, som socialstyrelsen nu har gjort och som jag hoppas är så grundlig, att den blir något att bygga på.

Herr **Senander**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill bara gentemot herr Erlander säga, att det verkar ganska otrevligt att höra, att folkpensionärerna skulle vara överkompenserade. Sådant tal måste låta mycket illa i folkpensionärernas öron, dessa människor, som faktiskt leva under behovet i en grad, som de flesta här i kammaren kanske icke kunna föreställa sig. Emellertid var det icke detta, som jag framför allt sysslade med i mitt förra anförande, utan jag talade om att man bland annat från socialministerns sida givit löfte om att återställa folkpensionernas ursprungliga köpkraft, vilket innebär att pensionärerna i dag skulle få lika mycket för sina folkpensioner som de kunde få då dessa pensioner på sin tid fastställdes. Med utgångspunkt härifrån anser jag också, att den motion, som vi ha väckt i denna fråga och som skulle ge ungefär 50 % kompensation för dyrtiden, icke alls innebär, att folkpensionärerna bli överkompenserade.

Vidare yttrade:

Herr **Erlander**: Herr talman! Jag vill bara passa på tillfället att inkassera herr Petterssons i Dahl välvilja mot folkpensionärerna på högsta dyrort. Det uttalandet skola vi säkerligen taga fasta på. Herr Pettersson anser alltså att det icke finns något att erinra mot att folkpensionärer med de relativt goda inkomster, som jag nämnde, få en höjning. Det får då betraktas som en höjning av de grundbelopp, på vilka tilläggspensionen räknas.

Herr **Thorell**: Herr talman! Jag har med mycket stort intresse hört på denna debatt och med alldeles särskilt intresse på herr Petterssons i Dahl första anförande. Det påminde mig om toner, som vi tidigare hörde här i riksdagen, nämligen år 1937. Det var bara den skillnaden, att de icke kommo från herr Pettersson i Dahl och hans parti utan från högern. Då ville herr Pettersson icke gå på samma linje som nu utan följde socialdemokraterna vid införandet av den ordning, som är grunden för de dyrtidstillägg, som nu ha föreslagits. Herr Pettersson yttrade, att han var glad åt den förändrade inställning, som statssekreterare Erlander nyss gav uttryck åt. Vi äro för vår del lika glada över att det äntligen gått upp för bondeförbundarna, att de idéer, som vi förfäktade år 1937, voro riktiga och att sålunda bonde-

Dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. (Forts.)
förbundarna på nytt ha funnit med sin fördel förenligt att svänga om till den ståndpunkt, som de hade till valet år 1936.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag vill endast säga till herr Thorell, att år 1937 röstade jag och många andra bondeförbundare emot det då framlagda förslaget. Det kan herr Thorell finna, om han granskar omröstningsprotokollet. Jag vill också erinra honom om att det då förelåg en bondeförbundsmotion av herr Tornegård, vari det föreslogs att tilläggspensionerna skulle vara 300 kronor lika för hela landet. Den kappspringning som herr Thorell försökte sig på lyckades alltså inte.

Herr **Thorell:** Herr talman! Jag vill endast svara, att såvitt jag minns rätt utfärdade bondeförbundet strax efter valet 1936 vid samgåendet med socialdemokraterna en förklaring, i vilken de meddelade att de hade bestämt sig för att bland annat gå med på dyrortsgruppering av folkpensionerna. Huruvida herr Pettersson i Dahl sedan röstade för eller icke har icke så värst stor betydelse i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionerna I: 206 och II: 219 bifölles; 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionen II: 75 bifölles; 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionen II: 311 bifölles; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägade ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, att motionerna I: 206 och II: 219 bifallas.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Pettersson i Dahl, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 157 ja och 27 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av väckt motion angående vidgad rätt till restitution av tull och skatt å bensin, som användes för segelflygändamål.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 18, i anledning av väckta motioner om revision av familjebeskattningen, m. m.

Motioner om revision av familjebeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 130 i första kammaren av herr *Wahlund m. fl.* och nr 205 i andra kammaren av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förnyad utredning av den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten för fysiska personer, vilken utredning främst skulle ha till ändamål att praktiskt utforma ett system med efter försörjningskostnaderna anpassade direkta skatteavdrag, vilket i de lägre, skattefria inkomstklasserna skulle övergå i ett system med barnbidrag, avseende att i de lägsta inkomstklasserna lätta barnfamiljernas försörjningsbörda»;

2) motionen nr 52 i andra kammaren av herr *Brandt m. fl.*, vari föreslagits, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en skyndsam utredning angående en jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan mellan landets medborgare genom införandet av ett system med direkta barnbidrag»; samt

3) motionen nr 387 i andra kammaren av herrar *Lundell* och *Eriksson* i Frägsta, vari hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag om sådan ändring av beskattningen av äkta makar, att denna ej ökas till följd av äktenskapets ingående».

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 130 och II: 205, i vad desamma avsåge frågan om införande av ett system med efter försörjningskostnaderna anpassade direkta skatteavdrag, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motionen II: 52 angående införande av direkta barnbidrag till åstadkommande av jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att de likalydande motionerna I: 130 och II: 205, i vad desamma avsåge frågan om skatteskalor vid den statliga beskattningen samt om skattelindring för föräldrar, vilka tidigare uppfostrat barn, ävensom skattelindring vid försörjningsbörda för föräldrar och studerande ungdom, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4) att de likalydande motionerna I: 130 och II: 205, i vad desamma avsåge frågan om sambeskattning av äkta makar, samt motionen II: 387 i samma ämne icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar friherre *De Geer* och *Jonsson* i Skedsbygd, som ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 130 och II: 205, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning av den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten för fysiska personer, vilken utredning främst skulle ha till ändamål att praktiskt utforma ett system med efter försörjningskostnaderna anpassade direkta skatteavdrag, vilket i de lägre skattefria inkomstklasserna skulle övergå i ett system med barnbidrag, avseende att i de lägsta inkomstklasserna lätta barnfamiljernas försörjningsbörda; samt

2) att motionen II: 52 angående införande av direkta barnbidrag till åstadkommande av jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan och motionen

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

II: 387 angående ändring av gällande bestämmelser om beskattning av äkta makar måtte anses besvarade genom vad reservanterna under 1) härovan hemställt; samt

II) av herrar *Velander, Björkman* och *Lundell*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen nr 387 i andra kammaren, vari hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag till sådan ändring av beskattningen av äkta makar, att denna icke ökades till följd av äktenskapets ingående.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr andre vice talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet behandlar bevillningsutskottet bl. a. en motion, avlämnad i denna kammare av herr Svensson i Grönvik m. fl. och i första kammaren av herr Wahlund m. fl. I denna motion yrkas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förnyad utredning av den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten för fysiska personer, vilken utredning främst skulle ha till ändamål att praktiskt utforma ett system med efter försörjningskostnaderna anpassade direkta skatteavdrag, vilket i de lägre, skattefria inkomstklasserna skulle övergå i ett system med barnbidrag, avseende att i de lägsta inkomstklasserna lätta barnfamiljernas försörjningsbörda».

I motionen påpekas bl. a. att de nu gällande, skattefria avdragen icke till fullo kunna tillgodogöras av alla barnfamiljer, på grund av att många av dessa ha så låg inkomst, att denna fullt täckes av de skattefria avdragen. Sålunda betala icke mindre än två femtedelar av antalet taxerade barnfamiljer icke någon som helst inkomst- och förmögenhetsskatt. På grund härav kunna dessa familjer icke genom ytterligare höjning av de skattefria avdragen erhålla någon ekonomisk hjälp. Men det måste verka ännu mera beklämmande, att en mycket stor del av dessa familjer med barn nödgas anlita fattigvården för att kunna draga sig fram. Så t. ex. nödgades under år 1939, som väl måste betecknas såsom ett år med ganska goda arbets- och inkomstmöjligheter, inte mindre än 14 % av landets 3—4-barnsfamiljer samt inte mindre än 24 % av flerbarnsfamiljerna anlita fattigvården.

Det nuvarande avdragssystemet verkar så, att skattelättnaden på grund av de skattefria avdragen blir större, ju större inkomsten är. Såsom exempel kan framhållas, att för en familj i ortsgrupp I, där hustrun saknar egen inkomst och mannens taxerade inkomst utgör 4 000 kronor, skattelindringen, om familjen har ett barn, utgör 103 kronor. Har däremot mannen 50 000 kronor i inkomst, utgör den 379 kronor. Vid en motsvarande inkomst å 2 000 kronor, vilken inkomst är ganska vanlig i denna ortsgrupp, som omfattar den huvudsakliga delen av landsbygden, blir skattelindringen endast 32 kronor. En familj med tre barn erhåller i ifrågavarande ortsgrupp vid en inkomst av 2 000 kronor ingen skattelindring, enär dess inkomst icke täcker det beskattningsfria avdraget, under det att en trebarnsfamilj med 50 000 kronors inkomst erhåller ett skatteavdrag av inte mindre än 575 kronor. Exemplen skulle kunna mångfaldigas, men jag skall inte trötta med för många siffror.

Det torde vara ett ostridigt faktum, att om man vill effektivt stödja flerbarnsfamiljerna, är vägen med skattefria avdrag icke framkomlig. Utskottet erkänner även, att så är förhållandet, och jag ber att få citera utskottet på denna punkt. Utskottet säger: »Levnadskostnadernas stegring har uppenbarligen motverkat avdragens syfte att åstadkomma skattebefrielse för den mot barnkostnaden svarande delen av inkomsten. Den betydande skärpningen av beskattningen har vidare inneburit en väsentlig belastning av familjerna med

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

barn. Beträffande barnfamiljer med låg inkomst torde särskilt skärpningen av den indirekta beskattningen ha blivit betungande, även om verkningarna därav i vissa mån mildrats genom subventioner och rabatter. Med hänsyn till det förändrade läge, som sålunda inträtt efter tillkomsten av de nu gällande bestämmelserna om ortsavdragen, torde enligt utskottets mening en anordning, som bättre fyller det med ortsavdragen avsedda syftet, vara påkallad.»

Redan 1936 års skattekommitté påpekade, att den övervägande delen av familjeförsörjare med barn betalade ingen eller så ringa skatt till staten, att skattens eftergivande icke skulle medföra någon nämnvärd lindring i deras försörjningsbörda. Även 1941 års familjebeskattningssakkunniga ha uttalat, att om en utjämning av barnförsörjningsbördan skall komma till stånd även inom de lägre inkomstklasserna, till vilka flertalet familjer med barn hör, måste andra åtgärder tillgripas än reformer på den statliga inkomstbeskattningens område. De sakkunniga ha ävenledes skisserat upp ett system med avdrag direkt på skatten, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som framförts i motionen. Emellertid ansågo sig de sakkunniga icke kunna framlägga något förslag i enlighet med de sålunda skisserade riktlinjerna, dels på grund av den betydande kostnadsökning som därigenom skulle uppkomma, dels också med hänsyn till att ett sådant förslag med nödvändighet komme att beröra en mängd olika sociala frågor, vilka icke i det sammanhanget kunnat upptagas till prövning.

Av det anförda torde framgå, att såväl de sakkunniga, som sysslat med detta problem, som också i viss mån utskottet äro fullständigt eniga med motionärerna om att, om man vill effektivt stödja barnfamiljerna, den hittills praktiserade vägen med skattefria avdrag icke är framkomlig. Under sådana förhållanden har en hel del åtgärder fått vidtagas från statsmakternas sida för att underlätta försörjningsbördan särskilt för flerbarnsfamiljerna. Man har gått in för att genom rabatter förbilliga vissa oundgängliga livsmedel. Man har subventionerat bostadsbyggande för barnrika familjer, och man har på olika sätt sökt underlätta deras försörjningsbörda. Men trots detta kvarstår faktum, att många av dessa flerbarnsfamiljer ha en alltför tung ekonomisk börda att bära, och det verkar säkerligen icke uppmuntrande för dessa familjer att i den utsträckning som sker nödgas anlita fattigvården. Genom andra av statsmakterna vidtagna åtgärder har man direkt motverkat de vidtagna stödåtgärderna. Jag tillåter mig i detta sammanhang peka på den allmänna omsättningsskatten, som ojämförligt hårdast drabbar barnfamiljerna.

Givetvis skulle ett genomförande av det i motionerna skisserade förslaget medföra så stora kostnader för staten, att ett genomförande av de föreslagna åtgärderna måste allvarligt övervägas. Men härvid får man inte bortse ifrån att stora besparingar skulle kunna göras på andra områden. Det nu tillämpade rabattsystemet skulle kunna, om ej helt avskaffas så dock betydligt inskränkas. Avsevärda besparingar skulle kunna göras å utgående subventioner. Barnavårds- och fattigvårdskostnaderna skulle kunna minskas i mycket hög grad. De nu utgående familjebidragen till de värnpliktiga skulle avsevärt kunna nedbringas. Men inte minst skulle ett system med statliga barnbidrag verka psykologiskt i den riktningen, att barnfamiljerna med låg inkomst skulle känna med sig att de hade statens stöd och hjälp på ett helt annat sätt än nu.

Vi få inte glömma, att det dock är dessa familjer, som bära upp framtidens Sverige. Vi offra nu oerhörda belopp på det yttre försvaret, men kostnaderna härför få i stor utsträckning bäras av den kommande generationen. Kunna vi genom befolkningspolitiska åtgärder skapa större förutsättningar för denna kommande generation att bära bördorna, ha vi säkerligen gjort en god gärning,

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

som kunde bli en motvikt till allt som i dessa dagar verkar i rakt motsatt riktning.

Ja, herr andre vice talman, jag skulle ha kunnat nöja mig med att under hänvisning till utskottets yttrande yrka bifall till den reservation som friherre De Geer och jag ha avgivit till utskottets betänkande. Utskottet har, såsom jag redan påpekat, delat motionärernas och reservanternas åsikt, att om man vill åstadkomma verkligt effektivt stöd åt barnfamiljerna, måste man gå andra vägar än de skattefria avdragens. Men när det gäller att taga konsekvenserna av denna ståndpunkt, tvekar utskottet och kryper bakom ett yttrande, avgivet av 1941 års befolkningsutredning, som verkställt vissa undersökningar rörande barnkostnaderna och verkningarna av olika barnbidragssystem. Utskottet hänvisar till att det förslag, som befolkningsutredningen kan komma att avgiva angående ett allmänt barnbidragssystem, givetvis måste få ett nära samband med den i motionerna berörda frågan, samt förutsätter att de i motionerna framförda synpunkterna då komma att tagas under övervägande. På grund härav avstyrker utskottet bifall till motionerna.

Det torde emellertid vara så, att även om befolkningsutredningen vid sitt fortsatta arbete kommer fram till att frågan måste lösas i huvudsaklig överensstämmelse med de i motionerna angivna riktlinjerna, så saknar befolkningsutredningen möjlighet och för övrigt även bemyndigande att undersöka, huruvida denna väg är framkomlig ur ekonomisk och skatteteknisk synpunkt. Ett bifall till utskottets förslag skulle således medföra, att motionerna icke tagas under omprövning av 1941 års familjebeskattningssakkunniga, men kanske att befolkningsutredningen förordar införandet av ett system, som har större eller mindre likhet med det i motionerna skisserade. Sedan måste en ny utredning till för utformningen av detta system. Det synes reservanterna vara en betydligt säkrare och snabbare väg att, i enlighet med vad reservanterna påyrka, en utredning redan nu kommer till stånd.

Denna utredning kunde lämpligen ske på det sättet, att befolkningsutredningen erhölle bemyndigande att med biträde av särskild expertis på området redan nu utforma ett förslag i huvudsaklig överensstämmelse med vad motionärerna och reservanterna påyrka. Givetvis skulle befolkningsutredningen ha fullständigt fria händer, när det gäller såväl formen som innehållet i förslaget. Jämväl borde frågan, huruvida barnbidraget skall utgå kontant eller i naturaförmåner, tagas under övervägande. Ett noggrant övervägande av i vilken utsträckning redan nu utgående subventioner kunde upphöra böra givetvis i samband härmed ske. Likaså bör man taga under övervägande, vilken inverkan på barnavårds- och fattigvårdskostnaderna ett genomförande av förslaget skulle medföra.

Reservanterna förmena, att om denna utredning icke kommer till stånd i samband med nu pågående utredningar på befolkningspolitikens och familjebeskattningens område, så kommer hela frågan om barnbidragen att försenas. Härigenom kan en dyrbar tid försittas och den samhälleliga inriktning, som måste eftersträvas i syfte att underlätta barnfamiljernas existensvillkor, onödigt fördröjas.

Skulle emellertid befolkningsutredningen, sedan skattefrågorna en gång utbrutits från utredningens arbetsuppgifter, anse frågan om barnbidragen ligga utanför dess uppdrag, bör enligt reservanternas förmenande en särskild utredning komma till stånd. Även på detta sätt skulle möjligheter föreligga att jämsides med befolkningsutredningens förslag pröva ett förslag av den art, reservanterna förorda.

Givetvis måste genomförandet av ett bidragssystem av angiven art kräva avsevärda kostnader, även om man räknar med de besparingar, som kunna

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

göras på andra hithörande områden. Skulle dessa kostnader i nuvarande läge avskräcka från genomförandet av ett barnbidragssystem i likhet med det, som reservanterna förorda, förefinnas emellertid möjligheter att genomföra förslaget successivt. Härvid kunde man eventuellt under en övergångstid stanna för ett mindre bidrag för varje barn för att sedan, i den mån kostnaderna kunde överblickas, ytterligare utbygga detsamma. En annan väg vore att tills vidare endast låta bidrag utgå till flerbarnsfamiljerna för att sedan, i den mån tillgångar kunde erhållas, låta bidrag utgå även till en- och tvåbarnsfamiljerna.

Jag skall inte, herr andre vice talman, längre uppehålla kammarens tid med att anföra motiv för ett bifall till reservanternas förslag, utan hänvisar helt enkelt till utskottsutlåtandet, vilket jag, såsom jag tidigare sagt, tycker utgör tillräckligt motiv för bifall till reservanternas förslag.

Jag ber därför, herr andre vice talman, att få yrka bifall till den av friherre De Geer och mig avgivna reservationen.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Brandt:** Herr talman! Jag måste bekänna, att utskottets utlåtande i ett avseende varit en positiv överraskning för mig, nämligen att man där enhälligt och oreserverat ger sin anslutning till införandet av direkta barnbidrag. Detta hade jag knappast väntat mig, i varje fall icke att även högerns representanter skulle ge sin anslutning till denna oreserverade skrivning. Jag hoppas emellertid livligt, att det inte bara är de ärade högerledamöterna i utskottet som ha denna inställning. Men hur därmed än förhåller sig, så kunna nu i varje fall landets fattiga barnfamiljer börja att hoppas på att denna fråga skall lösas.

Mindre tillfredsställd är jag naturligtvis över att utskottet icke har dragit konsekvenserna av sitt resonemang och formellt bifallit vad vi motionärer här föreslagit.

Emellertid skall jag be att få utveckla några synpunkter i anknytning till vår motion, och jag kan då inte undgå att i vissa avsnitt upprepa vad den förre ärade talaren sade liksom att delvis anföra samma siffror som han.

En rad socialpolitiska åtgärder ha redan vidtagits för att hjälpa barnfamiljerna i vårt land. Vi ha moderskapspenning, mödrahjälp i form av bidrag och lån, statsbidrag till förebyggande mödra- och barnavård, bosättningslån, hyresrabatter för barnrika familjer, skolluncher, barnbeklädnadsbidrag, barnbidrag åt arbetslösa, både när det gäller kontantunderstöd och arbetslöshetsförsäkring, samt slutligen det, som kanske är det viktigaste av alltsammans i denna tid: livsmedelsrabatter och krigsfamiljebidrag. Säkerligen ha dessa båda senare åtgärder var för sig betytt lika mycket som alla de tidigare genomförda socialpolitiska åtgärderna till barnfamiljernas förmån tillsammantagna. Dessutom lämnar samhället hjälp till försörjning av föräldralösa och faderlösa underhållsberättigade barn. Och slutligen ha vi det, som vi nu särskilt skulle diskutera, nämligen skatternas differentiering efter försörjningsbördan.

Samhället, eller dess medborgare, har ju redan accepterat den principen, att man skall ha en skattedifferentiering efter barnantalet. Makar utan barn och ensamstående betalade sålunda 1941 76,2 procent av den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten och värnskatten. För de lägsta inkomsttagarna spela dock de socialpolitiska åtgärderna större roll, medan skattelättnaden spelar huvudrollen för de medelstora inkomsttagarna.

Men mot all denna hjälp i form av socialpolitiska åtgärder av olika slag

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

och skattedifferentiering står en levnadskostnadsstegring, som missgynnat de stora familjerna och som totalt sett väger tyngre än alla befolkningspolitiska och socialpolitiska åtgärder tillsammans. Detta så mycket mer som dessa familjer drabbats icke endast av konsumtionsskatternas kraftiga stegring, utan även av den relativa skärpningen av de direkta skatterna.

Det var ju med hänvisning till denna utveckling som finansministern tillsatte 1941 års familjebeskattningssakkunniga, och man kan gott säga, att deras betänkande tystade all diskussion om skattedifferentiering såsom hjälp åt barnfamiljerna. Med dittills icke publicerat åskådningsmaterial visade nämligen betänkandet vilka begränsade möjligheter som föreligga, då det gäller att åstadkomma en utjämning av barnförsörjningsbördan medelst ytterligare differentiering av den statliga inkomstbeskattningen, helt enkelt av den anledningen att den övervägande delen av familjeförsörjarna med barn icke ha någon eller så ringa skatt till staten, att ett eftergivande av denna icke medför någon lindring av deras försörjningsbörda.

Den föregående ärade talaren anförde en del siffror härvidlag, och jag skall också be att få göra det, även om jag gör mig skyldig till upprepning, ty dessa siffror äro ganska betecknande för läget.

De sakkunniga påpeka att av hela antalet taxerade familjer med barn $^2/_5$ icke betala någon som helst inkomst- och förmögenhetsskatt till staten och att ytterligare $^2/_5$ ha ett taxerat belopp, som understiger ortsavdragets dubbla summa, d. v. s. dessa familjer kunna icke till fullo utnyttja de möjligheter, som bankningen ger. Av familjerna med 4—6 barn äro drygt $^3/_4$ skattefria.

Jag vill vidare ta ett par exempel, som vi anfört i vår motion. En tvåbarnsfamilj exempelvis i ortsgrupp III med en inkomst av 2 500 kronor har nu ingen statsskatt med undantag av värnskattefemman. Får denna familj ytterligare ett barn, kan den sålunda inte erhålla någon skattelättnad därför. Vid 3 000 kronors inkomst blir skattelättnaden för trebarnsfamiljen endast 31 kronor, vid 4 000 kronors inkomst 52 kronor, vid 5 000 kronors inkomst 60 kronor o. s. v., medan den för en trebarnsfamilj med 25 000 kronors inkomst utgör 403 kronor och för 50 000-kronorsfamiljen 575 kronor.

Till denna differens bidrar i hög grad det nuvarande bankningssystemet, som medför att den, som har en inkomst, som är dubbelt så stor som ortsavdraget, erhåller tre gånger så högt avdrag för sina barn som den, som har en inkomst, som understiger dubbla ortsavdraget. I ortsgrupp III t. ex. är avdraget för tredje barnet nu 820 kronor. Det totala ortsavdraget vid två barn är här 2 440 kronor. För en person, som har 4 000 kronor i inkomst, ökar alltså icke avdraget för tredje barnet med det fastställda beloppet, 820 kronor, utan med halva detta belopp eller 410 kronor. Men har vederbörande en inkomst av 7 000 kronor, blir avdraget för tredje barnet 1 230 kronor eller tre gånger så mycket som för den lägre inkomsttagaren.

Jag skall också be att få anföra några siffror ur en tabell över barnbidragens verkningar, som jag har gjort upp.

Om vi ta t. ex. en fembarnsfamilj i Stockholm med en inkomst på 2 000 kronor, så får denna en skattelättnad på 25 kronor eller 5 kronor per barn. Är inkomsten 3 000 kronor, blir skattelättnaden 89 kronor. Vid 6 000 kronors inkomst blir motsvarande siffra 465 kronor och vid 25 000 kronors inkomst 2 094 kronor. Den, som har 50 000 kronors inkomst, har ett »barnbidrag», d. v. s. avdrag på skatten för sina fem barn, på 2 847 kronor. Han har alltså en skattelättnad på bortåt 3 000 kronor, medan den, som har 2 000 kronors inkomst, endast har en skattelättnad på 25 kronor. Det är det nuvarande systemets principer.

Jag skulle kunna anföra många sådana siffror. För trebarnsfamiljen är

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

skattelättnaden densamma vid 2 000 kronors inkomst eller 25 kronor, men vid 25 000 kronors inkomst är den 1 071 kronor och vid 50 000 kronors inkomst 1 529 kronor.

1941 års familjebeskattningssakkunniga lyckades inte nämnvärt rubba denna princip, enligt vilken skattelättnaden blir störst för de större inkomsttagarna. De sakkunniga konstaterade, att det kräves andra åtgärder än reformer på den statliga inkomstbeskattningens område, om det skall kunna ske en utjämning av barnförsörjningsbördan för de lägre inkomstklasserna, till vilka flertalet familjer med barn höra. Och de sakkunniga uttalade, att ett sådant resultat skulle på ett tekniskt enkelt och i sak tillfredsställande sätt kunna ernås genom ett system av barnbidrag och avdrag direkt på skatten, varvid de förutsatte att de nuvarande skattefria avdragen skulle slopas. Man ansåg, att barnbidraget borde utgå med 200 kronor för varje barn och att därtill skulle komma ett skatteprocentavdrag för varje barn med 1 procent av taxerat belopp upp till 10 000 kronor och $^1/_2$ procent av taxerat belopp därutöver och upp till 50 000 kronor.

De sakkunnigas förslag till skattedifferentiering upptog aldrig finansministern till prövning och det av det skälet, såsom jag tidigare sade, att det inte skulle gå att lösa problemet på den vägen. Men alltjämt kvarstå de ogynnsamma förhållanden för barnfamiljerna, som jag här pekat på och som föranledde tillsättandet av 1941 års familjebeskattningssakkunniga. Av den anledningen ha vi motionärer upptagit de sakkunnigas alternativ om barnbidrag, vilket vi nu anse bör utredas för att kunna genomföras så snart som möjligt.

Jag vill här förutskicka, att vi icke bundit oss för något visst system. Därtill omspänner frågan, såsom både familjebeskattningssakkunniga och utskottet sagt, så många problem som det bör bli en kommande utrednings sak att penetrera. Vi ha emellertid sagt, att »vissa skäl tala för att intet bidrag skall utgå till första barnet. En familjeförsörjare», säga vi, »bör ha så stor inkomst, att han kan försörja sig själv, hustru och ett barn.» Det kan ju diskuteras, och jag vet, att det råder delade meningar därom. Jag för min del liksom motionärerna har heller ingenting emot att barnbidraget blir lika för alla barnen. Men det finns ju, såsom påpekats av befolkningsutredningens ordförande, ca 850 000 enbarnsfamiljer, och det är därför klart, att det spelar en ganska stor roll statsfinansiellt sett, om man tar med även första barnet och lämnar lika högt belopp för det. Jag vill här påpeka, att i Beveridgeplanen förutsättes, att barnbidraget skall utgå för varje barn utom ett i en familj, såvida icke målsmannen uppbär understöd i någon form. Skulle man emellertid slopa barnbidraget helt för enbarnsfamiljerna, skulle dessa få en skatteökning redan vid så låg inkomst som 1 500 kronor i ortsgrupp III, på grund av att de skattefria barnavdragen förutsättas skola bortfalla. Denna konsekvens ha vi icke velat riskera.

Vi säga vidare, att »ett system måhända kunde ifrågakomma där man gåve 100 kronor för första barnet och 250 kronor för andra till och med femte barnet». Det är ju en vag formulering, men vi veta, att vi icke kunna fastslå precis vilket belopp som kan vara det rätta. Det finns så många olika kombinationer att välja på. För att emellertid ingen försämring för någon av de barnrika familjerna skulle förekomma, peka vi på detta skatteprocentavdrag som de sakkunniga ha föreslagit. Men detta skatteprocentavdrag för varje barn skulle icke utgå för annat än barn. Det är icke avsett för ensamstående och för makar utan barn. Det torde alla vara på det klara med. Jag tror dock, att det tarvas en närmare kommentar på denna punkt.

Det har varit en livlig diskussion i tidningspressen, och man har slagit ned på att vi vilja att även femtiotusenkronorsfamiljerna skulle bli understödsta-

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

gare. Man bortser alldeles ifrån det faktum, som jag här tidigare pekat på, att nu har en fembarnsfamilj med 50 000 kronors inkomst bortåt 3 000 kronor i skattefritt barnavdrag, medan den som har 2 000 kronor i inkomst bara har 25 kronor i barnavdrag. Detta system har jag inte varit med om att införa, men jag är nu med på att söka få det ändrat på det sättet, att även de små inkomsttagarna skola kunna tillgodogöra sig om möjligt lika stora barnbidrag som de högre inkomsttagarna ha. Vi ha icke det ringaste intresse av att de som ha 50 000 kronor i inkomst få barnbidrag. Vi se gärna, att man kan slopa skatteprocentavdraget. Men jag har från diskussionen i familjebeskattningssakkunniga funnit, hur känsliga just medelklassbarnfamiljerna äro, och jag vill icke ta på mitt ansvar att framlägga ett förslag om barnbidrag, som skulle innebära en försämring av de förmåner som dessa barnfamiljer nu ha. Det får ankomma på en utredning eller på andra att göra det. I realiteten spelar det dock ingen roll, om man har dessa skatteprocentavdrag. Man bortser totalt ifrån att det i motionen föreslås, *att de nuvarande skattefria barnavdragen skulle helt och hållet avskaffas,* med resultat att alla, även barnfamiljerna, skulle få en skatteökning.

Jag skulle kunna peka på ytterligare några siffror. Om dessa 200 miljoner kronor, som man här förutsatt att kostnaderna skulle bli, skulle uttagas på den direkta beskattningens väg, så kan man ju göra ett räkneexperiment. Enligt familjebeskattningssakkunnigas beräkningar betalade inkomsttagare med över 15 000 kronor i inkomst enligt 1941 års siffror 44,4 % av den totala inkomst- och förmögenhetsskatten samt värnskatten, eller 240 miljoner kronor av de 541 miljoner kronor som då uttogos i skatt, och därav betalade makar utan barn och makar med barn 60 % eller 150 miljoner kronor av dessa 240 miljoner kronor. Använder man samma beräkningssätt och ser efter, vad de som ha över 15 000 kronor i inkomst skulle få betala av de 200 miljoner kronor som skulle utgå till barnbidrag, så finner man, att inom denna inkomstklass skulle makar utan barn och makar med barn få betala 53,3 miljoner kronor av dessa 200 miljoner kronor. Räknar man med att dessa högre inkomsttagare skola betala 44,4 % av dessa 200 miljoner kronor, så får man en siffra på 88,8 miljoner kronor. Detta alltså enligt den fördelning av den direkta skatten som beräknats för år 1941. Slår man nu ut dessa 88,8 miljoner kronor på antalet inkomsttagare med över 15 000 kronors inkomst — de uppgå till 27 500 — så skulle var och en av dessa få en skatteökning på 3 232 kronor. Det är alltså avgjort mera än vad dessa barnbidrag till de högre inkomsttagarna skulle uppgå till, även om de finge skatteprocentavdrag. Jag vill här anmärka, att den som har 50 000 kronors inkomst har ju procentuellt dubbelt så stor skatt på sin inkomst som den som har 15 000 kronor. Givetvis skulle då den som har 50 000 kronor i inkomst få en ännu större skatteökning än 3 232 kronor. Jag skulle ju t. o. m. kunna vara med om att ge även en miljonär barnbidrag. Det spelar inte den minsta roll. Men då skulle denne med full rätt kunna säga till mig: You are a humbug, sir. Ty även om han har fem barn, som han får bidrag för, men samtidigt får en skatteökning på inemot 15 000 kronor för att hjälpa till att betala dessa bidrag åt andra, så är ju den hjälpen från hans sida inte så mycket att tacka för. I sak spelar det ingen som helst roll, om även de största inkomsttagarna få barnbidrag på detta sätt. Ty det är rena illusionen, om man tror, att de på detta sätt i verkligheten få någon hjälp. Jag vill emellertid gärna medge, att det för den oinvigde ser illa ut, och det är kanske opsykologiskt. Jag skall också gärna vara med om att man helt och hållet slopar skatteprocentavdraget, om man kan lösa problemet på ett annat sätt och om man anser, att man vill försämra hjälpen till dem som ha barn och uppbära en medelklassinkomst.

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

Hur skulle nu detta system som vi föreslå verka? Jag skall tillåta mig nämna några siffror, eftersom denna fråga har diskuterats så ofantligt mycket och man har låtit det komma in demagogi i den. Jag lyssnade till diskusionen i första kammaren, och jag fann då, att icke ens de främsta skatteexperterna tycktes ha satt sig in i vad det här verkligen är fråga om. Nu har, såsom jag förut sade, en fembarnsfamilj i Stockholm 25 kronor i skatteavdrag, om dess inkomst är 2 000 kronor. Enligt vårt förslag skulle den få ett barnbidrag på 1 200 kronor, en ökning alltså på 1 175 kronor. Den som har 6 000 kronor har nu 465 kronor i barnavdrag och skulle få 1 400 kronor i barnbidrag, alltså en ökning på 935 kronor. Men den som har 25 000 kronor i Stockholm och har fem barn — om nu detta skulle bli högsta gränsen för barnbidrag, såsom vi föreslagit — har nu 2 094 kronor, men skulle enligt vårt förslag om skatteprocentavdraget medtages, få 1 975 kronor i skatteavdrag. Det blir alltså för denna familj en reducering av den hjälp den får enligt nuvarande system på 119 kronor. Den som har 50 000 kronor i inkomst har nu ett avdrag på 2 847 kronor för sina fem barn, men enligt förslaget skulle det bli ett skatteavdrag på 2 600 kronor, alltså i verkligheten en skatteökning för denna familj på 250 kronor i runt tal. Detta är alltså sanningen, när det gäller detta förslag. I stället för att tabellen över skattelättnaden nu ter sig som en upp- och nedvänd pyramid med 25 kr. skattelättnad i botten för en 5-barnsfamilj. och nära 3 000 kr. för 50 000 kr. för 5-barnsfamiljen i toppen, så skulle den så förändras, d. v. s. utjämnas, att det i botten bleve en bred bas, och så att de, som verkligen behöva barnbidrag, också skola få sådana bidrag.

Jag kanske även skall tillåta mig säga några ord beträffande frågan: kontantbidrag eller naturabidrag! Den frågan ha vi icke uttalat oss om i motionen, men personligen vill jag deklarera, att jag avgjort är för kontantlinjen. Till stöd för min ståndpunkt kan jag åberopa, att de befolkningspolitiska åtgärderna i de flesta länder följt kontantlinjen, som enligt min mening är den enda effektiva linjen. Nackdelarna med naturalinjen äro flera. Den medför tidsutdräkt och döljer befolkningspolitiken i den allmänna socialpolitiken. Naturalinjen gör faktiskt människorna beroende av en tidsödande och dyrbar samhällskontroll, och det är något, som vi icke böra eftersträva. Man bör icke ingiva barnfamiljerna den känslan, att det skulle vara fråga om fattigvårdsunderstöd i vanlig mening. Kontantbidragen kräva icke en dyrbar och tidsödande kontroll från samhällets sida. De kunna snabbt fastställas och utbetalas, och bidragen bliva synliga. Barnfamiljerna få, kan man säga, »svart på vitt» på att detta få de för sina barns skull. Om barnfamiljerna erhålla understöd efter naturalinjen i stället för kontantunderstöd, uppfatta de lätt detta såsom tecken på misstro till deras förmåga att sköta sig själva. En dylik misstro bör man undvika att framkalla. Det gäller att visa förtroende för barnfamiljerna. Med vad jag sålunda sagt vill jag dock icke ha fördömt all naturahjälp. De båda linjerna kunna ju komplettera varandra, och jag kan väl föreställa mig, att det kan befinnas lämpligt att ge hjälp i form av hyresbidrag. Särskilt när det gäller att förbilliga produktionen och distributionen samt att rationalisera konsumtionen kan detta vara nödvändigt. Det kan på denna punkt, det förstår jag mycket väl, bliva fråga om ett både-och, men barnbidragen böra dock enligt min mening så långt möjligt är utgå kontant. Alldeles bortsett ifrån befolkningspolitiska synpunkter så skulle införandet av ett barnbidragssystem vara i högsta grad behjärtansvärt. Jag lägger icke främst befolkningspolitiska synpunkter på frågan utan sociala rättvisesynpunkter. Ett sådant system skulle också möjliggöra en förenkling av det nuvarande skattesystemet och underlätta uppbärandet av skatten vid källan. Barnbidragen skulle många gånger bliva en fast punkt i barnfamiljernas ekonomi. Även om föräldrarna bleve arbetslösa,

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
om de bleve sjuka eller om de fölle ifrån, så skulle minimikostnaderna för barnen vara täckta. Genom barnbidragen skulle för barnfamiljerna i vårt land skapas en social trygghet. För tiotusentals barnfamiljer skulle erhållandet av barnbidrag verka revolutionerande i fråga om levnadsstandarden. Socialstatistiska undersökningar ha visat, att behovstillfredsställelsen för de mindre inkomsttagarna bland barnfamiljerna är mycket bristfällig. Dessa familjer leva på en mycket låg levnadsstandard. Av en utredning, som socialstyrelsen företog för några år sedan, framgick, att en enbarnsfamilj med inkomst över 5 000 kronor köpte 3 à 4 gånger så mycket möbler, husgeråd, kläder och skodon som vad fyrabarnsfamiljer med en inkomst under 3 000 kronor hade möjlighet till, och för dessa senare blev det ingenting över till tidningar, böcker, nöjen, resor och dylikt. Utredningen visade, att i familjer med 3 barn och en inkomst understigande 3 000 kronor köptes mindre av beklädnadsartiklar än i familjer, där det bara fanns ett barn. Denna undersökning gällde städer och tätorter. På landsbygden äro förhållandena ingalunda bättre utan snarare sämre för de barnrika familjerna. I fråga om bostadsstandarden äro förhållandena i vårt land rent av katastrofala för barnfamiljerna. Detta kapitel behöver jag icke närmare gå in på. Bidragen skulle säkert i främsta rummet komma att användas till mat, kläder och husrum. Skulle samhället ställa medel till förfogande för en sådan konsumtion, skulle detta också komma att verka arbetsskapande. Det skulle således jämväl bidraga till att åstadkomma en trygghet i anställningen, vars betydelse man icke bör underskatta. Det skulle åstadkomma en stabilisering av produktionsutvecklingen. Detta har jag framhållit tidigare, när vi diskuterat efterkrigsproblemen. Det skulle bliva lättare att bedöma behovet av de nödvändighetsvaror, som de barnrika familjerna måste köpa, än den ofta mer eller mindre lyxbetonade konsumtionen hos de ensamstående och barnlösa. Jag räknar med att kriget skall vara slut, innan reformen kommer att genomföras. Man skenar icke så fort, när det gäller reformer. Den knappa hushållning, vi för närvarande måste räkna med, skulle vi då icke behöva taga hänsyn till, utan behovet av livsmedel m. m. skulle kunna tillfullo tillfredsställas, om endast nödig köpkraft kunde skapas. Om de barnrika familjerna kunde erhålla tillräcklig köpkraft, så skulle de kunna tillfredsställa sina behov, och därigenom skulle säkerligen också jordbruket erhålla avsättning för sina produkter utan att, som skedde före kriget, behöva dumpa dem på världsmarknaden.

Innan jag slutar, skall jag säga några ord om kostnaderna. Det är klart, att reformens genomförande kommer att kosta mycket pengar. Vi ha räknat med 230 miljoner kronor, sedan vi avräknat de 60 miljoner kronor, som man kan spara in genom att slopa de skattefria barnavdragen. I bondeförbundets motion har man räknat med 200 miljoner kronor. Differensen 30 miljoner kronor har sin förklaring däri, att vi ha räknat med alla barn under 18 år, medan man i bondeförbundets motion har räknat med barn under 16 år. Det fanns år 1940 i vårt land i runt tal 1 400 000 barn under 16 år, d. v. s. 150 000 mindre än vad vi kalkylerat med. Även vi torde alltså kunna reducera vår summa till 200 miljoner kronor. Därifrån kunna sedan ytterligare avräknas kostnader för de bidragsförskott, som nu utgå, barnbidrag till inkallade, i den mån det kommer att finnas några sådana, när reformen genomförts — som jag sade tidigare, tror jag icke, att reformen kommer att genomföras, förrän freden återställts. — Bidrag, som vid arbetslöshet utgå såsom kontantunderstöd eller från arbetslöshetskassor till barn, kan man ju också slopa. Omkring 160 000 barn hade ju fattigvårdsunderstöd åren 1940 och 1941. Under högkonjunkturåret 1939 hade — det är ju också ett vittnesbörd om barnfamiljernas låga levnadsstandard — 14 % av landets 3- och 4-barns-

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

familjer samt 24 % av 5- och flerbarnsfamiljerna understöd från fattigvården. Därmed är det klart, att man kan räkna med, att stora utgiftsposter falla bort, om dessa barnbidrag införas.

Kostnaderna böra alltså icke verka avskräckande. Det gäller enligt min mening nationens främsta tillgång, barnen. Det gäller att främja någonting för nationens liv så viktigt som familjeliv och hembildning. Jag vill också poängtera, att för alla kvinnor införandet av barnbidrag bör framstå såsom något synnerligen eftersträvansvärt, ty genom dessa barnbidrag skulle husmödrarna, hustrurna, erhålla lön för sitt mödosamma, ofta underskattade, men uppoffrande arbete för barnen och hemmet. Framför allt: införandet av barnbidrag skulle innebära, att man toge ett synnerligen betydelsefullt steg på vägen mot åstadkommandet av social rättvisa i vårt land.

Som jag framhöll i början av mitt anförande, är jag överraskad över den enhällighet, som rått i utskottet, och över de om en positiv inställning vittnande uttalanden, som gjorts i frågan om barnbidragen, men jag sade också, att jag icke vore tillfredsställd, så länge man icke formligen bifallit förslaget om införande av sådana bidrag. Jag är icke heller tillfredsställd med den reservation, som herrar De Geer och Jonsson i Skedsbygd avgivit. De ha reserverat sig till förmån för de av herrar Wahlund och Svenssson i Grönvik med flera avgivna motionerna, och i dessa förutsättes, att bottenskatten, tilläggsskatten och värnskatten skulle slopas och ersättas med en enkel matematisk formel, som jag hade äran att göra bekantskap med i familjebeskattningskommittén, men som jag icke tror är möjlig att genomföra och som icke heller utskottet tror är möjlig att genomföra. Skall man vänta på denna enkla matematiska formel, så tror jag man får vänta ganska länge, innan det kan bliva fråga om att införa barnbidrag. Vidare har man i reservationen berört frågan om sambeskattningen av äkta makar, en fråga, i vilken vi icke äro eniga. För min del vill jag icke vara med om att helt avskaffa sambeskattningen. Icke heller vill jag vara med om att man skulle med skattemanipulationer hjälpa de mera bemedlades barn till studier. Jag anser, att samhället därvid bör lämna hjälp på annat sätt genom stipendier, lån och dylikt. Det föreligger ju motioner i riksdagen i sådant syfte, så riksdagen har ju möjlighet att taga ställning till dessa frågor. Lämnas hjälp på antytt sätt, så blir det icke den ekonomiska ställningen, som blir avgörande för om barnen skola få hjälp till studier. Även de mindre bemedlades barn, som ha begåvning, håg, fallenhet och intresse för studier, kunna då få verklig hjälp.

Jag kan alltså inte vara med om att rösta för bifall till reservationen utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig med flera avgivna motionen.

Herr *Jonsson* i Skutskär instämde häruti.

Herr **Erlander:** Herr talman! Det kanske kan anses lämpligt, att jag yttrar mig i denna diskussion och att jag lämnar ett par upplysningar om, hur utredningsarbetet beträffande barnbidragen för närvarande ligger till. Jag kanske också får tillfälle att knyta ett par personliga reflexioner till dessa upplysningar. Frågan om barnbidrag togs upp på fullt allvar i samband med att de, lyckligtvis tillfälligt, sjunkande befolkningssiffrorna åren 1940 och 1941 blåste liv i den befolkningspolitiska diskussionen här i landet. Då framfördes ifrån olika håll kravet på att man skulle sluta med det socialpolitiska plåstrandet i befolkningsfrågan och i stället taga ett djärvt och resolut grepp genom att fördela kostnaderna för barnen på ett rättvisare sätt än det, på vilket dessa kostnader för närvarande äro fördelade. Det saknades ju icke invänd-

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
ningar mot dessa synpunkter. Bland annat sade man, att det vore granska osmakligt att påstå, att vi befunne oss i ett sådant nödläge i denna nationens livsfråga, att man måste köpa barn. Likaledes riktades det erinringar mot förslaget om att införa ett premieringssystem för de barnrika familjerna. Jag hör icke till dem, som hysa en panisk oro för vår befolkningspolitiska situation. Om livsviljan hos vårt folk vore så allvarligt angripen, att man kunde ha anledning att se så svart på den befolkningspolitiska situationen, som man på vissa håll gör, så tror jag icke det skulle förtjäna diskuteras att med barnbidrag på 200—300 eller 400 kronor söka få till stånd en vändning. Men jag tillhör icke dem, som hysa en sådan uppfattning. Jag tror tvärtom, att vårt folk är ganska sunt till sin struktur. Jag tror, att normala människor vilja se egna barn omkring sig. Men även om normala människor känna ett behov av att se barn omkring sig, känna de också ett behov av att leva på en något så när hygglig standard. Man vill ha en bostad, som är hygglig, man vill ha kläder, som äro hyggliga, man vill åt sig och de sina skapa en näringsstandard, som är hygglig, och man vill ha snyggt och rent omkring sig. Det är olyckligt, om ett samhälle låter medborgarna välja att antingen skaffa sig barn och på så sätt tillfredsställa sin naturliga livsdrift eller att tillgodose det lika viktiga kravet på en hygglig standard på bostadsförsörjningens, klädförsörjningens och matförsörjningens område. Det är orimligt att i längden låta ett sådant sakernas tillstånd bestå, att man ställer det stora flertalet medborgare i den situationen, att hur de än välja, komma de att känna en vantrivsel med valet. Den barnrike, som ser den barnlöses höga standard, kommer att säga sig: tänk om jag ändå hade låtit bli att skaffa mig de barn, som pressa min standard! Men ändå allvarligare är den barnlöses ställning. Han sitter med sin relativt höga standard i ångest inför tanken, att han icke skaffat sig den rikedom, som barn utgöra. Ett samhälle, som är välordnat, bör icke ställa medborgarna inför sådana valsituationer. Man måste hitta en metod, varigenom man åtminstone något så när tillfredsställande kan hålla standarden uppe, medan man samtidigt tillfredsställer den naturliga driften att se sig omgiven av egna barn. Det är därför, herr talman, som jag för min del obetigat ansluter mig till den kritik, som här har riktats mot att understödja de barnrika familjerna genom en skattedifferentiering till deras förmån. Att detta icke går att genomföra har visats med siffror. Jag behöver icke uppehålla mig vid denna sak. Jag är uppriktigt sagt ganska tacksam att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet befriat 1941 års befolkningsutredning ifrån uppdraget att syssla med familjebeskattningsfrågor, vilket ursprungligen enligt meddelade direktiv utgjorde en av befolkningsutredningens uppgifter. Jag kände nämligen hela tiden, att på denna väg — genom ökade ortsavdrag, ökad skattedifferentiering — skulle vi icke kunna komma fram, om man ser på detta problem, såsom jag gör. Ett system med barnbidrag ställer sig avgjort fördelaktigast. Man behöver icke börja med det första barnet eller med det andra barnet. Man kan starta, där man överhuvudtaget anser sig ha råd att göra det. Man behöver därför icke göra som Ryssland och starta med det sjunde barnet och giva särskilt höga barnbidrag till det elfte och de följande barnen. Det är naturligtvis mycket billigt med ett sådant system som det ryska. Man har emellertid möjlighet att manövrera så långt man anser sig kunna komma för kostnaderna. Det är ingenting, som bryter sönder systemet, om man börjar relativt blygsamt och pressar sig framåt, som man gjort på bostadspolitikens område. Men det viktigaste skälet för ett system med barnbidrag är att vi få möjlighet att, som herr Brandt på ett så utmärkt sätt närmare utvecklade, hjälpa dem, som i första hand ha att brottas med svårigheter. Man kan giva barnbidrag

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

ifrån botten, vilket icke kan göras genom en skattedifferentiering. Vi ha inom befolkningsutredningen, sedan vi befriats från att sysselsätta oss med familjebeskattningsfrågor, fortsatt barnbidragsdiskussionen. Denna diskussion har väl icke på alla punkter lett till samma resultat som exempelvis herr Brandt ansåg skulle vara rimligt. Jag tror icke, att alla befolkningsutredningens ledamöter äro böjda för att utan vidare, så onyanserat, som han till en början gjorde, uttala sig till förmån för kontantlinjen contra naturalinjen. Jag vill, herr talman, säga, att hela denna diskussion om kontantlinje contra naturalinje är en i nuvarande läge ganska onödig diskussion. Herr Brandt fördömde i början av sitt anförande oreserverat naturalinjen, men sedermera gjorde han en så vittgående reservation, att jag nästan kan ansluta mig till vad han sade. Han sade, att om samhället finner lämpligt att anknyta barnbidragen till innehavet av en bostad av viss standard, kunde den saken diskuteras. Ja, herr Brandt, vad är det annat än den s. k. naturalinjen? Vad är det annat än att börja på att, som han litet föraktfullt yttrade, ge sig in på att kontrollera, hur medborgarna använda sina inkomster. Jag tror emellertid, att det är ofrånkomligt att knyta barnbidraget till bostaden, om man vill nå ett resultat, som samtidigt verkar i produktionsstödjande riktning på byggnadsindustriens område. Jag tror icke man kommer förbi det. Jag tror likaledes, att det är ganska svårt att så här på rak arm avvisa tanken på att låta exempelvis rabatteringen på vissa livsmedel vara kvar. Jag vet icke, hur prisutvecklingen i fortsättningen i vårt land kommer att gestalta sig. Om vi i fortsättningen få behålla relativt höga priser på vissa för barnfamiljerna nödvändiga produkter, så kan jag icke förstå, varför man icke skulle inarbeta ett rabattsystem för barnfamiljerna i ett barnbidragssystem och på det sättet hålla uppe en rimlig prisnivå för jordbruksprodukter, samtidigt som man garanterar, att en hög prisnivå icke kommer att onödigt belasta barnfamiljerna. När man väl får se, hur det barnbidragssystem ser ut, som icke är ett naturalinjens barnbidragssystem men låt oss kalla det ett konsumtionsdirigerande barnbidragssystem, så kan det hända, att många av de stora orden om att det är omöjligt att acceptera annat än kontantlinjen, komma att visa sig vara överord. Vad man sagt om att ett införande av system med naturabidrag skulle vittna om misstroende mot barnfamiljerna kommer kanske då att visa sig ha varit ett fåfängligt tal. Det hade kanske varit bättre att vad som sagts varit osagt. Det kan mycket väl hända, att det kommer att bliva en praktiskt taget hundraprocentig enighet beträffande den linje, efter vilken vi skola gå fram. Jag vill göra denna reservation, eftersom jag i allt väsentligt i övrigt anslutit mig till herr Brandts uppfattning.

Sedan vill jag säga, att förutom diskussionen om konsumtionsdirigering eller kontantbidrag ha vi naturligtvis också diskuterat, hur bidragen skola anpassas till den nuvarande socialvården. Men det barnbidrag, som vi eventuellt komma att föreslå eller rättare sagt säkert komma att föreslå, har ej tänkts såsom ett bidrag, som skall ersätta exempelvis de bidrag, som utgå i arbetslöshetshjälpen. Man kan icke tänka sig, att det allmänna barnbidrag, som vi äro sysselsatta med att utforma, skall bli ett barnbidrag, som ersätter socialförsäkringens olika barnbidrag, som utgå vid inkomstens bortfallande. Vi skola ju giva en komplettering till familjeförsörjarens normala inkomst; oavsett om han är arbetslös eller ej skall barnbidrag utgå. Men det barnbidrag, som är knutet till socialförsäkringens olika grenar, framför allt arbetslöshets- och sjukförsäkringen, är ett barnbidrag, som skall ersätta den normala inkomsten. Hela den diskussion, som har förts om att man skulle kunna spara på de olika socialförsäkringsgrenarna vid genomförandet av barnbidrag, är ganska meningslös. Jag tror icke att det blir möjligt att göra så stora besparingar. Diskus-

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
sionerna om socialförsäkringens barnbidrag föres icke inom befolkningsutredningen utan på det håll, där socialvårdsexpertisen är samlad, i socialvårdskommittén.

Efter dessa allmänna deklarationer vill jag säga, att det är klart, att ett barnbidragssystem, vare sig det skall vara kontant eller — med ett misslyckat namn — in natura, kan inarbetas i vilket som helst skattesystem. Det kan ej vara större tekniska svårigheter. Jag lyssnade med stort intresse till herr Bärg i första kammaren, som skildrade, hur besvärligt det skulle vara att ordna detta. Jag har, herr talman, det största förtroende till våra skattexperter, att de skola kunna krångla till ett förslag och göra det så invecklat, att vi begripa det lika litet som våra vanliga skattehistorier. Jag tror emellertid, att i denna fråga kunna vi med förtroende lita på att skatteexperterna kunna komma fram till en lösning.

Jag har ingenting emot att, om cheferna för social- och finansdepartementen gå med på det — och det har jag förvissat mig om att de komma att göra — till befolkningsutredningen knytes skatteexpertis, som får söka inarbeta bidragssystemet med ortsavdrag av gällande typ, om man vill ha det så. Men detta är en rent teknisk fråga, hur man skall gå till väga. Det är icke en fråga om annat än att söka få en anknytning, ett kvittningssystem eller vad man vill kalla det. Men en annan och mycket mera genomgripande fråga är om man skall stryka det nuvarande ortsavdraget helt och hållet, om man skall stryka de principer, på vilka familjebeskattningen för närvarande är uppbyggd, och övergå till ett barnbidragssystem av den ena eller andra beskaffenheten. Det är icke en teknisk fråga utan en omdömesfråga. Det är en fråga om vi äro mogna för en sådan reform, en så utomordentligt genomgripande sak, vars verkningar ha illustrerats här av tidigare talare. Jag för min del skulle hälsa det med största tillfredsställelse, om man skulle våga sig på det; men det är säkerligen, såsom framhållits från åtskilliga håll, en fråga om att vänja sig vid denna tankegång. Jag för min del kan endast finna det utomordentligt tillfredsställande, att man så snabbt vant sig vid tanken på ett barnbidragssystem, att vi i dag stå med ett praktiskt taget enhälligt utskottsutlåtande, av innebörd att man bör leta sig fram till ett barnbidragssystem. Det ger mig känslan, att det kanske icke dröjer så länge förrän man kommer fram till ett slopande av de nuvarande principerna för avdragslinjen och övergång till bidragslinjen helt och hållet. Det ger mig, herr talman, förhoppningen, att det finnes möjlighet att inom en icke alltför avlägsen framtid få opinionen mogen för genomgripande reformer.

Inför det stora framsteg, som otvivelaktigt dagens utskottsutlåtande innebär, tycker jag, att detaljen om vem som skall göra utredningen är ganska bagatellartad. Jag tror, att det bör gå på vilken linje man än väljer. Jag har, herr talman, på denna punkt intet yrkande.

Herr **Persson** i Växjö: Herr talman! De båda föregående talarna ha mycket ingående behandlat den fråga, som här står på föredragningslistan, och jag kan naturligtvis icke komma med många nya synpunkter i denna angelägenhet. Jag vill bara erinra om, att finansministern, när 1941 års familjebidragssakkunniga tillsattes, anförde, bland annat, att frågan om inkomstskattens differentiering efter försörjningsbördan vunnit förnyad aktualitet genom den betydande skärpning av beskattningen, som skett. Vidare framhölls, att trycket av den ökade beskattningen blivit särskilt kännbart på grund av den stegring av levnadskostnaderna, som samtidigt ägt rum. Det sistnämnda tror jag man kan ytterligare understryka; levnadskostnadernas höjning har för de flesta medborgare icke åtföljts av däremot svarande inkomsthöjning. För det stora

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

flertalet har, som bekant, en reallöneminskning ägt rum. För de barnrika mindre bemedlade familjerna har standarden ytterligare sjunkit. Familjebeskattningssakkunniga visa, som redan framhållits, med all önskvärd tydlighet, att man icke genom skattedifferentiering kan åstadkomma nämnvärd ytterligare utjämning av barnförsörjningsbördan. I det betänkande, som familjebeskattningssakkunniga avgåvo, klargjordes också för den, som tilläventyrs icke visste det förut, att ett betydande barnbidrag genom skatteavdragen utgår till barnrika familjer, då familjefadern har hög inkomst, medan hjälpen blir ringa eller ingen för familjer med små inkomster. Jag kan anföra ett par siffror i detta avseende. En familjeförsörjare i dyrortsgrupp I med fem barn och 50 000 kronors inkomst får på den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten samt värnskatten ett skatteavdrag på 2 117 kronor, d. v. s. ett barnbidrag på 2 117 kronor för sina barn, medan en familjeförsörjare i samma läge med 2 000 kronors inkomst får 46 kronor i skatteavdrag. I dyrortsgrupp V blir siffran för 50 000-kronorsmannen 2 847 kronor och för inkomsttagaren med 2 000 kronor bara 25 kronor.

Jag tror, att var och en inser, att den nuvarande ordningen är orättvis. De, som behöva hjälp till barnkostnaderna, få ingen hjälp, och de, som få hjälp, behöva den ej, skulle man en smula tillspetsat kunna säga.

Vi ha i vår motion ansett, att barnkostnaderna borde fördelas så, att bördan lättas framför allt för de mindre bemedlade familjeförsörjarna. Vi ha skisserat ett system med direkta barnbidrag efter ungefär samma linjer som 1941 års familjebeskattningssakkunniga angivit. Vi ha ej bundit oss vid det systemet utan sagt, att man skulle måhända kunna tillämpa ett sådant system. Jag tror, att den skatteprocent, som vi tagit från familjebeskattningssakkunnigas förslag, kan man alltid diskutera. För min del anser jag faktiskt, att det mest rättvisa skulle vara att giva direkta bidrag lika för alla utan att lägga till någon procent på inkomsten. Men vi ha icke bundit oss på denna punkt. Vad vi krävt framgår av klämmen, i vilken vi begärt en skyndsam utredning om jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan genom införande av direkta barnbidrag.

Med anledning av herr Erlanders anförande vill jag säga, att vi icke i motionen krävt, att sociala förmåner, som utgå, skulle avskaffas, när barnbidragen infördes, eller att barnbidragssystemet skulle ersätta sociala förmåner. Vi ha överhuvud icke tagit upp denna punkt i vår motion.

Utskottet har här varit mycket välvilligt inställt till motionens syfte. I utlåtandet står exempelvis att läsa på sidan 10: »Beträffande barnfamiljer med låg inkomst torde särskilt skärpningen av den indirekta beskattningen ha blivit betungande, även om verkningarna därav i viss mån mildrats genom subventioner och rabatter. Med hänsyn till det förändrade läge, som sålunda inträtt efter tillkomsten av de nu gällande bestämmelserna om ortsavdragen, torde enligt utskottets mening en anordning, som bättre fyller det med ortsavdragen avsedda syftet, vara påkallad.» På sidan 12 säger utskottet: »Då sålunda en effektiv utjämning av barnförsörjningsbördan icke kan vinnas genom en omreglering av ortsavdragen, finner utskottet i likhet med de sakkunniga andra åtgärder böra vidtagas i detta syfte.» Vidare: »Utskottet finner vad i motionerna därutinnan anförts vara värt beaktande.» Till slut erinrar utskottet, att frågan om införande av ett allmänt barnbidragssystem för närvarande är under övervägande inom befolkningsutredningen, och säger till sist: »Utskottet förutsätter därför, att vid prövningen av befolkningsutredningens förslag i denna del jämväl frågan om åstadkommandet av en utjämning av försörjningsbördan för familjer med barn ur de synpunkter, som här angivits, tages under övervägande. På grund härav anser sig utskottet icke

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
kunna tillstyrka de i ovannämnda motioner framställda yrkandena i nu angivet hänseende.»

Det är klart, att det är dubbelt glädjande för oss motionärer att så stor enighet är rådande i denna fråga som faktiskt gjort sig gällande inom utskottet. Med särskild tillfredsställelse har undertecknad inregistrerat bondeförbundets positiva inställning i denna punkt. Herr Brandt var mycket tillfredsställd över, att högerns representanter enigt gått på utskottets positiva förslag. Men för min del måste jag uttala min tillfredsställelse över, att bondeförbundets representanter gjort det. Dess representanter i utskottet ha för resten — trots utskottets välvilja — reserverat sig för bifall till bondeförbundets motion. Man vill alltså gå ett stycke längre ändå. Undertecknad hade för sin del icke väntat, att så skulle ha skett från detta partis sida. Det hade väl icke heller gärna skett före 1944 års riksdag. Det är enbart glädjande, att bondeförbundet nu intagit denna hållning. Man får kanske icke i denna församling låta påskina, att omständigheterna kanske medverkat. Det förrättas, som bekant, val till riksdagens andra kammare i höst. Jag skall icke heller komma med några insinuationer eller göra gällande, att detta inverkat på bondeförbundet inställning.

I den motion, som vi avgivit, ha vi i slutet sagt något, som jag tycker kan anföras som skäl för att motionen överhuvud väckts. Det lyder: »De av finansministern i yttrandet till statsrådsprotokollet framförda motiven för inkomstskattens differentiering efter försörjningsbördan kunna också anföras för genomförandet av direkta barnbidrag. Allmänt har man räknat med en efterkrigskris, och fredsplaneringen har varit föremål för livlig diskussion. Förberedande åtgärder ha redan vidtagits av staten och kommunerna för att möta den väntade krisen. När denna kris kommer, får man räkna med att arbetslöshet och andra svårigheter bliva särskilt påfrestande för barnfamiljerna. Hänsyn till befolkningspolitiska synpunkter talar otvetydigt för vidtagandet av effektiva åtgärder i syfte att fördela barnkostnaderna jämnare mellan landets medborgare. Ett barnbidrag av den storleksordning, som vi enligt det ovan anförda närmast tänkt oss, skulle för flertalet barnfamiljer åstadkomma en avgörande standardhöjning.»

Jag tror, herr talman, att kammarens ärade ledamöter förstå vad det skulle betyda för en glasbruksarbetare i mitt hemlän med en inkomst på 2 500 eller 3 000 kronor och med fem barn, om han får barnbidrag på 1 100 eller 1 200 kronor. Det finnes hela arbetarkategorier, som befinna sig i samma läge som denna arbetargrupp.

Ehuru utskottet skrivit positivt äro vi icke nöjda med utlåtandet. Vi vilja ha frågan avgjord så snabbt som möjligt. Om den skall tagas under övervägande inom befolkningsutredningen, äro vi rädda att det dröjer alltför länge, innan förslag kan framläggas och beslut fattas. Vi vilja ha detta system med barnbidrag realiserat i verkligheten snarast. Nu har statssekreterare Erlander också sagt ifrån, att det är tämligen likgiltigt, huruvida man ordnar utredningen på det ena eller andra sättet. Jag tycker därför, att andra kammaren har all anledning att bifalla den motion, som har väckts av herr Brandt m. fl., nämligen motionen nr 52 i andra kammaren. Beträffande reservationen har jag i det avseendet samma uppfattning som herr Brandt. Jag kan därför icke ansluta mig till den.

Jag vill alltså, herr talman, yrka bifall till den motion jag här omnämnt.

Herr **Orgård:** Herr talman! Efter vad som förekommit kanske det kan vara onödigt för dem, som tillhöra utskottsmajoriteten, att överhuvudtaget säga något, i synnerhet efter herr Erlanders inlägg, som i slutet av anförandet ställde

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

frågan rätt. Vad diskussionen här har rört sig om är mest sådana frågor, som vi alla önska ha utredda. Frågan gäller således bara *när*. Vi tyckas alla vara eniga om det väsentliga i tankegången här. Men det kan kanske ändå vara på sin plats att säga något.

Jag ber att få såsom bakgrund till diskussionen här erinra om den diskussion, som fördes, när familjeavdragen reviderades 1938 och vad utskottet och riksdagen då skrevo. Utskottet skrev så här: »Utskottet har för sin del i likhet med skattekommittén i spörsmålet om skattedifferentiering efter familjestorlek sett en vanlig avvägningsfråga, sådan som uppkommer så snart det gäller olika kategorier av skattskyldiga. Det är givet, att i den mån en minskning av skattebördan kan komma till stånd för de barnrika familjerna därmed i viss utsträckning tillgodoses allmänna sociala synpunkter. På grund härav bör uppskattningen av den barnkostnad, som skall läggas till grund, ej göras för snäv.» Men så säger utskottet: »Ur befolkningspolitisk synpunkt torde däremot en skattelindring för familjeförsörjare icke i och för sig ha nämnvärd betydelse.» Utskottets inställning var sålunda här skeptisk på den punkten. Avdragen böra ha någon betydelse ur befolkningspolitisk synpunkt. Men det är ju klart, att det kan sägas, att en sådan rättvisare fördelning av barnförsörjningsbördan, som man skattevägen söker komma till, endast gällt ett fåtal familjer med försörjningsplikt gentemot barnen. Det visade sig då i diskussionen, som vi alla minnas, att det fanns en starkt företrädd mening, som i dessa skatteavdrag såg en positiv insats för lösandet av befolkningsfrågan. Vi minnas alla, att det förekom förslag om betydligt höjda avdrag för de barnrika familjerna. Man må ha vilken uppfattning som helst om i vad mån dessa avdrag för de grupper det här gäller kunde verka positivt i befolkningsfrågan eller ej. Bevillningsutskottet, som har att pröva frågorna från skattepolitisk synpunkt, hade emellertid knappast anledning att gå in på den sidan av problemet. Erfarenheterna sedan dess göra ju, att det skatteavdragssystem, som då infördes, nu står i något annat ljus, men det har i alla fall visat sig att den skeptiska inställningen i frågan var riktig. 1940 års sakkunniga för utredning av familjebeskattningsfrågan ha också kommit till det resultatet, att man icke kan komma till en rationell och rättvis utjämning av barnförsörjningsbördan på skattevägen, utan att andra åtgärder måste tillgripas.

Här har nu redogjorts för de synpunkter, som framförts av denna utredning. Ungefär samma synpunkter ha framkommit i de båda motionerna. Utskottet säger i sin motivering, att utskottet är överens med utredningen och motionärerna om att »en utjämning av barnförsörjningsbördan icke kan vinnas annorledes än genom ett på ett eller annat sätt utformat barnbidragssystem». Det har både från motionärernas och reservanternas sida uttalats ett tack för detta positiva uttalande. Men då frågas det, varför har icke utskottet dragit konsekvenserna av detta positiva uttalande och yrkat bifall till en utredning. Jag ber då att få svara, att diskussionen här i kammaren nu framför allt måste röra sig om *sättet* för detta barnbidragssystem, hur det skall utformas och anpassas i skattesystemet. Men frågan om hur barnbidragssystemet skall utformas ligger under utredning av befolkningsutredningen, som vi ju alla känna till. Frågan är till sin väsentliga del en social fråga och ligger således utanför bevillningsutskottets bedömande. Det är endast i vad mån ett sådant barnbidragssystem sedan kan anknytas till ett skattesystem, som man kommer in på skattefrågornas område.

När sålunda den sociala delen av frågan ligger under utredning förefaller det således rimligt, när man från utskottets sida kräver, att denna utredning först skall slutföras. Man vill se, hur detta barnbidragssystem är utformat, innan man går in på att i en skrivning rekommendera riktlinjerna för en utred-

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
ning, när det gäller detta barnbidragssystems anknytning till skattesystemet. Nu invändes från reservanternas sida och även från de motionärer, som här ha haft ordet, att man önskar ett beslut om en utredning just nu för att vinna tid för att frågan snabbare skall upptagas till behandling och leda till ett resultat. Gentemot reservanterna vill jag anföra, att det är inte sagt, att man kommer till ett snabbare resultat, därför att man nu igångsätter en utredning, utan frågan i detta sammanhang är väl, vilken omfattning denna utredning kommer att taga och vilka problem man kommer att ställas inför, och om utredningen således ur sådana synpunkter måste dra ut på tiden. Jag vill också framhålla, att reservanterna påyrka en skrivelse om utredning i vidgad omfattning. Sålunda upptages t. ex. frågan om att utredningen skall omfatta frågan om skatteavdrag för försörjning av föräldrar och kostnader för utbildning o. s. v. och i vad mån förmögenhets- och inkomstskatten skall kunna förenklas och göras enhetligare o. s. v. och det framhålles, att det bör kunna finnas en enkel och lättfattlig formel varigenom man skall kunna komma till en rationell lösning av den frågan. Om någon kunde komma med en dylik formel, ja, det vore en nåd att stilla bedja om. Vid utformningen av skattesystemet ha emellertid flera utrednings- och skatteexperter funderat över den frågan och icke lyckats. Det är möjligt att det går mycket lätt att på papperet konstruera en dylik formel, men frågan är, hur den kommer att se ut i verkligheten och huruvida den kommer att bli lättfattligare för gemene man än det nuvarande systemet. Åtminstone är det knappast rimligt begära, att utskottet skall gå in för en skrivning endast på grund av en viss *förhoppning*, som man hyser om att det skall vara möjligt att finna en dylik formel.

När reservanterna föreslagit att utredningen praktiskt taget skulle komma att omfatta hela vår skattelagstiftning med alla de svårlösta frågor, som hänga samman därmed, undrar jag, om man på den vägen kan komma till den snabba lösning av den fråga vi här ha före, vi alla önska, och om ej detta i hög grad kommer att åstadkomma just den förhalning av frågan, som reservanterna tala om. Ty det är — jag vill tillägga det till slut — ej bara en snabb utan även en *god* lösning av frågan, d. v. s. huvudfrågan, som vi alla syfta till. Då man från båda utgångspunkterna önska en snabb och god lösning, är det olyckligt att nu i en skrivelse föregripa befolkningsutredningens arbete. Det är rimligt att kräva, att man vill se, hur det barnbidragssystem, som befolkningsutredningen sysselsätter sig med, utformas, innan man upptager riktlinjer för ett skattesystem, som skall anpassas efter detta.

Befolkningsutredningens ordförande har här framhållit, att han ej gärna vill syssla med beskattningsfrågan. Den vägen ligger dock öppen, att man tillkallar experter, som kunna taga den frågan under omprövning. Jag vill, innan jag slutar, säga, att det är väl ingenting, som utesluter, att, när befolkningsutredningen är färdig med denna utredning, tiden kan anses mogen och de ekonomiska förutsättningarna kunna tänkas föreligga, Kungl. Maj:t upptager frågan till behandling och tillsätter en utredning. Kungl. Maj:t har bättre möjligheter än utskottet att bedöma den lämpliga tidpunkten för när frågan kan anses mogen för en sådan utredning. Jag tror, att vi på den vägen kunna komma till den snabbare lösningen, ty en skrivning nu, som uppdrager riktlinjer, vilka kunna komplicera frågan, är ju ägnad att försena lösningen av densamma.

Utskottet har icke nu kunnat angiva några som helst riktlinjer för en dylik utredning. Jag tror också att riksdagen genom att ställa sig avvaktande och genom att icke föregripa och binda utredningen i vidare mån än utskot-

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

tet gjort med sitt positiva uttalande beträffande själva huvudtanken befordrar en snabbare utredning av frågan än genom att följa reservanterna, vilkas yrkande innebär, att frågan skjutes längre på framtiden.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, är det, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lundell:** Herr talman! Glädjen från några socialdemokratiska talares sida här i kväll över att högern och bondeförbundet i princip accepterat de direkta barnbidragen som en eventuell avlösning för de skattefria barnavdragen verkar så pass ansträngd, att jag undrar, om det ej egentligen är så, att man på socialdemokratiskt håll hellre skulle ha sett att högern och bondeförbundet gått emot den här saken. Det är ju nämligen, som herr Persson i Växjö påpekade, val i år.

Jag hade icke i sak tänkt säga särskilt mycket om de förslag, som här föreligga från utskottsmajoritetens och reservanternas sida. Jag har kanske ännu mindre skäl att göra det nu, sedan vi hört om utgången i första kammaren. Men det är på en punkt, som jag nödgas säga något om den argumentation, som använts mot de nuvarande skattefria barnavdragen och som här dragits fram i debatten med mycken emfas av herrar Brandt och Persson i Växjö. Man har talat om eller framhållit t. ex., att en familj, som har 2 000 kronor i taxerat belopp i mellersta ortsgruppen — jag tar ett exempel ur en av motionerna — icke får något barnavdrag alls för tredje barnet, därför att det ej finns något skattebelopp kvar att göra detta avdrag ifrån. Går man sedan upp på ett högre steg på inkomstskalan, finner man, att en familj, som t. ex. har 50 000 kronor i taxerat belopp i samma ortsgrupp, får för det tredje barnet 575 kronor i avdrag från sina statsskatter. Detta och liknande exempel har man spunnit på i motionerna och i debatten, särskilt från herrar Brandts och Perssons i Växjö sida. Jag ser mig nödsakad att genom ett par små följdresonemang litet ta musten ur den sortens matematik, som man här använder.

En sådan här inkomsttagare med 50 000 kronor i taxerat belopp är ju dock ej särskilt intresserad av dessa höga barnbidrag. Han skulle helt säkert hellre ta en lägre skatteprocent än den han för närvarande drabbas av, även om han därigenom skulle få betydligt lägre barnavdrag än han nu har. Nu ondgör sig herr Brandt t. ex. över den större inkomsttagarens högre barnbidrag, fastän han var fullt på det klara med att samma inkomsttagare fått en mycket större skatt än han förut hade. Herr Brandt gjorde också ett litet hopp i tankegången och talade om en annan person, som skulle ha resonerat analogt med vad han själv här resonerade, nämligen om stora barnavdrag åt en miljonär, som dock samtidigt finge starkt ökade skatter, och så karakteriserade han det resonemanget med orden: »You are a humbug, sir!» Det är nog så, att detta omdöme gäller för de resonemang om avdrag, som han själv förde.

Man kan lätt se, att sådana här resonemang om orimliga avdrag leda alldeles in absurdum. Jag vill redogöra något för det resonemang, som jag förde i utskottet på den punkten. När det nu visat sig att avdragen giva sådana ojämna utslag, så att den som minst behöver dem får de största avdragen, medan den, som behöver dem får de minsta avdragen — vilka därtill icke kunna utnyttjas, då det icke finnes något från vilket avdragen kunna göras — då visade vissa ledamöter i bevillningsutskottet en benägenhet att slå in på den tankegången, att man kanske borde göra rent hus med alla avdragen. Jag tog då genast upp den tankegången och sade, att vi ha ju ej bara ortsavdrag utan även något som kallas för allmänna avdrag. Skola vi göra rent hus med dem också? Det är klart, att de verka orimliga på samma sätt som

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
dessa barnavdrag. Låt oss tänka på det avdrag man får, om man betalar pensionsförsäkringspremier. Antag att jag betalar in, låt mig säga 100 kronor för en pensionsstyrelsens frivilliga försäkring. Jag får då 100 kronor mindre i taxerat belopp och 100 kronor mindre i beskattningsbart belopp, och då får jag naturligtvis också mindre skatt till det allmänna. Låt mig säga, att jag är i det inkomstläget att jag får 35 kronor mindre i skatt till det allmänna. Då kan man ju säga, att när jag betalar en pensionsförsäkringspremie på 100 kronor ger det allmänna mig ett bidrag på 35 kronor.

Tag sedan en något mindre inkomsttagare. Han får samma minskning i det taxerade beloppet, om han gör en sådan inbetalning på 100 kronor och samma minskning i det beskattningsbara beloppet, men råkar han inte ligga så högt upp på den progressiva skalan, får han inte mer än en skatteminskning, sammanlagt till stat och kommun, på låt oss säga 15 kronor. Denne man, som säkert vore mera i behov av bidrag från det allmänna, fick i stället ett mindre bidrag. Han fick 15 kronor, medan den större inkomsttagaren fick 35 kronor i avdrag — eller bidrag från det allmänna. Går jag sedan till en betydligt mindre inkomsttagare, får han visserligen en minskning av det taxerade beloppet, i den mån han har något, men har han ingen skatt alls att betala, kan han ju inte få något avdrag i fråga om den. Han får alltså intet bidrag från det allmänna till sina pensionsförsäkringspremier.

Detta är precis analogt med vad herr Brandt talade om, hur orimligt det är att den som har stor inkomst får det största avdraget för sina barn — han får också det största avdraget för sina pensionsförsäkringspremier. Den som allra mest skulle behöva ett sådant avdrag — d. v. s. bidrag från det allmänna — får däremot intet bidrag alls. Invänder man då: Ja, då kunna vi ju avskaffa de allmänna avdragen också, kan man gå ännu ett steg längre i resonemanget, som jag också gjorde i utskottet, och säga, att vi ha ju också avdrag för utgifter på våra rörelse-, fastighets- och jordbruksbilagor. Är det nu meningen att vi skola avskaffa även dessa avdrag därför att de verka orättvist, så att vi skola skatta för våra bruttoinkomster och inte få göra avdrag för utgifter för rörelsen? Om jag köper en häst för låt oss säga 1 000 kronor, får jag en minskning i min skatt på omkring 350 kronor. Om däremot en mindre lantbrukare köper en häst för samma pris, får han en minskning av sin skatt på uppskattningsvis 150 kronor. Han får alltså mindre bidrag av det allmänna till sin häst. Och en småbrukare som köper en häst för 1 000 kronor kanske inte får något bidrag av det allmänna alls därför att han inte har någon skatt att få avdrag ifrån.

Nu kan man kanske ändå inte som följd av detta resonemang gå därhän att säga, att vi skola inte ha några vare sig allmänna avdrag eller utgiftsavdrag, utan man bör väl snarare dra den slutsatsen om dessa resonemang om barnavdragen, som här föras av familjebeskattningssakkunniga, av motionärerna, av herrar Brandt och Persson i Växjö, att de äro lindrigt korrekta; ja dessa resonemang äro i princip felaktiga.

Detta om detta. Jag skulle inte ha gått in på denna sak, om inte denna avdragsargumentering så entusiastiskt hade förts fram här av ett par av de socialdemokratiska talarna.

Vad så angår själva sakfrågan i betänkandet så är skillnaden mellan vad utskottet går in för och vad reservanterna, herrar De Geer och Jonsson i Skedsbygd, gå in för ganska obetydlig. Utskottsmajoriteten rekommenderar att denna undersökning skall utföras av befolkningsutredningen, under det att de två reservanterna från bondeförbundet vilja att utredningen skall göras av särskilda sakkunniga. Det är ju, som herr Erlander sagt här i debatten, ganska likgiltigt vilketdera som sker, bara det sker och utan alltför lång tidsutdräkt.

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

Fastän jag inte står som reservant i det avseendet har jag ingenting emot att reservationen bifalles, och det har jag också sagt i utskottet under behandlingen. Om utskottet i stället tillstyrkt motionernas skrivelseförslag skulle jag inte ha reserverat mig mot ett sådant beslut.

Emellertid är det en motion till, som avhandlats i detta bevillningsutskottets betänkande utöver de motioner, som ta sikte på familjeavdragens ersättande med direkta barnbidrag, och det är den motion som är väckt av mig tillsamman med herr Eriksson i Frägsta i denna kammare och som handlar om sambeskattningen av äkta makar. Den motionen anmärker på det nu rådande förhållandet, att om en yrkesarbetande kvinna ingår äktenskap och fortsätter sitt yrkesarbete även som gift, får i allmänhet såväl hon som mannen högre skatter påförda till följd av äktenskapets ingående. Hade de levat tillsammans utan legitimation av sin förbindelse, hade beskattningsförhållandena givetvis inte ändrats. Jag bör i detta sammanhanget medge att merbelastningen genom sambeskattningen efter genomförandet av den ändring av skatteförfattningarna, som ägde rum 1938, numera inte är så stor som den var tidigare. Men den finns i alla fall och är efter mitt förmenande olämplig och bör undanröjas.

Denna fråga om sambeskattning av äkta makar har ju varit uppe till behandling åtskilliga gånger förut: bl. a. av 1936 års skattekommitté och ännu senare av 1941 års familjebeskattningssakkunniga, vilkas betänkande kom ut i fjol. Ingendera av dessa senaste utredningar vågar sig emellertid på att rucka på sambeskattningsprincipen. Finns det nu någon logisk grundval för sambeskattning av äkta makar? Ja, det finns ju de skäl som anföras i betänkandet på sidan 13 nederst, där det står: »1936 års skattekommitté anförde därvid bland annat, att enligt kommitténs mening jämförelse icke borde ske endast mellan två makars beskattning, sådan den var före och blivit efter äktenskapets ingående, utan även och framför allt mellan två familjer med lika stora inkomster, där inkomsten i det ena fallet helt intjänats av mannen men i det andra fallet av båda makarna. Det kunde icke — yttrade kommittén — med skäl påstås annat än att de båda familjernas skatteförmåga i stort sett vore densamma.»

Det ligger givetvis något i det resonemanget, men är det nu så att man alltigenom går in för att rätta beskattningens tyngd efter var man här kallar skatteförmågan? Nej, det är väl så att sambeskattning tillämpas på två personer så gott som endast om de ingått äktenskap. Men om vederbörande bo tillsamman utan äktenskap äger ingen sambeskattning rum. Om två eller tre bröder bo tillsammans och ha var sin inkomst, blir det ingen sambeskattning. Skulle en hel syskonkrets bo kvar i föräldrahemmet, där föräldrarna ha sina inkomster och vart och ett av barnen har sin inkomst, blir det inte heller någon sambeskattning (annat än på föräldrarna), utan man betraktar var och en som en skattskyldig för sig och räknar inte alls ut deras sammanlagda inkomstbelopp. Man bryr sig alltså i de allra flesta fall inte alls om denna princip om skatteförmågan, utan detta sker huvudsakligen när det är frågan om två personer, som varit nog oförsiktiga att gifta sig med varandra. När man tillämpar principen om skatteförmågan så nyckfullt, d. v. s. endast beträffande äkta makar, synes det oss motionärer som om det inte längre är någon princip, och tillämpningen bör därför avskrivas också för de äkta makarnas del.

Dessutom tillkommer den befolkningspolitiska synpunkten. De yrkesarbetande kvinnorna äro ju ofta väl utrustade på förståndets vägnar och kanske även i andra avseenden, och då finns det väl ingen anledning att upprätthålla skatteregler som ens i någon ringa mån kunna motverka att deras arvsmassa överföres till en ny generation.

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

Herr talman! Jag skall inte mera utveckla motionens ståndpunkt i fråga om sambeskattning. Jag ber endast att få yrka bifall till den reservation som är knuten till betänkandet av herrar Velander, Björkman och undertecknad.

I sammanhanget kanske jag dock kan få göra kammaren uppmärksam på att den första reservationen, som är undertecknad av herrar De Geer och Jonsson i Skedsbygd, också går in för att en utredning angående sambeskattning av äkta makar bör göras. Skulle den reservationen bli bifallen kan därmed också det krav, som vi motionärer ha ställt på en utredning, anses ha blivit bifallet.

Herr **Lövgren:** Herr talman, mina damer och herrar! När vi 1938 diskuterade frågan om ortsavdragen ställde jag mig ganska skeptisk till möjligheten att på det sättet vinna någon slags rättvisa olika medborgargrupper emellan. Emellertid, riksdagen genomförde då de ortsavdrag som nu gälla — och tillståndet är precis så orättvist som motionärerna ha påvisat i motiveringen till sina motioner.

Vill man skipa rättvisa härvidlag och vill man stödja befolkningspolitiken, är det nödvändigt att tillgripa systemet med direkta barnbidrag. Jag är inte alldeles säker på att man behöver göra saken så invecklad som den måste bli även efter de linjer som skisserats av herr Erlander tidigare här i debatten. Jag tror att sedan vi vant oss vid en ordinarie budget på 2,5 miljarder, ha vi lättare än vi för tio eller för fem år sedan skulle ha haft att ackommodera oss till ett system med barnbidrag, som är så tilltaget att man kan slopa ortsavdragen och en rad andra former av bidrag, som vi för närvarande ha för olika kategorier av medborgare i svag ekonomisk ställning. Man kunde med andra ord förenkla skattesystemet och man kunde förenkla de sociala stödåtgärderna och komma fram till linjer, som vore klara och lättfattliga.

Då invänder någon emot ett dylikt system, att det kan inte vara rimligt att man skall ge ett generellt bidrag som kommer även dem som ha mycket goda inkomster till godo. Mot detta säger jag att såsom vi nu utforma skatteskalorna med ganska starkt stigande progressivitet spelar det en underordnad roll i det stora hela, om en person som har 50 000 kr. i inkomst och som med nuvarande progression betalar 48 % därav i skatt, i ett generellt barnbidragssystem lyckas bära upp bidrag för ett eller två eller tre barn. Vill man kompensera detta kan man ju bara skärpa progressionen med en enhet, så vinner man den rättvisa man vill ha.

Nu har emellertid första kammaren fattat ett beslut om återremiss till utskottet — jag vet för övrigt inte vilka motiv första kammaren haft för det. Som saken ligger till förefaller det mig som om det enda riktiga beslut utskottet kunde komma till vid behandlingen av dessa motioner vore ett avstyrkande av dem. Motionärerna ha här betonat att motiveringen är »välvillig och borde närmast ha lett till ett bifall». Men, herr talman, om en fråga är under utredning och om utredningsinstitutet är så klart inställt på att komma fram till ett positivt beslut, som vi fingo veta här genom herr Erlanders anförande, måtte det väl vara onödigt att begära en ny utredning i saken. Vad utskottsmajoriteten velat säga är endast att vi erkänna att det nuvarande systemet för ortsbidrag är otillfredsställande. Det ger inte någonting av värde åt mer än en bråkdel av dem som ha barn. Det lämnar praktiskt taget fyra femtedelar utanför hjälpen, och alltså ligger det i sakens natur att man måste komma fram till en annan tingens ordning någon gång. Men när frågan ändock är under utredning och när man vet att regeringen inom en tämligen snar framtid måste ta ställning till det resultat som 1941 års befolkningsutredning kommer till och därmed får hela frågan till omprövning, är det enligt min mening ganska onödigt

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

att riksdagen nu skriver i denna fråga. Så länge nuvarande förhållanden råda, så länge vi arbeta med ett underskott i budgeten på 1 300 miljoner kronor, tror jag inte att det med bästa vilja i världen kommer att finnas möjlighet att genomföra denna reform. Det är, såvitt jag förstår, en socialpolitisk åtgärd, som blir på allvar aktuell först när militärutgifterna inte sluka de summor som de för närvarande göra. Jag tror att till dess få vi hanka oss fram med de olika system till stöd för de svagast ställda grupperna, som vi för närvarande tillämpa. Det kan emellertid vara skäl i att andra kammaren gör en opinionsyttring, så som saken ligger till i nuvarande stund. Jag skall därför, herr talman, ställa ett yrkande, som inte sammanfaller med det som jag varit med om i utskottet men som jag tror har fog för sig i sakens nuvarande läge. Jag ber alltså att få yrka, att kammaren med strykande av motiveringen bifaller klämmen i motion nr 52 i andra kammaren, vari föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en skyndsam utredning angående en jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan mellan landets medborgare genom införandet av ett system med direkta barnbidrag. Det sammanfaller med den åsikt, som jag ända ifrån 1938 har haft i denna fråga, och när man i första kammaren har gått på en annan linje så förefaller det mig, som om vi i andra kammaren skulle ha anledning att gå på den av mig angivna linjen, där vi rekommendera ett rent och klart system. Kungl. Maj:t får väl sedan med stöd av den opinionsyttring, som ett beslut i den riktningen skulle utgöra, ge befolkningsutredningen en erinran om att man gärna vill ha denna fråga utredd och klar, så att den kan läggas fram så snart som den ekonomiska situationen här i landet gör det möjligt.

I detta anförande instämde herr *Falk*.

Herr **Andersson** i Vigelsbo: Herr talman! Den fråga, som vi behandla här i dag, torde ur många synpunkter vara en av de enligt min mening största sociala frågor som riksdagen har sysslat med under de senaste åren.

När man i de föreliggande motionerna stannat inför kravet om utredning, torde detta med hänsyn till frågans omfattning och ekonomiska innebörd vara fullt motiverat. Med hänsyn till frågans betydelse och brådskande natur synes det också vara fullt befogat att den göres till föremål för en specialutredning, vilken fortast möjligt kan presentera riksdagen ett förslag i den riktning motionerna ange.

Med den välvilliga motivering bevillningsutskottet anfört finner man det för övrigt egendomligt, att utskottet inte odelat velat lämna sin medverkan till denna sak. Jag måste nämligen anse, att de skäl, varpå utskottets avslagsyrkande bygger, till sitt bevisvärde ingalunda äro övertygande. Det torde vara anledning att i någon mån närmare granska de anförda skälen.

Utskottet påvisar bland annat de betydande kostnader, som skulle uppstå vid ett genomförande av motionärernas förslag. Det är riktigt som sagts: kostnaderna bli avsevärda. Om man utan mera ingående reflexioner begränsar sin uppmärksamhet enbart till den beräknade utgiftsökningen — det har nämnts här siffran 200 miljoner — så måste medgivas att kostnaderna äro mycket betydande. De kostnadsberäkningar, som här anförts, måste emellertid ses ur flera synpunkter. När man talar om en årlig kostnadssumma av 200 miljoner bör man kanske ihågkomma, att detta är det totalbelopp, för vilket man skulle kunna genomföra här berörda reformer. Skulle man emellertid gå till en mycket ingående granskning av läget sådant det i verkligheten är, skulle man tvivelsutan mycket snart komma till det resultatet, att denna avskräckande utgiftspost inte är så stor som den förefaller att vara. Man torde bland annat

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
kunna räkna med, att en mycket stor del av de barn, som äro medräknade i denna utgiftskalkyl, redan äro föremål för samhällets ekonomiska omsorg. Hur stor denna del kan vara, därom föreligga inga säkra uppgifter. Med den ifrågasatta reformens genomförande skulle emellertid en hel del av dessa utgifter bortfalla, och följaktligen skulle man där kunna räkna med en betydande nedsättning i denna till synes avskräckande utgiftssumma. Vi kunna räkna med att det krig, som nu pågår, inom en icke alltför avlägsen framtid skall upphöra. Därmed få vi väl också förutsätta, att en hel del av de sociala hjälpformer, som tillkommit med anledning av kriget och krigsberedskapen, skola kunna avvecklas och en del av de medel, som utgått för sådana ändamål, kunna användas för den uppgift, varom vi här resonera. Jag kommer sålunda till den uppfattningen, att när utskottet anfört i motiveringen att man måste av kostnadsskäl i nuvarande stund ställa sig betänksam gentemot genomförandet av reformen i fråga, man antagligen har sett något väl pessimistiskt på frågan.

Detta var några synpunkter på frågans rent ekonomiska sida. Frågans tyngdpunkt torde emellertid inte ligga på det ekonomiska planet utan fastmera på det sociala. Dess rent nativitetsbefrämjande betydelse får ej heller förbises eller underskattas. Huru många av landets barnrika familjer få icke draga sig fram under enklast tänkbara förhållanden. Den enda allmänt tillämpade medverkan, som de haft i sina dagliga bekymmer, har utgjorts av barnavdragen. Där många barn funnits har emellertid vården och underhållet av dessa dragit så stora utgifter, att några inkomster, varpå barnavdrag kunnat göras, i regel icke uppstått. Således blir för de barnrikaste och bäst behövande familjerna barnavdragen endast en chimär, en statlig stödform, som kan utnyttjas endast i de fall, då inkomsterna varit tillräckligt stora och barnen ej för många.

Man har i vissa fall sagt, att dessa avdrag skulle kunna höjas. Om det emellertid finns barnrika och fattiga familjer, som ej tidigare på grund av alltför små inkomster kunnat tillgodogöra sig nuvarande låga barnavdrag, på vilket sätt skulle man kunna tänka sig bereda dessa hjälp genom ett högre sådant? Bevillningsutskottet har också ansett denna möjlighet utesluten. Vill man således i här förevarande avseende göra en verkligt påtaglig insats för att uppnå ett mera positivt och rättvist resultat, synes det barnbidragssystem, som här föreslagits, vara det enda effektiva.

Runt om i vårt land finnas många barnrika och samtidigt fattiga familjer, som leva sitt liv vid gränsen för existensminimum. Råkar, som i många fall förekommer, en sådan barnrik familj ha ett mer eller mindre bärkraftigt småbruk, räknar man ofta med att ha de jord och djur, klara de sig alitid, och därför bli de i regel också hänvisade till att klara sig så gott de kunna. I hundratals svenska småbrukarhem med en stor barnskara kämpa alltjämt för varje dag deras innehavare en hård kamp för att hålla nöden från dörren. Man talar om flykten från landsbygden och man grubblar också över effektiva åtgärder för att råda bot på densamma. Det synes mig i dag vara ett storartat tillfälle för riksdagen att i handling visa sitt intresse härför genom att lämna sitt stöd åt här föreliggande förslag.

Jag tillåter mig, herr talman, för att i någon mån styrka riktigheten av vad jag sagt, att belysa förhållandena med ett par exempel. På en plats i Västmanland har en småbrukare med egnahemsorganisationens hjälp förvärvat ett jordbruk. Jorden består till sin huvudsakliga del av mossjord. På denna gård har bemälde egnahemsinnehavare att försörja och taga vård om hustru och 11 barn utan annat stöd än det som egnahemsorganisationen författningsenligt kunnat lämna honom. Det har lyckats honom och hans hustru att under försakelser och hårt arbete om ock nödtorftigt försörja den stora familjen. Att

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

familjens ekonomi var ansträngd behöver väl i detta sammanhang knappast understrykas. Det gick så länge allt förflöt i normala gängor, men så inträffade det under en stormig dag att ett av hans uthus av stormen raserades, och därmed var den mannens ekonomi undergrävd och hemmets vidmakthållande beredde honom mycket stora bekymmer. Genom andra välvilliga människors och institutioners medverkan lyckades han dock erhålla medel för att nöjaktigt återställa sitt raserade hus. Nu kan familjen åter fortsätta sitt arbete. Skulle emellertid ännu en gång något oförutsett inträffa, befinner den sig åter i samma hjälplösa situation.

Hundraden och åter hundraden barnrika familjer arbeta ute på vår svenska landsbygd under precis likartade förhållanden med armodets spöke dagligen hängande över sin gärning. Den familj, jag här anfört som exempel, skulle enligt vårt förslag ha varit berättigad till ett årligt barnbidrag av ca 2 000 kronor. Vad skulle inte denna familj ha kunnat uträtta med dessa pengar? Vi äro säkerligen alla överens om att ett storverk här har utförts utan hjälp och bidrag. Hur skulle det då inte ha varit, om bidrag utgått? Med detta bidrag skulle den kanske ha klarat sig utan egnahemslån. Den skulle med egna medel ha kunnat anlägga vattenledning, en lyx som man nu tyvärr saknar. Den skulle ha kunnat elektrifiera gården, modernisera mangårds- och uthusbyggnader samt i övrigt på många sätt bättra ordna för sin trevnad och sin existens. Det ljus, den trevnad och den arbetsglädje, som säkerligen är till finnandes på andra ekonomiskt bättre lottade områden, är alltjämt tills dato berövad dessa människor. De stora barnaskaror, som på detta sätt fått sina första erfarenheter av livet, komma säkerligen att träda ut i sin verksamhet med intryck, som knappast harmoniera vare sig med den näring eller det samhälle, varifrån dessa erfarenheter kvarstå. Där ha säkert skapats intryck, vilka såsom en skugga följa dem även som vuxna genom livet.

Veckopressen och även en del andra tidningar ha under de sista åren tagit som en hobby att föreviga sådana barnrika familjer i sina spalter. Vederbörande journalist, som efter en längre eller kortare bilresa trött och hungrig kanske lyckats uppsöka en sådan familj, har antagligen erhållit sitt honorar med anledning av det bidrag han lämnat sin uppdragsgivare, men icke leva dessa barnrika familjer på att figurera i pressen. De leva icke ens av de lovord, som åtfölja omnämnandet. Deras samhällsgagnande gärning omnämnes i storartade ordalag, vars innehåll och andemening helt säkert ingen bestrider, men kvar står alltjämt, att de icke kunna leva enbart av erkännsamma omnämnanden. Det måste något mera positivt och påtagligt till för detta.

De barnbidrag, som här föreslås, ha den fördelen, att de utgå till alla. De ha därmed också den fördelen, att de ej få understödets karaktär. Liksom barnavdraget i vår skattelagstiftning vunnit hävd som en alle mans rätt, bör det även vara möjligt att mycket snart ge även barnbidraget samma karaktär. Ett dylikt handtag, givet under rätta former vid det rätta tillfället, kan för hela vårt folk och vårt samhälle liksom för den som erhåller det ha de mest vittgående ekonomiska och sociala fördelar. Jag har tillåtit mig att tidigare anföra ett exempel på hur en barnrik familj kan få draga sig fram under slit och umbäranden utan att ändå kunna förbättra sin ställning. Då jag här hävdar, att ett ekonomiskt handtag, givet åt en sådan familj vid en lämplig tidpunkt, kan uträtta underverk, skall jag be att med ett exempel få belysa även detta.

En jordbruksarbetare med icke mindre än sexton barn råkade vid ett tillfälle under arbete förlora sitt ena ben. Detta hände innan obligatorisk olycksfallsförsäkring i arbete var föreskriven. Han och hans familj befunno sig följaktligen i den situationen, att de måste med anledning av det inträffade söka fattigvård för sin framtida försörjning. Den kommun, där han bodde,

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
hotades härvid av att få hela denna stora familj att försörja. För en liten landsortskommun skulle detta ha blivit en ganska hård ekonomisk belastning. I mannens hemortskommun fanns emellertid en mycket klok och framsynt fattigvårdsordförande. Denne lät för kommunens räkning inköpa en mindre gård. Där erbjöd han familjen att få bosätta sig. Kommunen förklarade sig villig att svara för ränteutgifterna för gårdsköpet. Man sade sig vara tillfredsställd under förutsättning att familjen kunde klara utgifterna för sitt uppehälle i övrigt. Det visade sig mycket snart, att både kommunen och familjen gjort en mycket fin affär. Genom smågrisuppfödning och ett energiskt arbete på gårdens skötsel i övrigt kunde familjen efter endast ett par år lösa till sig gården. Kommunen hade alltså undgått en stor utgiftspost på sitt fattigvårdskonto samtidigt som familjen beretts tillfälle att med eget arbete och på eget initiativ skapa sig en både ekonomiskt och socialt tryggad ställning. Den stora barnskaran har sedan skingrats, och icke annat än jag vet äro de alla arbetsamma, välbärgade och ansvarskännande medborgare. Man har anledning att fråga sig, vad det hade blivit av alla dessa, om de som barn under sysslolösa föräldrars överinseende inackorderats i en fattiggård. Det är säkerligen svårt att svara på den frågan. En sak, som emellertid är viss är den att deras allmänna livssyn under det egna initiativets och det egna arbetets intryck blivit en helt annan än den blivit om de levt under en flerårig sysslolöshet på en fattiggård.

Det kan förefalla egendomligt, att jag anfört detta exempel, men jag har velat göra det, herr talman, för att bevisa, hur i detta fall — i motsats till föregående exempel — genom ett handtag vid ett lämpligt tillfälle och under lämpliga former en familj fått hjälp så att den kunnat klara sig. Samma blir förhållandet med barnbidragen. Ett ekonomiskt handtag, givet under lämpliga former vid ett lämpligt tillfälle kan komma att innebära — icke, såsom man inom bevillningsutskottet beräknar, en stor utgift utan kanske i det långa loppet en väsentlig besparing.

Utöver de ekonomiska skäl, som förestavat utskottets avslagsyrkande, finner man därjämte, att utskottet anser frågan om ett kombinerat barnavdrags- och barnbidragssystem så komplicerad samt så intimt sammanhängande med befolkningsfrågan och socialpolitiken i allmänhet, att utskottet anser sig föranlåtet att yrka avslag på förslaget om specialutredning. För min del tycker jag, att utskottets slutsats om barnavdrags- och barnbidragsfrågans komplicerade natur hellre borde motivera ett bifall än ett avslag. Frågan om barnavdrag och barnbidrag är och förblir dock det centrala i hela detta stora problemkomplex. Kunde man genom en specialutredning så snabbt som möjligt lösa denna del av problemet, skulle kanske en hel del övriga problem, varmed man nu brottas, lösa sig av sig självt. Om man nu låter befolkningsutredningen eller familjebeskattningssakkunniga taga hand om frågan i fortsättningen i samband med en del andra stora frågor, innebär detta kanhända, att frågan som specialfråga betraktad drunknar bland alla de papper, som där under det tidigare arbetets gång samlats. Med anledning härav och med hänvisning till de synpunkter, som jag här framfört, anser jag mig, herr talman, med varmt hjärta kunna yrka bifall till den av herrar De Geer och Jonsson i Skedsbygd vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen hade under detta anförande övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Den långvariga debatt, som här förts, gäller en fråga, som har en för vårt folk mycket stor betydelse. Anledningen till att vi i dag ha en så intresserad debatt är att det framkommit så

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

olika meningar. Vi synas, såvitt jag har kunnat avlyssna debatten, alla önska ett positivt resultat, men det har också nämnts om att det är val i år. Jag har inte någon som helst tanke på det, ty jag skulle helst se att vi kunde bli eniga om ett förslag, och då har inte frågan någon betydelse för valet. Men det är inte det som är det väsentliga. Här ha förut ställts fyra yrkanden, och nu kommer herr Lövgren med ytterligare ett, som avser strykande av motiveringen och bifall till motion II: 52. Jag måste säga, att det vore väl ändå ett fattigdomsbevis för andra kammaren och för riksdagen om inte vi, praktiskt folk, skulle kunna enas om en motivering, när det gäller en fråga av så stor innebörd. Jag anser att detta är inte värdigt riksdagen, när det gäller en så pass allvarlig fråga.

I första kammaren har man yrkat på återremiss. Första kammaren har med stor majoritet bifallit återremissyrkandet. Jag undrar, om det inte vore klokt, när vi nu stå i den situationen, att även andra kammaren ginge på samma beslut som första kammaren och vi finge ett förslag ifrån bevillningsutskottet av sådan art, att vi kanske kunna enas om en skrivelse och även om en motivering till förslaget.

Herr talman! Jag anser att denna fråga — jag återupprepar det — har sådan betydelse att det är inte värdigt oss att besluta i överensstämmelse med ett förslag, som blott innehåller ett naket yrkande utan någon motivering. Jag ber, herr talman, att få yrka, att kammaren måtte återremittera ärendet till bevillningsutskottet. Vi ha nämligen den förhoppningen, att vi sedan skola få det tillbaka i en sådan form att vi kunna bli eniga i denna fråga, där vi dock alla önska ett positivt resultat.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Jag kan instämma med den föregående talaren när han säger, att den fråga vi nu behandla är av mycket stor betydelse och att det är en livsfråga för vårt folk, hur befolkningsspörsmålen komma att behandlas.

Jag har med stort intresse tagit del av utskottsutlåtandet liksom av den vid utlåtandet fogade reservationen. Både utskottsutlåtandet och reservationen förefalla mig att ha mycket gemensamt. Man är tydligen överens om att vilja bereda de barnrika familjerna en lättnad i deras försörjningsbörda. Utskottet understryker detta starkt men kommer till att ett önskvärt resultat nog inte enbart kan nås genom skattebestämmelser, och utskottet erinrar om att man också har vägen med barnbidrag som framkomlig.

Vad beträffar frågan om barnbidrag så har ju den sittande befolkningsutredningens ordförande här i ett rätt så långt anförande vittnat om att man inom utredningen överväger förslag i den riktningen. Utskottets mycket välvilliga motivering slutar dock med yrkandet att samtliga motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag anser för min del att skäl tala för ett starkare understrykande från riksdagens sida av att man vill ha till stånd en ytterligare utredning angående en sådan omläggning av skatteavdragssystemet, att detta samordnas med eller anpassas efter ett barnbidragssystem.

Det framgick av statssekreterare Erlanders anförande att befolkningsutredningen anser sig befriad från arbetet så snart det rör skattefrågor. De ha ju tidigare överförts till en särskild skatteutredning, en utredning som ju har slutfört sitt uppdrag, och utredningens betänkande har icke föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Det förefaller mig under sådana förhållanden som om det vore riktigt att riksdagen dock säger ut, att den vill ha en fortsatt utredning på den punkten. Det går väl ändå inte att komma ifrån att det finns ett visst samband mellan frågan om barnbidrag och hur man avväger skattebördorna.

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

Jag kommer alltså, herr talman, utan någon längre motivering fram till att jag icke utan vidare kan biträda utskottets förslag. Jag vill heller inte yrka bifall till reservationen. Den slutar visserligen i ett direkt yrkande, men jag är dock betänksam mot ett par punkter, som återfinnas i reservationen. Vad som säges i de första styckena i reservationen har jag mycket litet att invända emot. Vad däremot beträffar uttalandena längre ned om att ersätta de nuvarande statsskatterna med en enda skatt tror jag, att om vi ge oss in på den frågan kommer den att visa sig vara mycket svårlöst, kräva mycket arbete och säkerligen också lång tid innan man når ett resultat. Jag befarar att reservanterna just på den punkten ha gått fram något för lättvindigt.

Det har här i dag vittnats mycket om ett positivt intresse i befolkningsfrågan. Jag skulle tro att herr talmannen är tacksam för om man vid den här tidpunkten på dagen inte ger sig in på alltför ordrika utsvävningar i detta avseende. Från den grupps sida, som jag tillhör, tog man kanske väl så tidigt eller t. o. m. tidigare än någon annan grupp här i riksdagen upp denna fråga. Det uppriktiga intresse som vi tillkännagivit, vidhålla vi, men man får inte se bort ifrån, såsom herr Lövgren sade, att det också är en fråga med mycket stora ekonomiska konsekvenser, och det är kanske inte alldeles säkert att man kan genomföra allt vad man önskar sig när som helst i nuvarande tider.

Jag kommer fram till att då utskottets utlåtande inte till fullo överensstämmer med vad jag och flera med mig önska — vi anse nämligen, som jag tidigare sagt, en fortsatt utredning nödvändig — och då jag heller inte anser mig kunna ansluta mig till reservanternas yrkande, tillåter jag mig yrka på följande ändring av utskottsbetänkandet. Det är avsett, herr talman, att fogas till andra stycket på sidan 12 och skulle vara av följande lydelse:

»Utskottet vill emellertid understryka det nära sambandet mellan frågan om en utjämning av försörjningsbördan för familjer med barn och frågan om skatteavdragssystemet. Den utredning om utjämning av försörjningsbördan bl. a. i form av barnbidrag, vilken för närvarande pågår, bör därför även så vitt möjligt samtidigt kompletteras med en sådan utredning angående en omläggning av skatteavdragssystemet, att detta samordnas med eller anpassas efter ett barnbidragssystem. Utredningen bör även omfatta andra med familjebeskattningen sammanhängande problem, såsom sambeskattning av makar. Utskottet finner det önskligt, att alla dessa delvis mycket komplicerade frågor tagas upp till prövning utan onödigt dröjsmål samt utredas ur enhetliga synpunkter med utgångspunkt från en klart positiv befolkningspolitisk inställning. Utskottet anser sig icke vilja göra något uttalande om hur denna skattepolitiska utredning lämpligen bör läggas men finner det dock önskligt, att skatteteknisk sakkunniga tillkallas för att antingen arbeta parallellt, ehuru givetvis i nära samarbete med befolkningsutredningen, eller också adjungeras med denna.

Utskottet föreslår därför, att riksdagen i anledning av motionerna I: 130, II: 205, II: 52 och II: 387 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning, avseende att den pågående utredningen om barnbidrag måtte samtidigt kompletteras med en utredning dels om avdragssystemet vid den direkta beskattningen, dels om andra skatteåtgärder, ägnade att underlätta familjebildningen.»

Av den nästföregående talaren ställdes ett yrkande om återremiss. Även om jag i första omgången kommer att rösta för återremiss, anser jag mig icke kunna avstå från att ställa mitt yrkande nu, då det är möjligt att yrkandet om återremiss blir tillbakavisat och jag i så fall icke skulle ha möjlighet att framställa något yrkande. Jag gör det därför, herr talman.

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Det är givet, att det föreligger allvarliga svårigheter att skattevägen lösa det spörsmål, som det här är frågan om. Detta ha vi konstaterat flerfaldiga gånger, och det står i dag, efter den skattereform som genomfördes 1938, ännu klarare än förut. Då skedde ju en väsentlig höjning av barnavdragen, vilka också differentierades ytterligare i det avseendet, att för det tredje barnet och de följande gavs ett höjt avdrag. Jag tror att man kan säga i dag vad bevillningsutskottet sagt i sitt utlåtande, att det har visat sig, att på denna väg kommer man icke till ett resultat för den stora mängd av fattigt folk, som man här vill hjälpa. De höjda avdrag, som beslötos vid den senaste skattereformen, torde huvudsakligen kunna sägas ha medfört en förmån för de bättre avlönade inom arbetarklassen samt för medelklassen, under det att för den stora mängden arbetare liksom också för en mängd småbönder i vårt land dessa avdrag på grund av den låga inkomsten icke kunna utnyttjas.

Det är dessa synpunkter, som ha fört fram tanken på att man skulle följa en annan väg. Utskottet säger klart och tydligt om motionerna om barnbidragsvägen i stället för skatteavdragsvägen, att tanken är värd beaktande och att utskottet håller för sannolikt, att en utjämning av barnförsörjningsbördan icke kan vinnas annorledes än genom ett på ett eller annat sätt utformat barnbidragssystem. Utskottet har emellertid tänkt sig, att den frågan kommer av sig själv, då det ju står klart, att befolkningsutredningen sysslar med hela spörsmålet om barnbidrag, och efter det meddelande, som befolkningsutredningens ordförande har givit kammaren här i kväll, står det ännu klarare, att ett förslag i denna riktning kommer. Då har bevillningsutskottet funnit det vara tillräckligt positivt — mycket positivt — att säga på det sätt utskottet gjort, nämligen att när detta förslag lägges fram, när man sålunda får reda på hur dessa barnbidrag skola sättas in som ett led i det hela, när man får reda på hur stora de bli, av vad art de bli, hur de skola kunna användas, automatiskt måste följa en omprövning av deras påverkan på barnavdragen vid beskattningen. Det är sålunda en klart positiv inställning, som bevillningsutskottet intagit i detta avseende. Men utskottet har icke ansett sig kunna binda sig för ett visst system förrän man fått klarhet i hur det förslag kommer att se ut, som befolkningsutredningen framlägger.

Det är sålunda en mycket positiv inställning. Anledningen till att icke denna positiva inställning tager sig uttryck i förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t är endast den, att utskottet funnit det överflödigt att skriva till Kungl. Maj:t efter de upplysningar, som lämnats om sakens bedrivande.

Det är icke min mening, herr talman, att efter allt vad som yttrats i kväll taga upp en längre debatt, ehuru det ju skulle kunna ha sitt stora intresse att gå in på åtskilliga av de punkter, som beröras i betänkandet. Jag kan emellertid icke underlåta att liksom herr Skoglund påpeka, hur lätt reservanterna taga på hela frågan om en omläggning av vårt skattesystem. Detta är alldeles särskilt tydligt för den som vet hur svårt det var, innan man kom fram till det nuvarande systemet. Man minns, hur det var när detta växte fram, hur man ansåg att man funnit Kolumbi ägg när man gjorde den ena delen av skatten fast och den andra rörlig och därmed trodde sig nå den elasticitet, som var erforderlig i vårt skattesystem. Men man minns också, hur man, när man under urtiman 1939 samt under 1940 måste gå till en höjning av skatterna, kom underfund med att trots att systemet borde ha den elasticitet som var nödvändig, det icke fanns möjlighet att använda den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten vid den stegring av skatterna, som måste påläggas det svenska folket, utan att man måste övergå till att skapa en ny särskild skatt, nämligen värnskatten. Det förefaller då bra enkelt att

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
såsom reservanterna bara säga, att saken går att ordna. Jag skulle vilja säga: även för en professor tycks det vara lätt att säga tulipanaros, men det är tydligen lika svårt som för andra att göra den.

Låt mig sedan få säga ett par ord om reservationen rörande sambeskattningen. Vi ha ju diskuterat frågan om sambeskattning många gånger. För oss, som icke vilja godtaga de synpunkter, som nu återfinnas i årets motioner, har det alltid stått klart, att man icke får göra den jämförelse motionärerna göra mellan de båda kontrahenternas beskattning innan de ingått äktenskap och deras beskattning sedan de ingått äktenskap. Den riktiga jämförelsen förefaller oss vara, att man säger: »Hur utfaller det, om man jämför personer som ha ingått äktenskap och som ha samma inkomst?» Man bör således enligt vår mening jämföra en sådan familj, om vars beskattning det här är fråga, med en familj, där det bara är en av familjens kontrahenter, som har inkomster. Det är de båda, som i detta fall böra jämföras, således mannen och hustrun som gemensamt tjäna 6 000 kronor och familjeförsörjaren, som ensam tjänar 6 000 kronor och där husmodern är hemma. Det är deras skatteförmåga, som skall jämföras och icke läget före och läget efter äktenskapets ingående för två makar, som båda ha inkomster. Jag tror överhuvudtaget, att det är mycket svårt att komma till en enighet på denna punkt. Om det emellertid är så att det finns brister i nuvarande skattelagstiftning på denna punkt, vilket jag ingalunda vill förneka möjligheten av, får man upptaga till förnyad omprövning, huruvida äkta makar, som båda ha inkomster, ha så mycket större utgifter för inkomsternas förvärvande än den familjeförsörjare som är ensam om att förvärva sin inkomst, att det kan vara berättigat med vissa avdrag. Det är på det sättet man bör angripa detta problem och icke på det sätt som motionärerna ha gjort.

Nu har, herr talman, genom det beslut om återremiss, som är fattat av första kammaren, läget blivit en smula förvirrat. Jag måste ju säga mig, att jag icke, efter den debatt, som här pågått hela kvällen, kan godtaga herr Svenssons i Grönvik påstående, att det skulle vara ett fattigdomsbevis, om vi icke kunde komma till enighet. Alla synpunkter ha vägts här. Vi tyckas vara eniga. Bevillningsutskottet är positivt inställt. Det enda, som det råder tvekan om är, huruvida man skall skriva till Kungl. Maj:t eller om man icke skall göra det. Jag vill för min del säga, att hellre än att gå med på återremiss så ansluter jag mig oförbehållsamt till herr Lövgrens i Boden yrkande om bifall till klämmen i motionen II: 52. Herr Svensson i Grönvik säger, att vi skola försöka ena oss om motiveringen och om beslutet. Om herr Svensson i Grönvik deltagit i bevillningsutskottets arbete i detta avseende, så skulle han säkert icke ansett saken vara så enkel. Hade det bara varit det som skiljer oss åt, så skulle det ju varit enklast — med den positiva inställning som utskottet har visat och som även ifrån bondeförbundshåll har vunnit anslutning — om man i stället för att göra sin särskilda motivering i reservationen och sina särskilda synpunkter där gällande även i klämmen helt enkelt hade med anslutning till utskottets motivering hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Det hade varit mycket möjligt att vi hade kunnat vinna enighet om dessa ting även här i kammaren, men jag tror icke att vi kunna skapa enighet om det beslut och den motivering, som herr Svensson i Grönvik anser vara önsklig. Jag skall således, herr talman, i den förändrade situation som föreligger sluta med att för min del yrka bifall till det av herr Lövgren i Boden ställda yrkandet.

Herr **Svensson** i Grönvik erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag sade icke, att det var ett fattigdomsbevis, att man icke kunde enas här, utan att det var ett fattigdomsbevis att gå fram med en naken kläm enligt det yrkande som herr Lövgren ställde och som nu herr

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

Olsson i Gävle ansluter sig till. Den saken tror jag icke gärna kan bestridas. Det är en ganska säregen situation, vari vi stå i detta fall.

Vad beträffar herr Olssons i Gävle påstående, att jag, om jag varit med i bevillningsutskottet, icke sett frågan så enkelt, vill jag säga, att jag ser icke frågan enkelt, men jag hörde i första kammaren strax efter middagen, vilken upprörd stämning det var, men det blev ett resultat, som jag var mycket överraskad över. Herr Olsson i Gävle är ju själv på marsch mot samling. Varför skulle det icke vara möjligt för oss att kunna enas och nå ett positivt resultat?

Herr **Lundell,** som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill endast replikera herr Olsson i Gävle i den mån han berörde den motion som har väckts av herr Eriksson i Frägsta och mig och som rör sambeskattning av äkta makar. Herr Olsson i Gävle tog på det problemet med det enkla greppet att han sade, *att man skall icke göra jämförelse mellan läget för de skattskyldiga före och efter äktenskapets ingående.* Jag vill fråga honom: hur skall man kunna hindra de yrkesarbetande kvinnorna och de män som eventuellt äro intresserade av en sådan kvinna att göra den jämförelsen?

Herr **Olsson** i Gävle erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Som svar på det sista yttrandet vill jag bara säga, att det är icke fråga om att förhindra dem, som herr Lundell nu nämnde, de yrkesarbetande kvinnorna och männen, att göra jämförelser, utan jag menar, att vi, som ha att fatta beslut i frågan, skola icke göra sådana jämförelser och anlägga sådana synpunkter.

Sedan skulle jag bara till herr Svensson i Grönvik vilja säga, att för allt i världen, det må vara, att första kammaren efter att ha använt halva dagen på att debattera denna fråga slutligen icke kunde komma till klarhet utan har hamnat i ett beslut om återremiss, men det är ju ingen anledning för oss att göra så, om vi kunna komma till klarhet utan att behöva gå den omvägen. Jag tycker, att det i debatten i denna fråga icke saknats motiveringar i olika avseenden, men såsom herr Skoglund i Doverstorp sade är huvudsaken i motiveringarna detsamma.

Vidare anförde:

Herr **Sandberg:** Herr talman! I likhet med utskottet och motionärerna anser jag verkningarna av de nuvarande ortsavdragen vid statsbeskattningen icke vara tillfredsställande. Det är icke möjligt att genom dessa avdrag taga nödig hänsyn till de olika försörjningsbördorna under olika familjeförhållanden. Jag vill emellertid i denna fråga tillmäta rättvisesynpunkten i vad det gäller fördelningen av skattebördan större betydelse än de befolkningspolitiska synpunkter som nu spela så stor roll i denna diskussion. Det är ju så, att en lättnad i barnfamiljernas försörjningsbörda kan icke i någon större utsträckning vinnas genom en höjning av ortsavdragen eller överhuvudtaget genom att använda skatteavdragen som reglerande instrument. De som mest behöva denna lättnad få den icke, emedan de icke ha tillräckligt stort taxerat belopp att göra avdraget på. Jag behöver ju icke vidare utveckla den saken, den är så känd av alla och har berörts här tidigare. Det är emellertid därför både önskvärt och nödvändigt att söka få till stånd en effektiv utjämning av barnförsörjningsbördorna. Den väg som man därvidlag synes ha att gå, torde väl också som utskottet framhåller vara att söka sig fram till ett system med barnbidrag utformat på ena eller andra sättet och kombinerat med avdrag på skatten. Ett sådant system har ju uppenbara och stora fördelar jämfört med

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
den nuvarande ordningen. Jag behöver icke heller gå närmare in på denna saks detaljer, sådana de här kommit fram i de olika förslag till barnbidrag och skatteavdrag som diskuterats. Det har ju talats så mycket om den saken här tidigare. Utskottet har ju emellertid icke bundit sig för detaljerna i ett kommande förslag, utan man kan säga att utskottets uttalande på olika punkter utgör en principiell anslutning till själva tankegången om att man bör komma till en bättre ordning i förevarande avseende än vad som nu är fallet. Det råder sålunda icke några meningsskiljaktigheter i själva sakfrågan.

Skiljaktigheterna hänföra sig i stället till frågan om hur man skall göra för att på bästa sätt främja en lösning av denna fråga snarast möjligt. Det gäller, om man skall skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning nu med detsamma eller om man skall nöja sig med vad man i övrigt har sagt. Jag kan ju erinra om att denna fråga är, som vi veta, av stor räckvidd, och den berör icke endast beskattningen utan även spörsmålet om de statliga och kommunala socialvårdsutgifternas inbördes förhållande, befolkningsfrågan och socialpolitiken i allmänhet. På dessa områden pågå emellertid viktiga utredningar, vilkas resultat det bör vara nödvändigt att man får tillfälle att bedöma, innan man går vidare.

Sålunda sysslar ju 1941 års befolkningsutredning med frågan om barnkostnaderna och verkningarna av olika barnbidragssystem. Vi hörde här statssekreterare Erlander närmare utveckla, hur man inom denna utredning har tänkt sig att snarligen komma fram med förslag i dessa avseenden, och jag tycker i likhet med flera talare här att det är rimligt, att man får tillfälle att se, hur dessa förslag äro beskaffade, innan man går in för att försöka inpassa dessa barnbidrag i skattesystemet. Socialvårdsutredningen har ju också på sin lott att taga ställning till frågor som på det intimaste sammanhänga med förevarande problem, och det förefaller därför som om man borde ha anledning att ge sig tid att närmare beakta de olika resultaten.

Därtill kommer också att den sak det här gäller kommer att kosta mycket pengar. Det kunna vi ju icke komma ifrån. Hur man än må med all rätt påpeka, att en förbättring i fråga om hjälpen åt de barnrika familjerna leder till lättnader i fråga om åtskilliga utgifter på det sociala området, lär det ändå vara fråga om betydande belopp, som stanna på statskassan. Jag vill säga i likhet med vad som yttrats från en talare förut här, att jag förmodar, att man icke kan komma fram till någon verklig lösning av denna fråga, förrän det blir en betydande lättnad exempelvis i fråga om utgifterna på det militära området. 1941 års familjebeskattningssakkunniga voro ju också, då de framlade sitt betänkande, på det klara med att det för närvarande, i nu rådande statsfinansiella läge, icke var möjligt att komma fram med ett förslag, som vederbörande annars torde ha ansett såsom önskvärt, nämligen ett bidragssystem kombinerat med skatteavdrag. Man torde sålunda mycket väl ha tid att tänka ytterligare på saken.

Man kan tycka, att vad utskottet sagt är så pass positivt och värdefullt, att man icke skulle behöva strida om den mindre frågan, huruvida man nu skall skriva till Kungl. Maj:t eller icke. Jag vill också säga, att det skulle knappast främja frågans lösning, om man nu bifölle reservationen av herrar De Geer och Jonsson i Skedsbygd. Denna reservation binder sig ju ganska bestämt för vissa linjer i denna fråga, och dessutom innehåller reservationen uttalanden om andra punkter, som äro så pass diskutabla, att jag åtminstone för min del icke kan vara med om ett bifall till den. Det gäller den i diskussionen förut berörda frågan om sambeskattningen av äkta makar och vidare det sätt, på vilket man i reservationen med en elegant gest löser hela den svåra frågan om skattesystemets utformning. Man påstår, att det går mycket bra

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

att åstadkomma en enkel matematisk formel som samlar alla de nuvarande statsskatterna i en och ändå ger den nödiga elasticiteten. Allt detta gör, att jag, som sagt, icke kan gå in för ett bifall till reservationen.

Nu föreligger ju här en stor mångfald yrkanden av olika slag. Jag vill säga, att det förefaller som om ivern att visa den goda viljan vore så stor i denna fråga, att man riktigt tävlar om att komma med alla möjliga yrkanden. Jag kan också säga att hellre än att jag skulle vilja bifalla reservationen eller förslaget om återremiss, skulle jag kunna stödja yrkandet om bifall till den kläm, som framställts i motionen nr 52 i denna kammare. Men jag har velat med det anförda ge uttryck åt min och jag tror jag också kan säga det partis ställning som jag representerar genom att deklarera det positiva intresse, som vi ha för denna frågas tillfredsställande lösning, och jag tycker, att detta intresse även kan anses komma fram genom det skrivsätt som utskottet använt.

Herr **Håstad:** Herr talman! Jag kan icke erinra mig att riksdagen någonsin förut haft att behandla befolkningsfrågan ur de vida perspektiv, som här framkommit genom de motioner, som väckts i år, och genom det utlåtande, bevillningsutskottet nu avgivit. Att enighet icke helt och hållet har kunnat nås under sådana förhållanden är icke anmärkningsvärt. Att så inte blivit fallet är ganska naturligt, tycker jag. Men vi böra i alla fall med tacksamhet erkänna, hur nära de olika partiernas ståndpunkter befinna sig i denna fråga. Alla de som äro intresserade av ett positivt beslut i denna fråga, borde därför i första hand sluta upp kring det yrkande, som ställts av herr Svensson i Grönvik, nämligen om återremiss.

I övrigt vill jag, herr talman, vid denna sena timme icke alls uppehålla mig länge utan skall försöka fatta mig kort. Framför allt skall jag försöka att icke trötta kammaren med siffror, även om det vore ganska frestande för mig som ledamot av familjebeskattningssakkunniga att ge mig in i en närmare diskussion exempelvis med herr Brandt. Jag vill dock säga ett par ord till honom.

Han började sitt stora anförande med att uttala sin förvåning över att även högern hade slutit upp kring tanken på ett barnbidragssystem. Jag vill då bara erinra herr Brandt liksom dem av kammarens ledamöter, som måhända icke observerat detta, att högerns ledare, statsrådet Bagge, redan för tre år sedan förfäktade tanken på barnbidrag. Det skedde, såvitt jag vet, före herr Brandt. Han gjorde det naturligtvis med den utgångspunkt, som har anlagts både i motionen och bevillningsutskottets utlåtande, nämligen att man skattevägen genom avdragssystemet endast når ett begränsat klientel.

Vidare sökte herr Brandt i sitt i övrigt mycket intressanta anförande göra gällande, att avdragen i den direkta beskattningen faktiskt vore något slags form av bidrag, och han tog som exempel, hur en person med fem barn och 50 000 kronors inkomst hade en skatt, som är ungefär 3 000 kronor lägre än för den som icke har försörjningsplikt. Men är icke detta ett resonemang, som vänder upp och ned på allt? Faktiskt är det ju så, att även den person, som har 50 000 kronors inkomst och bär en försörjningsbörda, som omfattar hustru och fem barn, har att erlägga en direkt skatt till stat och kommun, som ligger — skillnaden beroende på den kommunala skattens höjd i olika län och socknar — mellan 20 000 och 25 000 kronor. Kan man verkligen kalla den person för en bidragsmottagare eller »understödstagare» överhuvudtaget, när han får erlägga nästan halva sin inkomst till samhället?

Herr Brandt gjorde i övrigt gällande — och det var ju den röda tråden i hela hans anförande — att barnbidragsfrågan liksom därmed sammanhängande skattefrågor skulle ses icke ur befolkningspolitisk synpunkt utan såsom en

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
social åtgärd. Han anförde också många skäl härför, som naturligtvis i och för sig äro behjärtansvärda och som vi nog till stor del också vilja ansluta oss till. Men ytterst måste denna fråga lösas med tanke på de befolkningspolitiska framtidsperspektiven. Icke minst om man såsom herr Brandt vill ha en framtid med rikare socialpolitisk utrustning, måste man ha arbetskraft för att hålla denna standard uppe. Vi kunna därför komma in i ett läge, då vi få anlägga icke bara sociala utan även rent befolkningspolitiska synpunkter.

Om sambeskattningen vill jag bara säga, att jag har mycket lätt att förstå det resonemang, som framfördes av herr Olsson i Gävle. Svårigheter måste uppstå vid den avvägning, som skall göras mellan å ena sidan två förvärvsarbetande makar och å andra sidan en familj, där bara den ene maken arbetar, då inkomsten för båda familjerna är lika stor. Men jag undrar, om vi icke ur befolkningspolitisk synpunkt slutligen bli nödgade att göra en avvikelse från de hittills hävdade skattepolitiska principerna, om vi vilja underlätta familjebildningen. Om detta underlättande sedan skall ske i form av ökade utgiftsavdrag eller allmänna avdrag är ju en sak, som man kan praktiskt diskutera.

Jag vill säga ett par ord om det yrkande, som här framställts av herr Lövgren i Boden. Han har, såvitt jag förstår, närmast som en demonstration föreslagit, att motiveringen i motionen skulle strykas men en skrivelse avlåtas i anslutning till den Brandtska motionens kläm. I denna talas det bara om »jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan för landets medborgare genom införande av ett system med direkta barnbidrag». Hur är läget? För ett par år sedan tillsatte regeringen en kommitté just med denna uppgift, alltså bl. a. att utreda även frågan om barnbidragssystem mer eller mindre klart utsagt. Vi ha dessutom av utredningens ordförande, statssekreterare Erlander, i dag hört, att kommittén i princip redan är så gott som färdig med frågan om hur man skall reglera dessa barnbidrag. Ett bifall till herr Lövgrens yrkande skulle innebära, att andra kammaren skulle säga, att kammaren vill ha utredning om barnbidrag, fastän man vet, att ett nästan färdigt utredningsförslag redan finns. Det är emellertid frågan om barnbidragens förhållande till skatterna, som nu är aktuell. På denna punkt har riksdagen icke tidigare gjort något uttalande. Andra kammaren skulle svara i annan kasus, om kammaren skulle bifalla herr Lövgrens i Boden förslag. I själva sakfrågan har ju hela riksdagen för övrigt den uppfattningen, att ett barnbidragssystem bör införas i den ena eller andra formen. Det kan icke vara på något sätt en nyhet för Kungl. Maj:t.

Vidare har man sagt, att bevillningsutskottets utlåtande skulle vara något slags direktiv för Kungl. Maj:t om hur man skall förfara med frågan om samordningen mellan barnbidragen och skatterna och hur man skall gå till väga vid utredande av detta problem. I varje fall har det varit bevillningsutskottsmajoritetens mening, att en skrivelse till Kungl. Maj:t icke skall komma till stånd. Då frågar jag mig verkligen: brukar det vara vanligt, att riksdagen uttalar sin uppfattning genom att underlåta att avge en riksdagsskrivelse? Man kan säga, att Kungl. Maj:t kan läsa utskottets utlåtande, men riksdagen skulle dekapitera sig själv, om den väljer detta sätt för att ge uttryck för sin uppfattning.

Det sista problemet rör frågan, huruvida man skall stanna vid bevillningsutskottets allmänna uttalanden eller gå på en direkt skrivelse. Såsom statssekreterare Erlander här angav, har befolkningsutredningen för närvarande inga uppdrag att utreda skattefrågan; man kan möjligen tolka sig till ett sådant direktiv, men något klart regeringsuttalande föreligger icke på denna punkt. Man vet vidare, att i befolkningsutredningen sitta fyra socialt mycket

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

sakkunniga ledamöter, vilka dock äro mycket upptagna personer och av vilka knappast någon har tillfälle att ägna nämnvärt av sin tid åt skatteproblemet, i varje fall om det skulle bli fråga om ett grundligt utredningsarbete. Man kan kanske också säga, att dessa i och för sig utomordentligt sakkunniga ledamöter knappast äro tillsatta med hänsyn till speciell sakkunskap på skatteområdet — jag gör naturligtvis undantag för statssekreterare Erlander, som varit ledamot av kommunalskatteberedningen. Vi veta dessutom, att skatteutredningar kunna taga en oerhörd tid; kommunalskatteberedningen tillsattes 1936 och lär icke vara färdig ännu; det har visserligen kommit världskrig emellan, men kommittén var icke färdig med sitt förslag, när kriget utbröt 1939. Det är fara på färde, om skattefrågan skulle komma att orsaka dröjsmål med barnbidragsfrågans avgörande. Man borde försöka att på en gång lösa barnbidragsfrågan och skattefrågan liksom övriga sociala frågor, som ha sammanhang härmed, icke minst frågan om konverteringen av barnbidragen i framtiden. Det är speciellt denna sista motivering — d. v. s. hänsynen till den rent praktiska synpunkten, att riksdagen här bör ge uttryck åt önskvärdheten att även skattefrågan kommer till snabb utredning — som jag, herr talman, subsidiärt, om herr Svenssons i Grönvik yrkande kommer att bli avslaget, röstar för det yrkande, som framlagts av herr Skoglund i Doverstorp.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Brandt** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill för herr Håstad framhålla att vad jag sade var, att en person bosatt i Stockholm, som har fem barn och 50 000 kronor i inkomst, får ett »barnbidrag» d. v. s. skattelättnad på 2 847 kronor. Detta är ett faktum, som man icke kan komma ifrån. Och den har han för sina 5 barn. Herr Håstad bör emellertid också observera, att jag samtidigt påpekade, att han har dubbelt så hög skatt på sin inkomst procentuellt sett som den, som har 15 000 kronors inkomst. Detta undanhöll jag inte kammaren i mitt resonemang.

Jag sade vidare: vad betyder det att man ger en miljonär barnbidrag, när man samtidigt uttar en ökad skatt på 15 000 kronor? Han kan ju, sade jag, med rätta säga: You are a humbug, sir! Ty i verkligheten får han ju ingenting ut av detta barnbidrag.

Herr **Håstad** erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Vad herr Brandt här sade var ingenting nytt. Jag tycker att herr Brandt skulle kunna bidraga till att göra diskussionen i denna fråga sakligare genom att säga, att befolkningsfrågan innesluter ett både horisontellt och vertikalt problem. Det är skillnad på en person med 5 000 à 6 000 kronor i inkomst, och som har fem barn, och en, som icke har några barn. Så är det hela inkomstskalan igenom. Den förre får mindre skatt, vare sig han är konduktör eller lektor eller någonting annat. Jag tror, att det är riktigare att framställa det hela på det sättet. Ty så se människorna på saken. De vilja inte till följd av försörjningsbördan komma på en lägre standard än yrkesbröder i samma löneläge.

Herr **Brandt**, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag har aldrig förnekat, att en omfördelning härvidlag kan göras både horisontellt och vertikalt. Redan i familjebeskattningsutredningen framhöllo vi detta, och jag har icke tagit avstånd från den inställningen, vilket också framgår av min motion, om man studerar den närmare.

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

Härpå anförde:

Herr **Orgård:** Herr talman! Sedan jag sist hade ordet i denna debatt och då yrkade bifall till utskottets förslag har ju situationen förändrats genom första kammarens beslut i frågan. I denna situation synes det mig, som om ett bifall till herr Lövgrens i Boden förslag om bifall till motionen nr 52 i andra kammaren skulle vara att föredraga framför ett bifall till utskottets förslag. Herr Lövgrens förslag innebär ju endast en opinionsyttring från andra kammarens sida, och det praktiska resultatet blir från mina utgångspunkter detsamma som vid ett bifall till utskottets förslag. Jag erinrade ju nämligen i mitt förra anförande om att enligt min syn på frågan så innebar utskottets uttalande i motiveringen, där man understryker betydelsen av de i motionerna framförda synpunkterna, den grundtanken, att Kungl. Maj:t, därest befolkningsutredningen icke skulle anse sig ha tillräckliga direktiv att utreda även skattefrågan, skulle vara oförhindrad att när tiden därför kunde anses mogen ta initiativ till en dylik utredning. Jag ber därför nu att få återta mitt förra yrkande och att i stället få ansluta mig till det av herr Lövgren i Boden under överläggningen framställda yrkandet. Enligt min mening skulle båda dessa vägar, både ett bifall till mitt ursprungliga förslag och ett bifall till herr Lövgrens förslag, komma att medföra en snabbare lösning av denna fråga, en sak som vi ju alla äro angelägna om, är ett bifall till reservationen, som innebär ett skrivsätt, som jag för min del tror kommer att ge utredningen en sådan vidd att frågans lösning kommer att i hög grad förhalas.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Som förste talare i denna debatt inskränkte jag mig till att försöka motivera varför vi reservanter påyrkat denna utredning. Jag gick däremot icke något nämnvärt in på de socialpolitiska spörsmål, som ha samband med denna fråga. Jag kunde underlåta att göra detta så mycket hellre som såväl utskott som reservanter varit ganska rörande eniga om att här måste någonting göras. Skillnaden därvidlag är bara den att reservanterna yrkat på en särskild utredning, under det att utskottet ansett en sådan överflödig. Det har varit mycket intressant att sedan åhöra denna debatt och hur här vittnats om den samstämmiga enighet, som varit rådande i saken, men också om den lika stora splittring, som varit rådande när det gällt hur man skulle genomföra det hela. Man har sökt skäl — jag säger med avsikt sökt — för att kunna gå över på en annan linje, och när detta icke lyckats har man gått så långt att man velat slopa all motivering och bara begära utredning. Det kan icke hjälpas att jag instämmer med herr Svensson i Grönvik att det nästan är ett fattigdomsbevis, om riksdagen utan någon motivering skulle överlämna detta ärende till Kungl. Maj:t, när samtliga kammarens ledamöter, som här haft ordet, förklarat sig positivt inställda till förslaget i fråga.

Man har också försökt finna angreppspunkter på reservationen för att motivera att man icke vill biträda den. En del av talarna ha då pekat på den lilla passus i reservationen där det heter: »Vad angår möjligheterna att ersätta de nuvarande direkta statsskatterna med en enda skatt beräknad enligt en enkel matematisk formel, lär det icke möta hinder att konstruera en formel, så beskaffad att genom denna elasticiteten i skattesystemet kan bibehållas.» Alla äro vi väl överens om att det vore en oerhörd fördel att kunna åstadkomma en enkel formel så att menige man kunde på en tabell utläsa hur mycket han för den och den inkomsten har att erlägga i skatt. Det vore väl värt att offra någonting även på detta spörsmål, och det hela är kanske icke så omöjligt att genomföra. Att man har sysslat med detta problem men

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

hittills icke lyckats lösa detsamma utgör väl ingen borgen för att man icke skall kunna lyckas i framtiden. Det är många problem, som från början tett sig omöjliga att lösa men som man ändå så småningom lyckats få bukt med. Nu ingår i vår reservation, som en bisats längst ner på s. 15 i utskottsutlåtandet, bl. a. ett utlåtande om familjebeskattningen. Herr Olsson i Gävle, som senast var inne på den punkten, erkände, att det kan finnas vissa skäl att undersöka även detta förhållande. Finns det vissa skäl, kan man ju i samband med en utredning titta även på dem. Finner man dessa skäl bärande, kan man naturligtvis också göra något åt dem, och finner man dem icke bärande, lämnar man dem å sido. Jag menar därför att båda anmärkningarna mot reservationen knappast skulle kunna utgöra något hinder mot ett bifall till densamma, då vi ju endast hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning av den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten för fysiska personer, vilken utredning främst skulle ha till ändamål att praktiskt utforma ett system med efter försörjningskostnaderna anpassade direkta skatteavdrag, vilket i de lägre skattefria inkomstklasserna skulle övergå i ett system med barnbidrag, avseende att i de lägsta inkomstklasserna lätta barnfamiljernas försörjningsbörda».

Detta yrkande omspänner, såvitt jag kan fatta, allt som vi vilja i denna fråga. Vi vilja ha en sådan utredning, och jag tycker därför att man mycket väl skulle kunna ena sig på den linjen. Jag får för min del säga gentemot herr Brandt, att jag icke kan följa den motivering han har i sin motion, där han yrkar på ett differentierat avdragssystem, så avpassat att de större inkomsttagarna skola ha större procentuellt avdrag för sina barn. Jag undrar hur herr Brandt ställer sig till frågan om dessa avdrag även skola vara dyrortsgraderade. Detta är också en sak, som jag icke anser kan vara riktig. Men även det spörsmålet får den kommande utredningen ta hand om.

Som frågan nu ligger till skulle jag helst se att hela ärendet återremitterades till bevillningsutskottet. Med det starkt positiva intresse, som finns i bevillningsutskottet för en lösning av denna fråga, är jag övertygad om att efter denna debatt skulle bevillningsutskottet mycket lätt kunna komma fram till en linje, som vi allesammans skulle kunna ena oss om och där riksdagen så småningom skulle kunna komma att fatta ett enhälligt beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan. Jag är övertygad om att detta vore den lyckligaste lösningen, men då jag icke är säker på att detta yrkande kommer att vinna kammarens bifall, vidhåller jag, herr talman, det yrkande om bifall till reservationen, som jag tidigare ställt.

Herr **Vougt:** Herr talman! När jag får ordet så här sent på dygnet, är jag angelägen att icke förlänga debatten genom att ge någon av mina kamrater i kammaren anledning att ytterligare yttra sig i diskussionen. Jag skall därför helt kort bara ange, varför jag kommer att rösta för det yrkande, som här ställts av herr Lövgren i Boden.

Första kammaren har synbarligen försökt komma ifrån det obehag kammaren kände inför den synnerligen negativa ståndpunkt utskottet företräder i sitt slutyrkande och därvid stannat för återremiss. För min del anser jag det emellertid rätt så viktigt att riksdagen i denna fråga kommer med ett positivt uttalande, och jag anser att det bör betraktas som en kammarens skyldighet att i den situation som uppstått ta ledningen.

Jag är väl medveten om att en motivering skulle kunna åstadkommas, vilken skulle kunna samla majoritet här i kammaren, och jag är icke blind för de förtjänster, som äro förenade med det yrkande, som här ställts av herr

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)
Skoglund i Doverstorp. Jag tror emellertid, att det skall bli lättare att kunna komma fram till ett positivt resultat, om vi samla oss kring det yrkande, som innehålles i herr Brandts motion, och med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till det av herr Lövgren i Boden framställda yrkandet.

Herr **Brandt:** Herr talman! Jag ber att få återta mitt yrkande, och jag föreenar mig med herr Lövgren i Boden i hans yrkande.

Häruti instämde herr *Jonsson* i Skutskär.

Herr **Persson** i Växjö: Herr talman! Jag ber att få återta mitt yrkande och instämmer i stället i det yrkande, som under debatten framställts av herr Lövgren i Boden.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande det under överläggningen framställda förslaget, att bevillningsutskottets förevarande betänkande skulle återförvisas till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till nämnda förslag dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår förslaget, att bevillningsutskottets betänkande nr 18 återförvisas till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit förslaget om återremiss till utskottet.

Härefter framställde herr talmannen propositioner på övriga under överläggningen gjorda yrkanden nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den av herrar De Geer och Jonsson i Skedsbygd avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionen II: 387 bifölles; 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att, med strykande av motiveringen i motionen II: 52, den i motionen gjorda hemställan bifölles; samt 5:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det av herr Skoglund i Doverstorp under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den under 4:o) angivna propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Skoglund i Doverstorp begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 5:o) angivna propositionen, efter given varsel, följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 18 med den ändring däri, att, med strykande av motiveringen i motionen II: 52, den i motionen gjorda hemställan bifalles, röstar

Ja;

Motioner om revision av familjebeskattningen. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Skoglund i Doverstorp under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, att kammaren, med strykande av motiveringen i motionen II: 52, bifallit den i samma motion gjorda hemställan.

§ 4.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst markbyte mellan kronan och Uppsala stad;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss haverikostnad m. m.;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av två äldre reservationsanslag; samt

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Fru *Ekendahl* avlämnade en av henne *m. fl.* undertecknad motion, nr 494, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 218, med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.15 på natten.

In fidem

Sune Norrman.

Fredagen den 24 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 244, med förslag till förordning angående indrivning av utskylder hos värnpliktiga m. fl.; och hänvisades propositionen, såvitt angick förslaget till lag om upphävande i vissa fall av verkan av uraktlåtenhet att erlägga utskylder till kommun eller annan menighet med avseende å rösträtt och behörighet, till konstitutionsutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 475 av herrar *Gustafsson* i Lekåsa och *Gardell;*
nr 476 av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.;*
nr 477 och 478 av fröken *Nygren m. fl.;*
nr 479 av herr *Olsson* i Mellerud;
nr 480 av herr *Olsson* i Mellerud *m. fl.;*
nr 481 av herr *Lundberg* i Hälsingborg;
nr 482 av herr *von Friesen m. fl.;*
nr 483 av herr *Kyling;*
nr 484 av herr *Ekdahl;*
nr 485 av herr förste vice talmannen *Magnusson m. fl.;* och
nr 486 av herr *Lindberg m. fl.;*

till bankoutskottet motionerna:

nr 487 av herr *Lindberg m. fl.;* och
nr 488 av herr *Senander m. fl.;*

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 489 av herrar *Persson* i Stockholm och *Senander;*
nr 490 av herr *Lundberg* i Hälsingborg; och
nr 491 av fröken *Nygren m. fl.;*

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 492 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.;* och
nr 493 av herr *Mäler m. fl.;* samt

till behandling av lagutskott motionen nr 494 av fru *Ekendahl m. fl.*

§ 3.

Föredrogs den av fru *Nordgren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående skapande av

ökad trygghet vid den föreskrivna profylaktiska behandlingen av nyfödda barns ögon.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om ändrade grunder för allmänna kyrkomötets sammansättning;

nr 12, i anledning av väckta motioner angående utökning av den i vissa kommunallagar föreskrivna tid, inom vilken revision skall vara verkställd; och

nr 13, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändring av kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid fortsättningsskolor m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till försvarsberedskap vid statens järnvägar m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reparation av bron över Svinesund jämte i ämnet väckta motioner;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1944/45 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret, i vad propositionen avser uppförande av expeditionsbyggnad för militära staber i Karlstad;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 till fria sommarresor för barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpningen av dubbelbeskattningsavtalet av den 6 maj 1932 mellan Sverige och Danmark;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 24, i anledning av väckta motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 april 1943 (nr 206), om utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckt motion om vissa arbetares vid riksbankens pappersbruk placering i pensionsgrupp; och

nr 32, i anledning av väckta motioner angående beräkningen av pensionerna åt vissa förutvarande landsfiskaler och deras efterlevande;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses, m. m.;

nr 18, i anledning av väckt motion angående utredning om sådan ändring i gällande lagstiftning, att förverkande av egendom m. m. måtte kunna ådömas brottsling, som förklaras strafflös på grund av sådana omständigheter, som omförmälas i 5 kap. strafflagen; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av stadsägan nr 728 i Hälsingborg;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till stiftelsen Kungl. gyttjebad- och brunnsanstalten Loka av äganderätten till kronolägenheten Loka nr 1[1] i Grythytte socken;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukets yrkesskolor;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inredning och utrustning vid veterinärhögskolan;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt angår anslagsanvisning;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byte av viss mark mellan kronan, å ena, samt Wikers aktiebolag och Stribergs grufveaktiebolag, å andra sidan, jämte i ämnet väckt motion; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 458) om inskränkning med hänsyn till försvaret i rätten att avverka skog;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åstadkommande av kort sammanfattning av den kristna tros- och livsåskådningen, avsedd att läggas till grund för undervisningen i folkskolans högsta klasser; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av motion angående tillvaratagande av samhällsintresset i våra grustäkter;

nr 6, i anledning av motion om utredning av alkoholistvårdsproblemen; och

nr 7, i anledning av motion angående utredning rörande problemet för- och eftervård åt tuberkulossjuka.

§ 5.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 108, angående val av fullmäktige i riksbanken och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och

nr 109, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret och suppleanter för fullmäktige i samma kontor;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 110, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Johan Edvard Björnsson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 111, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Allan Georg Fredrik Vougt att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 112, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Karl Gunnar Myrdal att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 113, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr John Helmer Bergvall att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 114, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr David Emanuel Hall att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 115, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Stig Janson att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 116, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Axel Albert Lindqvist att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 117, för ledamoten av riksdagens första kammare herr Axel Samuel Emanuel Larsson att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 118, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Gunnar Persson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 119, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Gustav Hjalmar Svensson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret; samt

nr 120, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr Gustaf Valdemar Nilsson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet, nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap; och

från jordbruksutskottet, nr 9, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i dessa ämnen väckta motioner.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Fru *Skoglund-Lindblom* avlämnade en av henne undertecknad motion, nr 495, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 217, med förslag till hembiträdeslag.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 em.

In fidem
Sune Norrman.

Stockholm 1944. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.
441658